

€ 1839

THE
BOOK OF GENESIS IN HEBREW,

EDITED BY THE
REV. C. H. H. WRIGHT, B.A.

E 1839

THE

✓
BOOK OF GENESIS IN HEBREW,

WITH

A CRITICALLY REVISED TEXT,

VARIOUS READINGS,

AND GRAMMATICAL AND CRITICAL NOTES,

BY

CHARLES HENRY HAMILTON WRIGHT, B.A.,

of Trinity College, Dublin,

ASSISTANT CURATE OF MIDDLETON TYAS, YORKSHIRE; AUTHOR
OF "A GRAMMAR OF THE MODERN IRISH LANGUAGE."

WILLIAMS AND NORGATE:

14, HENRIETTA STREET, COVENT GARDEN, LONDON;

AND

20, SOUTH FREDERICK STREET, EDINBURGH.

1859.

PRINTED BY FR. NIES (CARL D. LORCK), LEIPZIG.

TO
WILLIAM WRIGHT ESQ.,
PROFESSOR OF ARABIC IN THE UNIVERSITY OF DUBLIN,

As a Token of Esteem

FOR HIS PROFOUND ACQUAINTANCE WITH THE SEMITIC LANGUAGES, AND
IN GRATEFUL ACKNOWLEDGMENT OF MANY KINDNESSES;

THIS WORK IS INSCRIBED,

BY

His Attached Friend and Pupil,

The Editor,

PREFACE.

IN the work now submitted to the public, which is an attempt to supply for a book of the Pentateuch what has long been done for many of the Greek and Latin classics, I have endeavoured to assist the student, who has just mastered the elements of Hebrew Grammar, in acquiring a better knowledge of that language, as well as to afford to the more advanced scholar such information on various points as he may desire.

The system of furnishing a student with a complete grammatical analysis of a book,—such as that of Bythner on the Psalms,* or of Oliphant, and more recently of Paul, on Genesis,—in order to enable him to translate before he has taken the preliminary step of mastering the grammar, is one of the very worst which can be adopted in either teaching or learning a language; for it burdens the memory without exercising the judgment, and renders the individual who has studied by means of such helps quite unable to proceed without them.

Firmly persuaded of the truth of this statement, I have not given in this work an analysis of grammatical forms; but, as I consider it perfectly hopeless for any one unacquainted with the etymology of a language to obtain an insight into its higher mysteries, I have taken it for granted, that those who will use this work are at least so far acquainted with the rudiments of Hebrew Grammar, as to be able to find out words in the Lexicon, with the help of the grammar, if not without it; and I have endeavoured to introduce them to the real difficulties of the language, namely those arising from the peculiarities of its syntax.

§ 1. GRAMMATICAL NOTES.

In pursuance of this plan, the grammatical portion of this commentary consists principally of copious references to the grammar on every peculiar idiom met with. References have also been made to the grammar on any rare forms, either of verbs, nouns, or suffixes, which may from time to time occur, and frequently also on peculiarities in orthography.

The grammar to which I have generally referred, is that of Gesenius, and the edition which I have used, that published by Messrs. Bagster & Son in 4to, 1852. Very little alteration, however, has taken place in the numbering of the sections in any of the editions, and the references can therefore be made to any edition without much difficulty. The Grammar of Gesenius is the only one which ought to

be placed in the hands of a student by a judicious teacher. The most useful compendiums with which I am acquainted, if one is obliged to study without a teacher, are those of J. R. Wolf and Dr. Tregelles, both published by Messrs. Bagster.

§ 2. CRITICAL NOTES.

THE renderings of various passages also form subjects for notes, and I have throughout called attention more especially to those passages in which our Authorised Version (indicated by the initials "A. V.") has misunderstood or misinterpreted the original.

In the notes properly critical, I have endeavoured to give the most important opinions of the commentators, but have frequently, when the matter was very doubtful, expressed none of my own.

The commentators whose works have been used throughout are the following: Maurer's Comm. in Vet. Test.; Rosenmüller's Scholia; the Translation of Genesis with notes by De Sola, Lindenthal and Raphall (Lond. Bagster, 1844), which I have cited under the name of the first editor De Sola; Barrett's Synopsis of Criticisms, from whence Geddes and Schumann have been quoted; Hengstenberg's Christology, and his Dissert. on the Genuineness and Authenticity of the Pentateuch; Hävernicks Introduction to the Pent.; Tuch, Delitzsch and Knobel's Commentaries on Genesis; Gesenius' Thesaurus, now completed by Rödiger; also his Dissert. de

Pent. Sam., his *Lexicon Manuale* (2nd. ed. Leipzig 1847), and the English translation by Dr. Tregelles; Lee's *Hebrew and Chald. Lex.*; Land's *Disput. de Carmine Jacobi* (Leyden 1858); and Kalisch's *Historical and Critical Commentary*. The last work was not published till I had completed my notes on the first twenty-five chapters, but these were afterwards compared with it.

§ 3. THEOLOGICAL AND CHRONOLOGICAL QUESTIONS.

AND here I must mention that I have carefully abstained from intermeddling in my commentary with theological and chronological questions. I have noted the variations in chronology as so many various readings, but have not in any case attempted to alter the text, or indeed to express any opinion on the subject. Had I entered into such questions, the work would have far exceeded the limits, which I had prescribed to myself, and I have accordingly preferred to leave the discussion of such points to other more competent scholars.

So also with respect to theological questions. In cases of disputed translation, where a grave point often turns on the meaning assigned to the passage, I have thought it right to mention the various opinions, but not to enter into any discussion about them. It must be borne in mind, that frequently translations, which are critically unobjectionable, are theologically objectionable. A passage frequently admits of two renderings, and a commentator will adopt the one or

the other, according to the peculiar doctrinal opinions which he himself may hold. For instance, many eminent commentators of the German school have embraced the view that there are myths tessellated here and there through the various books of the Bible, more especially in those of earlier date, and that some of these are of a conflicting nature; an opinion which, of course, very considerably affects their criticisms on many passages.

To such views I am decidedly opposed. Believing, as I do, the Bible to be a Divine revelation, written by men under the influence of inspiration, I cannot agree with the ideas of those, who hold that mythic narratives are to be found in that revelation. Yet I have considered it incumbent on an impartial critic fairly to state the various views taken of a passage, whether he may agree with them or not; and I anticipate no evil consequences from the pursuance of such a course.

These observations, I trust, are sufficient on this head. To enter into a refutation of the various opinions mentioned, however important that might be, would have completely altered the entire work, which is intended to be purely of a philological, and not of a theological nature. Most of the views referred to will be found ably discussed in detail in the works of Hengstenberg and Hävernick on the Pentateuch, although the work of the former especially requires to be read with caution.

§ 4. STATE OF THE HEBREW TEXT.

It seems to be an opinion very prevalent, in this country at least, that the Hebrew text is comparatively, if not absolutely free from all corruption. The care assumed to have been taken in the transcription of Mss., and the existence of the Masora, in which the very letters are carefully counted, are supposed to have acted in such a way as to preserve the text remarkably pure; and most scholars in this country do not seem to have dreamed of corruptions in the Masoretic text, except perhaps in those passages bearing on the controversy between the Jews and the Gentiles. Now it is not generally borne in mind, that the Masora itself is of comparatively modern date, when compared with the age of the works on which it was written; that not only does the system of vowel-points, though of the highest value, not go farther back than the sixth or seventh century after Christ, but that even the vowel letters themselves were not used at all in the earlier stages of the language, as may be clearly seen from extant Phœnician inscriptions (vid. Gesenii Monument. Phœn.); that at several periods in the history of the Hebrew nation, the Sacred Scriptures seem to have been almost utterly destroyed, the great body of the people having apostatised, or being in exile; and that, even when restored to their native land, the Jews did not for any lengthened period enjoy tranquillity. All these undeniable facts, even had we nothing else to go upon, would serve to render it highly probable, that the

Hebrew Scriptures would, when critically examined, be found to abound in faulty readings and numerous orthographical blunders.

But independently of such a presumption, the collations of Kennicott and De Rossi, even incomplete as they are, have plainly revealed the fact that, apart from the various readings to be gathered from the versions, a considerable variety of readings exists in the Masoretic Mss. themselves; and if the collations made by those scholars had been extended to the vowel-points, the number of variants would have been more than trebled.

Kennicott did not revise the text; he merely reprinted that of Van der Hooght, which he made the basis of his various readings, and which has ever since been considered as the *textus receptus* of the Hebrew Bible. The collations of De Rossi are much more valuable, but neither did he reprint the text, nor do more than prepare the way for its revision.

Yet what use has been made, after all, of these collations? The text of Van der Hooght is now more firmly established than ever, though it was made without the advantage of such collations as we possess; and although many scholars have, with praiseworthy diligence, applied themselves to the correction of the text of the Greek New Testament, and have achieved much in that direction, still little, if anything, has as yet been done for our present Hebrew text.

The only attempts at a revision of the Hebrew text worth noting are those of Hamilton and Davidson. The

work of the former, entitled *Codex Criticus Vet. Test.*, was published in London in 1821. It is now very scarce, and, though useful as a contribution towards the formation of a standard text, is in every way far inferior to the work of the latter scholar. Besides, the plan adopted of indicating the versions by letters of the alphabet, renders it not easily available for purposes of reference. The work of Dr. S. Davidson on the *Revision of the Hebrew Text of the Old Test.*, published by Messrs. Bagster, ought to be in the hands of all who pretend to any acquaintance with the Hebrew Scriptures. In the present work I have attempted to go somewhat farther than Dr. Davidson in the revision of the text, as far as the book of Genesis is concerned.

§ 5. VARIOUS READINGS OF MSS. AND OF THE SAMARITAN CODEX.

THE plan that has been adopted with regard to the various readings is as follows.

De Rossi's *Variae Lectiones Vet. Test.* vol. I, and the appendix in vol. IV, along with his *Scholia Critica in V. T. libb. seu Supplementa ad var. Sac. Text. lect.*, have been always directly cited, and every reading in them, which I consider of any importance, has been given under the text. Davidson's work, before alluded to, has been used as the basis of the various readings, although all his statements have been verified, whether with respect to the readings of Mss., by reference to the works of Kennicott and De Rossi, or to those of the Vss., by reference to the versions them-

selves. Kennicott's Hebrew Bible has only been occasionally used.

I have adopted Davidson's method of noting the readings of the Mss., which he states as follows, pref. p. XIII.

"The following abbreviations are employed:—

Cd. 1., a single Hebrew Ms. Cdd. 2, 3, or 4, two, three, or four Mss.

Cdd., more Mss. than one. Where the number of Mss. is small, probably not exceeding six or seven, it is often specified as Cdd. 5, Cdd. 3, &c., but this is not always the case. Generally speaking, *Cdd.* is applied to any number of Mss. under 40. When the number amounts to 40, and does not exceed 80, *Cdd. mult.* is used, i. e. *Codices multi*, or many Mss. When it is 80 and under 120, *Cdd. plurim.* is employed, i. e. very many Mss. And when the number reaches 120 or upwards, *Cdd. quamplurim.* is the mark, i. e. an exceeding great number of Mss."

"Cdd.", with a capital C, is also used to indicate Hebrew Mss., but "cdd.", following either "Sam." or "Onk.", denotes respectively manuscripts of the Samaritan text or of Onkelos; e. g. "Sam. cdd. 3." means three Mss. of the Sam. codex of the Pentateuch.

Besides the readings of the Hebrew Mss., a complete collation is here given of the readings of the codex of the Pentateuch written in the Samaritan character, commonly called the Samaritan Pentateuch. The text, which has been followed is generally that of Walton, as given in the London Polyglott, with occasional reference to the Paris Polyglott,

Kennicott's Hebrew Bible, and, though very seldom, to Dr. Blayney's Reprint in Hebrew letters. Kennicott's Hebrew Bible has also been referred to for the number of Mss. of the Sam. Pent. which adopt a peculiar reading, as it is the only work in which any collation of the readings of Sam. Mss. is given. Messrs. Bagster have published, in their edition of the Hebrew Bible, a very accurate collation of the entire readings of this interesting copy of the Pentateuch.

§ 6. VARIOUS READINGS FOUND IN THE VSS.; EDITIONS OF THE
VSS. USED.

It is much more difficult to attempt a list of the readings which the translators, who wrote the ancient versions, had before them; and the difficulty is more particularly felt in the case of the LXX. Here we are peculiarly liable to error, as a free translation may often appear to indicate a various reading. I have attempted, as far as possible, to give a list of their readings, though frequently they are given in the commentary, and not in the footnotes under the text. Whenever the LXX. appear to have had substantially the same reading as the Sam., it has been noted that they agree with it, although, of course, it is not meant that the LXX. had actually the same dialectic forms of the words as are exhibited in the Sam.; e. g. ch. 41: 27, it is said: "Cdd. 3., Sam., LXX., Vulg., וְיִשְׂרָאֵל" (the Heb. text reads וְיִשְׂרָאֵל without the copula); by which it is not meant that the Hebrew Mss., the LXX., or the Vulg.

actually had the peculiar form of the Sam. (שְׂדִיפּוֹת), but merely that they expressed the copula, and so have followed the reading of the Sam., in contradistinction to that of the Hebrew text.

The text which I have uniformly adopted in making citations from the LXX., is that of Tischendorf; but various readings, (when not of the Cod. Alex., which are given by Tischendorf,) have sometimes been taken from the editions of Bos, Græbe, and Holmes.

The Vulgate, Syriac, Onkelos and Saadiah have been collated in a *general* way, not in every minute particular. For the Vulgate I have generally used the Paris edition of 1856, frequently collated, however, with the text given in the London Polyglott, and with that of Sabatier, edited, together with the fragments of the Itala, in 3 vols. folio, Rheims 1743—1749. This last may be looked on as the most correct text.

For the Syriac I have used the text given by Walton in the Lond. Polygl., always collated with that of Dr. S. Lee of Cambridge in the edition published by the British and Foreign Bible Society, which latter may be considered at present as the standard edition.

The Targum of Onkelos has been taken from the London Polyglott, collated with an edition published at Königsberg along with the Hebrew text of the Pent., the commentary of Rashi, the Haphtaroth and the Megilloth.

The Targum of Pseudo-Jonathan I have usually cited from the fourth volume of the Lond. Polygl., but have

occasionally collated the text with that of an edition published in small folio at Basel, 1607.

For the Targum of Jerusalem, which I have seldom cited, I have generally used the text in the Lond. Polygl., sometimes collated with that of Buxtorf in his *Biblia Rabbinica*.

The Arabic version of Saadiah I have uniformly cited from the Lond. Polygl., correcting typographical and other errors that occur there.

The Samaritan version of the Pentateuch I have similarly cited from the Lond. Polygl., but have collated the text with that given by Uhlemann in the chrestomathy appended to his *Institutiones Linguae Samarit.*, Leipzig 1837. Gesenius' *Dissert. de Pent. Sam.* has also been consulted on this version.

The Greek translations of Aquila, Symmachus and Theodotion have been cited from Bos's edition of the LXX., 1709, and occasionally from Origen's Hexapla.

The Fathers, when cited, which has been very seldom, have been taken from the works of De Rossi or other critics, with the exception of Jerome, who has been verified. They are, with the exception of Jerome and Origen, of very little, if any, use in Old Testament criticism.

The Rabbis have been cited second-hand from the various commentators, especially Kalisch, De Sola and the *Thesaurus* of Gesenius.

For information on the history and comparative value of these various versions, I know no work which I can so

much recommend to the attention of the student as Dr. S. Davidson's Treatise on Biblical Criticism.

It ought to be remarked here that, frequently, when the various readings on a passage have been very numerous, or have been noticed at length in the commentary, they have been omitted in the footnotes, a reference being made to the commentary. Sometimes various readings are mentioned in the commentary without any reference being made to them in the footnotes, which is owing to the fact that the text with the various readings was the first part of the work put to press.

§ 7. ALTERATIONS MADE IN THE HEBREW TEXT.

It now remains for me to state the general principles on which emendations have been made in the text, and to enumerate these alterations. The text which I have adopted as the basis is that of Theile, by far the most accurate edition of the text of Van der Hooght, cleared of its typographical errors.

1. All literae majusculae et minusculae, suspensae et inversae, have been removed.

2. Together with these have been erased the Masoretic notes calling attention to such points.

3. The larger sections of the Masorites, indicated by D D D or D D D , have been deleted, inasmuch as they subserved no useful purpose. These sections have been denoted instead by D or D . The minor sections, marked by a single

פ or ד, have been retained, merely to indicate the commencement or end of paragraphs. And here I may mention that, only for the difficulties incident on printing at so great a distance, I would have removed these sections also, and have, in their stead, printed the text according to a regular system of paragraphs.

4. All the Masoretic notes, which do not point out anomalies in the punctuation, or indicate various readings, have been erased.

5. When there is a קרי upon any word, the כתיב, or written text, is treated as if it were unpointed, inasmuch as in that case the vowels written underneath the word belong properly to the קרי (as is indicated by the very names קרי and כתיב); and either the reading of the קרי has been adopted, and pointed with the vowels of the כתיב, or rejected, and the כתיב pointed in the regular manner; e. g. ch. 8: 17, I have pointed the כתיב regularly הוֹצֵא, and not, with Theile, הוֹצֵא, which is the pointing of the קרי, הוֹצֵא.

6. Similar has been the plan adopted with respect to words on which there is a קרי perpetuum, as for instance in the case of the pronoun הוּא, which I have always written הוּא not הוּא, since the distinction in gender of the pronoun seems to have been unknown in the earlier stages of the language. I may here mention that even where the form הוּא actually occurs in the book of Genesis, which it does some five or six times in Theile's text, I have always altered it to הוּא, which (written in the mode הוּא) is read in these places by some Mss. So again in the word יששכר, I have

given; with the **בְּחֵיב** **יִשְׁכָּר**, and not, with the **קְרִי** perpet., **יִשְׁכָּר**.

7. An exception to this rule has been made in the case of the word **יְהוָה**, which I have everywhere left unpunctuated. The fact is, that the real punctuation of the word is not certainly known. The vowel points in **יְהוָה** belong to a **קְרִי perpetuum אֶרְנִי**, the compound sheva being simplified merely because the **י** is not a guttural. Hence we find **יְהוָה** and **בְּיְהוָה**, instead of **יְהוָה** and **בְּיְהוָה**; and accordingly we see, that, when **אֶרְנִי** precedes, **יְהוָה** is pointed **יְהוָה**; that is to say, **אֶלְהִים** is read instead of **אֶרְנִי**, to avoid repetition. Probably the correct pronunciation is **יְהוָה** or **יְהוָה**, from **יְהוָה=יְהוָה**, whence by apocope **יְהוָה** and **יְהוָה** (for **יְהוָה**), from which latter form, and not from a form **יְהוָה** or **יְהוָה**, the **IAΩ**, **IAOY**, and **IEYΩ** of the early Fathers arose. From a form **יְהוָה**, the abbreviations **יְהוָה** and **יְהוָה** can easily be explained; and this reading has the additional recommendation of being the only one which agrees with the form **IABE**, mentioned by Epiphanius as being the pronunciation of the Samaritans. Although this form is most probably the correct one, yet, as the matter is still disputed, I have preferred to leave the word unpunctuated; since to leave it every where as pointed by the Masorites would be a concession to the superstitious observances of the Jews.

8. With respect to the *puncta extraordinaria*, I have retained them in the text, as they are of pre-Masoretic origin. This is proved by the mention made of them in the

Talmud, where the Masoretic punctuation is not even alluded to. Leusden (Phil. Heb. Diss. XXII. § 4) says: "ea vel casu in textum irrepsisse post tempora Ezræ", (which is the date he assigns to the invention of the vowel-points,) "et ante confectum Talmud, vel eadem certo consilio a quibusdam Judæis circa illa tempora esse addita; et quidem eum in finem, ut effecta quædam mysteria ex textu elicerent." It is certain that the Masorites (at least those of later date, who affixed the notes) did not understand their nature, since they have marked them as anomalies. On the opinions of the Rabbis concerning them, vid. n. on ch. 16: 5. It is worthy of remark that the number of words so pointed, and the number of points on each word, differ in the Mss., occurring, for example, more frequently in the Cassel Ms., described by Michaelis, than in our common editions. It is possible that they may be remains of the first rude attempts at punctuation, similar to the diacritic points used for that purpose in Syriac (comp. Cowper's Syriac Gramm. § 17, and Tab. A. 2). If such be the case, the number of points upon each word must sometimes have been increased; e. g. in אֱלֹהִים, instead of three, there must have been originally only two, to indicate the vowels

9. With respect to the more important part of the revision of the text, the following course has been adopted.

a. Readings retained in the text, but most probably corrupt, have been marked with asterisks. This has been done in three places, viz. ch. 15: 2, 36: 2 and 16.

b. Words inserted in the text have been, when it was possible, enclosed within brackets []. This could not always be done, as may be seen from ch. 14: 10, where the reading **מֶלֶךְ סָרַם וּמֶלֶךְ עִמְרָה** has been adopted instead of **מֶלֶךְ סָרַם וְעִמְרָה**. Here it would have been inconvenient to have placed the second **מֶלֶךְ** within brackets. The insertions in the text may be divided into two classes: (1) those made on the authority of Mss., as ch. 25: 8; and (2) those made on the authority of the ancient versions, supported by internal evidence, as ch. 4: 8.

c. Changes have sometimes been made in the division of the verses; viz. in ch. 2: 4, 5, ch. 35: 22 (from which verse the numbers have been changed to the end of the chapter), ch. 23: 6, 7, and 14, 15. These alterations have necessarily caused changes in the accentuation.

d. A few alterations have been made for grammatical reasons, or to preserve rarer forms; e. g. **וְהָלָאָה**, without metheg, ch. 19: 9; **וַיִּבֶּחַ**, ch. 7: 23; **אֶתְחַנֵּה**, ch. 31: 6; **אֶסְיִירִי** and **אֶסְיִירִים**, ch. 39: 20, 22. All these emendations have been made on Ms. authority.

e. Alterations in the vowel-points and accents. The most remarkable of these is in the phrase **בָּאֵר לְחַי רֵאִי**, which, for reasons given in the notes on ch. 16: 13, 14, I have everywhere pointed and accentuated **בָּאֵר לְחַי רֵאִי**. Insertions of words have, of course, altered the vowel-points, or the accents, or both, as in ch. 4: 18, 25: 8. I have also, for reasons assigned in the notes, read in ch. 3: 17, **וְלֹאֲדָם** instead of **וְלֹאֲדָם**, and in v. 21, **וְלֹאֲדָם** instead of **וְלֹאֲדָם**, &c.

f. Alterations have been made on the authority of Mss. in single words; such as רָדַעַם for רָדַעַם, ch. 10: 4; חָרַר for חָרַר, ch. 25: 15; מַחֲוִיָּאל for מַחֲוִיָּאל, ch. 4: 18; פְּנִיָּאל for פְּנִיָּאל, ch. 32: 30.

g. In a few places critical conjecture has been resorted to. The emendation adopted in ch. 36: 26 is undoubtedly correct. Less certain, perhaps, are the alterations in ch. 23: 6, 7, and 14, 15, although the usage of the language is strongly in their favour. The verse divisions, it should be remembered, are very slight in ancient Mss. In the fourth place in which I have had recourse to conjecture, viz. ch. 49: 19, 20, there is very much to be said in favour of the emendation proposed, and but little against it. The blessings on each of the tribes severally begin with their respective names, Reuben, Judah, &c., with the single exception of Asher (according to the Masoretic text). By joining the ׀ to the preceding verse, the blessing is rendered more clear, the uniformity of the poem is preserved, and the verse to which the ׀ is thus added, is freed from the very harsh construction with which it otherwise closes. For further details I refer to my note on the passage in question. I have no doubt whatever but that Scheid's conjecture, which I have received into the text, is the correct mode of reading the passage. Ch. 30: 40 I consider even more plainly corrupt, as we are obliged, if the Masoretic reading be retained, to understand the phrase לָבָן צֹאן as referring, in one member of the verse, to the entire flock of Laban, in the other, to that part of it which

was under the charge of Jacob. I would emend the passage in the manner I have suggested in my note; but, inasmuch as this emendation has not been proposed (so far as I am aware) by any previous critic, I have left the text untouched.

§ 8. COLLATION OF MSS. WITH RESPECT TO THE VOCALISATION.
DESCRIPTION OF MSS. COLLATED.

THE MSS. examined by De Rossi and Kennicott, have been collated only with regard to the consonants; there has been no attempt made to collate the variations in vocalisation or accentuation up to the present time. And yet this is far from being unimportant. Considerable differences of meaning often depend upon minute differences in punctuation, and if such collations were generally made, some, though they might be few, important variants would be found, and many perhaps which would throw light on the connexion of the Hebrew with the other Shemitic tongues.

I append on pp. 139—152 a collation of the vowel-points of four Mss. respectively denoted by the letters A., B., C., D. The accents I have not collated, because they are of minor consequence.

1. The Ms. marked A. is deposited in the Library of Trinity College, Dublin. It contains the Pentateuch with the Masora. It is in quarto, very recent (its date being 1479), and written in Africa. It has been much damaged, and is in great part re-written, the second scribe having

been very ignorant of Hebrew grammar, as is evident from his blunders. This Ms. was collated by Kennicott and is numbered by him 140. It is the only pointed Ms. of the Pentateuch in the University Library, which is indeed very poor in Hebrew Mss. I have not thought it necessary to give the readings of the second scribe.

2. The Ms. designated by B. is Kennicott 17. It is in the Bodleian Library, Oxford, and is there marked Arch. Bodl. A. 95. In Uri's *Catalogus Codd. Orient. conserv. in Bibl. Bodl.*, it is classed VII, and is stated to have been brought from the island of Harmuz or Ormus in the Persian Gulf. It is said to be of the 14th century.

This Ms. is in large folio, and contains the Pentateuch in four columns on each page, the Targum of Onkelos being written alternately with the Hebrew, except in the case of genealogical lists, where no difference could exist between the Hebrew and Chaldee; e. g. ch. 10: 2, 3, 4, ch. 36: 42, 43, &c. It consists of 2 vols., the first ending at Lev. 3: 1, and the second commencing at that point. The first vol. is slightly damaged at the beginning, and the second vol. much injured at both the beginning and the end.

The omissions in the text are pretty frequent, and are supplied in the margin in a different ink, though it cannot hence be argued that they were omitted intentionally, owing to their not occurring in the exemplar from which the Ms. was copied, and that they were supplied by a later hand; for the omissions frequently destroy the sense of the passage. The following may serve as instances. In ch. 1: 16 the words

לממשלה are omitted; in ch. 2: 5 the word מָרָם; in ch. 5: 26 the second שָׁנָה; in ch. 6: 14 עָצִי; in ch. 8: 5 לְחָדָשׁ, and in v. 20 מִכָּל; in ch. 13: 5 אֲבָרָם; in ch. 27: 30 יֵצֵא יֵצֵא יַעֲקֹב. The omissions in the Targum are even more numerous than those in the Hebrew text, and they are also supplied in the margin. In one place (Gen. 30: 1, 2) two entire verses of Onkelos are thus added.

There are a great many cases of scriptio plena and defectiva corrected in ink of the same colour, and probably by the same hand, as that which supplied the omissions in the margin. The vowel-points are added in a different ink, the same in which the Masora at the bottom, top and sides of the columns is written. The Masora initialis is curiously written in the shape of flowers, and often entwines rude figures of elephants, camels, dragons, &c.

This Ms. rarely uses the form הָיָא for the feminine pronoun, generally reading with the קָרִי perpetuum הָיָא.

3. The Ms. denoted by C. likewise belongs to the Bodleian Library. It is codex 1. of Kennicott, and is classed as Laud. 268, the second volume being Laud. 267. It is a Ms. of the Pentateuch, but defective, commencing at Genesis 27: 31. It is written in folio, and has no Masora below the text, though there are lines scored evidently for that purpose. There are no literæ majusculæ, minusculæ, or ornatæ in this codex. Uri states in his Catalogue that the vowels and accents are a more recent addition, as appears, he says, from the colour of the ink; but that is not at all certain, as there is

no striking difference between the ink employed in writing the text, and that in which the vowel points are expressed. The letters have been renewed in some places. Kennicott considers this Ms. to be of the eleventh century; but De Rossi is probably more correct in assigning it to the twelfth.

4. Codex D. is a beautifully written Ms. of the entire Bible in two volumes quarto, with the Masora. It also belongs to the Bodleian Library, and is classed Pocock. 347—8. It is thought by Uri to be of the 13th century, but by Kennicott (of whose Mss. it is Cod. 3) to belong to the middle of the 14th century. In a few places the ink is blacker than in others, but there are no traces of the Ms. having been re-written. The vowels and accents are in the same ink as the letters. It has a few peculiar readings.

In ch. 27: 14, in the word **מִטְעָמִים**, there are marks of an **ע** and some other unfinished letter under the **ט**. In ch. 30: 19, **לֹאֵה** is written over an erasure, evidently that of **רַחֵל**, which proves these corrections to have been made by the writer of the codex himself. In ch. 30: 23, **וְחֵלֶד** seems to have been at first written instead of **וְחֵלֶרֶת**. Similar erasures appear in other places; e. g. in ch. 33: 1, the **ל** of **הַיְלָרִים** is written over an erasure, and so also is the **ח** of **כִּרְאָה** in v. 10. In ch. 37: 4, the scribe wrote by mistake **לְבָרוֹ** instead of **רִבְרוֹ**, which he corrected without erasing the **ל**. In ch. 37: 28, the letters **וַיִּמְכְּרוּ** of the word **וַיִּמְכְּרוּ** are written over an erasure, the word underneath being most probably a repetition of **רִבְרוֹ**, as the letters **רִב** are easily

traceable. Again, in ch. 43: 13, in the words-**וְאֵחָיו אֶחָד**, the letters **א** **וְאֵ** are written over an erasure so complete that the former writing cannot be made out.

§ 9. PECULIARITIES IN THE ORTHOGRAPHY OF THE MSS.

I now proceed to note a few peculiarities in the mode of writing in these Mss., as this is a subject not altogether devoid of interest.

1. In cod. B. kametz chatuph is almost invariably expressed by **ֿ**, so that there is no distinction in form between it and chateph kametz.

2. a. Mappik is expressed in the same codex by a point written below the letter, seldom within it, e. g. **לֶּ** for **לֶֿ**; and so occasionally in cod. C., as **לֶֿ** in ch. 29: 24.

b. The mappik is also used in cod. C. with **י** and **ו**, when they retain their consonantal power; but in the case of **י** it is written below the letter, while in that of **ו** it is written, like the shurek, in the middle of the letter, as **וֿ**, **וֿ**.

c. In cod. B. the **ו** is sometimes pointed with sheva to denote its consonantal power, as **וֿ**.

3. a. Final **ן** and **ץ** are often pointed with sheva in C. and B., as **לֶֿן**.

b. Final **ן**, when pointed with sheva, has often in cod. B. the sheva inscribed in the middle of the letter, e. g. **לֶֿן**; and so in cod. C. ch. 31: 1. **לֶֿן**.

4. Patach furtivum is sometimes omitted in cod. C., as in ch. 41: 45 פִּעְנָה, ch. 39: 19 בְּשִׁמְעַ, ch. 38: 2 שָׁעַ; or expressed together with sheva, as in ch. 39: 3 מְצַלִּיחַ.

5. In cod. C. the non-beghadhkhephath letters are very frequently marked with raphe; e. g. ch. 30: 1, כֹּא יִלְדֶּה; לִיעֲקֹב; in the same verse וְהִתְאַמֵּר; in v. 2 יַעֲקֹב and וַיִּתְאַמֵּר, אֶלְהֵימ; in v. 3 אֵלֶיהָ; in v. 4 בִּימֵי וִילָךְ; in v. 15 הִמְעַט.

6. The use of daghesh euphonic (or as it is more properly termed daghesh conjunctive) is very frequent in cod. C. In about twelve chapters of this Ms., fully 170 instances occur of the use of this daghesh in the first letters of words. The letters in which I have noticed it are ל, מ, נ, ק, צ. It occurs with them in the following cases.

In ל preceded by י, יו, and ר.

In ל preceded by א, ב, ג, ד, ה, ו, ז, ח, ט, י, יו, יז, יח, יט, כ, כו, כז, כח, כט, ל, לו, לו, (especially in the case of אֶשֶׁר, in נֶעֱרַךְ, (which may, however, have been read נֶעֱרַךְ), ש, and ח.

In מ preceded by ב, ג, ד, ה, ו, ז, ח, ט, י, יו, יז, יח, יט, כ, כו, כז, כח, כט, לו, לו, (especially in the case of אֶשֶׁר, in נֶעֱרַךְ, (which may, however, have been read נֶעֱרַךְ), ש, and ח.

In נ preceded by ה, ו, ז, ח, ט, י, יו, יז, יח, יט, כ, כו, כז, כח, כט, לו, לו, (especially in the case of אֶשֶׁר, in נֶעֱרַךְ, (which may, however, have been read נֶעֱרַךְ), ש, and ח.

In צ preceded by ה and ח.

In ק preceded by ב, ג, ד, ה, ו, ז, ח, ט, י, יו, יז, יח, יט, כ, כו, כז, כח, כט, לו, לו, (especially in the case of אֶשֶׁר, in נֶעֱרַךְ, (which may, however, have been read נֶעֱרַךְ), ש, and ח.

Some of these cases are not very intelligible; in particular its occurrence after י, יו, and לו. Very anomalous is the use of the daghesh in such instances as פִּתְּרָה, the first word of ch. 31: 39, and לָכֵן, the first word of ch. 37: 27.

7. The diacritic points of ש and ש in cod. B. are frequently not written above the letter (unless it have also daghesh), but within it, as ש, ש; and when the diacritic point is written in this way, the letter is generally marked with raphe; as in ch. 4: 9 וְשִׁמְרֶם; v. 23 לִנְשֹׂא the point above is the accent rebhia'); ch. 5: 7 שֵׁ (rebhia' above); ch. 6: 2 שֶׁ. So also with ש; e. g. ch. 6: 17 בְּשֶׁר (with rebhia'); v. 19 בְּשֶׁר; ch. 36: 15 the second עֲשֵׂן; v. 17 עֲשֵׂן.

8. The sheva in ף final is frequently written in Cod. B. below the letter; as in ch. 9: 5 וְאֵף; v. 4 אֵף; v. 6 שֶׁף and שֶׁף; there being no distinction between ף and ף final except the subscription of the sheva.

9. The final letters in cod. B. do not extend below the line, and final ף is written in exactly the same way as ף, being only distinguishable by the sense.

10. ידוה is generally pointed in A. B. D. יְדוּה. In the Targum of Onkelos in cod. B. it is expressed by יְדִי.

In conclusion I have to express my warm thanks to Professor Wm. Wright of the University of Dublin for the valuable assistance which he has afforded me in revising both the manuscript and the proof-sheets of this work. He has occasionally added remarks of his own, and his library of works in Oriental literature has been constantly at my disposal.

And I cannot lay down my pen without expressing my thankfulness to Him who has permitted me to bring to a close this work, which I humbly trust may prove in some degree useful in promoting the cause of Sacred learning.

TRINITY COLLEGE, DUBLIN.

March 1859.

CHARLES H. H. WRIGHT.

ERRATA.

The reader is particularly requested to correct the following typographical errors before he proceeds to the perusal of the work.

1. In the Notes.

P.	20.	l.	28.	for	שְׁכֵּלָה	read	שְׁכֵּלָה.
„	32.	„	11.	„	יִכְל	„	יִכְל.
„	35.	„	8.	„	<i>māh-koh</i>	„	<i>māh-kōh</i> .
„	39.	„	11.	„	יִכְלָה	„	יִכְלָה.
„	59.	„	29.	„	instecans	„	instances.
„	119.	„	26.	„	יִחַר twice	„	יִחַר.
„	128.	„	16.	„	נִפְתָּלִי	„	נִפְתָּלִי.
„	80.	„	23.	„	יִנְיָן	„	יִנְיָן.

2. In the Hebrew Text.

P.	6.	l.	9.	for	וְלֹאֲרִים	read	וְלֹאֲרִים.
„	29.	„	17.	„	בְּאֵר לְחַי	„	בְּאֵר לְחַי.
„	78.	„	12.	„	לְשַׁעַר	„	לְשַׁעַר.

3. Various Readings.

P. 151. b. l. 28. for וְיִרְנֹו read וְיִרְנֹו.

N O T E S.

NOTES.

CHAP. I.

1. בראשית. Used adverbially, "*at first*" "*firstly*", "*first of all*"; so Knobel rightly renders the phrase. Comp. בְּאִחֲזָר, Prov. 29: 11, בְּקֶרֶי, Lev. 26: 24, &c. Aq. ἐν κεφαλαίῳ, LXX. ἐν ἀρχῇ. Comp John 1: 1. Delitzsch adopts the rendering "*in the beginning*", which however would require the article; ראשית is used absolutely in Is. 46: 10, but not elsewhere. Ewald considers ראשית as in the const., governing the following clause in the genitive (comp. Hos. 1: 2), and translates thus: "In the beginning, when God created the heavens and the earth (and the earth was without form and void, &c.), God said, Let there be light". ברא אלהים. Plur. excell. Vid. Ges. § 106. 2. b. and § 143. 2.

2. חוהו וברו. On the form of these segholates vid. Ges. § 84. V. On the pointing of the ו vid. Ges. § 102. 2. d, and on the construction, § 104. 1. rem. 2. רוח אל. Onkelos translates this: וְרוּחַ מִןּ בְּרַחֲמֵי יְיָ "a wind from the presence of the Lord"; and so Saad. رِيَّاحُ اللَّهِ "winds of God". The phrase would accordingly be rendered "a great wind". "Lofty cedars" are called אֲרָזֵי-אֵל "cedars of God" (Ps. 80: 11); "high mountains" הַרְרֵי-אֵל (Ps. 36: 7); and Nineveh is termed

עיר גדולה לאֱלֹהִים “*an exceeding great city*”, as our A. V. has it, Jonah 3: 3. The Targg. of Ps.-Jon. and Jerus.: רוּחַא רַחֲמִין “*the spirit of mercy or love*”. Others suppose רוּחַא to mean here *vis divina*, which meaning רוּחַ has in Ps. 104: 30. “Thou sendest forth thy spirit (רוּחְךָ), they are created.” Lastly, others understand it of the Holy Spirit, which meaning best accords with מְרַחֵם, *cherishing, brooding over*, as a bird over its young. רַחַץ is only used in Piel twice in Scripture, viz. here and Deut. 32: 11. The LXX. render מְרַחֵם by ἐπιτρέπετο, Vulg. *sercebatur*; Onk. by מְנַשֵּׁב, and so Saad. تَهَبُّ “*blowing*”, of the wind. The Syr. preserves the word عَدِمَعًا. Our A. V. “*moved upon*” is incorrect, as the idea of progression is never found in this verb.

3. יִהְיֶה אוֹר. Vid. Ges. § 67. 1. Future used imperatively, vid. Ges. § 125. 3. c.

4. וִירָא. Vid. Ges. § 48 b. 1. and § 126. 2. כִּי טוֹב. Ges. § 152. 1. בֵּין — וּבֵין. This is the usual construction; sometimes, however, as in v. 6. we have בֵּין — לְ.

5. קָרָא לִילָה. On the accents here vid. Ges. § 29. 3. b.

6. רָקַע. Pr. “*expanse*”, LXX. στερέωμα, Vulg. firmamentum. Saad. جَلَدٌ. וַיְהִי מְבָרֵל. A participle construed with a preter. or future, as a finite verb, expresses continuity of action, as מְמַרִים הָיָהָם, Deut. 31: 27, “*ye have been continually rebellious*”. So here “*let it be dividing*”, i. e. continue to divide. לָמִים. On the pointing of ל, vid. Ges. § 100. 2. c.

8. Here, at the conclusion of the second day's work, we should have expected the usual וִירָא אֱלֹהִים כִּי טוֹב, but this, instead of being inserted here, is placed in the middle of the third day's work, in v. 10. The phrase thus occurs twice in the third day's work, and only once in the account of the work of every other day (verse 31 being only a sort of

general review). Probably it ought to be inserted here with the LXX., as the phrase might easily have been transposed by the error of some scribe. It is, however, to be noted that the LXX. have the phrase in v. 10 also. Perhaps the reason of the omission here is because the complete division of the waters was made on the third, and not on the second day.

9. יקו—ותראה. Vid. Ges. § 125. 3. אל מקום א. LXX. εἰς συναγωγὴν μίαν, perhaps reading זקוקה; but Aq. Symm. Theod. τόπον ἑνα, and Onk. לאתר חד.

10. ולמקוה המים. Vid. Ges. § 109. 1. and § 91. 9. LXX. τὰ συστήματα τῶν ὑδάτων in the plural, and so Aquila.

11. חדשא רשא. Vid. Ges. § 135. 1. rem. 1. רשא is properly "young grass". The LXX. and Vulg., whom Rosenmüller and others follow, connect רשא with the following עשב, contrary to the accentuation. LXX. βλεπτομένη ἡ γῆ βοτάνην χοίρου σπείρον σπέρμα κατὰ γένος καὶ κατ' ὁμοιότητα, thus inserting καὶ κατ' ὁμοιότητα; Vulg. germinet terra herbam virentem et facientem semen. עשב מוריע ו'. On the construct. of the part. vid. Ges. § 132. 1. עשה פרי. LXX. ποιοῦν καρπόν; vid. Ges. Lex. אשר ו' בו. Vid. Ges. § 121. 1.

14. יהי מארת. On the use of the sing. here vid. Ges. § 144. a. להבריל. "Ad distinctionem faciendum", Ges. § 15. 3. לאחת ונו'. This may be considered as ἐν δὲ δύοιν. Ges. § 152. 1. a, and rendered "for signs of seasons and days and years"; or אחת may be viewed as the general term, of which מועדים &c. are specifications. Maurer looks upon מועדים as in apposition to ימים ושנים, on account of the difficulty of considering it opposed in meaning to them; it would then be rendered "for signs of times, both of days and years." Others regard אחת as signifying the natural phenomena, such as eclipses, which were regarded as signs of extraordinary events.

16. **אֵת שְׁנֵי הַמַּאֲרָה**. Vid. Ges. § 118. 1. **הַגְּדִלִים**. Vid. Ges. § 109. 2.

20. **יִשְׂרָאֵל**. Vid. on the classes of verbs governing an acc., Ges. § 135. **שָׂרַץ נֶפֶשׁ חַיָּה**. The LXX. Vulg. Aq. take **חַיָּה** as the genitive, but it is more correctly viewed according to the Masorites, Syr., &c., as in apposition to **שָׂרַץ**. **חַיָּה** is to be considered here as the feminine of **חַי**, not the genitive of **חַיָּה**, as if *animantia vitæ*, for **חַיָּה** as a subst. is only poetic.

21. **אֵת הַתַּנִּינִים הַגְּדִלִים**. Vid. Ges. § 109. 2. **תַּנִּין** "*a monster*", used of sea-monsters, Isaiah 27: 1, and also of land-monsters, as serpents, &c., Ps. 91: 13, in both which places the A. V. awkwardly renders it "*dragon*". LXX. **τὰ ὀφῆς**, Vulg. *cete*, "*sea monsters*". **כָּל נֶפֶשׁ** is undetermined, and therefore must be determined by the predicate; hence **הַחַיָּה** with the article. Ges. § 109. 2. a. **אֲשֶׁר**. Accus. **כָּל עוֹף כֶּנֶף**. Vid. Ges. § 104. 2.

22. **וַיִּבְרָךְ**. On the tone vid. Ges. § 63. 3 rem. 1. **וַהֲעוֹף**. Case absol. vid. Ges. § 142. 2.

24. **חִמְצָא**. Vid. Ges. § 126. 2. **בְּחִמְצָא**, Arab. **بَهِيمَة**, prop. "*dumb beasts*", from **כָּהֵם** *to be dumb*, a root found in Heb. Sam. Arab. and Aethiop.; then "*animals in general*", especially *quadrupeds*. LXX. have here *tetrapoda*, in v. 25. **τὰ κτήνη**; Vulg. *jumenta* in both places. **וַחֲיָיו**. Vid. Ges. § 88. 3. b.

26. **אֲדָם**. Taken collectively, as is proved by **וַיִּרְדּוּ**; vid. Ges. § 106. 1. This word is not used as a proper name till ch. 4: 25. **בְּצַלְמֵנוּ**. "*After our likeness*". On the various meanings of **כָּ** vid. Ges. § 151. 3. a. or Lex. in loco. **הָרִמְשָׁה**. On the use of the article vid. Ges. § 107. note.

29. נִתְחַי. Pret. for fut. Ges. § 124. 4. אֲשֶׁר בּוֹ. Vid. Ges. § 121. 1.

31. יוֹם הַשְּׁשִׁי. On יוֹם without the article vid. Ges. § 109. 2. b.

CHAP. II.

1. צָבָאִם. צ is applied here in a wide sense to the animals, plants, etc. as well as to the stars. LXX. καὶ πᾶς ὁ κόσμος αὐτῶν; Vulg. *omnis ornatus eorum*.

2. וַיֵּכַל אֱלֹהִים וְגו'. ויכל has been translated by some as a pluperfect, "and God had finished", which meaning however the future never has. The meaning must be "*God finished*", i. e. had done with his work on the seventh day. The reading הַשְּׁבִיעִי is that of all the Hebrew Mss. and of the Vulg. and Onk., but the LXX. Sam. cod. and vers. and the Syr. read הַשְּׁשִׁי, which is evidently an intentional alteration to avoid the notion, which the reading הַשְּׁבִיעִי seemed to imply, of God's continuing to work during a part of the seventh day.

3. בָּרָא אֱלֹהִים לַעֲשׂוֹת. "Quae creaverat Deus faciendo"; vid. Ges. § 45. 3. and § 139. 2. Comp. הִגְדִּיל לַעֲשׂוֹת "*he hath done nobly*", Joel 2: 21. The rendering of the LXX. is a paraphrase, ὡς ἤρξατο ὁ θεὸς ποιῆσαι. Vulg. *quod creavit Deus ut faceret*. De Sola's translation, "*to continue acting*", is incorrect, and opposed by all the ancient vss.

4. אֵלֶּה חֻלְדוֹת. This and similar formulae, which occur twelve times in the Pentateuch, always refer to what follows, with the exception of this passage, where the words seem to refer to the account given in the first chapter, as no history of the heavens and the earth follows in this chapter. The

word חולדות is prop. "*generations*", "*families*" (סֵפֶר חוֹלְדוֹת "*a genealogical register*"), then "*history*", as in ch. 6: 9, and here applied to the origin of all things; "*this was the origin of the heavens and the earth*". The LXX. render this passage: αὐτῇ ἡ βίβλος γενέσεως οὐρανοῦ καὶ γῆς, but it does not necessarily follow that they had a different reading. בהכראם. "*When they were created*"; vid. Ges. § 129. 2, 3. Compare the Greek construction: ἐν τῷ εἶναι. The Masorites direct that the ה in כהכראם should be smaller than the other letters, to indicate that the heavens and the earth will pass away, or, as some imagine, to show that the world was created for the sake of the righteous alone, as from the letters in הכראם the name אברהם *Abraham* is formed!! Vid. *Buxtorf's Tiberias* p. 163.

5. ביום עשות וגו'. On this construction vid. Ges. § 130. 3. Maurer, Tuch, Knobel, and others, with whom we coincide, connect the words ביום וגו' with וכל שיה וגו' thus: "*at the time when Jehovah Elohim made the heavens and the earth, no herb of the field was as yet &c*". We have accordingly altered the Masoretic punctuation, which connects ביום עשות וגו' with v. 4, thus making v. 5. commence with וכל שיה וגו'. כל with a following negative expresses absolute negation — *none at all*. Comp. Ges. § 149. 1. מרם יהיה. Future after מרם, Ges. § 125. 4. a. החסיר. Pret. in the sense of pluperf., Ges. § 124. 2. ואדם אין. ואדם includes the substantive verb *to be* in all its tenses, Ges. § 149. 1.

6. ואר. "*And a mist*"; LXX. πηγή "*a fountain*", Aq. ἐπιβλυσμός or ἐπιφλυσμός; Onk. עֲנָנָא, "*a cloud*" and so Sam. vers. The Vulg. and Syr. agree with the LXX. and render fons, فُضْفُضًا. Saad. rightly بَخَارٌ "*vapour*".

7. ויצר יי א' את הא' עפר. On this construct. vid. Ges. § 136. 2. האדם. On the use of the article here vid. Ges. § 107. 2.

8. **גן בערן**. The Vulg. translates as if the reading were **גן ערן**, *paradisum voluptatis*, and so in various other places, e. g. v. 15. in both LXX. and Vulg.

10. **ונָהָר הָיָה יָצָא** for **ונָהָר הָיָה י'**; the omission of **הָיָה** is frequent. Participles construed with the substantive verb often express the imperfect, Ges. § 131. 2. c. Hence Vulg. correctly *egrediebatur*. **והיה לארבעה ראשים**. "*Became four arms*", was divided into four streams. **לְהָיָה** always means *to become* something, as in v. 7.

11. **פִּישוֹן**. Some, as Reland, suppose this river to be the *Phasis*, considering **חַוִּילָה** to be the land of Colchis, where there was a city called *Chabala* (י being changed into the Greek β). Gesenius objects to this, on the ground that **ח** was not the Hebrew name for Colchis, but **כַּסְלִיָּהִים** (vid. note on ch. 10: 14). The word is a *ἄπαξ λεγ.* but *Φασίων* occurs in Sirach 24: 25. Others think that the *Ganges* is meant, or the *Nile* (Saadiah); others, with more probability, the *Indus*. **הָיָא**. Used as a sort of copula, vid. Ges. § 119. 2. **הַסֶּבֶב**. On the article with the predicate vid. Ges. § 108. 3, and on the construction of the participle § 132. **אֶרֶץ הַחַוִּילָה**. Vid. Ges. § 109. 1. **ח** probably means here *India*; vid. note on ch. 10: 7. **אֲשֶׁר שָׁם**. "*where*", Ges. § 121. 1. **הַזֶּהֶב**. Vid. Ges. § 107. 3. rem. 1.

12. **וְהָיָה**. On the pointing of the י vid. Ges. § 102. 2, and on the pointing of the ה, § 10. 2. rem. **הָהוּא**. The Masorites point **הָהוּא**, requiring it to be read **הָהוּא**, but **הוּא** is of the common gender in the Pentateuch. On the pointing of the article here vid. Ges. § 35, and on its use § 109. 2. **הַבְּדֵלֶת**. The LXX. render the word in this passage by *ἀνθραξ* "*the ruby*", and in Numb. 11: 7. (where manna is compared to it) by *κρυσταλλος*, "*crystal*". Aq. Symm. Theod. and Joseph. *βδελλιον*, Vulg. *bdellium*. Bdelium is the fragrant

gum of a tree growing in Arabia and India, and is white and resinous. The advocates of this opinion appeal to the agreement of the words *μάδαλον*, *maldacon*, *βολχόν* or *βλόχον*, *brochon*, *βδέλλα* and *βδέλλιον*. It is however objected to this view, that bdellium is not so remarkable a natural product as to render it worthy to be enumerated along with gold and precious stones, and that the land of Havilah should be specially noted for its production. The Jewish commentators, as the Kimchis, Rashi, &c., maintain that *pearls* are meant by the word, which opinion is adopted by Bochart; vid. *Ges. Thes.* So Saad. *الزُّلُّ*. Onk. *בְּדוּלָחָא, בְּדוּלָחָא*; Syr. *ܒܕܘܠܚܐ* with ܕ. The word is evidently not Hebrew, and probably of Sanskrit origin. *אבן השדה*. There are three opinions as to what kind of gem is meant by *שדה*. (1) The LXX. and Theod. in Job 28: 16., Symm. here, Vulg., and sometimes Josephus, understand the *onyx*, *ὄνυξ*, so called from its resemblance in color to the human nail. (2) Aq. here, Jerome in Job, and sometimes Josephus, render it *sardonyx*. (3) Onk. Syr. Ps.-Jon. LXX. in two places, &c. *beryl*. The LXX. render the words here: *ὁ λίθος ὁ πράσινος*, "the green stone", i. e. beryl.

13. *וְשֵׁם הַנְּחֹשֶׁת גִּידוֹן*. On the use of the article vid. *Ges.* § 109. 1, 2. *גידון* is so called from its *bursting forth* from its sources (rad. *גיד*). Gesenius supposes it to be the Nile, and so also the LXX., who have *Γηών* for *שְׁחַר*, *the Nile*, in Jer. 2: 18. Reland thinks that the *Araxes* is meant; Michaelis, Rosenm. Knobel, *the Oxus* (Arab. *جَيحُون*).

14. *הַחֹדֶקֶל*. The *ח* is thought by many critics to be a redundant prefix; others (for example Tuch) regard it as *חַר* *sharp, swift*. It is more probably the prefix *עו*, Pers. *hu*, Sansk. *su*. The remaining portion of the word is certainly the same as the form found in the Persian cuneiform inscriptions

at Behistun (deciphered by Rawlinson), viz. *Tigram*, the accusative of *Tigra*, i. e. *the Tigris*. Gr. *Τίγρις*. Rawlinson derives *Tigra* from the Sansk. root *तिज्* *tij*, "to sharpen," softened in modern Persian into *تیر* *tir*, "an arrow". *Tigra*, he considers, in its primitive form to have been an adjective, meaning *sharp* or *rapid*, and thus equally applicable to an arrow and a river. The successive Shemitic corruptions of the name are: Chald. *הַגְּלָלָה*, *הַגְּלָלָה*; Arab. *دجلة*; Syr. *ܡܚܕ*; Heb. *הַדְּקֵל* (Sam. *הַדְּקֵל*) = *hu-tigra*. *הַדְּקֵל*. The Euphrates, *Εὐφράτης*, Arab. *أَلْفَرَات*. The original Persian name, found by Rawlinson in the cuneiform inscriptions, is *'Ufrāta*, compounded of *ʔū* (vid. above) and an adjective meaning "broad" (Sansk. *पृथु* "broad", Zend *frathô*, "breadth"). The name has been shortened in the Shemitic languages, in order to connect it with the rad. *فَرَت*, to be sweet, whence *فَرَات*, sweet (i. e. good) water.

15. *יִנְחֶהוּ*. Vid. Ges. §. 71. rem. 9.

16. *וַיֵּצֵא י' א' עַל דָּאֵם*. This is a rare construction; 'צ is generally construed with an accusative, or with *אֵל* or *ל*, the words of the command being introduced by *לֵאמֹר*. *אֲכַל חֹאכֵל*. "Thou mayest freely eat". The future is here used as a sort of potential, Ges. § 125. 3. d. On the constr. of the inf. abs. to denote intensity vid. Ges. § 128. 3. a; and on the peculiarity of the fut. kal of *אֲכַל*, § 67. 1.

17. *בַּיּוֹם אֲכַלְךָ*. On this const. vid. Ges. § 130. 2. *מוֹת הַמּוֹת*. Ges. § 128. 3. a. Symm. renders the sentence: *ὅτι ὁ δ' αὖ ἐν ἡμέρᾳ γάγγη ἀπὸ τοῦ ξύλου θνητὸς ἐσθι*, "thou shalt be mortal," and so Ps.-Jon.

18. *לֹא מִיּוֹד*. On the masc. form of the predicate in this case, vid. Ges. § 144. b. *הַיּוֹד*. Inf. const. used as a verbal noun. vid. Ges. § 129. 1. *לְבָרְוֹ*. Prop. "in his separation", i. q. "alone";

In all the Shemitic languages "alone" is expressed by nouns with pronominal suff.; e. g. Arab. وَحْدَهُ, Syr. ضَمَّةٌ وَحْدَهُ, Aeth. ባሕዱ: bähütü, "in his singleness". לו. Dagh. emph. vid. Ges. § 20. 2. בנגר. Prop. "as overagainst", then "corresponding to"; LXX. κατ' αὐτόν, and in v. 20. ὁμοιος αὐτῷ; Aq. ὡς κατέναντι αὐτοῦ; Symm. ἄντικρυς αὐτόν.

19. ויצר. Script. defect. On the form vid. Ges. § 69. 1. ויצר נפש חיה is here redundant, vid. Ges. § 119. 6. rem. 4. "And whatever name the man called them, (viz.) the living creatures, that was their name". Others, as Ewald, reject these words as a mere gloss. חיה is not the fem. of חי, but the genitive of the noun חיה, and therefore there is no disagreement between the gender of לו and שמו and of חיה, which is in apposition to them. נפש is of the common gender. Gesenius in the Thes. compares ψυχῇ ζῶσαν in 1 Cor. 16: 45, and ψυχῇ ζώης, the reading of Griesbach in Apoc. 16: 3.

20. וְלֹא־אָדָם. So we point the text, and not, with the Masorites, וְלֹא־אָדָם. Vid. n. on ch. 1: 26. לֹא מָצָא מ' used impersonally, vid. Ges. § 134. 3.

21. תרדמה. "Deep sleep", from רדם to snore. The LXX. render ת' by ἐκστασις, "a trance"; Aq. καταφορά, "a lethargy"; Symm. ἄρεον, torpor, Vulg. sopor. תרדמה. Verbal suff. with the prep. תחת, vid. Ges. § 101. rem. 3.

23. אִשָּׁה כִּי מֵאִישׁ. The etymological connexion of the words אִשָּׁה and אִישׁ has been preserved by Symm., ἀνδρίς and ἀνῆρ, and Vulg., virago and vir. אִשׁ stands for אִשָּׁה; cognate forms are Heb. אִשָּׁה, Chald. אִשָּׁה, Syr. اِئْم, Arab. اِنْسَان, collective اِنْسٌ mankind, Aeth. አንስ: ans. The vowel in אִשָּׁה is lengthened to compensate for the loss of the middle radical, as a final letter without a vowel cannot be doubled in Hebrew; but the doubling regularly appears in the fem. אִשָּׁה (Aethiop.

אֶנֶשׁ: *anest*). לִקְהָה זֶאֱמַר. On the chateph kamez vid. Ges. § 51. 1. rem. and § 10. 2. rem., and on the daghesh in the 1, § 20. 2. a.

24. יְהִיּוּ לֵב א' LXX. Syr. Vulg. Ps.-Jon. Jerome and N. T. in Matth. 19: 5, Mark. 10: 8, 1 Cor. 6: 16, Eph. 5: 21, read וגו' וְהָיוּ שְׁנֵיהֶם לֵב "and they two shall be one flesh". The Sam. cod. has. וְהָיָה מִשְׁנֵיהֶם וְגו' but the Sam. vers. gives אֶחָדָם יִשְׁתַּחֲוֶה לְאֶחָדָם with the verb in the plural, "and of the two of them they became one flesh", from being two they became one. All the Hebrew Mss., however, as well as Onk., have the reading in our text.

CHAP. III.

1. וְהָיָה הָיָה עַל וְגו' "Now the serpent was more crafty than all the beasts of the field"; vid. Ges. § 117. 1. So Vulg. *callidior*, and LXX. *πορομυώτατος*, and similarly Onk. and Saad., but Symm. and Aq. render it by *πρωτοργος* "wicked", Ps.-Jon. חָכִים לְבַשׁ "wise as regards evil"; Syr. *كَيِّد*, which means both "crafty" and "wicked". כִּי אָמַר לֵב א' for כִּי אָמַר לֵב א', "is it even so that God has said?" Has God really said? Onk. וְהָיָה אִם אָמַר אֱלֹהִים אֱמֶת "is it true that God has said?" and so Ps.-Jon. and Syr. LXX. *τί ὅτι εἶπεν ὁ Θεός*; "why is it that God has said?" and similarly Vulg. *cur praecepit vobis Deus?* לֹא תֹאכְלוּ מִכָּל וְגו' Our A. V. renders this "ye shall not eat of every tree of the garden", closely following the LXX. and Vulg., but Gesenius' rendering is the correct one: "ye shall eat of no tree of the garden". לֹא in connection with כָּל, when indefinite and therefore signifying *everyone, everything*, expresses the Latin *nullus*, "none"; so Exod. 10: 15, 12: 16, &c. Vid. Ges. § 149. 1.

3. חִמְחִין. The full plural form in verbs ע"ו has the tone on the last syllable (vid. Ges. § 71. b.), whereas the common form חִמְחִי is accented on the penult.

4. לֹא מוֹתָהּ. On the position of the negative here vid. Ges. § 128. 3. rem. 1.

5. יֹדֵעַ א'. Participle for present, Gesenius § 131. 2. a. בְּיוֹם א' מ' וְנָס'. Vid. Ges. § 124. 6. rem. 1. On this use of the Inf. const. vid. Ges. § 129. 1, and on its form § 60. 1. rem. 2. וְהִיָּיתֶם כְּאֱלֹהִים. A. V. "*ye shall be as gods*", and so LXX. Vulg. Syr. &c. Onk. וְיִהְיוּ כְּכֹרֶכֶין "*and ye shall be as princes*". Others, as Sam. vers. Saad. Ps.-Jon., understand *angels* to be meant by אֱלֹהִים. The simple rendering of the passage is the best: "*ye shall be like God*".

6. לְהַשְׁכִּיל. לְהַשְׁכִּיל may mean either intrans. *to look at*, to turn the mind to, attend to, become wise, or trans. *to make wise*, to teach. The former meaning is adopted here by Gesenius and most of the German commentators, and is supported by the ancient vss. LXX. ὡραῖον ἐστὶ τοῦ κατανοῆσαι, "*beautiful to contemplate*", Vulg. *aspectu delectabile*, Syr. يَتَبَّحُّ اِلْحٰنًا. Onk. and Ps.-Jon.'s translation מְרַעֵ אֵילָנָה לְאַחַד פְּלֵא מְרַעֵ אֵילָנָה is doubtful, and may be quoted as favourable to the other rendering, which takes the verb in the meaning of *to make one wise*. This rendering is that of Rashi and most of the Jewish commentators, Buxtorf, our A. V., and Ewald. It is argued that the former signification introduces a tautology into the passage, and that the whole is a climax, each word gradually rising in importance.

7. עֵרַמְסָם הֵם. Vid. Ges. § 119. 1.

8. מִהַחֲלֹךְ. Hithpa'el is often indirectly reflexive as here; vid. Ges. § 53. 3. מ' must refer to Jehovah Elohim, and the קוֹל י' אֱלֹהִים is not, as Rashi supposes, a manifestation of the Divine presence (vid. v. 10.), but simply means, as Tuch,

Delitzsch and Knobel rightly understand it, the *sound* of the Lord's footsteps. Compare 1 Kings 14: 6. לְרוּחַ הַיּוֹם "*At the breeze of the day*", when the evening wind began to blow and it became cool; comp. Cant. 2: 17. עַרְשֵׁי שִׁפְחָה הַיּוֹם. Onk. and Ps.-Jon. render יָמָה יָסָה "*at the rest (or silence) of the day*"; Saad. فِي حَرَكَةِ النَّهَارِ "*in the motion of the day*"; Theod. ἐν τῷ πνεύματι πρὸς κατάνυξιν τῆς ἡμέρας; Symm. διὰ πνεύματος ἡμέρας. All the other Vss. variously express the meaning "*at even*".

9. אִיכָה. Vid. Ges. § 57. 4, §. 89. 1. rem. 2, and § 98. 5.

10. וְאִירָא. On the change of tense vid. Ges. § 126 b. 1.

11. הֲמֵן הָעֵץ. "*Hast thou eaten of the tree*". הֲ is used in simple questions when the answer is uncertain, vid. Ges. § 150. 2. LXX. badly ἐλ μὴ. לְבַלְלִי. Ges. § 149. 1. מִמֶּנּוּ. On the form vid. Ges. § 101.

12. אֲשֶׁר נִתְחַה עִמָּדִי. Const. praegnans, Gesen. § 138. נִתְחַה is a scriptio plena, instead of the more common תְּחַה, to indicate the final *ā*. הוּא is only used here for emphasis.

13. מַה וָאָתָּה. LXX. τί τοῦτο ἐποίησας, "*why hast thou done this?*" So Vulg. and Onk. Our A. V. follows the Syr. and Saad. in rendering: "*what is this that thou hast done?*"

14. מִכָּל הַבְּ' אֲרֹרָא. Some commentators take מִן as comparative, and similarly our A. V. Gesenius, Maurer, &c., translate: "*by all the beasts &c.*" i. e. all animals will shun thee as an accursed beast, but such a rendering does not suit the passage. By far the best translation is *ex animalibus* = *inter animalia*; compare Deut. 14: 2, 33: 24, Judg. 5: 24, 1 Sam. 2. 28. עַל גִּזְרֶיךָ. LXX. ἐπὶ τῷ στήθει σου καὶ τῇ κοιλίᾳ, thus adding τῷ στήθει, unless indeed, as has been suggested, this is a mixture of the renderings of the LXX. and Aq. The Vulg. renders the phrase *super pectus tuum*.

15. **וְהָיָה**. Two cdd. read **וְהָיָה**, erroneously, because, firstly, the feminine form does not properly belong to the age of the Pentateuch, and, secondly, because the verb is masculine. All the Targums, Syr. Sam. Saad. and LXX. (in most Mss.) have the masc. Some few LXX. Mss. have *αὐτό*, and, according to Montfancon, but not Holmes, some have even *αὐτή*; the Vulg. has now *ipsa*, but the reading *ipse* was common among the ancient fathers. Vid. Sabatier in loco. **וְהָיָה יְשׁוּפֶךָ רִאשׁ**. The second accusative serves here to limit the first, and to express more definitely the object of the action; Ges. § 136. 2. rem. The verb. **יְשׁוּפֶךָ** occurs in three places of S. S., in Job 9: 17, Ps. 139: 11, and here. In the first two passages the meaning “to bruise” will suit; in the latter it is better to read **יְשׁוּפֶךָ**, “shall cover me” (from **יָשַׁף**), with Ewald, Gesenius, and Roediger in the Thes., than to give forced meanings to the verb. We translate here: “He (the seed of the woman) shall bruise thee as to the head (i. e. bruise thy head), and thou shalt bruise him as to the heel (i. e. bruise his heel)”. The Syr. supports this rendering: **ܐܝܬܐ ܕܥܡܪ ܕܥܝܢܐ ܕܡܫܚܝܬܐ ܕܚܝܬܐ**, and the Samarit. Vers., which uses **ܕܕܕܕ**, i. q. **ܕܕܕܕ** “to strike”, in both parts of the verse. So also Saad. **وَهُوَ يَشْدُخُ مِنْكَ** **وَأَنْتَ تَلْدَغُهُ فِي الْعَقِبِ** “and he shall break thy head, and thou shalt bite him in the heel.” The Targums of Ps.-Jon. and Jerusalem adopt this meaning, though with a wide paraphrase, and the Complut. edition of the LXX. also takes the same view, reading *τειρήσει* and *τειρήσεις*. Gesenius in the Lex. Man. takes **יְשׁוּפֶךָ** = **יְשׁוּפֶךָ** “to gape at”, “to lie in wait for anything”, and translates: “he (the seed of the woman) shall lie in wait for thy head and thou shalt lie in wait for his heel”; and similarly Knobel. This rendering is supported by the LXX. *αὐτός σου τηρήσει κεφαλὴν, καὶ σὺ τηρήσεις αὐτοῦ πτέρναν;*

and perhaps by Onk. "I will place enmity between thee and the woman, and between thy children and her children. They shall remember against thee what thou hast done to them in the beginning, and thou shalt guard against them to the end." The Vulg. confuses the two renderings, "*ipsa conteret caput tuum et tu insidiaberis calcaneo ejus*".

16. הרבה ארבה. On this construct. vid. Ges. § 128. 3. עץ' והרבה. Lit. "*thy pain and thy conception*", that is "*the pain of thy conception*" or pregnancy. Vid. Ges. § 152. 1. a. חשוקתך. "*Thy desire*", sexual passion. Rosenmüller translates it *submissiveness*, "*unto thy husband shall thy will be submissive*". LXX. ἡ ἀποστροφὴ σου, "*thy resort*"; similarly Syr. مَلَا ضَنْكُكَ. The Vulg. has "*sub viri potestate eris*". Onk. adopts the first rendering, תַּאֲבִיבֶיךָ (from תַּאֲבִיב to desire).

17. וְלֹאֲדָם. So we read, and not, with the Masorites, וְלֹאֲדָם. Vid. n. on ch. 2: 20.

18. רָרָר. This word is twice found in S. S., viz. Hos. 10: 8, and here. The LXX. render it by τριβόλοι in both places; the Syr. and Saad. retain the word in their translations, رَرَر, رَرَر.

19. בועץ אפיר. The article is omitted before בועץ, because it is in the construct state, Ges 109. 1., and before אפיר, because it has a suffix, § 108. 2. שיכר. On the const. vid. Ges. § 129. 1. בִּי מִמֶּנָּה ל'. "*from which thou wast taken*". בִּי is apparently an old relative; as to the construction, comp. that of אִשָּׁר, Ges. § 121. 1. This rendering is supported by the LXX. ἐξ ἧς ἐληφθης, and so Vulg. Onk. Syr. Saad. The reason follows afterwards, בִּי עֵשֶׂר אַחָה, so that, if בִּי be taken in the first instance as "*for*", it involves a tautology. We have a similar case in ch. 4: 25, בִּי הָרְגוּ קַיִן, "*whom Cain slew*", where the relative meaning of בִּי is again supported by the LXX.

Vulg. Onk. and Syr., and adopted by our A. V. For other instances of this meaning of כִּי vid. Ges. Thes.

20. חַיִּי i. q. חַיָּה, "*life*"; LXX. here Ζωή, elsewhere Εἶα; Vulg. *Heva*. In Aeth. *mankind* is commonly expressed by ሕገለ: ሕጹዞው: ḕgwāla ḕmma-hēyāw, "*the offspring of the mother of the living*".

21. אֲנָחְנִי, not אֲנָחְנִי, as the Masorites have it. Vid. n. on v. 17.

22. כֹּאֶחֶד מֵאֵנּוּ. "*As one of us*". On the construct state being used here vid. Ges. § 114. 1. Onkelos: הָאֶחָד הַיָּחִיד יִחְיֶה "behold Adam is the only one in the world who of himself knows good and evil", which rendering is followed by the Targg. Ps.-Jon. and Jerus., regarding מֵאֵנּוּ as 3. pers. singular, and wrongly translating כֹּאֶחֶד by "*only*". This view is adopted by some Jewish commentators, but is untenable. All the ancient vss. correctly render as above. יִשְׁלַח. Fut. used subjunctively; Ges. § 125. 3. a. לִקְחָ as present subj., Ges. § 124. 6. b. וְחַי, contracted for חַיִּי a verb עָיַן, Ges. § 75. 2. g., Ar. حَيَّ, حَيَّ, Aeth. ሕይወ: *hayewa*.

23. מֵאֵשׁ, "*whence*"; vid. Ges. § 121. 1.

24. אִנּוּ הַכֹּרֶבִים. We shall only notice a few of the more probable of the various conjectures with respect to the etymology of this word. The root כָּרַב is not found in Hebrew. In Arab. Chald. and Syr. كَرَب, كَرَب, means "*to plough*", whence some consider כָּרֹב to be "*that which ploughs*", "*an ox*", an opinion which they support by the fact that for כָּרֹב in Ezek. 10: 14 the parallel passage in ch. 1: 10, has שֹׂר "*an ox*". Others, for example Maurer, think that כָּרֹב is i. q. כָּרַם, "*to be noble*"; hence כָּרֹב "*noble*". Others that it is connected with the Sanskrit ग्रभ् grabh, or ग्रह् grah "*to seize*", Zend gērēp, Pers. گریستن, English gripe, Gr. γρούψ. Others

again, as Gesenius in the *Lex. Man.*, that כְּרוּב is for כְּרוֹב, “a divine steed”. Others, that כְּרוּב is i. q. קְרוֹב (compare Ar. كَرَبَ to be near, to be on the point of), and signifies “one who is near God”, in his presence. Gesenius in *Thes.* adds another conjecture, viz. that כְּרוּב is the same as חֲרוֹם, hence כְּרוּב “a guard” to keep away the profane. Vid. on this and other conjectures *Ges. Thes.* Of cherubim there seem to have been two or three different sorts, for the cherubim mentioned here are quite distinct from the cherubim on the ark, and these latter widely different from the cherubim of Ezekiel. The cherubim mentioned here were stationed at the entrance of the garden of Eden, brandishing in their hands fiery swords, to prevent Adam and Eve from eating of the tree of life. לֶחֶם הַחַיִּים. On the pointing of the article before חֲרוֹם vid. *Ges.* § 109. 1. חֲרוֹם הַלֶּחֶם is the more unusual construction for לֶחֶם הַחַיִּים, *Ges.* § 104. 1. rem. 1. On the article with מִתְחַפְּצֵת vid. *Ges.* § 109. 2, and on the form § 93. Par. D. דֶּרֶךְ עֵץ הָאֵל “The way to the tree of life”, *Ges.* § 112. 2.

CHAP. IV.

1. קִיִּיתִי אִישׁ אֶת יְיָ. “I have gotten a male child by the help of Jehovah”. אֶת יְיָ i. q. עִם אֱלֹהִים, 1 Sam. 14: 45. So rightly Gesenius, following the *LXX.* *ἵνα τοῦ Θεοῦ*, *Vulg.* *per Deum*. Others consider אֶת = מֵאֵת, and render accordingly “from the Lord”; so our A. V., Onk. הָאֵל קָרַם יְיָ, Saad. מִן עִנְדֵּי אֱלֹהִים. The Syr. gives a different meaning, مِمَّنْ, “I have gotten a man for (the service of) the Lord”. Ps.-Jon. has קִנִּיתִי לַיְיָ מַלְאָכָא דְיְיָ “I have gotten the man, the angel of the Lord”; as if Eve imagined that the Messiah

(ch. 3: 15) was now born. קין. Gesenius derives this name from קין, i. q. Arab. قَان, "to forge", whence قَيْن "a smith", "a slave", and supposes that קין here means "a spear" or "lance", as in 2 Sam. 21: 16. The text, however, alludes to another derivation, viz. that קין = קנה "to acquire", and therefore that קין means "a possession", and to this we adhere.

2. וחסף ללרח. Vid. on this construction Ges. § 139. 1.

3. מנחה, Ar. مِنْحَةً, prop. "a gift", then a gift to God, i. e. "a sacrifice"; always in the law an unbloody sacrifice, opposed to זֶבַח, Ar. ذَبْحٌ, and עֹלָה. The LXX. in this verse, and in v. 5, translate it by θυσία, "a sacrifice", but in v. 4 by τὰ δώρα, "gifts", which rendering the Vulg. adopts, having munus throughout. Onk. has here קִרְבָּנָא, Syr. مَذْبُوحًا, either "a gift" or "a sacrifice" (comp. Mark 7: 11).

4. וחבל הביא גם-הוא. Kennicott translates גם "in addition to", and connects it with מבכרות, but the repetition of the pronoun with גם is only for emphasis, Ges. § 152. 2. a, "and Abel, he too brought &c". ומחלבון. "Of their fat". The plural (here written defectively) is used to designate either the fat portions of each animal, or the fat of the different animals, as in Arab. لبن milk, pl. ألبان, دم blood, pl. دماء. Some edd. have ומחלבון with dagesh (comp. רשפי Cant. 8: 6, צמדי Is. 5: 10). Knobel would read ומחלבון in the sing. The translation which some give, "of their milk", is opposed to our present punctuation, as to bear such a meaning it should be pointed מחלבון, a change which is unsupported by any Ms. or ancient version.

5. ויחר לקן, scil. אף.

7. הלא אם היטיב שאת וני. On the form שאת vid. Ges. § 75. 2. a. "If thou doest well, is there not lifting up?"

scil. פְּנִים, of countenance (comp. Job 11: 15, 22: 26); "*but if thou dost not do well, sin is at the door, a crouching (lion); towards thee is his desire*", lying in wait for thee, "*but thou shouldest rule over him*", i. e. thou oughtest to withstand him. Or we may take הָלֵא = הָלַךְ, and translate: "*Lo, if thou dost well, there is lifting up, &c.*". The LXX. render: οὐκ εἰς ὁρῶς προσενέγκης ὁρῶς δὲ μὴ διέλθης, ἡμᾶς; ἡσυχᾶσον, perhaps punctuating the latter part of the clause thus רַבֵּץ הַמֵּאָהָרָה; but even so, if indeed they had our present reading, they have taken שָׁאָה, פָּתַח, and רַבֵּץ, all in meanings which they never elsewhere bear. שָׁאָה they must have connected with מִשְׁאָה, ch. 43: 34, "*the offering of gifts*"; taken פָּתַח in the sense of "*division*", and רַבֵּץ to mean "*to be quiet*", deriving this signification from the proper one of *lying down* (comp. their rendering of רַבֵּץ in Job 11: 19 by ἡσυχάσεις). As we might expect, the versions all differ on this passage. Onkelos, for example, has: "If thou performest thy work well, wilt thou not be pardoned? and if thou dost not perform thy work well, at the day of judgment thy sin will watch, ready to take vengeance on thee, if thou dost not repent; but if thou dost repent, it shall be forgiven thee". לַפְתָּח מִשְׁאָה רַבֵּץ. On the disagreement of the predicate with the subject in this clause, vid. Ges. § 144. rem. 2. Sin is figuratively represented as a lion lying in wait to seize his prey. רַבֵּץ. Arab. الرَّابِضُ or الرَّبَاضُ, "*the lion*", lit. the *liar* in wait.

8. וַיֵּאמֶר קִין אֶל הָבֶל אַחִיו נִלְכָּה וְהָשָׁרָה. We have adopted this reading on the authority of the Sam. cod. and vers. LXX. Aq. Vulg. Syr. Targg. of Ps.-Jon. and Jerus. The words are not found in any Hebrew Ms. yet collated, but that they were once there seems probable from the authorities quoted above. Many Mss. note here פָּתַח "an hiatus"; two Mss. have ex-

pressly בלֹא פִסָּקא, "*without an hiatus*". וַיֹּאמֶר is never used in the sense of *to speak, to talk with*, but is always followed by what is said, and means *to say*. Michaelis and Rosenmüller appeal in favour of the former meaning to 2 Chron. 32: 24 and Exod. 19: 25. The words of the former passage are: "in those days Hezekiah was sick to the death, and prayed unto the Lord; וַיֹּאמֶר לוֹ יְהוָה וַיִּמְנַח גִּבּוֹן לוֹ and He spake unto him, and He gave him a sign (A. V.)", but this, as Gesenius says, may be translated "and He promised him" viz. what he prayed for; or more probably some words have fallen out after לוֹ. The latter passage is more clear: "so Moses went down unto the people, וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם and said unto them" viz. what God had commanded in v. 24. In Ps. 139: 20, לְמַעַן (וַיֹּאמְרוּ) יִמְרוּךְ may be translated "*they speak about thee wickedly*", or "*they utter thee (thy name) wickedly*", i. e. swear by thee falsely; but the reading of the LXX. and Theod. is better, viz. יִמְרוּךְ "*they rebel against thee*". Of 2 Chron. 2: 10 the literal translation is: "And Hiram king of Tyre said in writing (and sent it to Solomon): Because of Jehovah's love for his people, &c." In the passage under consideration, Gesenius and Tuch, following Jerome, translate the clause וַיֹּאמֶר קַיִן אֶל אָדָם, "*and Cain said it* (viz. what God had said) *to Abel*" (vid. *Ges. Thes.*); but both external and internal evidence supports the reading given above. Böttcher and Knobel would alter וַיֹּאמֶר into וַיִּשְׁמַר, "*and Cain watched Abel*", so as to seize the first opportunity of slaying him, comparing 2 Sam. 11: 16, Ps. 56: 7, Job. 14: 16; in support of which change Knobel remarks that the LXX. evidently read אִשְׁמַר instead of שָׁמַר in Levit. 26: 22, for their version has there *custodietur*. בְּהוֹיָחָם. Comp. note on ch. 2: 4.

לֹא יָדָעַי. "I know not". On this meaning of the preter. vid. Ges. § 124. 3. הַשֹּׁמֵר here expects a negative answer, as Lat. *num*; הֲלֹא is *nonne*; vid. Ges. § 150. 2. rem.

10. קל דמי אחיו צ'. On the non-agreement in number between קל and צעקים, vid. Ges. § 145. 1.

11. ארור אחי וני. These words may admit of being translated in three ways. 1. "*Cursed art thou by the ground*", J. D. Michaelis, Gesenius, Maurer, &c. 2. "*Cursed art thou from the ground*", that is to say, the curse shall strike thee from the ground the earth shall hold thee accursed and not yield thee her fruit (Ibn Ezra, Kimchi, Knobel, &c. and our A. V.). 3. "*Cursed art thou away from the land*", i. e. cursed art thou and banished from this into another land (Rosenmüller, Tuch, &c.). A fourth rendering, "more cursed art thou than the ground", where כן is taken as comparative, seems scarcely admissible.

12. The LXX. translate נע ונר וני by στενωπ καὶ τρέμων ἔσθι ἐπὶ τῆς γῆς, but the Schol. remarks: ὁ Εβραῖος καὶ ὁ Σύρος, σαλευόμενος καὶ ἀκατάστατος, τρυφᾷ, μὴ μένων ἐν ἐνὶ τόπῳ.

13. גדול עוני כנשוא. The adjective is placed first for emphasis, Ges. § 142. 1. b. "*Greater is my punishment than is endurable*", my punishment is too heavy for me to bear. עין punishment, as the consequence of sin. The ancient versions, LXX. Onk. Syr. Vulg. Saad., translate: "*My sin is too great to be pardoned*".

15. לכן "Therefore", lest that should happen which thou fearest, "whosoever killeth Cain, &c." Gesenius. כל הרג קין. Case absolute, Ges. § 142. 2. rem. יקם, "He", i. e. Cain, "*shall be avenged*". Others, as Knobel, regard יקם as impersonal, but see v. 24. שבעים. Vid. Ges. § 95. rem. 1. ישם ה'. לכן אוח. "*And Jehovah gave a sign to Cain*"; not as our A. V., following the Vulg., "*set a mark upon Cain*", which would require על קין or בקין. LXX. rightly: καὶ ἔθετο κύριος ὁ Θεὸς

σημείον τῷ Καὶν. מ'—לבלתי כל. לְבִלְתִּי with לֹא "no one", just as לֹא; Ges. § 149. 1.

16. ויֵשֶׁב בְּאֶרֶץ נֹד. The Vulg. take נֹד as an adjective referring to Cain, and not as the name of a country: "*habitavit (Cain) profugus in terra.*"

18. וַיִּזְלֵד. On the construction vid. Ges. § 140. 1. a. מַחְוִיאל וּמַחְוִיאל. The most of the Hebrew Mss. have מַחְוִיאל וּמַחְוִיאל, which Theile has edited, although this reading is self-contradictory. Syr. has ܡܚܘܝܐ in both cases, Sam. מַחְוִיאל, LXX. Μαλελέηλ, Aldine and Compl. Μαρίλ Cot. Μαλούτα, Vulg. *Maviael*. מַחְוִישָׁאֵל. LXX. have Μαθουσαίλα.

20. יֵשֶׁב אֹהֶל. Singular taken collectively. There is a zeugma in the use of יֵשֶׁב; transl. therefore, "*the father of dwellers in tents and of possessors of cattle.*"

22. לִשְׁשׁ וְגַר. "A forger of all kinds of instruments of brass and of iron." חָרַשׁ prop. the part. of חָרַשׁ "cutting", then "an instrument for cutting". The LXX. translate σφραγιστικός χαλκείος χαλκοῦ κ. τ. λ., Vulg. "malleator et faber in cuncta opera aeris et ferri", as if they had read לִשְׁשׁ וְחָרַשׁ. כל נחשת ובר. Onkelos on the other hand renders the sentence: רַבְּהוֹן דְּכָל דְּיָדְעֵי עֲבִידָהּ נְהָשָׁא וּפְרָזְלָא, "the master of all who know the working of brass and iron". Our A. V. takes לִשְׁשׁ in the metaphorical sense of "instructor", and חָרַשׁ as "cutters", or "workers."

23. 24. שֶׁמֶעַן. On this form vid. Ges. § 46. n. 3. כִּי. The usual translation of כִּי in this passage is "because" or "for", but Delitzsch and Meier (in his work "Die Form der hebräischen Poesie", p. 28) render it "certainly", "assuredly", whilst Knobel would leave it untranslated, taking it as equivalent to the Gr. ὅτι in the N. T., introducing the exact words of the speaker. He quotes in support of this, ch. 20: 11, 27: 20, 29: 33. With regard to דְּהִרְגָתִי, it is

disputed whether it should be translated as an actual perfect, "*I have slain*" (LXX. Vulg. and other ancient vss., Schumann, Tuch, &c.), or as a future (on which use of the perfect vid. Ges. § 124. 4), "*I will slay*" (Rosenmüller, Knobel, Delitzsch, Meier). לַפְעֵי. The suffix in this word, and in לְחַבְרָתִי, is objective (Ges. § 119. 5), "*because of a wound inflicted on me*". Our A. V. erroneously takes the suffixes subjectively. אִישׁ and יָלֵד are, of course, used here merely as synonymous expressions in the two parallel clauses. The whole passage, which is extremely obscure, may perhaps be translated as follows: "And Lamech said to his wives: 'Ada and Zillah, hear my voice; ye wives of Lamech, hearken to my words. Surely I will slay a man for wounding me, and a youth for bruising me. If Cain is to be avenged sevenfold, surely Lamech (shall be avenged) seventy and sevenfold'. I will slay, says Lamech, whoever offers me violence, but woe to those who try to avenge his death by killing me in turn; my ancestor Cain, who had no weapons, obtained from God a promise of sevenfold vengeance in case of his being murdered; my sons have weapons and can take a far more complete revenge by themselves on whomsoever slays me.

25. שֶׁת־לִּי. Kametz stands here, although the syllable has lost its tone; to designate this the metheg is appended. כִּי הָרַגְנוּ קִין. Vid. note on ch. 3: 19.

26. אִזּוּ הָיָה לַיהוָה. Vid. Ges. § 119. 3. אִזּוּ הָיָה לַיהוָה. On the indeterminate third person vid. Ges. § 134. 3. "*Then they began to call on the name of Jehovah,*" to worship Jehovah. The Midrash, Maimonides, &c. think that we have here the origin of idolatry. They take הָיָה in the sense of "*to be profaned*", a meaning which the rad. הָלַל bears in the Piel and Hiphil, and translate: "*then profanation was committed in calling (scil. idols) by the name of the Lord.*" Similarly Ps.-Jon.

"that was the age in the days of which they began to err, and made for themselves idols, and surnamed their idols by the name of the word of the Lord." Onkelos translates the passage: בְּיוֹמוֹתָיִי חָלוּ בְנֵי אָדָמָה מִלְצַלְתָּהּ בְּשֵׁמָהּ דְּיָי, "*in his days the children of men ceased to invoke the name of the Lord.*"

CHAP. V.

1. בְּיוֹם כְּרָא וְנִי. Vid. note on ch. 2: 4.

3. שְׂזִישִׁים וּמֵאָה שָׁנָה. Vid. Ges. § 118. 1. note.

5. חֲשַׁע מֵאָה וְנִי. Vid. Ges. § 145. note. חֲשַׁע מֵאָה וְנִי. Comp. Ges. § 118. 3.

6. חֲמִשָּׁה שָׁנִים וְנִי. Vid. Ges. § 118. 3.

22. וַיִּתְּחַלֵּךְ עֲנוֹךְ. "*And Enoch walked with God.*" LXX. εὐχάριστος δὲ Ἐνώχ τῷ Θεῷ, "Enoch pleased God;" compare Sir. 44: 16, and Heb. 11: 5. Onkel. וַיִּתְּחַלֵּךְ עֲנוֹךְ בְּרֵחַתָּהּ דְּיָי "*and Enoch walked in the fear of the Lord;*" Ps.-Jon. פִּלַּח דְּיָי בְּקִישָׁא קִדְּםָא, "*Enoch served in truth before the Lord.*" Comp. ch. 6: 9.

24. וַאֲנִינוּ וְנִי. "*And he was not, for God took him*", he was taken up to heaven without tasting of death, as Elijah, 2 Kings 2. LXX. καὶ οὐχ εὐρίσχετο ὄντι (Alex. διοτί) παρέλαυνεν αὐτὸν ὁ Θεός. Vid. Sir. 44: 16, and Heb. 11: 5. Vulg. quia tulit eum Deus. Onk. וַאֲנִינוּ וְנִי אֲמִיתָּ וְנִי אֲמִיתָּ אֲרִי לֹא אֲמִיתָּ וְנִי "*and he was not found, because the Lord did not make him die.*" Ps.-Jon. וַאֲנִינוּ וְנִי אֲמִיתָּ וְנִי אֲמִיתָּ אֲרִי לֹא אֲמִיתָּ וְנִי "*therefore he was taken away and ascended into heaven by the word of the Lord.*" Others, as Rosenauüller and von Bohlen, think that וַאֲנִינוּ is merely=וַיָּמָת, or at the most expresses the idea of "*sudden death*"; but as וַיָּמָת is used after every other name throughout the whole chapter, it is plain that there must

have been some remarkable difference between his case and theirs, even if Heb. 11: 5 was not decisive on the point.

29. נָח. "*Rest*", from נָחַ to *rest*. The etymology is merely alluded to by the Hebrew writer, for, as Simonis remarks, "*scriptura sancta, sicubi nomina propria explicat, non semper per eandem radicem, unde descendunt, sed interdum per cognatam id facere solet, non tam verborum quam rerum habita ratione.*" וְהָיָה יִנְחָמנוּ מִמֶּנִּי. "*This (scil. son) shall comfort us for our labour &c.*" LXX. οὗτος διαναπαύσει ἡμᾶς ἀπὸ κ. τ. λ. "*he will give us repose from our works &c.*"; but Vulg. *iste consolabitur*. The LXX. evidently read נִיחָמֵנוּ, Hiphil from נָחַ, a reading which Houbigant and Capellus think should be adopted. מִן הָאֲדָמָה may be connected either with יִנְחָמנוּ, "*shall comfort us because of the ground,*" as our A. V. has it, or with מִמֶּנִּי, "*for our work and the toil of our hands (arising) from the ground.*"

CHAP. VI.

2. בְּנֵי אֱלֹהִים. LXX. υἱοὶ τοῦ Θεοῦ, Vulg. *filii Dei*, Aq. υἱοὶ τῶν Θεῶν. The words are variously explained to mean (1) *the angels*; LXX. MS. A. οἱ ἄγγελοι τοῦ Θεοῦ, Ital. *angeli Dei*. So Josephus, many of the earliest Fathers, and, though some of them for far different reasons, Rosenmüller, Gesenius, Maurer, Tuch, Knobel, Delitzsch; supported by such passages as Job 1: 6, 2: 1, 38: 7. (2) Many modern and some ancient critics and commentators, e.g. Ephrem, Chrysostom, Augustine, Luther, Calvin, Hengstenberg, Keil, with whom we agree, understand the passage to speak of intermarriage between the descendants of Seth and Cain; or, which comes to nearly the same thing, between the righteous and wicked (e.g. J. D. Michaelis). (3) Others

understand it of intermarriage of the higher with the lower ranks. So Onk. בְּנֵי רַבְרָבָא "the sons of the great" or "princes"; Symm. υἱοὶ τῶν δυναστεύοντων, Ibn Ezra, Kimchi, &c. מַכַּת הַגָּדוֹל. On the pronoun as copula vid. Ges. § 119. 2.

3. לֹא יִדּוֹן רִחוּי. Here again the meaning is doubtful. (1) יִדּוֹן is rendered by some "remain" or "dwell"; so LXX. καταμείνη, Vulg. Syr. Onk. Saad. It has been supposed, but unnecessarily, that they read יָדוֹם or יָלוֹן. (2) Others translate it by "judge", = יָדִין. So Targg. Ps.-Jon. Jerus. Symm. ἀρνεῖ. Similarly Rashi, R. J. Kimchi, Rosenm. and our A. V. "shall not strive." (3) Some modern critics, as de Wette, Maurer, Knobel, Delitzsch, take יִדּוֹן in the sense of "to rule," connecting it with יָדָן. (4) Others, for example Gesenius and Tuch, render it by "to be humbled" or "abased," Arab. دَانَ, "to be low," "mean." Either the third or the fourth translation appears to be the correct one, as רִחוּי seems to mean the divine breath, which God breathed into man at his creation (ch. 2: 7). Translate: "My spirit shall not rule in mankind for ever (during all future time); because of their transgression, they shall be flesh (i. e. mortal, Ps. 78: 39, Job. 10. 4), and their days shall be 120 years." The life of the human race is for the future to be shortened on account of their sins. The objection to this is, that many of patriarchs actually lived for a much longer period, but it is simply meant to be a *general statement*, to which there might be exceptions; compare Ps. 90: 11. We may however refer רִחוּי to the Holy Spirit, and then our A. V. would be correct, and the latter clause of the verse would have to be taken in the sense in which it is understood by Onkelos, whom Hengstenberg and Delitzsch follow; viz. that a respite of 120 years would yet be given before the destruction of the human race, in order to see whether they would repent. This view

is opposed by the phrase "because of their transgression they shall be flesh," which could scarcely refer to a coming destruction of mankind, as such a meaning would likely be expressed in plainer language. **בָּשָׂר**. By all the old commentators and versions this seems to have been taken as a compound of three words **בָּשָׂר אֲשֶׁר נָם** = **נָם אֲשֶׁר בָּשָׂר**; LXX. *διὰ τὸ εἶναι*, Vulg. *quia*, Onk. **בָּרִילָר** Syr. **ܩܝܢܐ**. So Saad., Rashi, and, among the moderns, Knobel (reading of course **בָּשָׂר**). Fuerst and Rosenmüller derive it from **שָׁנָה** "to wander," and translate "on account of their sin." Gesenius, Tuch, Delitzsch, and most moderns, derive it from **שָׁנָה** = **שָׁנָה**, as an infinitive of the form **שָׁן** from **שָׁבָה** and **רָד** from **רָדָה** (Gesenius § 66. rem. 3). To the ancient opinion it is rightly objected: (1) that **שָׁן**, or **שָׁן**, is never found in the Pentateuch; (2) that **נָם** would be here quite superfluous; and (3) that the entire compound is nowhere else found.

4. **הַגִּבִּיִּים**. "The giants". So LXX. Vulg. and many commentators, such as Tuch, Knobel, and Delitzsch (vid. Num. 13: 33). Onk. **גִּבְרִיָּא**, and so Syr. Sam. vers. Saad., which may either be "giants" or "heroes"; Aq. *οἱ ἐπιπνιπτοντες οἱ βίαιοι*, Symm. *οἱ δυοίαιοι βίαιοι*. Those who derive the word from the rad. **נָפַל**, "to fall," take it to mean either "the fallen angels" (as many of the Fathers), or "those who fall upon others," "robbers," or "tyrants" (Aq. Rosenm. Gesen.). Tuch and Knobel derive it from a rad. **נָפַל** = **נָפַל**. **הֵמָּה**. On the use of the article here vid. Ges. § 120. 1. **אֲשֶׁר**. "when".

5. **וְכָל יֶצֶר וְגֵר**. The LXX. render this passage: *καὶ πᾶς τις διανοεῖται ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ ἐπιμελῶς*, evidently taking **יֶצֶר** for a verb.

9. **אֵלֶּה תּוֹלְדוֹת**. Vid. note on ch. 2: 4.

11. **חַמֵּם**. Accus. Vid. Ges. § 135. 3. b.

13. מַפְנִיחִים. On the use of מִן to express the efficient cause vid. Ges. § 140. 2. אֵת הָאֶרֶץ. Onk. Syr. אֶת אֶרֶץ, and so the Vulg.; similarly LXX. καὶ τῆς γῆς. The Sam. vers. incorrectly אֶת אֶרֶץ • אֶת, taking אֵת = אֶת.

14. אֶתֶּר. Probably an Egyptian word; vid. Gesen. Thes. But Dietrich (Abhandlungen für Semitische Wortforschung, p. 33) regards it as a contraction for אֶתֶּרֶת, from אֶתֶּר "reeds" (comp. Job 9: 26). עֵצֵי גִפְרִי. Onk. and Ps.-Jon. אֶתֶּרֶת גִּפְרִי, "of cedar trees;" Syr. عِصَايَا كَرْمَل, the meaning of which is not certain; LXX. ξύλα τετραγώνη, Ital. ligna quadrata; Vulg. ligna laevigata. Gesenius supposes אֶתֶּר = אֶתֶּר, and translates "resinous trees," such as the pine, fir, cedar, cypress, &c. From גִּפְרִי is derived κυπάρισσος, cypress.

16. צֶהָר, Prop. "light", here "windows", collective and therefore feminine (צֶהָרִים); Gesen. § 105. 3. a. So Gesenius Delitzsch, and, among the old versions, the Syr. But many commentators suppose that there was only *one* window (referring to אֵת חֶלֶן in ch. 8: 6, which passage, however, is not decisive), and account for the fem. gender according to Ges. § 105. 4. a. or c. Among the ancient translators, Theodotion has θύραν, and the LXX., very absurdly, επισυνάγων ποιήσεις τῇσι κλιβωτόν, Ital. colligens facies arcam. Rosenmüller would render it by "roof" (Ar. ظَهْر "back").

17. הַנִּי מֵבִיא. Part. for future, הֹבִיא calling special attention; vid. Ges. § 131. 2. b. and rem. 1. מִי. Acc. in apposition to הַמִּבְנוֹל, or according to Ges. § 116. 3.

19. הָרָזִי. The kametz under the article is an exception to the general rule, Ges. § 35. 2. A.

CHAP. VII.

2. **שבעה שבעה**. Vid. Ges. §. 118. 5. The words are generally understood to mean *seven individuals* of each kind; but Knobel seems to be right in maintaining that *seven pair* of each kind are meant, as is shewn by the addition of the words **איש ואשתו**, which could not be used if seven individuals had been intended. Besides, if such had been the meaning, **שבעה** would have been expressed only once, just as **שנים** is put only once towards the end of the verse. From v. 9 the animals appear to have gone into the ark *in pairs*, which could not, of course, be the case, if the ordinary rendering "*by sevens*", i. e. *seven of each kind*, be correct. On nearly the same principles, we must, in v. 3, understand *seven pair* of birds to have been brought into the ark. Some commentators, however, defend the ordinary translation, and account for the statement in v. 9 on the supposition that it is an extract from a different document. **הוא**. Vid. Ges. §. 119. 2.

4. **כי לימים וגו'**. "*For after seven days*"; vid. Ges. Lex. art. **ל**, B. 2. c. Ps.-Jon. supposes this to be an additional respite of seven days (vid. n. on ch. 6: 8 towards the end): **אָרוֹם הָאָז אֲנִי יֹדֵיב לָכֵן אֶרְפָּא שׁוֹבְעָא יוֹמִין אֵין יִתִּיבֹן יִשְׁחַבֵּק לָהוֹן** "*therefore, behold I give you a respite of seven days; if they shall repent, it shall be forgiven them*". **יום ארבעים**. Vid. Ges. §. 118. 2. **בֶּל הַיּוֹקִים**. "*Every living thing*".

6. **בֶּן שָׁשׁ וְגו'**. Vid. Ges. § 104. 2. a. **וְהַמָּבּוּל וְגו'**. "*When the deluge was (occurred), waters upon the earth*". **מים** in apposition to **הַמָּבּוּל**. Comp. n. on ch. 6: 17. Maurer suspects that **מים** is a gloss upon **הַמָּבּוּל**.

7. **וַיָּבֵא**. On the singular number vid. Ges. § 145. 2.

8. **אֲשֶׁר אֵינָנָה מִהֲרָה**. Vid. Ges. § 121. 1 and § 149. 1.

9. שנים שנים. "Two by two", i. e. "in pairs". Ges. § 118. 5. Vid. n. on v. 2.

11. בשנת שש מאות וגו'. "In the six-hundredth year &c." Vid. Ges. § 118. 4. שש is the genitive governed by שנת, and מאות the genitive governed by שש; in Arabic it would be, in exactly the same way, فِي سَنَةِ سِتِّ مِائَةٍ. לחיי נח and יום לחדש; on this mode of expressing the genitive, vid. Ges. § 113. 2. ארבת. Prop. "network," from אָרַב to "weave", Arab. **أَرَبَ** "to tie a knot." LXX. οἱ καταρρόακται, Vulg. cataractae; Aq. and Symm. αἱ θυρίδες, Onk. פִּיּוֹן "windows."

13. בעצם היום. On this periphrasis for *self, selfsame*, vid. Ges. § 122. 2. rem. 3. בא. Vid. Ges. § 145. 2. ויפח. On the kametz under the ו, vid. Ges. § 102. 2. d. שלשת נשי. On the masc. form of the numeral, vid. Ges. § 95. 1. n.

16. והבאים. "And those that went in"; on this relative force of the article, vid. Ges. § 107. ויסגר יי' בערו. "And Jehovah closed (the door) behind him".

19. מאד מאד. On the repetition of the word, vid. Ges. § 148. 2.

20. חמש ע' אמה. The word אמה is in the accusat.; vid. Ges. § 116. 1.

22. אשר—באפיו. Vid. Ges. § 121. 1.

23. וַיִּמָּחַ, not וַיִּמַּח, which latter is the reading of most editions, including that of Theile, for the verb is active: "and he (God)", or "it (the deluge), destroyed &c". So Onk. וּמָחָא יְהוָה קֵל יְקוֹמָא, LXX. ἐξέλειψε. יִמַּח is fut. niph'al, but then the accent ought to be on the last syllable, as in Ps. 109: 13, and the accusative would have to be explained, as in ch. 4: 18, according to Ges. § 140. 1. a.

CHAP. VIII.

3. הָלוֹךְ וְשׁוֹב. On this method of expressing continued action, vid. Ges. § 128. 3. rem. 3.

4. וַחֲנָה. Vid. Ges. § 71. rem. 4.

5. בַּעֲשִׂירִי. "In the tenth (month)". בְּאַחַד. On the omission of יוֹם, vid. Ges. § 118. 4. rem. 2.

6. אֵת חֲלוֹן. Vulg. *fenestram*, LXX. *τὴν θυρίδα*. Vid. n. on ch. 6: 16.

7. הָעֶרֶב. The article in this place, and in הַיּוֹנָה v. 8, seems to have a force equivalent to the Greek *τις*, and may be properly rendered "a certain raven", "a certain dove"; comp. הָאֶרֶץ וְאֵת הָרֹבֹעַ 1 Sam. 17: 34, הָאֶרֶץ 1 Kings 20: 36, הָעֵלְמָה Isaiah 7: 14. Vid. n. on ch. 28: 11. Gesenius explains the article otherwise in Gram. § 107. rem. 1. c., but his explanation is not satisfactory, as reference is made in all these passages to individuals in the concrete and not in the abstract. Others think that the article is prefixed to denote the only male raven or dove in the ark, as from ch. 7: 9 they conclude that only two birds of each kind came into the ark. עֵר יִבְשָׁה. Vid. Ges. § 129. 1. A similar form is יָבִילָהּ from יָבֵל, "to be able", § 82. 1.

8. מֵאֵתוֹ. Lit. "from beside himself", Saad. مِنْ عِنْدِهِ. The Shemitic languages have no reflexive pronouns as distinct from the ordinary personal; Gesen. § 122. 1. The LXX. render it *ὁπίσω αὐτοῦ*, Vulg. *post eum*, i. e. after the raven, but the Hebrew words cannot be so translated. הֲקִלּוּ. On the use of הָ in indirect questions, vid. Ges. § 150. 2.

9. מִנּוּחַ. On the form of this noun vid. Ges. § 83. 14, and § 84. IV.

10. שִׁבְעַת יָמִים. Vid. Ges. § 118. 1. a.

11. עלה זית טרף. *"The fresh leaf of an olive"* (Arab. طَرَف to be new or recent). Others, as Knobel and our A. V., translate it by *"plucked off."* The LXX. have φύλλον ἐλαίας κάρπος, Vulg. *ramum olivae virentibus foliis.*

12. ויחל. On the form vid. Ges. § 68. 3. rem. 5.

13. בראשון. *"In the beginning"*, scil. of the month, Ges. § 118. 4. rem. 2. באחר. Cardinal for ordinal; vid Ges. § 118. 4.

17. הוצא. So the כתיב; the קרי is הוצא, a rarer form; see Ps. 5: 9. הוֹשֵׁר (הוֹשֵׁר), Hos. 7: 12. אִיסִירם.

19. כל הרמש. The LXX. Vulg. Syr. and Saad. seem to have read וכל הכהמה, and the Sam. omits the words entirely. There certainly seems to be a tautology in the Hebrew text, but as there is no MS. authority for the reading supported by the versions, and as it savours much of intentional alteration, we cannot adopt it; nor can we receive the omission of the words by the Sam. as proof of their spuriousness.

21. וירח יי' את ריח הניחח. *"And Jehovah smelled the pleasing odour"*. On the article before נִיחַח vid. Ges. § 109. 1. LXX. ὀσμὴν εὐωδίας, Aq. ὀσμὴν εὐαρεστήσεως; but Onk. וְקָבִיל יְיָ בְּרִצְוֹ יֵת קַרְבָּנִיהָ *"and the Lord accepted with pleasure his sacrifice"*. ויאמר יי' אל לבו. LXX. εἶπε κύριος ὁ Θεὸς διανοη- Symm. εἶπε κύριος πρὸς ταυτόν. The Vulg. omits altogether the words אל לבו. Saad. has لَبَّيْكَ *"to his prophet"*!

CHAP. IX.

2. וּמִוֶּרְאֵכֶם. On the objective suffix, vid. Ges. § 119. 5.

3. הוּא הוּי. Vid. Ges. § 119. 2.

4. בְּנַפְשׁוֹ דָּמוֹ. "*With its life, (namely) its blood*", דָּמוֹ being in apposition to נַפְשׁוֹ. Saad. correctly: بِدَمِهِ فَإِنَّ نَفْسَهُ; LXX. wrongly: πλὴν κρείας ἐν αἵματι ψυχῆς.

5. לְנַפְשׁוֹתֵיכֶם. Tuch and Knobel take 'נַפְשׁ' as a dativus commodi, "*for your lives*", for their benefit, to preserve your lives (vid. Ges. § 151. 3. e); but it seems better to regard it as a circumlocution for the genitive: "*And only your own blood will I require; from the hand of every living creature will I require it*" (animals were subject to the bloodrevenge, Exod. 21: 28, 29), "*and from the hand of man, from the hand of each one's brother (fellow-man), will I require the life of man.*" On נַפְשׁ vid. Ges. § 122. 1. c, and on the genitive circumlocution § 113. 2. As to the construction אִישׁ אֶחָדוֹ "*each one's brother*," compare ch. 42: 25. אִישׁ אֶל שָׁקוֹ "*into the sack of each*," Numb. 17: 17. אִישׁ אֶחָד שְׁמוֹ "*each man's name.*" Vid. Ges. §. 122. 2. rem. 1.

10. נַפְשׁ הַחַיָּה. On the article with חַיָּה, vid. Ges. § 109. 2. a. יִצְאֵי הַחֲבֵרָה. On the construction of the participle, vid. Ges. § 132. 1, 2.

11. כִּמְיָ. The efficient cause after passive verbs is sometimes construed with כִּן; vid. Ges. § 140. 2.

13. נִרְאֵי may be best rendered "*I see*"; Ges. § 124. 3.

14. בְּעֵנַי לִי בְּעֵנַי עֵן, Ges. § 10. 2. rem. LXX. ἐν τῷ σου-

The apodosis of the sentence begins with

15. **לֹא יִהְיֶה עֹד הָעַמִּים**. On this construction vid. Ges. § 144. 1.

19. **נִפְצָה**. Either from **נָפַץ** in a reflexive sense, "*dispersed themselves*" = "were dispersed"; or, according to Ewald (Gr. 6th edit. § 193, c), an irreg. form instead of **נִפְצָה** or **נִפְצָה** (comp. Ges. § 66. rem. 5 and 11).

20. **וַיַּחַל נָח אִישׁ הָאָרֶצֶה**. On this construction vid. Ges. § 139. 4.

21. **וַיֵּשֶׁב**. Vid. Gesenius § 74. rem. 3. c. and § 28. 4. **אֶהְלֶה**. Older form for **אֶהְלֹו**; Ges. § 89. 1. rem. 2.

22. On the omission of the accusative pronoun, vid. Ges. § 119. 6. rem. 2.

24. **בְּנוֹ הַקֶּמֶן**. On the article vid. Ges. § 109. 2, and on this mode of expressing the superlative, § 117. 2.

25. **עֶבֶד עֲבָדִים**. "*A slave of slaves*", the meanest of slaves. Ges. § 117. 2. rem. **לְמוֹ**. Poet. suffix for **לְהוֹ**, Ges. § 101. 2. a, and note.

27. **יִפַּח אֱלֹהִים וְגו'**. "*Let God enlarge Japheth, and let him dwell in the tents of Shem, and let Canaan be his slave.*" On **יִפַּח** vid. Ges. § 74. rem. 4, and § 28. 4. **יִשְׁכֵּן**. Onkelos and some others consider "*God*" to be subject of this verb: "*the Lord shall enlarge Japheth, but (וְיִשְׁכֵּן בְּמִשְׁכְּנֵיהָ הַשֵּׁם) his Shekinah shall dwell in the tents of Shem.*" Many modern commentators, such as J. D. Michaelis, Gesenius, de Wette and Knobel, translate **אֶהְלֹו שֵׁם** "*tents of name*", i. e. of fame, glory, comparing ch. 6. 4. **אֶנְשֵׁי־שֵׁם**, and other passages.

CHAP. X.

2. גִּמְרִי. Supposed by Gesenius to be the *Cimmerii*, inhabiting the Tauric Chersonese. The Arabs call this region, with a transposition of the letters, **أَلْقِرْمُ** (whence the name *Krim*, *Crimea*), and the Black Sea they call **بَحْرُ أَلْقِرْمِ**. מִגֹּג. According to Josephus and Jerome, *the Scythians*; perhaps rather the Caucasian tribes, as *Magog* may be derived from the Persian words **ماه کوه** *māh-koh*, "*the mountain-land.*" מִדְיָה. *Media*, Syr. **مِدْيَا**. יוֹן. *Greece*, or more properly *Ionia*, as the only part of Greece well known to the Shemitic nations; Arab. **أَلْيُونَانُ**, Syr. **تَقْتَا**, *the Greeks*. The word comes from the Greek form *Ἰάονες* or *Ἰάφοιες*, *Iaones*. The LXX. have *Ἰώνες*. וּתְבַל וּמִשֶּׁךְ. The *Tibareni* and *Moschi*. These names are almost always joined together in Scripture, as also by Herodotus (*Μόσχοι καὶ Τιβαρηνοί*). The LXX. have *Μόσχοι*, Vulg. *Mosoch*, Sam. מִשֶּׁךְ מִשֶּׁךְ or מִשֶּׁךְ. חִירָם. Probably the *Thracians* (Josephus, Jerome, and Targg. Ps.-Jon. & Jerus.). Tuch thinks that the *Tyrrhenians*, *Τυρσηνοί* or *Τυρρηνοί*, are meant.

3. אֲשֶׁכְנִי. Probably a part of Armenia (comp. Jer. 41:27). Most of the ancient vss. retain the word. Saadiah, however, explains it by **أَلصَّقَالِبَةُ**, *the Slavonians* or *Germans*; Ps.-Jon. אֲדִיבֵנִי i. e. *Adiabene*; Josephus, *οἱ Πυγίωνες*, who are not known for certain. רִישָׁה. Josephus, followed by Bochart, understands *Paphlagonia*; Saadiah, and the modern Jews, *France*. We may compare the name of the *Ripæan* or *Riphæan* mountains. The reading **רִישָׁה** is erroneous. חֲגֵרְמָה. LXX. with the letters transposed, **Θαργαμά** (Alex. Ms. *Θαργαμά*); probably *the Armenians*. Josephus understands the *Phrygians*; others, the *Turks*.

4. אֱלִישָׁה. A part of *Greece*, either *Elis*, Ἠλῆς, or the *Aeolians*, οἱ Αἰολεῖς. Bochart thinks of *Hellas*. תַּרְשִׁישׁ. Generally believed to be *Tάρτησος*, *Tartessus*, in Spain, the name of the district at the mouth of the Baetis or Guadalquivir. Redslob and others take it to be *Dertosa*, the modern Tortosa, near the mouth of the Ebro. כְּתִיּוֹם. The inhabitants of Cyprus, where was the ancient town of *Κίτιον*. רִדְנִים. The people of *Rhodes*. The other reading רִדְנִים has been explained to mean *Dodona*, the seat of the famous oracle; or as a corruption of רִדְנִים, *Δάρδανιοι*, the *Trojans* (Knobel). In favour of רִדְנִים are several mss., Sam., LXX., and several mss. in 1 Chron. 1: 7. רִדְנִים is supported by many mss., Onk. Vulg. Syr. and Saad., and is the reading adopted by Theile.

5. אִי. The Hebrew אִי denotes not merely *an island*, but also *a maritime region*. In Arabic جَزِيرَة is at once *an island* and *a peninsula*. אִישׁ לְלִשְׁנֵנוּ. Vid. Ges. § 122. 2. rem. 1.

6. כּוּשׁ. In the later Biblical books *Cush* means *Aethiopia*, but in the Pentateuch it seems to have a wider signification, including the southern part of Arabia. מִצְרַיִם. The dual may refer either to the division of *Egypt* into two parts by the Nile, or to its division into Upper and Lower Egypt (מִצְרַיִם and מִצְרַיִם). The Arabic name for Egypt is مِصْرُ = an unused sing. מִצְרַיִם. פִּיֶּשֶׁת. The LXX. and Vulg. generally render this name by *Libya*, where, according to Pliny and Ptolemy, there was a river called *Fut* or Φούτου. The Egyptian name for Libya is *ΦΑΙΑΤ*, i. e. "*the bowmen*" (Coptic *pīte*, "*a bow*").

7. מֶרֶב. According to Josephus the ancient name of the kingdom of *Meroe*. מְרֻיָּה. This name seems to be applied to several places, all lying in the extreme south of the world, as known to the Hebrews, though at considerable distances from one another. In ch. 2. 11, it would seem to denote *India*;

here, a part of *Aethiopia*, perhaps the *Abaltrai* of the ancients; and in v. 29, an *Arabian* district or tribe. סבחה. Gesenius supposes this to be the Aethiopic city *Sabâr*, near the modern *Arkiko*, or *Argeego*, on the shore of the Red Sea. Others would rather identify it with *Σάββαθα* or *Sabota*, a port in South Arabia. רעסח. LXX. *Pygma*; a town on the Persian gulf, called by the classical geographers *Pîgma*. סבחה. Perhaps a town or district of Aethiopia. The LXX. have *Σαβαθακά*, but the Alex. ms. and others *Σαβακαθά*. The Targ. of Ps.-Jon. has וננא = Ar. *أَلَنْج*, the negro tribes to the south of Abyssinia; the Targ. of Jon. in Chron. וננא, id. שבה = Ar. *سَبَأ*, the famous Sabæan or Himyaritic empire in South Arabia, the capital of which was مَأَبَا, *Maabiā*, or سَبَأ, *Sabās*. רדן. Bochart, J. D. Michaelis and Gesenius identify רדן with the island *دَاكُن* in the Persian Gulf, called by the Syrians *دَكَن*.

8. נמרד. LXX. *Nεβρωδ*, Joseph. *Nεβρωδης*. The derivation of the word is uncertain, some deriving it from the rad. נמר, others from the Pers. *نَبَرْد*, *nabard*, "war", "battle", "valiant".

9. גבור ציד. "A mighty huntsman". Onk., however, renders it by גבור תִּקְוִי, "a mighty hero"; LXX. *γίγας κυνηγός*, "a giant hunter".

10. בבל. This name, as proved by ch. 11: 9, is derived from *בָּלַל*, and therefore stands for *בִּלְבָּל*, a Pilpel noun meaning *confusion*, the vowel of the first radical being lengthened to compensate for the omitted letter. This form is most common in Syriac. In Hebrew we have מוֹטֵפֶה for מוֹטֵפֶה, *Allets*, from *מָוַף* to bind; comp. גִּלְגָּל, Syr. *جِلْجَل*, a skull; שֶׁשֶׁרֶת, a chain, Syr. *سَشَرَة*; *גִּלְגָּל*, a wheel, Syr. *جِلْجَل*; &c. Others have derived the name from בֵּית בַּל "the house of Baal", or from *בֵּית אֱל* "the gate of El (God)". ארד. LXX. *Ορεζ*, Syr.

אֲשׁוּר. According to the Targg. of Ps.-Jon. and Jerus., Jerome and Ephrem Syrus, *Edessa*, Syr. ܐܕܝܫܐ. Bochart and Gesenius suppose it to be *Apexxu*, a city on the confines of Babylonia and Susiana. Rawlinson identifies it with *Ὀρχόη*, which he places on the site of the modern *Warka*, אֲכָר. LXX. *Apexxu*, daghesh being resolved into ר, comp. דְּרִמְשֶׁק, דְּרִמְשֶׁק. The Syr. has ܐܬܝܢ, which Ephrem Syrus and Bar-Hebræus interpret ܢܝܣܝܒܝܬ, i. e. *Nisibis*. This is also the opinion of the Targg. of Ps.-Jon. and Jerus. כַּלְנָה. According to the Targg. of Ps.-Jon. and Jerus., &c., this is *Ctesiphon*, Arab. ܐܠܡܕܐܝܢ. In Amos 6: 2, the name is written בְּלִנָּה, in Ezek. 27: 23, בְּנִינָה, and in Isaiah 10: 9, בְּלִנְנוּ. שְׁנַעַר. LXX. *Σενάαρ*. All the ancient vss. retain the word, except Onk., who has ܒܐܪܥܬܐ ܕܒܒܠ, "and Calneh in the land of Babel".

11 מִן הָאָרֶץ הַזֶּה אֲשׁוּר. "From that land he (Nimrod) went to Assyria". So Gesenius and the modern commentators, following the rendering of the Targums. The LXX. and Vulg. render it: "from that land went forth Asshur", and so our A. V. Internal evidence is in favour of the former translation, for it would be surprising to find a son of Shem, as Asshur was (vid. v. 22), enumerated among the descendants of Ham. On the grammatical construction vid. Ges. § 116. 1. רְחֹבֹת עִיר. Prop. "the streets of a city" (comp. *Plataear*); or else in apposition, "streets, viz. a city"; LXX. τῶν πόλεων *Pomēōn* πόλιν, and Onk. ܪܚܒܬ ܩܪܬܐ, "Rehoboth the city". It is perhaps the same as רְחֹבוֹת הַנָּהָר in ch. 36: 37, the modern ܐܠܪܚܒܐ, *Rahaba* on the Euphrates. בַּלַּח. Syr. ܦܬܚ. It is probably the same as ܚܠܬ, the *Calachene* of Strabo, whither a portion of the ten tribes were carried away by Shalmanezzer, 2 Kings 17: 6, 18: 11.

12. ܕܝܢ. LXX. *Διομή* or *Διομέ*, and one Ms. ܕܝܢ. This place cannot be identified. הוּא הָעִיר הַגְּדֹלָה. This seems naturally to

refer to **רָסֵן**; but several recent critics, as for instance Knobel, think that the expression refers to the whole four, *Nineveh, Rehoboth-Ir, Calach, and Resen*, which lay so close together as to be reckoned one great city, commonly called Nineveh.

13. **לִזְרִים**. In 1 Chron. 1: 11, **לִזְרִים**, according to the **כְּתִיב**. Probably an Aethiopic tribe; compare Isaiah 66: 19, Ezek. 30: 5, and Jer. 46: 9. **עֲנַמִּים**. LXX. *Ἐνεμετιείμ* and *Ἀνεμετιείμ*, Syr. **عَنْمَيم**. Quite uncertain; vid. *Ges. Thes.* **לִזְרִים**. Prob. i. q. **לִיֻּבִּים**, the *Libyans*, Nah. 3: 9, Dan. 11: 43, 2 Chron. 12: 3, 16: 8. As to the interchange of **ז** and **ו**, comp. **לִזְרִים**, Sam. **לִזְרִים**, and also the radicals **זָרָה**, **זָרָה**, **זָרָה**, **זָרָה**, and **זָרָה**; **זָרָה**, &c. **נַפְתָּלִים**. Syr. **نَافَثَالِيم**, LXX. *Νεφθαλείμ*. According to Bochart = *Νεφθες*, which Plutarch gives as the name of the most northern part of Egypt on the seashore. Knobel would derive it from *na-phthah* or *na-ptah*, "those (the worshippers) of Phthah", understanding thereby the people of Memphis.

14. **כְּסִלְחִים**. The people of *Upper Egypt*. The meaning of the name in Coptic is "the region of the South". Probably the *Colchians*, who were according to Herodotus and others, a branch of the Egyptian race. LXX. variously, *Χασμωνιεύμ*, *Χακλωνιεύμ*, *Χασδοδιεύμ*. **אֲשֶׁר־מִשָּׁם**. Vid. *Ges.* § 121. 1. If by **כְּסִלְחִים** are meant the *Colchians*, we must here, and in 1 Chron. 1: 12, assume a corruption of the text, and place the words **אֲשֶׁר מִשָּׁם פְּלִשְׁתִּים** after **וְאֵת כְּסִלְחִים**. To get rid of this difficulty, Knobel supposes that **כְּסִלְחִים** is the desert region lying between the Delta of the Nile and Palestine. **פְּלִשְׁתִּים**. This word seems to mean *emigrants* or *strangers*, from the Aethiop. **ፈለሰ** (*fālāsā*) to migrate, akin to **فَلَسَ** and **فَلَسَ**. LXX. retain the word in the Penta-teuch, but in other places render it by *ἀλλόφυλοι*. **בְּפִלְשְׁתִּים**. Spoken of in Deut. 2: 23, Jer. 47: 4, and Amos 9: 7, as the ancestors of the Philistines (see the preceding note); and the Philistines are called **כְּרִיתִים**, 1 Sam. 30: 14, Zeph. 2: 5, Ezek. 25:

16. Most of the ancient vss. render it by *Cappadocia* (so LXX. in Deut. i. c., Vulg. everywhere but in this place, Targg. Onk. Ps.-Jon. and Jerus. קפודוקיא, קפודוקיא, Syr. قَطْدُوكَا), but probably the island of *Crete* (כפזור Jer. 47: 4) is meant.

17. דערקין. LXX. Ἀρουναιος (as Sam.). The inhabitants of *Arce*, Ἀρχη or τὰ Ἀρχα, a city of Phœnicia near Tripolis, called by the Arabic geographers عَرَقَا. A tribe of Mt. Lebanon, where Strabo mentions the castle of *Sinnas*, Σιννάς, and Jerome a town of the name of *Sin*.

18. דארורי. LXX. here Ἀράδιος; ארוד was a Phœnician city, built, according to Strabo, by exiles from Sidon, on the island of *Aradus*, Arab. رَوَّاد. הצמרי. Prob. the people of *Simyra*, a Phœnician city at the foot of Mt. Lebanon. החמתי. נפצו. still existing under the old name of حَمَاة. Ewald derives this form from פצץ, instead of פוץ, but in that case we should expect the ז to have *daghesh* (comp. Ges. § 66. rem. 5).

19. גררה. On the גר locale vid. Ges. § 88. 2. באכה. Infîn. with the fuller form of the suffix, for בִּאָךְ, used here adverbially = ער באך, ch. 19: 22, 2 Sam. 5: 25, 1 Kings 18: 46. ערה still exists under the name of عَرَّة. According to Jerome, *Calirrhoe* on the east of the Dead Sea. The Targg. of Ps.-Jon. and Jerus. have קלרהי which ought, according to Gesenius, to be read קלרהי, *Calirrhoe*.

21. גב הוא. Vid. Ges. § 119. 3. Comp. ch. 4: 26. עבר. Vid. n. on ch. 14: 13. אחי יפת הנדול. Not "the brother of *Japhet the elder*", but "the eldest brother of *Japhet*". The former rendering is preferred by the LXX. Symm. Rashi and Ibn Ezra, J. D. Michaelis, and others, and adopted by our A. V.

22. עלים. Properly *Elymais*, but used in the older Biblical looks as equivalent to the later פָּרַס, *Persia*. אשור.

Assyria. The Syr. sometimes renders it by אַמְּטָא, sometimes by אַמְּטָא, Arab. أَثُور. אֶתְרִי. Prob. *Arrapachitis*, a region of Assyria bordering on Armenia. לִיֹר. Most probably *Lydia*.

23. עִי. *Ausitis*, situated in the northern part of the Arabian desert, between Palestine, Idumea and the Euphrates. חוּל. Most probably Rosenmüller is right in supposing this to be the district of Hūleh (أَرْضُ الْحَوْلَة), round the lake of the same name, near the source of the Jordan. מַש. Of course this place must be sought for in Syria or Mesopotamia. Bochart, with whom Gesenius agrees, understands by it the inhabitants of the Mons Masius, which lies to the north of Nisibis.

25. יֶסְטָן. Probably identical with the Arabic قَحْطَان, from whom the tribes of Yemen or South Arabia trace their descent. The LXX. write Ίετάν, Vulg. *Jectan*.

26. אֶלְמוֹרָד. The syllable אֶל in this name is the Arab. art. אל. Tuch thinks we should read אֶלְמוֹרָד, as a tribe of the name מְרָאד is well known. שֶׁלֶף. Perhaps the Σαλαπηνος of Ptolemy, or the district of السَّيْف or السَّيْف in Yemen. חֶצְרֵמוֹת. A region of Arabia Felix, called by the Arabs to this day حَضْرَمَوْت. LXX. τὸν Σαρμώθ, reading apparently חֶצְרֵמוֹת. יָרַח. This is the Aeth. word ወርክ: *warkh*, "the moon", in the Sinaitic inscriptions. יָרַח. The moon was worshipped as a goddess throughout Arabia, and many places were named after her. The Arab geographers mention "a mountain of the moon", جَبَلُ الْقَمَر, in South Arabia.

27. אֶדְרָמִיטָא. Perhaps the *Adramitæ* of Ptolemy, a race on the southern coast of Arabia. LXX. Ὀδορύα. אֶדְרָמִיטָא. In Arab. أَزَال, afterwards called Sanaa (الصَّنْعَاء), the capital of Yemen. רֶקְלָה. Prop. a *palm-bearing region* (Arab. دَقْلٌ a palm-tree).

The south-eastern part of Arabia, commonly called Bahrein, was famous for its dates, whence "to carry dates to Hajar" is the Arabic equivalent for "to carry coals to Newcastle."

29. **אופר**. A seaport, supposed by many to be situated on the southern coast of Arabia, but more probably on the west coast of India, near the mouth of the Indus, where dwelt the nation called in Sanskrit *Abhira*. The ships of Solomon brought from hence "apes", **קָפִים**, Sanskrit *kapi*; "peacocks", **תִּזְיִים**, Tamul *tōgai* or *tōghai*; and **אֶלְמִיָּם**, or more correctly **אֶלְגִּיָּם**. Sanskrit *valguka* (lit. "beautiful"), the name of a fine sort of sandalwood. See Lassen's *Indische Alterthumskunde*, vol. I., p. 538—9. **יִבְבָּא**. Perhaps i. q. Arab. **يَبَاب**, *a desert*; or the *Ἰωβαρίται*, whom Ptolemy places on the coast of the Indian ocean.

30. **משא**. Probably **مَيْسَان**, *Massanitis* or *Mesene*, a district at the head of the Persian gulf, near Bassora. Gesenius, Tuch, Knobel, &c., are correct in translating this passage: "and their habitation was from Mesha, until you come to Sephar, and to the mountain of the east"; making **הַר הַקָּדִים** distinct from Sephar. By **הַר הַקָּדִים** is meant the mountain range running through Arabia parallel to the Red Sea, called by the Arabs **نَجْد** *Nejd*, or "the Highlands". **יסר**. Most probably, as Gesenius thinks, the city in southern Arabia called **ظَفَار**, vulgarly pronounced *Isfor*.

CHAP. XL

1. **וְיָדִי**. Vid. Ges. § 126 b. 2. **לְכָרִים אֶחָד**. "One language". The construction is the same as in Latin *unæ literæ*, "a letter".

2. **מִקְדָּם** may be best rendered *ab oriente*, "on the east" or "in the east". Others (as Knobel and Delitsch) understand

בנסעם מקרים to mean "*in their journeying to the countries that lay to the east*". "*From the east*" seems hardly admissible.

3. אל רערו. On this mode of expressing reciprocal pronouns, vid. Ges. § 122. 2. rem. 4. הבה. On the ה־ vid. Ges. § 48. 5; on the form הבה, § 68. 3. rem. 2, and as an interjection, § 103. 2. גלכנה. On the cohortative future vid. Ges. § 48. 3. and § 126. 1.

4. וראשו בשמים. "*The top of which may reach to heaven*", i. e. may be very high; comp. Deut. 1: 28, Dan. 4: 17. Others understand the passage literally. שן נפוצ. "*That we may not be dispersed*". LXX. erroneously, *πρὸ τοῦ διασπαρῆναι ἡμᾶς*, and so Vulg. *antequam dividamur*.

6. החלם. Vid. Ges. § 130. 2. The Patach (instead of ־) is owing to the guttural rad.; compare החתף Isaiah 9: 3., קצירך Neh. 9: 34. Vid. Ewald's Gram. 6th ed. § 199. a. ימו. On the form vid. Ges. § 66. rem. 11.

7. נבלה. Vid. as before Ges. § 66. rem. 11. "*Let us confound*". אשר. "*in order that*", = למען אשר.

8. ויחדלו לבנה. On this const. vid. Ges. § 139. 2.

9. קרא. Impers. Vid. Ges. § 134. 3. a.

10. ויולד. "*Shem was 100 years old and he begat*". On this implied preter. vid. Ges. § 126 b. 1. note.

26. אברהם. The meaning of this name is "*exalted father*". After the promise was made to him, as recorded in ch. 17: 5, he was called אברהם, i. e. "*father of a multitude*", explained by the text itself אב המון גוים, "*father of a multitude of nations*". רהם = Arab, رَءَا a great number. Vid n. on ch. 17: 4.

28. על פני. "*Before the face of Terach*", during Terach's lifetime. אור כשרים. The LXX. render this by *χώρα τῶν Χαλδαίων*. Some suppose it to be the present town of Urfa or Oorfa;

Gesenius imagines that it is the castle of Ur, mentioned by Ammianus as situated between Nisibis and the river Tigris. אור is perhaps identical, as Roediger thinks (vid. Ges. Thes. Addend. et Emend. p. 67), with the Zend *vare*, Pers. ^{اور} *aurā*, "a castle" or "fort"; or it may be that the word אור contains an allusion to the *fire-worship* once prevalent in those regions. Knobel suggests that אור כ' may mean "mountain of the Chaldeans" (אור = הור = הר). The כשרים are the Chaldeans of later times, the inhabitants of Babylonia, Gr. *Καρδοῦχοι* (LXX. *Χαλδαῖοι*), Ar. ^{أَلْكُرْدُ} (from asing. ^{أَلْكُرْدُ}), the Kurds.

29 שרי. Afterwards called שרה ch. 17: 15. The LXX. write שרי *Σάρα*, pronouncing ^{סַרַי} *סַרַי*, after the Arabian manner, *ā* (comp. ^{סַרַי} *סַרַי*); whilst the latter name they write *Σάρρα*, שרה standing for שרה from שרר. שרה means "a princess"; שרי is explained by Ewald to signify "contentious", by Knobel "heroine", שרה being used in ch. 32: 29 in the sense of *to fight*. שרי may also mean *noble*, from the Arab. ^{سَرِي} *to be noble*, ^{سَرِي} *noble*.

30. ולד i. q. Arab. ^{وَلَدٌ}, an ancient form of ^{وَلَدٌ}, which also occurs in 2 Sam. 6: 23, according to some editions.

31. ויצאו — ללכת. On this const. vid. Ges. § 139. 2. Probably the plural refers to the other members of the family who are not named: "and they went out with them (Terach, &c.)." Knobel, however, will not admit this, but translates אִתָּם as a reciprocal, "and they (Terach, &c.) went out with one another", in company. Perhaps we should read either וַיֵּצֵא אִתָּם (with the Syr.) or וַיֵּצֵא אִתָּם (with Sam. LXX. Vulg.). ^{حَرَّان} Arab. *Karrhāi*, *Carrhæ*.

CHAP. XII.

1. לך לך. The pronoun is redundant, as in Syr. ܠܝ ܠܝ, Fr. *va t'en*.

2. אנרלה. On the use of the cohort. fut. vid. Ges. §. 126. 1. היה. On the use of the imperative here, vid. Ges. § 127. 1. ברכה, "And be a blessing," i. e. "and thou shalt be blessed;" LXX. καὶ ἔσθι εὐλογημένος, Onk. ויִהְיֶה אֲבִרָה; comp. Ps. 21: 7. Tuch translates: "and be a blessing (to all around thee)"; whilst Knobel and others suppose the meaning to be that Abraham's name would be used as a form in blessing: "be as blessed as Abraham was."

3. ונברכו בך. These words have been translated in two ways. (1) Taking נברך (for which הִתְבָּרַךְ is more commonly used) as a passive, "through thee (or "through thy seed," as we read in some passages) shall all the families (nations) of the earth be blessed"; i. e. through Christ, as is shewn by Acts 3: 25, Rom. 4: 13, 16, Gal. 3: 8, 16. (2) Taking the verb as reflexive, "with thee," using thy name "shall all the nations of the earth bless themselves"; in which case the meaning is the same as that of היה ברכה in v. 2, according to Knobel's explanation. Compare ch. 48: 20.

5. רב' אשר עשו. "The souls which they had acquired in Charran," i. e. their slaves. עשה is used in this sense in ch. 31: 1; and on the meaning of נפש compare ch. 36: 6, Ezek. 27: 13. Onkelos renders וְנַפְשֵׁיהֶם רַב' אֲשֶׁר עָשׂוּ לְאֻרֵּי תֹרָה בְּחָרָן "the souls which they had converted to the law in Charran"!

6. מקום שם. is the Sychar of John 4: 5, now called قَابُلس (corrupted from the Roman name *Flavia Neapolis*). On מקום in the construct state vid. Ges. § 112, 3. עד אילן

מורה. "Unto the oak-grove of Morch." מילון is to be taken here collectively; compare Deut. 11: 30. The Targg. of Onk. and Ps.-Jon. render the word by מישר a plain, which is supported by the Vulg. *convallis illustris*, and so our A. V. The Sam. Vcrs. has מישר חובה, (חוה=חובה) "valley of vision". On the other hand the LXX. give more correctly ἐν τῇ δρυὶ τῇ ὑψηλῇ. The Syr. has حَصْبًا مَمْرًا "at the oak of Mamre," and so also Saadiah مَرْي بَلُوط (vid. ch. 13: 18).

9. הלך ונסע. On this method of expressing the idea of continuance, vid. Ges. § 128. 3. rem. 3. הנבד. LXX. here and elsewhere wrongly: ἐν τῇ ἐσχάτῃ.

11. הקריב לבוא. "Drew near". Vid. Ges. § 139. 2.

13. אחתי את. On the omission of ב, vid. Ges. § 152. 4. c. The LXX. turn the clause into the *oratio directa*: εἰπὼν οὖν ὅτι ἀδελφὴ αὐτοῦ εἰμι.

15. ויהללו for ויהללו, vid. Ges. § 10. 2. rem. בית פרעה. "Into the house of Pharaoh"; acc. of place, vid. Ges. § 116. 1. פרעה is the Coptic *p-ouro* or *ph-ouro*, "the king", compounded of the article *pi* and *ouro* "king"; or, according to others, *p-ra* or *p-re*, "the sun".

16. ויהי. On the verb in the sing. vid. Ges. § 144.

17. וינע—נעם. Vid. Ges. § 135. 1. rem. 1.

20. וישלחו. "And they conducted" or "convoyed him". LXX. συμπροσέμψαι. Comp. the N. T. usage of προσέμψαι, e. g. Acts 15: 3.

CHAP. XIII.

2. **במקנה וגו'.** On the article used with these nouns, vid. Ges. § 107. 3. rem. 1. b. "*In flocks*"; comp. the Arab. **مَال**, *wealth*, often applied to *camels*.

3. **למסעיו.** "*By stations*", Arab. **مَرَاجِل**. The LXX. wrongly: **καὶ ἐπορεύθη ὁθεὺς ἡλθεν.** **הע.** On the article vid. Ges. § 107. 3.

5. **אֶהְיֶה לָהֶם,** for **אֶהְיֶה לָהֶם**, vid. Ges. 23. 4. rem. 2, and § 91. 6. rem. 3.

7. **הבנעני.** The article is here used to denote that **נ** is collective, Ges. § 107. 1. **ישב.** On the singular predicate vid. Ges. § 145. 2.

10. **השמאל.** Adverbial accusative. Onk., instead of translating **ש** and **י** literally, renders them respectively by **לצפון** *to the north*, and **לדרום** *to the south*. **שמאל** stands for **שְׂמאל**, Arab. **شَمَال** and **شَمَال** *the north*, **شِمَال** *the left hand*, Syr. **شَمَل**. The quadrilateral verb **השמאל** means "*to go to the left hand*", as in Arab. **أَشَامَ** *to go to Syria* (**الشَّام** prop. *the left*), **أَيَمَنَ** *to go to Yemen* (**الْيَمَن** prop. *the right*). **שחת יי.** On the subject, in connection with the infinitive, being in the genitive, vid. Ges. § 130. 3. **בגן יהיה.** Either "*as a beautiful garden*" (comp. the note on ch. 1: 2), or , which is preferable, "*like the garden of Jehovah*", i. e. the garden of Eden. **צער** Anciently called **צֶרַע**, ch. 14: 2. LXX. **Ζόρορα**, but in ch. 14: 2, **Σηγώρ**, the name used by the Arabian geographers, **زَعْر**.

14. **יָמָה.** "*Towards the sea*", i. e. to the west. Comp. **מים** in ch. 12: 8.

16. **ושמתי.** The accent is thrown forward according to Ges. § 44. 2. rem. 5 b.

CHAP. XIV. '

1. 'כִּימִי א' "In the days of Amraphel". Vulg. wrongly "*factum est in illo tempore ut*", followed by Dathe; LXX. ἐν τῇ βασιλείᾳ τῇ Ἀμαρφαὶ βασιλεύσας. The etymology of the proper names in this verse is very doubtful. Von Bohlen derives אֲמַרְפֶּל and אֲרִיִּן from the Sanskrit *amarapāla* (worshipper of the gods) and *ārya* or *āryaka* (venerable). אֲרִיִּן seems here to be a proper name; comp. Josh. 12: 23. Onkelos and LXX. "the king of nations", and so our A. V.; Aquila βασιλεὺς Πόντου, and Symm. βασιλεὺς τῶν Σκύθων.

3. הַשִּׁדִּים עֲמָץ. "The valley of Siddim", ש' being i. q. Ar. لَوَّ low stony ground. LXX. here φάραγξ ἡ ἄλυσκῃ "the salt chasm"; in v. 9. κοιλὰς ἡ ἄλυσκῃ "the salt valley"; Aq. κοιλὰς τῶν περικεδύμενων; Symm. Theod. κοιλὰς τῶν ἀλυσῶν; Vulg. vallis sylvestris; Syr. حَفْصًا قَبْلَ قَبْلَ "the valley of the people of Sodom"; Onk. מִישַׁר הַלְבָנִי "the plain of fields", Saad. مَرْجُ الْحَقُول id., perhaps reading הַשִּׁדִּים.

4. שְׁחִים עֲשֶׂתָּ ש'. Acc. of time, vid. Ges. § 116. 2.

5. אֲרָמִים. The name of a tribe. LXX. οἱ γίγαντες, Onk. and Syr. אֲרָמִים. אֲרָמִים קִרְנִים. A city of Bashan, called simply אֲרָמִים in Deut. 1: 4, &c., and also אֲרָמִים קִרְנִים in Josh. 21: 27 (contracted for אֲרָמִים קִרְנִים). The literal meaning of ק' ע' is "the horned Astartes", the town being doubtless so called from the statues of Astarte worshipped there. אֲרָמִים. Possibly the same as the אֲרָמִים, Deut. 2: 28, the aborigines of the land of the Ammonites. LXX. ἔθνη ισχυρά, Onk. אֲרָמִים "the mighty ones", Syr. مَلِكِيْمًا قَبْلَ قَبْلَ "and the mighty men who were in those places"; what derivation they assigned to the word is unknown. חָמָה. "In Ham", a place mentioned no-

where else. The LXX, Vulg. and Syriac read בָּהֶם "*among them*" or "*along with them*"; but Onk. has דְּבַרְהֶֿמָטָא "*who were in Hem-ta (?)*". The Sam. Vers. gives לִישָׁא "*in Lisha (?)*". אִימִים. Mentioned again in Deut. 2: 11, where Saadiah has أَلْمُهَيَّبُونَ "*the terrible ones*", because אִימִים means "*terrors*" in Ps. 88: 16. Onkelos gives here אֲמָצִיטִי lit. "*the strong*" (comp. אֲמָצִיטִי Dan. 7: 7).

6. אֵיל פָּארָן. A proper name, lit. "*the terebinth tree (or rather grove) of Paran*", which rendering is given here by the LXX. and Syr.; but Onk. Vulg. Saad. "*plain of Paran*". It is probably identical with אֵילָה or אֵילֹהָ, Ar. أَيْلَة, at the head of the Gulf of Akaba (عَقَبَة).

7. עֵין מִשְׁפָּט. A proper name. Onkelos renders לְמִישַׁר בְּלֹהֹת דִּינָא "*to the plain of the division of judgment*". בְּל שְׂרָה. "*The whole country of the Amalekites*". LXX. τοὺς ἀρχοντας Ἀμαλήκ, and Syr. بَنَمَلا وَحَمَكَمَلا, "*the princes of the Amalekites*", perhaps reading שָׂרֵי.

10. בָּאֵרָה בָּאֵרָה. Vid. on this construction Ges. § 106. 4. וּמֶלֶךְ עַמָּרָה. We have adopted this reading, following the LXX. Syr. & Sam. cod. and vers. The reading of V. D. H. וְעַמָּרָה is supported by the Hebrew Mss., and by Onk. and the Vulg. וַיִּפְּלוּ שָׁמָּה. As שָׁמָּה has the ה־ locale (Ges. § 88. 2), the meaning seems to be: "*and fell therein*", i. e. into the pits. יִפְּלוּ is here to be understood generally of the troops, for the king of Sodom, at least, made his escape; vid. v. 17. הָרָה "To the mountain", from הָרָה, Ges. § 88. 2.

11. רֶכֶשׁ. The LXX. here, and in v. 21, as also once in v. 16, render this word by ἡ ἵππος, "*the horse*" or "*cavalry*", reading רֶכֶשׁ. In v. 12, on the contrary, they have ἡ ἀποσκευή, "*baggage*," and on its second occurrence in v. 16, τὰ ὑπάρχοντα.

13. הָעֶבֶר. Perhaps the best explanation of this word is

that it is an adjective formed from עֵבֶר הַנָּהָר, "the land beyond the Euphrates," whence עֵבְרִי, a person born in that place. This is supported by the LXX, who render it here by ὁ περὶ-της, Aq. ὁ περὶτης, Vulg. *Transeuphratensis*, and also by the authority of Origen. The other explanation is that it is a patronymic from עֵבֶר, mentioned as the ancestor of Abram in ch. 10: 24, 11: 14, 15, in proof of which an appeal is made to Numbers 24: 24, but that passage is not decisive. On the distinction observed in the use of עֵבְרִי, and בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, vid. Gesenius' Lexicon. בְּאֵלֵי מִמְרָא. The same variety of rendering occurs here among the ancient vss. as in ch. 12: 6. בְּעֵלֵי בְרִית א'. "Joined in league with Abram"; vid. Ges. § 101. 2. a.

14. וַיֵּרֶק דָּ. "And he led forth his tried (lit. initiated) men". רֵיק "to be emptied", in Hiphil "to pour out, to draw". as a sword, and in this place "to lead out to battle"; compare Arab. جَرَّدَ, which Saad. uses here. The Sam. has וִירֶק "he surveyed" or "mustered", from Chald. רִיק. The LXX. and Vulg. give ἡξιμαυσε, numeravit; Onk. וַיִּרִּי, Syr. أَرْمَى "he armed". הַיְיָבִי. Like the Arab. حَنِيفٌ, "experienced, skilled, tried". Saad. نَحَّاءٌ "his faithful (servants)"; Onk. and Syr. عِלְמַיָּו, حَكَمَتَمِمْ, "his young men"; LXX. τοὺς ἰδίους.

15. וַיַּחֲלֵק ע'. Const. præg. "he divided his army and fell upon them", lit. "he divided himself against them".

17. עֵמֶק הַמֶּלֶךְ. Some vss., as LXX. and Syr., take הַמֶּלֶךְ as collective. Onk. renders the words עַל הַמֶּלֶךְ by אֶתֶר בֵּית רִיסָא by אֶתֶר בֵּית רִיסָא "the place of the royal hippodrome" or "race-course" (אֶתֶר connected with רִיסָא, or with אֶתֶר "to train or break in").

18. שָׁלֹם. Josephus, the Targg. of Onk. and Ps.-Jon., Gesenius, Knobel, Delitzsch, &c., consider this to be Jerusalem (in Ps. 76: 2 it certainly does mean that city); but Roediger in

Ges. Thes. rejects this opinion (1) on account of geographical reasons, which require the place to be situated more towards the north, and (2) on account of the tradition preserved by Jerome. This tradition, which is quoted by Roediger, is found in Epist. 73 (tom I. p. 446, ed. Valters), and runs as follows: "Salem non ut Josephus et nostri omnes arbitrantur, Jerusalem, . . . sed oppidum juxta Scythopolim, quod usque hodie appellatur Salem, et ostenditur ibi palatium Melchisedech." Roediger and Tuch think it is the same as *Σαλείμ*, mentioned in John 3: 23 (where some Mss. have *Σαλήμ*) and Judith 4: 4. Vid. also n. on ch. 33: 18. *בֶּרֶךְ לֵאלֹהִים*. "A priest of the High God", vid. Gram. § 113. 2; not, as our A. V. has it, "the priest".

19. *בֶּרֶךְ א' לֵאלֹהִים*. On the ל after the pass. part. expressing the efficient cause, vid. Ges. § 140. 2.

23. *וְאֵין* with negative force. Vid. Ges. § 152. 2.f. The second *וְאֵין* is merely repeated for the sake of emphasis.

CHAP. XV.

1. *ש' הַרְבֵּה מֶאֱדָר*. "Thy reward shall be very great". On this const. of inf. absol. vid. Ges. § 128. 2, and on the form *הַרְבֵּה* § 74, rem. 13.

2. *מִשְׁקָן*. Most of the ancient vss., as Theod., Vulg., Onk., Sam. Vers., Ps.-Jon., Saad., render *בֶּן מִשְׁקָן* either by "son of the manager of my house", or "son of the management of my house", i. e. my steward, deriving it apparently from *שָׁקַן*, as *מִשְׁקָר* from *מָרַר*; see Lex. art. *מִשְׁקָן*. Lee thinks that *מִשְׁקָן* is the Ar. *مَوْثِقٌ* "a bargain, a compact" (from *وَثَقَ* "to place reliance on", *ثِقَةٌ* "confidence, a trustworthy person"); but the two words do not

correspond in form, for מֹנִיק would be in Heb. מֹנִיק, just as מֹנִיק is מֹנִיק. To both of these renderings there is the same decisive objection, that neither of them suits the context. Gesenius seems to be right in taking מִשֶּׁק to mean "possession" (compare מִשֶּׁק and the rad. מִשֶּׁק), and כִּן מ' ב' "the son of the possession of my house", i. e. my heir, = יִרְשׁ in v. 3. So the Syr., although it transposes the two clauses, ܕܥܝܢܐ ܕܡܢܝܢܐ ܕܡܢܝܢܐ. The LXX. regard מ' as a proper name, ὁ δὲ υἱὸς Μασεκ τῆς οἰκογενεὸς μου. Aquila seems to have connected it with מִשֶּׁק, for he translates ὁ υἱὸς τοῦ πορίζοντος οἰκίαν μου. הוּא רַמְשֶׁק א' "He is Dammeseke Eliezer". So LXX., Vulg., Jerome and Lee, taking "Dammeseke Eliezer" as the man's name. Onk., Syr., Gesenius, Knobel, and others (among the rest our A. V.) translate: "Eliezer of Damascus", which would at least require א' to be placed after מ', and would have been more naturally expressed by א' רַמְשֶׁק. Hitzig and Tuch regard רַמְשֶׁק as a marginal gloss (and an erroneous one) upon the rare word מִשֶּׁק, which has by some accident crept into the text. We are inclined to adopt this view, and have accordingly put the word between asterisks.

9. עגלה משלש ש. "A heifer of three years old". מ' is to be taken in this sense, and not with Onk., Rashi, &c. as "three of each kind". The former translation is supported by the authority of the LXX., Vulg., Syr., Sam. Vers., Saad., Ps.-Jon., and most modern scholars.

10. איש בחרו לק רע. "Each piece opposite to the other". Vid. Ges. § 122. 2. rem. 4.

11. פִּנְיָם. LXX. insert a gloss in their rendering of this passage: κατ' ἐβη δὲ ὄντα ἐπὶ τὰ σώματα, ἐπὶ τὰ διχοτομήματα αὐτῶν. פִּנְיָם in Hebrew means only "a dead body", in Syr. ܦܢܝܡ is used of the body, whether living or dead. וישב א' "And Abram drove them

away". So all the vss., except the LXX., who appear to have read וַיִּשָּׁכּ, and to have taken אָחָם = אָחָם, for they translate: *συνελάουσιν αὐτοὺς*.

12. וַיְהִי הַשֶּׁלֶבַל לָבוֹא. "And the sun was about to go down." Vid. Ges. § 129. 3. rem. 1. אִימָה חֲשֵׁכָה גְדֹלָה. "A terror, a great darkness", i. e. "a very terrible darkness"; LXX. lit. φόβος σφοδρὸς μέγας; Vulg. *horror magnus et tenebrosus*.

13. בָּא' לֹא לָהֶם. Vid. Ges. § 121. 3. a. The relative is omitted here, as in Arabic, because the antecedent is indefinite. וְעַבְדֵּיהֶם "And they (the Israelites) shall serve them", i. e. the Egyptians. LXX. incorrectly: καὶ δουλώσουσιν αὐτούς, cited Acts 7: 7.

17. וַיְהִי הַשֶּׁלֶבַל כָּאֵה. "And when the sun had gone down and it was dark, to a smoking furnace &c." כָּאֵה is the 3rd pers. sing. fem. perf., and not the participle, which would be כֹּאֵה, with the accent on the last syllable instead of the first. וְעַל הַיָּה. On the nonconformity in gender between the predicate and the subject, vid. Ges. § 144, rem. 2.

18. נָהָר. Pret. for future, Gesen. § 124. 4. נָהָר. "The river Euphrates", נָהָר being in the construct state, according to the Shemitic idiom. Similarly in Arab. نَهْرُ الْفُرَاتِ. The נָהָר מִצְרַיִם is probably not the Nile, but the small stream elsewhere called מִצְרַיִם נָחַל, and by the Arabs وَادِي الْعَرِيشِ.

CHAP. XVI.

1. הָגָר. If this name be Shemitic (هَجَرَ to flee from, هَجْرًا flight), it could have been given to Hagar only after her flight from Abraham's house. As she is stated to have been an Egyptian,

it is more probably an Egyptian name, perhaps in a corrupted form, like פִּרְעֹה and כְּהֵמֹה, which are adapted to Hebrew radicals.

4. וְחָקַל. This is one of the few instances of final ח in verbs עָלָה, instead of cholem; vid. Ges. §. 66. rem. 3.

5. חָסַבִּי עָ. "*The wrong done to me be upon thee*", may you suffer for the injury done to me. The suffix here expresses the objective genitive; vid. Ges. § 119. 5. The ancient versions take it somewhat differently: Onk. חָסַבִּי לִי עָ. "*I have a cause against thee*", LXX. ἀδικουμαι ἐκ σοῦ, Vulg. inique agis contra me. וְכִינִיךְ. The point over this word is extraordinary. There are 15 words with such points placed over them, ten of which occur in the Pentateuch, four in the Prophets, and one in the Hagiographa. The passages of Genesis, in which such points occur, are, besides the present, ch. 18: 9, 19: 23, 33: 4, 37: 12. The Rabbins give absurd reasons in each case for these points; e. g. in ch. 33: 4. they say that they indicate Esau's teeth, the fable being that Esau intended to bite Jacob, but that his neck was changed into marble; and in ch. 37: 12, that they are meant to show that Joseph's brethren went rather to feed themselves than to feed the sheep of their father!! Vid. *Buxtorf's Tiberias* and *Gesenius' Lehrg.* § 30.

11. הִנֵּךְ הָרָה. "*Behold thou art pregnant.*" Vid. Gesen. §. 131. rem. 1. יִלְדָּהּ for יִלְדָהּ. This form, which is found only in this word, occurs again in Judges 13: 5, 7. Vid. Ges. § 92. 2. rem. 1. פָּרָא אֲדָם. Lit. "*an ass of men*", אֲדָם being taken collectively (compare אֲדָם אֶרֶץ Prov. 21: 20), i. e. a wild man. פָּרָא is the onager or wild ass, Ar. فَرَسٌ.

13. אֵלֶּה אֵל רֹאֵי וְגו'. "*Thou art the God of vision* (i. e. who revealest Thyself), for she said: Do I see here even after the vision?" viz. of God, i. e. after having seen God. The

Hebrews believed that if any man saw God, he died; vid. ch. 32: 30, Exod. 33: 20. So, with unimportant variations, Gesenius, Rosenmüller, Lee, &c. The LXX, Vulg. and our A. V. are all wrong in regarding רָאִי as the participle with the suff. 1. pers. sing. (οὐ ὁ θεὸς ὁ ἐπιδῶν με, *tu Deus qui vidisti me*, "Thou God seest me"), which would be רָאִי. In both places where רָאִי occurs, we have written רָאִי with the accent on the first syllable, being the pausal form of the noun רָאִי (compare רָאִי Deut. 7: 15, עָרִי Ezek. 27: 17). The Masorites have pointed it in the first case רָאִי, contrary to their usual practice; whilst, in the second, they have considered it as the participle with a suff., and have therefore put the accent on the last syllable, רָאִי. In this they are followed by the LXX. καὶ γὰρ ἐνῶμιον εἶδον ὑποθέρτα μου, Vulg. *profecto hic vidi posteriora videntis me*, and our A. V. The translation of אַחֲרֵי by *posteriora* (*back*) in the Vulg. seems to have been made in reference to Exod. 33: 23. וַיֵּרָא אֶת־אֲחֵרֵי. That אַחֲרֵי is sometimes used a substantive cannot be denied; comp. 2 Sam. 2: 23. בְּאַחֲרֵי הַחַיִּית. Onkelos gives אֵת הָאֱלֹהִים חַיִּי בִּלְאָה, "Thou art the God who sees everything, because she said, I even continue seeing (i. e. alive) here after He revealed himself to me"; the Syr. ܐܢܬ ܐܠܗܝܢ ܚܝܝܢ ܕܥܝܢܐ ܕܥܝܢܐ ܕܥܝܢܐ, "Thou art God in vision; for she said: Behold! I even saw a vision after he saw me".

14. קרא על בן קרא לבאר. "Therefore the well was called". קרא indef. 3rd. pers. vid. Ges. § 134. 3. באר לִי רִי. "Well of the life (or the living) of vision", i. e. where, after seeing God, her life was preserved. According to the Masoretic accentuation לִחֵי רָאִי, the sense is: "well of the Living One who sees me"; but we have preferred לִחֵי רָאִי, the segolate noun. Vid. n. on

v. 13. Of the ancient versions, the Syr. and Vulg. agree wit the Masoretic text. Onk. בִּירְאָ דְּמִלְאָךְ קִימָא אֲחִיזָא עֲלֵיהּ "*in well at which the angel of the Living One was seen*". LXX. ὁὗ ἐνώπιον εἶδον, "*the well before (beside) which I saw*"!

CHAP. XVII.

1. שָׂרִי. The LXX. usually render this word by παντοκράτωρ, Vulg. *omnipotens*, Aq. ἄλλυμος, Ibn Ezra, Kimchi, &c הַקָּיָה, all meaning "*strong, mighty*". Gesenius and others consider it to be a plur. majest. from שָׂרָר (vid. Gram. § 86. 1. c.), but Roediger in the Thesaurus thinks it more probable that שָׂר, which never has the article, is a plural form with the suffix of the first person, like אֲרָנִי (Ges. § 119. 6. rem. 4). Others suppose it to be a sing. from שָׂרָר with the adjectival suffix ־י, which, however, occurs only in a few proper names, such as יִגְיָי, יִשָּׁשׁ, and may admit of another explanation. Rashi and other Jewish commentators explain it by שָׂרִי שָׂרִי, "*who is sufficient*", "*the all-sufficient*". The LXX. also have sometimes ἰκανός, Aq. αὐτάρκης, and Saad. الْكَافِي. Ewald and Tuch seem to be right in supposing that שָׂרִי comes from שָׂרָר = שָׂרָר, according to the form קָפַל, comparing the proper names שָׂרִי and יִשָּׁשׁ. Perhaps we might even venture to alter the vowel of the last syllable and read שָׂרִי (comp. רָנִי, *sick*), as the Masorites may have pointed it with Patach in accordance with the Rabbinical explanation given above.

2. וְאֶחָדָה. "*For I will certainly establish*"; Ges. § 126. 1.

4. אֲנִי. Case absol. vid. Ges. § 142. 2. אֲנִי is used here, instead of the common form אֲנִי, for the sake of the paro-

nomasia with אברהם; but that the form was at one time in common use is proved by such names as אֶבְנֵי אֶבְנֵי, &c., which occur along with אֶבְנֵי אֶבְנֵי. Hence אֶבְנֵי is identical with אֶבְנֵי.

5. יקרא. On the const. of the passive vid. Ges. § 140.

1. a. אב ה' ג' נ'. On the double accusative vid. Ges. § 136. 2.

7. לדרחם. Plural suffix, because זרע is collective.

10. המול. Infinitive absol. niph'al from מיל, used as predicate to ברית. Transl. *"This is my covenant which ye shall observe . . . , to be circumcised, every male among you"*, i. e. that every male among you be circumcised. Others, as Gesenius, take the inf. here as an imperat. Vid. Ges. § 128. 4 b.

11. ונמלחם את ב'. Tuch translates *"and ye shall circumcise &c."*, deriving the word from a root נמל = מול; but Gesenius, Delitzsch, Knobel, and others suppose it to be the niph'al of מלל, for נמלחם. Compare תמני for תמני Numb. 17: 13. בשר is here the accusative of limitation, Ges. § 136. rem.; therefore translate: *"ye shall be circumcised with respect to the flesh of your foreskin"*.

12. מקנה כסף. *"A purchase of money"*, i. e. a thing bought with money, a slave.

14. מעמיה. The plural is commonly used in such formularies; see, for example, Exod. 30: 33, Levit. 17: 9. הפיר for הפיר, as השב Isaiah 42: 22, הים Isaiah 18: 5.

15. שרה. Vid. n. on ch. 11: 29.

17. ויצחק. Onk. ויהי *"and he rejoiced"*; Ps-Jon. ויהי *"and he wondered"*. הלבן מ' ונ'. *"Shall a man of a hundred years &c"*. On the interrogative ה followed by daghesh, vid. Ges. 98. 4. rem. בן יולד scil. בן.

18. לו יש יחיה. *"O that Ishmael might live"*; vid. Ges. § 133. 2.

26. נמול. On the form vid. Ges. § 71. rem. 9.

CHAP. XVIII.

1. פתח האהל. Acc. of place; vid. Ges. § 116. 1.

2. וישחוו. On the form vid. Ges. § 74. rem. 18.

3. אִנִּי. Vid. Ges. § 119. rem. 4. The Masoretic note קרש cautions us against any other reading, but the Sam. read אִנִּי as is evident from the subsequent alterations of the sing. suff. into the plural בעיניכם, תעברו, and ערככם.

5. ואֶהְיֶה for וְאֶהְיֶה, Ges. § 20. 3. b. אחר. In reference to the variant ואחר, we may remark that it is one of the five words called סְפָרִים עֲשׂוּר, on which the Masorites noted that 1 was erroneously added in some copies. The other four words are אחר in ch. 24: 55, Numb. 12: 14, Ps. 68: 26, משפטיך Ps. 36: 7. בִּי עַל כֵּן. Not "*for therefore are ye come*" (A. V.), but "*because*", or more idiomatically "*since*." כֵּן עַל בִּי is not a transposition for כִּי עַל כֵּן, but the particle על־כֵּן merely strengthens בִּי, the whole being equivalent to *quandoquidem*.

6. ש' סאים קמה. "*Three measures of meal*". קמה adverbial acc.; vid. Ges. § 116. 3.

7. אֵלָיו. Punct. extraord. Vid. n. on ch. 16: 5.

10. בעת חיה. Not "*according to the time of life*" (A. V.), but "*next spring*" or "*next year*", lit. "as the time lives again (after the winter)." So LXX. κατὰ τὸν καιρὸν τοῦτον εἰς ὥρας. Gesenius regards — as the art., קָעַת = קָהַעַת, and חִיָּה as the fem. adj. in the predicate and therefore without the article. Delitzsch prefers to compare the construction with such phrases as בְּלִילָה הוּא for הָהוּא. Others think that there is no article along with עַת, but that — is used instead of — on account of the accents, comparing for example Deut. 33: 26. אֵין כְּאֵל יִשְׁרָאֵל. וְהוּא אַחֲרָיו. "*For it (viz. the door of the tent) was*

behind him (Jehovah)"; or with the Sam. and LXX. "*for she was behind him.*"

12. בקרבה. On this mode of expressing the reflexive pronoun, vid. Ges. § 122, 1. אחרי בלתי וגו'. The LXX. translate: οὐπω μὲν μοι γέγονεν ἔως τοῦ νῦν, probably omitting אחרי, and reading עָרְפָה לִי עָרְפָה; Onk. renders עָרְפָה by "youth", Syr. حُكْمَةٌ; Aq. τρυφερία, Symm. ἀκμή, "bloom".

14. היפלא מ' רבר. "*Is anything too hard for Jehovah?*" ר is frequently used in the sense of "*anything*". Onk. הַיִּתְבָּסִי מִן קֳדָם יְיָ פִתְּוָמָא "*is anything concealed from the Lord?*"

16. לשלחם, ἀποπέμψαι, "*to escort them.*" Vid. n. on ch. 12: 20.

17. עֲשֵׂה. Participle to express the future; vid. Ges. § 131. 2. b.

18. הָיָה = הָיוּ; vid. Ges. § 74. rem. 2.

19. בי ודעתיו. "*For I have chosen him*" (= בָּחַר, Amos 3: 2) *that* (למען אשר Ges. § 152. 2. e) *he may command . . . to keep* (ושמרו Ges. § 124: 6. b) &c."

20. ועקת סדם וע' כי רבה. The object. gen.; vid. Ges. § 112. 2. Translate: "*the cry concerning Sodom and Gomorrha—because it is great, and their sin—because it is very heavy; come, let me go down &c.*" ועקת and המאחז are in the case absol. Ges. § 142. 2.

21. הבאה אלי. "*Which is come unto me*". The article standing before the whole clause (באה 3rd. p. fem. sing. pret.) = בא; vid. Ges. § 107. rem. So also in Arabic, though very rarely, أَلَّذِي = الَّذِي. This usage is generally found in the later books, and Ewald would therefore alter the punctuation here to the participle (vid. his Grammar, 5th edit., § 321 b and note), but there are similar instances in the earlier books, e. g. 1 Sam. 9: 24. וְהָעֲלִיָּה. "*They have acted exactly*" according to the report. In the edition of Genesis

by De Sola, the following translation is given: "*If they have acted according to the cry about it which is come unto me, — Extermination! — and if not, I will know!*" Onkelos, indeed, would seem to favor such a rendering: אַעֲבִיר עֲמָהוֹן וְנִמְרָא אִם לֹא תִיבִין וְאִם תִּיבִין לֹא אֶחְסְרֶנּוּ "I will utterly destroy them, if they do not repent; but if they repent, I will not take vengeance."

22. עֹרְדוּ עִמָּד לִפְנֵי יְהוָה. This is one of the 18 passages marked in the Masora as מִפְּרִים. In these passages the Masorites thought that there was something derogatory to the glory of God; e. g. in the passage under consideration, they thought it would have been better expressed, "Jehovah stood yet before Abraham", but, lest it should be read in that way, they have noted that the reading in the text is the true one. For a list of these passages, and other information about them, vid. Hottinger's Thes. Phil. and Leusden's Phil. Heb. There is no other passage so marked in the book of Genesis.

28. חֲמִשָּׁה. Accusative; vid. Ges. § 135. 3.

30. אֶל־נָא יִחַד. Vid. Ges. § 125. 3. b.

CHAP. XIX.

1. שְׁנֵי הַמַּלְאָכִים. "*The two angels*", viz. two of the three mentioned in chap. 18: 2; not as our A. V. incorrectly renders it, "*two angels*". Vid. on the const. Ges. § 118. 1. a.

2. אֲדָנִי. The Masorites note here חֻל, i. e. "profane", intimating that א' is not used with reference to God.

4. טָרְמָם וְזָרָם. "*They had not yet lain down (to sleep), when the men of the city &c.*" מִקְצֶה. Lit. "*from the end*", i. e. "*one and all*", "*in a body*". Maurer, following Hitzig, supposes it to be an

elliptical form of expression for **מִקְצֵה וְעַד קֶצֶה**; comp Jer. 25: 33. **מִקְצֵה הָאָרֶץ וְעַד קֶצֶה הָאָרֶץ**.

5. הלילה. On the demonstrative force of the article here, "*this night*", vid. Ges. § 107. note.

8. האל. This form of the plural of **אֱלֹהִים** occurs only in the Pentateuch and in 1 Chr. 20: 8. Ges. § 34. It is always used (except in 1 Chr. l. c.) with the article, which may have caused the contraction.

9. **נִלְאָה גַּשׁ הַלָּאָה**, with the tone milēl, and therefore without metheg; Theile incorrectly **נִלְאָה**. Gesenius, Tuch, Knobel, Delitzsch, &c., render "*stand back!*" "*make room!*" comparing Isaiah 49: 20; and so LXX. ἀπόστα ἐκεῖ, Vulg. *recede illuc*. But as **גַּשׁ** everywhere else means "*to come near*", Maurer and Fæsius retain that signification, and translate: "*come here, (if you dare)*", spoken in a threatening tone. **וְיִשְׁפֹּט שָׁפוֹט**. "*And he will always be playing the judge*". Vid. on const. Ges. § 128. 3. b.

11. **אֲשֶׁר פָּתַח הַבֵּית**. "*Who were at the door of the house*". **בְּמַטְרִים**. On the article as used here, vid. Ges. § 107. rem. 1. c. The word does not mean total blindness, but rather the temporary blindness caused by a dazzling light. It occurs again in 2 Kings 6: 18. Onkelos renders it by **שְׂבִירֵי יָמַי**, Syr. **مَنْفُورِي**.

13. **בִּי מִשְׁחָתִים אֲנַחְנוּ**. Participle used as future, vid. Ges. § 131. 2. b.

14. **לִקְחֵי בָנָיו**. Probably "*who had married his daughters*", — not the two daughters mentioned in v. 7, but other two, who were living in the city with their husbands. So LXX., Ps-Jon., Knobel; and this view seems to be supported by **הַנְּמַצָּת** in v. 15. Josephus, Vulg., J. D. Michaelis, Tuch, Ewald, and Delitzsch translate: "*who were to marry*", understanding, of course, that Lot had only two daughters.

16. וַיִּתְמַחְמָה. The LXX. had perhaps a different reading in their text, as they render this word by *καὶ ἐταράχθησαν*. בהמלה וגו'. Vid. Ges. § 130. 2.

18. אֲרָנִי. The Masorites have the note קָרַשׁ, but wrongly, as is proved by the preceding אֲלֵהֶם. Lot seems at first to have spoken to the two angels, but afterwards to have continued to address only one, as appears from the singular suffixes in the following verse. אֲרָנִי is here pointed אֲרָנִי merely on account of the pause. The LXX., Vulg., Onk., and Sam. Vers. follow the opinion of the Masorites, but on the other hand the Syr. and Saad. are against it, the former correctly rendering 'א by *قَدَّ* "my lords", and the latter paraphrasing it by *يَا رَسُولَي اللَّهِ*, "O ye two messengers of God."

19. חֲדַבְקֵנִי. The patach is rare as the union vowel of the suffix with the future; vid. Ges. § 59. rem. 2. מִתִּי for מִתִּי.

27. עֶסֶר. Used as pluperf., vid. Ges. § 124. 2.

33. בְּקוֹמָה. Punct. extraord. Vid. n. on ch. 16: 5.

34. מִמַּחֲרָה. A rare fem. termination; vid. Ges. § 79. rem. 2. b. מַחֲרָה and מִמַּחֲרָה are contracted compounds of יוֹם and אֶחָד, in Chald. יוֹמְחָדָא actually occurs.

37. מוֹאֵב. The LXX. supply an explanation of the name in their version: *καὶ ἐκάλεσε τὸ ὄνομα αὐτοῦ Μωάβ, λέγουσα Ἐκ τοῦ πατρός μου*.

CHAP. XX.

1. אֶרְצָה הַנֶּגֶב. Vid. Ges. § 88. 2.a. towards the end.

2. אֵל שָׂרָה. "In regard to Sarah". So in v. 13. אֲמַרְי לִי, "say in regard to me"; Ps. 3: 3, 71: 10.

4. הִנּוּי גַם צָרִיק. The particle גַם is here placed immediately before the word to which it gives emphasis; so v. 5. גַם הוּא, v. 6. גַם אֲנִי. Vid. Ges. § 152. 2.a.

6. נָתַן, after the form of verbs לָהּ, for נָתַתָּה; vid. Ges. § 74. rem. 21.c. The Masoretic note remarks that the נ is deficient. לֹא נָתַתָּה. "I did not permit thee to touch her". נָתַן פִּי לַעֲשׂוֹת and נָתַן פִּי עָשׂוֹת are both used in this sense, prop. to give or grant one to do a thing. Vid. Ges. § 139. 2, note.

7. וְחִיָּה—הַשֶּׁבַע. Vid. Ges. § 127. 2; and on the pointing of the ו in וְחִיָּה, Ges. § 102. 2.c.

9. אֲשֶׁר לֹא יַעֲשׂוּ. "Things which are not done", i.e. which are not customary and ought not to be done.

10. מַה רָאִיתָ. "What did you have in view?" What was your intention in doing this?

11. רַק אֵין. "If only there be no fear of God"; "supposing there is no fear of God in this place, they will kill me on account of my wife." Gesenius gives a different translation, imagining that the word רַק merely gives emphasis to אֵין; see the Lex. Man. and the Thesaurus, art. רַק.

13. הִתְעַו אֲתִי אֱלֹהִים. אֵל, even when it means God, is sometimes construed with a verb in the plural number; e.g. Exod. 22: 8, Josh. 24: 19, 2 Sam. 7: 23, Ps. 58: 12. Vid. Ges. § 143. 2, note. In four places of the Pentateuch, viz. Gen. 20: 13, 31: 53, 35: 7, and Exod. 22: 8, the Sam. substitutes the singular for the plural verb. In Gen. 35: 7, Onkelos

renders 'N by "*angels*". The Masorites affix the note קרשׁ to guard against such a meaning in this place.

16. אֶלֶף כֶּסֶף, scil. שֶׁקֶל. Vid. Ges. § 118. 4. rem. 2. Knobel supposes these 1,000 shekels to be a statement of the value of the sheep, oxen and slaves given to Abraham (v. 14); Tuch and others think they were a separate present. אֶלֶף may refer grammatically either to 'Abraham or to the ב' 'N. The former is the view of Ibn Ezra, and followed by our A. V.; the latter, which we adopt, is the opinion of most of the expositors. בְּסוּת ע. Schröter, Rosenm., and others suppose that ב' ע' means *a veil*, and that it was customary in the East for married women only to wear veils; but in this they are mistaken. Nor is Lee more accurate in asserting that the women of the cities wore veils, whilst those of the pastoral districts did not, and that therefore Abimelech, in giving this money to buy a veil, recommends Sarah to conform to the city usage, and so escape annoyance for the future. The correct view is that of Gesenius, Tuch, Knobel, &c., viz. that ב' ע' is "a gift to make one overlook or condone an injury"; comp. ch. 32: 21, 1 Sam. 12: 3. So the LXX. ταῦτα ἔσται σοι εἰς τιμὴν τοῦ προσώπου σου. Onkelos renders the words by בְּסוּת דִּיקָר עֵינֵינִי, and similarly Saadiah: יִכּוֹן לְךָ מְצֻרָוָא בִּי כִסּוּתָא חֲסִידָא לְכָל מִן מֵעֵךְ, "*it shall be laid out for thee on beautiful clothing for all who are with thee*". Translate: "*Lo this (the 1000 shekels) is a satisfaction to thee for all (אֶתְּךָ וְאֶתְּ כָל) that has befallen thee and all (thy family)*". וַנִּבְחַח. Gesenius takes this as the part. fem. "*and she stood reproved*", had no excuse to offer for herself, in which case the words are those of the writer. Maurer, Knobel, Delitzsch, and others view וַנִּבְחַח, as the 2nd. pers. fem. sing. perf. = וַנִּבְחַחְתְּ, comparing וַיִּקְחָתְךָ in ch. 30: 15, and render it: "*and (herewith) justice has been done to thee*", or "*satisfaction*"

has been given thee". The LXX. translate the word by: *καὶ πάντα ἀληθεύσον*, "and in all things speak the truth"; Onk. וְעַל-כָּל-מַה-דִּבְרָאֲמַרְתָּ אִשְׁכַּחְתָּהּ "and for all which she had said, she was reprov'd"; Syr. *ܟܠܐ ܩܠܡܬܐ ܕܝܚܝܬܐ ܕܝܚܝܬܐ* "and for every thing thou hast reprov'd me"; Vulg. "et quocumque perrexeris, mementoque te deprehensam."

CHAP. XXI.

3. הִנֵּלֵךְ. On account of the accent, for הִנֵּלֵךְ, part. Niph'al with the art. Others take it as the Perfect, in which case ה=אשר.

5. בְּהוֹלֵךְ לוֹ אֵת יָצִי. Vid. Ges. § 140. 1. a; so v. 8. בְּיוֹם הַגִּבּוֹל אֵת יִצְחָק.

6. יִצְחָק לִי. For יִצְחָק. "God has prepared for me laughter"; every one who hears this will laugh at me. לִי 'צ' is always used in the sense of *laughing at, deriding*; Job. 5: 22; 39: 7, 18, 22. The ancient versions all take it wrongly in the sense of "to congratulate" or "rejoice with", e. g. LXX. *συγχαριῶμαι μοι*, Onk. יִחְיֶי לִי, and so our A. V.

7. מִי מֵלֵל. "Who would have said to Abraham, Sarah will give suck to children?" הִינִיָּקָה Perf. for future, Ges. § 124. 4.

9. צַחֵק. "Playing". צַחֵק in piel is always used in a good sense (vid. n. on ch. 39: 14), and never in the sense of "mocking", as our A. V. renders it both here and in ch. 39. Comp. ch. 26: 8, Exod. 32: 6, Judg. 16: 25. So Onk. מְצַחֵק, Saad. لَاعِبًا, Syr. *ܠܥܒܝܢܐ* "laughing". The LXX. and Vulg. add "with Isaac her son"; *παίζοντα μετὰ Ἰσαὰκ τοῦ υἱοῦ αὐτῆς*, *ludentem cum Isaac filio suo*.

16. לה. Dat. pleonastic. במסרחי. Pi'tel. Vid. Ges. § 74. rem. 18. אל אר' במות ה'. "I cannot witness the death of the lad!" On ה' vid. Ges. § 151. 2.

20. ויהי רבה קשת. The usual translation of this passage is: "and he became, when he grew up, an archer." Maurer and Lee, however, explain it as meaning: "and he was growing up an archer", becoming every day more skilful in the use of the bow. A third view, adopted by Kimchi, Rosenmüller and others, is that רבה is equivalent to רבב, or to the Arab. رمى to throw, and therefore does not differ in meaning from קשת. Onkelos appears to have read רבה קשת, for he translates: והוה רבי קשתא "and he became a shooter with the bow". The Vulg. renders רבה by juvenis, "factusque est juvenis sagittarius"; LXX. indefinitely: ἐγένετο δὲ τοξότης.

23. הנה. Either to be taken as an adverb of place "here", or else as a pronoun "these things", which he afterwards points out. The former seems preferable. לא is here used with a negative force, Ges. § 152. 2.f, "swear . . . that thou wilt not deal falsely &c."

29. לכרנה. This suffix is rare; vid. Ges. § 89. 1. rem. 2. The common form לכהנה occurs in v. 28.

30. כי. Used before the direct narration; vid. Ges. § 152. 1. e. היתה. The Shemitic languages often employ the feminine in cases where we would use the neuter.

33. אשל. "A tamarisk"; Ar. أشل. Onk. אילנא a tree; LXX. badly ἄρουρα; Aq. and Symm. δένδρον φρεϊάν.

CHAP. XXII.

2. אֶרֶץ מוֹרִיָּה. "*The district round Moriah*", i. e. the hill on which, in later times, the temple stood, 2. Chr. 3: 1. But Tuch and some other critics think that מוֹרִיָּה is identical with, or a corruption of, מוֹרָה, and that the same place is meant which is called מוֹרָה הַצִּיִּרָה in Judg. 7: 1. The ancient versions do not regard the word as a proper name, and translate in different ways; e. g. LXX. τῆς γῆς τῆς ὑψηλῆς (which is the same as their rendering of מוֹרָה in ch. 12: 6), Aq. τῆς γῆς τῆς καταφανῆς, Symm. τῆς γῆς τῆς ὀπτάσιας. Onkelos מִקְדָּשָׁא פִּיזְוִנָא, "*the land of worship*"; Vulg. *terram visionis*.

5. לֹךְ לְךָ שְׁבוֹרֵלֶכֶם. pleonastic here, as in v. 2. לֹךְ לְךָ.

13. אֵיל אַחֵר. Forty-two Mss. Sam. LXX. Syr. Ps.-Jon. read אַחֵר. The received reading אֵיל is supported by Onk., Saad., Vulg. *post tergum*, and 40 Mss. Onk. and Saad. however, place the word after עֵינַי, and render it by אַחֵר, פֶּהֶר, אֵילִין, "*after this*." אַחֵר must be taken as an adverb of place "*behind*," i. e. "*in the background*". For אֵילִין (Part. Niphal) many Mss. have אֵילִין (Pret Niphal), with which Ibn Ezra, Rosenm. and others wrongly connect אַחֵר, translating: "*afterwards it was caught &c.*" The correct rendering is: "*and behold a ram in the background, caught in a thicket by its horns*." בַּסֵּכֶר. Onkelos renders this by בְּאֵילָנָא "*in a tree*," Syr. בְּסַמְכָא "*in a branch*," Symm. ἐν δίχτυῳ "*in a net*" (connecting it with שֶׁקֶדָה); the LXX. retain the word, as if it were the name of some kind of shrub, ἐν γυτῷ Σαβέξ.

14. יֵהוּה יֵרְאֵה. "*Jehovah sees*" or "*provides*" (v. 9). אֲשֶׁר. "*So that*," in consequence, as in ch. 13: 16. בְּהַר יֵרְאֵה. "*In the mount of the Lord provision shall be made*," i. e. the

Lord always watches over his holy mountain, is ever present there with his ready help. Some translate יראה by "*he shall appear*" or "*reveal himself*" (LXX. ἐν τῷ ὅθου αὐτοῦ ὡφείη); whilst others take it collectively: "*his people shall appear*" in order to worship and offer sacrifices.

15. שנית. "*A second time.*" Vid. Ges. §. 118. 5.

CHAP. XXIII.

3. מחר. Vid. Ges. §. 105. 1. note.

6. לו שמענו. לו is undoubtedly the true reading, instead of the ordinary reading לו (which must be joined to v. 5, so that v. 6 would commence with שמענו). The credit of this conjecture is due to Hitzig, and it is supported by the analogy of v. 13. On לו with the imperat. vid. Ges. §. 133. 2. The LXX. and Sam. have taken לו=לא, which gives a bad sense, as if the *possession* of a sepulchre was denied to Abraham, but liberty given to him to avail himself of the *use* of the most convenient one. נשיא אלהים. Either "*a mighty prince*" (vid. n. on ch. 1: 2), or "*a prince of God*," meaning "*blessed by God*." במבחר קברינו. "*In our choicest sepulchre*;" vid. Ges. §. 104. 1. rem. 1. יהלא=יהלה. Vid. Ges. §. 74. rem. 21. c.

8. אם יש את נפשכם. "*If it be in your mind*," i. e. if you have so purposed.

9. המבפלה. The ancient versions render this "*the double cave*," probably meaning a cave with two compartments or two entrances, but it is evident from vv. 17 and 19 that it is a proper name.

10. באי שער-עירו. On this construction vid. Ges. §. 132. 1. note.

11. 'לֹא אֲדִינִי שׁ וְגו'. "Not so, my lord; hear me; the field I give unto thee &c." But Hitzig, Maurer, and others would read $\text{לֹא} = \text{לֹא־}$ or לִי (see 1 Sam. 14: 30, 2 Sam. 18: 12), connecting it with שָׁמַעְנִי , as in vv. 6, 13, and 15; and this is perhaps preferable. The LXX. seem to have read לִי , for they render: $\pi\alpha\rho' \epsilon\mu\omicron\iota \gamma\epsilon\nu\omicron\upsilon \chi\acute{\upsilon}\rho\iota\sigma\iota$.

13. $\text{אִם אֶשְׁמָעָה לֹא שׁ}$. An anacoluthon. "If thou only — pray hear me!" נִחַדְתִּי . Preter. for future, used in making contracts. Vid. Ges. § 124. 4.

15. לִי אֲדִינִי . The LXX. and Sam. read here, as in v. 6, לֹא (vid. note on v. 6). The ordinary reading is לֹא , which is connected with v. 14 thus: גִּאֲמַר לֹא .

16. $\text{בַּסֵּף עֹבֵר לְסַחֵר}$. "Money passing current with the merchants." So in Arabic جَائِزٌ , the participle of جَازَ , to pass by. In 2 Kings 12: 5, the shorter phrase עֹבֵר בַּסֵּף is used. On the article with סַחֵר , to denote that the word is collective, vid. Ges. § 107. 1.

17, 18. $\text{וַיָּקֶם שָׂרָה.... לְאַבְרָהָם}$. "And so the field &c. passed into the possession of Abraham."

18. $\text{בְּכָל בָּאִי וְגו'}$. "In the presence of all &c.," i. e. publicly; more fully expressed by בִּי כָל בָּאִי .

CHAP. XXIV.

2. וְזֶקֶן בֵּיתוֹ . "The oldest servant of his house," most probably Eliczer (vid. ch. 15: 2), which name Ps.-Jon. supplies here: $\text{וַאֲמַר אַבְרָהָם לְאֵלִיעֶזֶר}$.

4. כִּי . "But," after the negative, vid. Ges. § 152. 1. c. Several Mss. and the Sam. read אִם כִּי . "The Masorites," says

Davidson, "reckon אִם among the כְּבִירִין or "*conjectures*," and note four other places in which it appears to be wanting."

5. הָרָחֵשׁ. On the ה with segol, vid. Ges. § 98. 4. rem.

9. אֲרֵנִי. Plur. excellentiæ, referring to Abraham. Vid. Ges. § 106. 2. b.

12. הִקְרָה נָא. On the omission of the accus. vid. Ges. § 119. 6. rem. 2. "*Cause that to meet me this day* (which I seek)," a prayer for success in his mission.

14. הִנָּעַר. This is commonly read הִנָּעַר, and regarded as an archaism found only in the Pentateuch. It is possible, however, that we should read הִנָּעַר (according to the קרי and Sam., which have הִנָּעַר), for such instances of scriptio defectiva are by no means rare. Compare the verbal forms קָטַלְתָּ and קָטַלְתָּה, and יָקַטְלְךָ and יָקַטְלְךָה, אָפַּח for אָפַחְתָּ, עָצָה for עָצָהְתָּ (Ezek. 23: 43, Ps. 74: 6). The form הִנָּעַר is supported by the plural נָעָרִים, applied to *women* in Ruth 2: 21 (comp. vv. 8 and 22). נָעָר occurs in the Pentateuch as כְּתִיב only in Deut. 22: 19, and in that chapter there are thirteen examples of the singular נָעָר. The plural נָעָרוֹת is found twice in the Pent., viz. in v. 61 of this chapter, and in Exod. 2: 5.

19. עַד אִם כֻּלּוֹ לִשְׁחַת. Vid. Ges. § 124. 5. c. The LXX. render this: *ἕως ἃν αὐτοὶ πίνοι, connecting, in some way or other, כֻּלּוֹ with כֻּלּ "all."*

21. מִשְׁחָאָה לָּהּ. On the const. state before a preposition, vid. Ges. § 114. 1.

33. וַיֵּשֶׁם. Fut. from יָשַׁם = יָשַׁם. "*He (viz. Laban) placed before him to eat;*" comp. ch. 50: 26, Judg. 12: 3. Gesenius, however, renders it intransitively, "*and there was placed &c.*" The קרי is וַיֵּשֶׁם = וַיֵּשֶׁם, fut. hophal of יָשַׁם.

38. אִם לֹא. After a negative, equivalent to כִּי אִם, "*but.*" Vid. Ges. § 152. 2. f.

42. **אַתָּה יִשְׂרָאֵל**. If the subject of either **יָשׁ** or **אֵין** be a personal pronoun, it is expressed by a suffix, e. g. v. 49. **יִשְׂכֶם** "ye are," **אֵינִי** "I am not." Comp. Ges. § 149. 1.

55. **תִּשָּׁב הִנֵּי אִי יָמִים אִו עָשׂוֹר**. "Let the girl remain with us (a few) days, or (say) ten;" let her remain with us a week or ten days.

61. **וְנִעְרָתֶיהָ**. Vid. n. on v. 14.

62. **בְּאֵר לְחַי רָאִי**. Vid. n. on ch. 16: 14.

63. **לְשׁוֹת בְּשֵׂרָה**. **שֵׂרָה** is only found in this passage, and there are several opinions about its meaning. (1) That it is = **שִׁיתָ** in Ps. 77: 7, 119: 15, "to meditate;" so Vulg. *ad meditandum in agro*; LXX. ἀδολεσχῆσαι, which is used of meditation in Ps. 119: 15, 23: 27. But Onkelos **לְצַלֵּחַ** "to pray," and so Saad. and Sam. vers. (2) That it is = **שִׁיתָ** "to talk," Job 12: 8, Prov. 6: 22. So Aq. ὁμιλῆσαι, Symm. λαλῆσαι, i. e. to speak with his friends or with his servants in the field. (3) That it is = **שִׁיתָ** "to lament, mourn," Job. 7: 11. So Knobel, comparing v. 67. (4) That it means "to take a walk;" comp. Arab. سَاح. So Syr. لَحْمَاحَة, Ibn Ezra **לִלְכֹת הַשִּׁידִים** "to walk amid the shrubs" (wrongly regarding it as a denom. from **שִׁיתָ** "a shrub"). Gesenius in the Thes., dissatisfied with these explanations, thinks the text is corrupt and proposes to read **לְשׁוֹת בְּשִׂרָה** "to wander about in the field," but such a change of the text is unnecessary. We give the preference to the first meaning.

65. **הַלֵּזָה**. Vid. Ges. § 34. rem. 1; = Arab. أَلْدَى, which is always used, however, as a relative pronoun, *who, which*.

67. **הַמְאֻחֶלֶה שָׂרָה**. On the construct state with **הַ**—locale, vid. Ges. § 88. 2.a; and on the occurrence of the article with the noun in the construct, § 108. 2.b.

CHAP. XXV.

8. **ושבע ימים**. So we read with several Mss., Sam.; and some edd. of Onk. The LXX., Vulg., Syr. and Saad. also supply **ימים**, but from this no decisive proof can be drawn that such was their reading. V. D. H. and most Mss. have simply **ושבע**, but comp. ch. 35: 29, Job 42: 17, 1 Chron. 23: 1, 29: 28, in all of which places **ימים** is added. **אל עמי**. Sam. reads **אל עמו**, which is probably not the sing. **עמי** (LXX. *λαός*), but merely a scriptio defect. **עמי**. Compare ch. 35: 29, 49: 33, Numb. 27: 13, Deut. 32: 50.

10. **הזרה**. Acc. of place, vid. Ges. § 116. 1, or genitive in apposition to **שרה עפרן** in v. 9. **שמה**. Vid. Ges. § 88. 2.

13. **נבית**. The Nabathæans in Arabia Petraea, Is. 60: 7, where they are coupled with **קרר**, the *Cedrei* of Pliny; in Ar. **النَّبَط**, which name, however, is commonly applied, not to the inhabitants of Arabia Petraea, but to those of Babylonia, as far down the Euphrates as Wasit and Basra. Gesenius considers the Heb. **נבית** to be the most ancient form of the name, from a sing. **נבי**, whence Sam. **נבאית** (comp. **צבאים**, **צבאים**), and from it sprung the Arab. **نبط**, by the change of **ת** into **ט**. On **קרר** we may remark that post-biblical Hebrew writers use it to denote the Arabs in general, and **לשון ק** to mean "Arabic". **אדבאל**. LXX. *Ναβδαλ*. **מבשם**. LXX. *Μασσάμ*.

14. **משמע**. LXX. and Vulg. *Masma*. **דומה**. Now known as **دُومَة الْجَنْدَل**, "the rocky Duma", or **دُومَة الشَّامِيَّة**, "the Syrian Duma", situated on the confines of the Syrian desert and Arabia Proper.

15. **חורד**. So we read with 200 Mss., Saad., Onk. in most edd., and some copies of the Vulg., as also 1 Chron. 1: 30,

where this is the general reading. V. D. H. gives חדר, which is supported by some Mss., the Syr., and the usual text of the Vulg. Another reading is חדר, supported by the Sam. and four Mss. The LXX. have Χοδδάν. חִימָא. Ar. قَيْمَاء, a place in the northern part of the Arabian desert, not to be confounded with חִימָן, as the LXX. have done, everywhere writing the word Θαυμαν. יִשׁוּר. The *Itureans* beyond the Jordan, vid. Luke 3: 1; now called الْجَيْدُور, *Jaidur* or *Jedur*.

18. נָפֵל "Settled", = שָׁכַן in ch. 16: 12.

20. שָׂרָה אֲרָם = פֶּדֶן אֲרָם, Hos. 12: 13, *Mesopotamia*. פֶּדֶן is an old word for *field, plain*, Ar. فِدَانٌ.

22. אֲמַם כֵּן לָמָּה זֶה אֲנִי. "If it be so, why am I," i. e. why do I live? Comp. ch. 27: 46. So, among the ancient versions, the Syr. ܐܢܝ ܡܪܝܬܝ ܠܡܐ ܕܝܬܝܐ merely increases the force of the interrogation, as in ch. 18: 13, Ar. لِمَاذَا. Others would translate: "if it be so, why am I thus", in this condition, with child, following the LXX. and Vulg.

23. יִפְרְדּוּ. "Shall separate themselves from thy bowels", shall be enemies from their very birth. לֹא־אֶם מִלִּי. Vid. Ges. § 117. 1.

26. בָּלְרָח אֲחֵם. "When she bare them". Vid. Ges. § 130. 1.

27. יָדַע צִיד. צִיד is here in the accus., not in the genitive, which would require יָדַע צִיד; vid. Ges. § 91. 7. a. אִישׁ חָם. "An upright man", one whose character contrasted strongly with that of the wild, reckless huntsman.

28. כִּי צִיד בִּפְּתֵי. "For venison was according to his taste," was his favourite food. On this meaning of פֶּתַח vid. Ges. § 151. 3. b. The Sam. and LXX. both read צִידוֹ, which could only mean: "for his (Esau's) venison was in his mouth", for he eat of his venison.

32. הלך למות. These words do not mean that Esau was then actually at the point of death (A. V.), but that his way of life led him into constant dangers. Others take it in a more general sense: "*I am going to die*", I must die some day soon.

CHAP. XXVI.

12. מאה שערים. "*A hundredfold*"; so rightly Onk. and Vulg. *centuplum*. The LXX., Syr., Symm., Theod. and some Mss. read שערים "*barley*". This is the only passage in which שער occurs in the sense of "*measure*"; see Lex.

13. הלון וגל. Vid. Ges. § 128. 3.b, and rem. 3.

15. וימלאום עפר. On the double accusative vid. Ges. § 136. 2.

18. ויסתמום. On the confusion of gender, vid. Ges. § 119. 6. rem. 1, and comp. ch. 31: 9, 32: 16, 33: 13, 41: 23.

19. מים חיים. Lit. "*living water*", i. e. gushing up, running.

26. ואחוזת מרעהו. LXX. translate: Ὁχοζαθ ὁ συμπαγωγός, but how they deduced this meaning from מרעהו is unknown. Onk. וְסִיעָת מִרְחֻמוֹתַי "*and a number of his friends*", taking אחוזת as the const. of אחוז before the preposition (Ges. § 114, 1), and מרעהו as compounded of מן and רע (רעהו for רעהו, Ges. § 89. 2. rem. 1). Onkelos is followed by Jerome and several of the Jewish commentators, but there is no authority for this meaning of the word אחוזת. All the other ancient vss. agree in taking א as a proper name, and so also the Masora and nearly all modern commentators. מרע. Lit. "*friend*", a title of the chief minister; comp. רַעַי 1 Kings 4: 5, רַעַי 1 Chr. 27: 33. Translate therefore: "*and Ahuzzath his minister*".

29. אִם תַּעֲשֶׂה. Vid. Ges. § 152. 2.f; comp. ch. 14: 23.

On the form תַּעֲשֶׂה, vid. Ges. § 74, rem. 17.

31. וַיִּשְׁבְּעוּ א' ל' "And they swore one to another"; Ges. § 122. rem. 4.

32. וַיֹּאמְרוּ לוֹ מ'. The LXX. either read ל'א, or took ל' = ל'א, rendering: *οὐχ εὐχομεν ὑδωρ*.

33. שְׁבֻעָה. "Oath," ἀπ. λεγ. = שְׁבוּעָה.

35. מַרְתָּ רוּחַ. "Bitterness of soul, grief of mind", not because they were disobedient or quarrelsome (LXX. Onk.), but because they were heathens.

CHAP. XXVII.

1. מִרְחַח. Vid. Ges. § 129. 2.

3. חֶלֶץ. Onk. and Syr. "thy sword", but the meaning of "quiver", given by the LXX. and Vulg., is preferable. צִירָה. This is what is called in Arabic grammars the *noun of unity* from צִיר "game" (Ar. صَيْدٌ), meaning "a single head of game"; vid. Ges. § 105. 3.e. It must not be confounded with צִירָה "provisions for a journey" (Ar. زَادٌ).

4. וְאֵכְלָה. "That I may eat"; vid. Ges. § 126. 1.e.

5. לְהַבִּיאַ. "To hunt game in order to bring it". The reading of the LXX. לֵאבִיו seems to be merely a conjectural emendation.

12. בַּמְחַעְחֵעַ. Properly "a stammerer", then "a mocker", "deceiver". Compare the radicals לֹץ and לַעַג.

15. הַחֲמִירָה. His *finest* or *best* clothes, worn on special occasions. Onk. דִּכְיָחָא "which were clean".

24. אַתָּה זֶה בְּנִי ע'. The interrogative particle ה' is omitted

before אַתָּה (Ges. § 150. 1), and הוּא added to give greater emphasis: "*Art thou indeed my son Esau?*"

26. וּשְׁקָה. On the וּ, instead of וְ, vid. Ges. § 10. 2. note.

28. מִזֶּל הַשָּׁמַיִם וּמִן הָאָרֶץ. "*Of the dew of heaven and of the fatnesses of the earth,*" i. e. fertile meadows. מִשְׁמָנִי stands for מִשְׁמָנִי, compounded of מִן and שְׁמָנִים. In v. 39, however, where the same words occur, מִן is taken, not in a partitive, but in a privative sense: "*without the fatnesses of the earth shall be thy dwelling, and without the dew of heaven from above.*" So מִשֹּׁמֶה "*without stain,*" Job 11: 15, מִפֶּחַח "*without fear,*" Job 21: 9. The barrenness of Edom, compared with the fertility of the land of Palestine, is here predicted. All the ancient vss., however, have taken מִן in both passages as partitive, in which they are followed by our A. V. and by Delitzsch, who regards מִשְׁמָנִי as the construct plural of מִשְׁמָן. Knobel prefers taking מִן in the latter passage in its usual sense of *away from*: "*Far from the fatnesses of the earth ... and from the dew of heaven &c.*"

29. וַיִּשְׁחָחוּ. The כְּתִיב is וַיִּשְׁחָחוּ, which might be defended (see Ges. § 144. a), but as the plur. עֲבָדָךְ precedes, we have preferred the plural. The LXX. translate: καὶ γίνου κύριος τοῦ ἀδελφοῦ σου, καὶ προσκυνησούσι σοι οἱ υἱοὶ τοῦ πατρὸς σου, reading לְאַחֶיךָ, and בְּנֵי אֲבִיךָ. אַרְרִיךְ אֲרֹר. Vid. Ges. § 143. 4.

33. מִי אִפּוֹא הוּא. מי אִפּוֹא adds emphasis to מִי, Lat. *quis tandem?*

33, 34. וְאֵכָּה גַם בִּי יְיָ: כְּשָׁמַע. "*And I blessed him, — verily he shall be blessed. When Esau heard &c.*" Instead of וַאֲבָרַכְהוּ, some editions have וְאֲבָרַכְהוּ, a difference of punctuation which does not, however, affect the meaning, as the Vav conversive is occasionally pointed with וְ, instead of וּ, before הוּא, e. g. Judges 6: 9. וַאֲנִי. From the absence of the

substantive verb, which we should naturally expect before *בשמע*, Hitzig has been induced to alter the text as follows: *בשמע* *וַאֲבִרְכּוּהוּ גַם פְּרוֹךְ*: וְהָיָה כְשִׁמְעַע, comparing Josh. 24: 10. It would, however, be better simply to add (with Sam. and LXX.) וְהָיָה at the commencement of v. 34.

34. *בִּרְכֵנִי גַם אֲנִי*. Vid. Ges. § 119. 3.

36. *הָכִי קָרָא* scarcely admits of a literal rendering into English, but the meaning is: "*rightly has he been called Jacob, for he has supplanted me &c.*" So LXX. *δίκαιως ἐκλήθη*, Vulg. *juste vocatum est nomen ejus*. On *קָרָא* vid. Ges. § 134. 3. *זֶה פַּעַמִּים*. Vid. Ges. § 120. 2. note.

38. *וַיִּבֶן*. Vid. Ges. § 74. rem. 3. c.

39. *בְּשִׁמְעִי ה'*. Vid. note on v. 28.

40. *וְעַל חֶרֶבְךָ תַּחֲיָה*. "*And by thy sword shalt thou live.*" As to the use of *עַל*, compare Deut. 8: 3, Isaiah 38: 16, Ezek. 33: 19. Schumann and Geddes would read *חֶרֶבְךָ*, "*on thy desert shalt thou live,*" but such a change in the text is quite unnecessary, and supported by none of the ancient vss. תַּרְדִּי.
(1) Several of the Jewish commentators, followed by our A. V., consider *רוֹד* to be i. q. *רָדָה*, and render: "*When thou shalt have dominion, thou shalt break his yoke &c.*;" but this is well characterised by Rosenmüller as mere tautology. (2) Others derive it from *רוֹד* in the sense of "*to bewail*" (?), in which case the meaning would be: When his yoke shall be oppressive and thou shalt bewail it before the Lord, then thou shalt break his yoke, &c. or: When Israel sins against the Lord, and becomes unworthy of the preference shewn to him, and Edom complains thereof, then Edom shall regain his liberty. Onkelos probably took this view: *כִּד יַעֲבִרֶנּוּ בְּנֵי הַיָּד עַל* *פְּתֻמֵּי אֲוִרֵיהֶם וְתַעֲרִי גִירָה מֵעַל צְוֹאֲרֶךָ*, "*when his sons transgress the commandments of the Law, then shalt thou break his yoke from off thy neck.*" (3) Some modern critics connect

it with the Ar. אֲשֶׁר , to *mish*, and render, "*when thou shalt desire it.*" (4) Gesenius translates the passage: "*flet autem, ubi libere vagaberis, ut frangas (et decutias) jugum ejus de cervicibus tuis*", comparing Ps. 55: 3, אֲרִיד בְּשִׂיחִי "*circumvagar in mœrore meo.*" (5) Perhaps, however, it is better to take it, with Tuch, in the sense of "*to be refractory or rebellious;*" compare Jer. 2: 31. "*Wherefore do my people say, (רָדְנוּ) We have rebelled, we will not come again to thee?*" Hos. 12: 1, (A. V. 11: 12). "*And Judah too has rebelled against God, and against the Holy One, the Faithful (קְדוֹשִׁים plur. majest.).*" The Sam. cod. has הָאֲרִיד (Niphal of אֲרִיד), "*when thou becomest great,*" instead of תֵּרִיד . Syr. $\text{ܐܢܝܢܐ ܬܚܝܬܐ ܒܝܬܐ ܡܢ ܥܝܢܐ}$, "*and if thou shalt repent, his yoke shall pass from thy neck.*" Vulg. "*tempusque veniet cum excutias et solvas jugum ejus de cervicibus tuis.*" LXX. $\text{\epsilon\sigma\tau\alpha\iota \delta\epsilon \eta\gamma\iota\alpha\alpha \epsilon\alpha\upsilon \kappa\alpha\theta\acute{\alpha}\lambda\eta\varsigma \kappa\alpha\iota \epsilon\kappa\lambda\acute{\upsilon}\sigma\eta\varsigma \tau\omicron\upsilon\tau\omicron\upsilon\varsigma \zeta\upsilon\gamma\omicron\upsilon\omicron\varsigma}$ κ. τ. λ., perhaps reading, as Gesenius supposes, הָאֲרִיד (Hiphil of יִרֵד).

41. יִקְרְבוּ יְגִי . Generally understood to mean: "The days of mourning for my father are at hand, and then I will slay my brother Jacob" (A. V., Tuch, Knobel, Delitzsch, &c.). But Kalisch seem to be right in translating: "Days of grief are at hand for my father, for I will slay my brother Jacob;" see his Comm. p. 516.

42. מִתְנַחֵם . "*Will revenge himself upon thee by slaying thee.*" Compare Isaiah 1: 24. הִתְנַחֵם is here equivalent in meaning to הִתְעַנֵּף .

45. $\text{עַד שׁוֹב—וּשְׁכַח}$. On the construction vid. Ges. § 129. 3. rem. 2.

CHAP. XXVIII.

3. אֵל שָׂרִי. Vid. n. on ch. 17: 1.

9. עַל נָשָׁיו. "In addition to his (other) wives." Comp. ch. 31: 50.

11. בַּמָּקוֹם. The article is here used in the sense of "a certain." Vid. n. on ch. 8: 7, and comp. ch. 42: 27 (הָאָחֵר). The LXX. have merely καὶ ἀπήντησε τόπος. מַאֲכָנִי ה'. "One of the stones of the place;" comp. v. 18, and see Ges. § 151. 3. c. So Ps. 137: 3, מִשִּׁיר צִיּוֹן, "one of the songs of Zion."

12. סֵלֶם. ἀπ. λεγ., Ar. سَلَمٌ. Vid. Ges. § 86. 1. d.

13. נָצַב עָלָיו. LXX. ἐπεστήκειτο ἐπ' αὐτῆς, A. V. "stood above it" (or rather "upon it"), and so Knobel, Delitzsch, &c. Tuch prefers to refer the suffix to Jacob, and to translate: "stood beside him," which is the usual meaning of the phrase נָצַב עָלָיו; comp. ch. 18: 2, 45: 1, 1 Sam. 4: 20, 19: 20, 22: 7, 17.

17. מַה נֹּרָא. "How dreadful!" So Ps. 8: 2. מַה אֲדִיר, "how excellent!" כִּי אִם. "Except," "but;" Ges. § 152. 2. i.

19. וְאוֹלָם לוֹ. The LXX. take these two words as a proper name: καὶ Οὐλαμλουζ ἦν ὄνομα τῇ πόλει τὸ πρότερον!

20—22. According to our A. V., the apodosis commences with וְהָיָה in v. 21. "If God will be with me, . . . then shall the Lord be my God, and this stone &c." So Delitzsch, Knobel, and others. It seems better however to follow Tuch and Kalisch in making the apodosis commence with וְהָאֵל in v. 22: "If God be with me, . . . and Jehovah be to me a God, then this stone &c."

CHAP. XXIX.

2. שלשה עדרי צאן. Kennicott proposes to read שלשה 'רעי צ', "*three shepherds*," following the Sam. in v. 3, and the Sam. and LXX. in v. 8. ישקו. "*Used to water*," Ges. § 125. 4. b; on the indeterminate 3rd. pers. plur. vid. Ges. § 134. 3. b. גרולה. The article is omitted because ג is the predicate; vid. Ges. § 108. 3. "For the stone upon the mouth of the well was large."

3. נאספו and the other preterites in this verse are to be translated by "*used to assemble*," &c., being connected with the preceding וישקו; Ges. § 124. 6. d.

6. באה. Part. "*is coming*;" the pret. would have the accent on the first syllable, as in v. 9.

7. גרול. On the omission of the article vid. Ges. § 108. 3. "*It is still early*." עת האסף. Vid. Ges. § 129. 1.

9. אשר לאביה. Vid. Ges. § 113. 1.

14. ימים. Accus., vid. Ges. § 116. 2, and not the genitive governed by חרש.

15. חבי אהי. Correctly Vulg. "*Num quia frater meus es, gratis servies mihi?*" and so our A. V.

17. ועיני לאה רבות. Vid. Ges. § 143. 5. "*And Leah's eyes were tender*," or "*weak*." LXX. ἀσθενεῖς, Aq. and Symm. ἀπαλοί, Syr. لَيْسِي, Vulg. *lippi*; but Onk. לִיפִי, and Saad. حَسَنَاتِي, "*beautiful*," as if the text meant that Leah had fine eyes, but was in other respects inferior in beauty to her sister Rachel.

27. מלא שבוע זאת. "*Fulfil the week of this one*," i. e. Leah, a week being generally allotted to marriage festivities; vid. Judges 14: 12. גם את זאת. "*This one too*," viz. Rachel.

30. וַיֵּאָהֶב גַּם אֶת רַחֵל. *וַיֵּאָהֶב* is used here for emphasis; vid. Ges. §. 152. 2. a. מִלֵּאָה Ges. §. 117. 1.

34. קָרָא. Vid. Ges. § 134. 3. a.

CHAP. XXX.

1. מִתַּח. Participle; the pret. would have the accent on the first syllable.

2. הֲרַחֵת א' אֲנֹכִי. "*Am I in the place of God?*" Can I work miracles like God? Compare ch. 50: 19, and 2 Kings 5: 7. Others take הֲ as equivalent to הֲלֹא *nonne?* and translate: "*am I not under God?*" Vid. Ges. § 150. 2.

3. וְחָלַד עַל בְּרָכִי. "*And she shall bear upon my knees,*" i. e. bear a child whom I shall rear up upon my knees, and adopt for my own. The children of female slaves were regarded as children of their mistresses; comp. ch. 16: 2.

8. נִפְתָּלִי וְגַ'. Schumann and some other commentators understand by נִפְ' א' "*great wrestlings*" (A. V.), referring to the rivalry between the two sisters, but see v. 15 and ch. 29: 33. Delitzsch and Kalisch understand "*wrestlings with God,*" viz. in prayer (comp. Rom. 15: 30). Perhaps the explanation given by Tuch, Knobel and Hengstenberg is the best, namely, that נִפְ' א' means "*wrestlings for God,*" strivings after God's favour; and hence Rachel exclaims in v. 6, רַחֲמֵי א', "God hath given judgment in my favour."

11. בָּגַד. The קרי explains this as if it were a contraction for בָּא גַּד "*Prosperity has come,*" and so Onk. and Syr. Our A. V. has "a troop cometh," taking גַּד = גִּדּוּד, and similarly the Gr.-Ven. ἡμεῖς στρατεύματα. LXX. and Vulg. correctly: *et*

τὸς, *feliciter*, equivalent to באשרי in v. 13, "to my joy." On the pointing of the ב vid. Ges. § 100. 2. c.

13. באשרי. See note on v. 11. LXX. *Manapia tyō*, Onk. לִי הַשְׁבָּחָה הַזֹּאת "Praise shall be to me." אֲשֶׁרֹנִי. Vid. Ges. § 124. 4.

15. וּלְקַחַת. Vid. Ges. § 64. 2, and n. on ch. 20: 16.

16. בלילה הוא. Vid. Ges. § 109. 2. b. So also ch. 32: 23; but in both passages the Sam. has the regular הוּא הַלַּיְלָה.

18. יִשְׁשַׁכַּר. The קרי perpetuum on this word is that it should be pronounced יִשְׁכָּר, and, according to the Masora, it should be written יִשְׁשַׁכָּר, the second ש having neither vowel nor diacritical point. This reading seems to have been generally adopted by the ancient vss. LXX. Ἰσάχαρ, Vulg. *Is-sachar*, Syr. اِسْحَار, Saad. يَسَاخَار. We must regard it as a derivative from the future niphal of שָׁכַר, meaning "got for hire" (Joseph. ἐκ μίσθου γερόμενος). The כתיב is either יִשְׁשַׁכָּר, "there is reward," or יִשְׁשַׁכָּר, for יִשְׁשַׁכָּר, "he brings reward," which latter we have adopted.

24. יוֹסֵף as an optative, "may he add;" Ges. § 126. 2. a.

27. אִם נָא מְנִי וְנִי. Gesenius, in the Thes., and Maurer render this phrase: "would that I had found favour in thine eyes;" but this latter form of expression would, as Tuch remarks, require the future (see for example Ps. 81: 9, 139: 19). It is best to understand the words exactly as in ch. 18: 3, with this difference, that the apodosis of the sentence is here suppressed: "If I have found favour in thy sight, (listen, or remain)." נִחֲשָׁתִי וְנִי. "I have learned by omens that Jehovah blesses me for thy sake;" comp. ch. 44: 5, 15; or perhaps: "I have a feeling that Jehovah blesses me for thy sake" (compare αἰωρίζεσθαι and augurari). Our A. V., "I have learned by experience," follows the Vulg. "experimento didici."

29. **אֵלֶּךָ אֲשֶׁר עָבַדְתִּיךָ**. A second accusative to **עָבַדְתִּיךָ**, to be rendered in English "*how I have served thee*". **וְאֵלֶּךָ זֶה**. "*And what thy flocks have become under my charge*".

30. **לפני** is correctly rendered in our A. V. "*before I came*", but **לְרַגְלִי** cannot mean "*since my coming*". The correct rendering is: "*at my footstep*", i. e. wherever I went.

31. **אֲשֶׁמֶר** — **אֲשׁוּבָה אֵר**. On the construction vid. Ges. § 139. 3. b.

32. **אֶעֱבֹר**. The Vulg. has "*gyra omnes greges tuos*", LXX. *παρελθέτω πάντα τὰ πρόβατά σου*, as if reading **עָבֹר** in the imperative. **הָסֵר**. Imper., addressed to Laban. Others consider it as the infinitive absol. used for the finite verb (Ges. § 128. 4. a.), but this would seem to require **וְהָסֵר**. **וְהָיָה שְׂכָרִי**. Our A. V. correctly supplies the words "*of such*", for the meaning is that all parti-coloured animals, born after this time in the one-coloured flock, were to fall to Jacob's share.

33. **וְעֵדָה בִּי צִי**. "*And my righteousness shall bear witness against me*," i. e. I shall be self-condemned. **עָנָה בִּי** always means "*to bear witness against a person*", even in 1 Sam. 12: 3, which Gesenius quotes in favour of the opposite signification, "*for a person*". **בַּיּוֹם מָחָר**. Not literally "*to-morrow*", but "*at a future day*". Comp. Exod. 13: 14, Joshua 4: 6. **בִּי הַבּוֹא וְנִגַּד**. "*When thou shalt come to inspect my hire (which is) before thy face*." **לפניך** is to be closely connected with **שְׂכָרִי**, "*my reward which I earn under thy very eyes*."

37. **מִחֲשֵׁף** is here equivalent to the inf. absol. **תִּשְׁחָף**, *peeling off*.

38. **בְּשִׁקְחוֹת**. Plural const. of **שִׁקְחָה**. "*ת*" femin. tanquam radicale apparet, ut in **שִׁקְחוֹת**, et *ī* ex *ō* ortum est, ut in **סִבְכִּי**, **אֲמָרִי**. Roediger in Ges. Thes. He derives **סִבְכִּי** and **אֲמָרִי** from **סָבַךְ** and **אָמַר**, not, as Gesenius did, from **סָבַךְ** and **אָמַר**.

which latter forms nowhere occur. יִחַמְנָה. From יָחַם according to the Arabic form of the 3rd pers. plur. fem. يَقْتُلْنَ; vid. Ges. § 47. rem. 3. Two other instances of this form occur, viz. 1 Sam. 6: 12, Dan. 8: 22.

39. יִחַמּוּ. Future of יָחַם, for יִחַמּוּ; or of יָחַם, for יִחַמּוּ, the Chaldaizing form of יָחַם or יָחַם. Vid. Ges. § 66. 5. rem. אֵל הַמִּקְלוֹת. "Beside" or "near the rods", as, in ch. 24: 11, אֵל כְּאֵר הַמַּיִם.

40. וַיִּחַשְׁבִּים וְגו'. The text is perhaps corrupt in this passage. As it stands, the meaning seems to be: "And Jacob separated the lambs, and turned the faces of the flock towards what was speckled and towards all that was black in the herd of Laban". Knobel adopts the reading of Onkelos, Ps.-Jon., and Saad., בְּלָ עֵקֶר, and takes פָּנַי in the sense of "before" (comparing Exod. 23: 15, Ps. 42: 3): "and Jacob separated the lambs, and placed *them* — *namely* all the speckled and all the black in the flock of Laban — before the flock." Kalisch gives a wholly different translation: "and Jacob separated the lambs; and he set the faces of *Laban's* flocks towards *his own* ringstraked, and all *his* dark *he set* to the flocks of Laban"; which, however, he scarcely succeeds in justifying.

41. לִיחַמְנָה. The Infin. Piel. יָחַם (from יָחַם) with fem. pronom. suffix.

42. וּבְהַעֲצִיף. "When the sheep were feeble". As sheep commonly lamb twice a year in the East, most commentators think that by the קְשָׁרִים are meant the spring lambs, and by the עֲצִיפִים those yeaned in autumn. Others, as for instance Kalisch, agree with our A. V. in understanding simply the stronger and weaker cattle.

43. צֹאן רִבְחָה. Vid. Ges. § 110. 1. rem. 3. — Few passages have given rise to so many and various explanations as the last twelve verses of this chapter, and it would be useless

to enter into details on the subject. Our view of the passage is as follows. In v. 31, Laban, acknowledging that he has no further claim on Jacob's services, proposes to pay him fixed wages, if he will remain with him (וַיֹּאמֶר מִה אֶחָן לֹךְ). Jacob declines to receive any wages, but consents to stay, provided Laban will agree to a proposal which he has to make. For the understanding of v. 32, it must be remembered that the normal colour of the sheep is white, of the goats black (Cant. 1: 5, 4: 1, 2.). Jacob proposes that he and Laban should inspect the flocks and separate all the animals of abnormal colours (black or spotted sheep and white or spotted goats), so that only cattle of one colour should remain under Jacob's care (v. 32). The offspring of these, if of the normal colour, were to belong to Laban; if abnormal, to Jacob (וְהָיָה שְׂבִיבִי). The sheep and goats that had been separated from the main flock, were sent away to a distance under the charge of Laban's sons (vv. 35, 36). By means of the stratagem of the peeled rods, Jacob contrived that the one-coloured animals left to his care should produce considerably more than the usual proportion of young of different colours (vv. 37—9). V. 40 is very obscure, probably corrupt. It seems to describe a second contrivance by which Jacob increased the number of animals that were to fall to his share, namely, by placing in view of the one-coloured cattle not only the peeled rods, but also some of their variegated offspring. Perhaps we should read בָּל עֵקֶד, instead of אֵל עֵקֶד (see note on v. 40), and בָּצָאִין instead of בָּצָאִין, deleting לָבֵן. The meaning would then be: "And Jacob separated the lambs, and placed in front of the flock all the spotted and black found among the flock," so that the breeding ewes had those parti-coloured lambs constantly in sight. Vv. 41 and 42 detail a third stratagem by which Jacob secured for himself the strong lambs, and left the weak ones to Laban's share. See the note on v. 42.

CHAP. XXXI.

4. **הַשָּׂדֶה**. Acc. of place; vid. Ges. § 116. 1.

6. **וְאִתָּנָה**. This is more correct than the usual reading **וְאִתָּנָה**, as shewn by the Arab. **أَتْنَنَ**. It is the oldest form of the feminine plural; and occurs four times, viz. Ezek. 13: 11 and 20, 34: 17, and here. Vid. Ges. § 32. rem 5. A form **וְאִתָּנָה** occurs once, Ezek. 34: 11, where, however, some Mss. have the regular **וְאִתָּנָה**.

7. **הַחֵל**. Hiphil of **חָלַל** "to deceive", and not from a rad. **הַחֵל**. The **ה**, it is true, is always retained, as if it were a radical, but the doubling of the third letter appears in the form **חָחַלְוּ**, Job 13: 9, and the Hophal is **חִיחֵל**, Isaiah 44: 20. See Gesenius' Thes. art. **חָלַל**, and Ewald's Heb. Gram. 6th edit. § 127 d. **עֲשֵׂתָ מְנִים**. The received text of the LXX. has here: *καὶ ἡλλαξε τὸν μισθὸν μου τῶν δέκα ἀμνῶν*, but we should probably read, as has been suggested by Grabe and others, *μνῶν*, and in v. 41 *μναῖς* for *ἀμνάσιον*. Aquila has *δέκα ἀριθμοὶ*, and Symm. *δεκάκις ἀρίθμη*.

8. **יִהְיֶה**. On the sing. vid. Ges. § 144. d. **אֲבִיכֶם**. Vid. n. on ch. 26: 18.

13. **הָאֵל בֵּית אֵל**. Vid. Ges. § 108. 2. b.

14. **וְחֶזֶן — וְחֶזֶן**. Vid. Ges. § 145. 2.

15. **וַיֹּאכַל גַּם אֲכֹל**. On the inf. absol. vid. Ges. § 128. 3. rem. 1. **בְּסָפְנוּ**. The money that he got through us, the produce of Jacob's labour (in ch. 29: 20, 27).

16. **כִּי**. "So that." They regard Jacob's present wealth as only a fair equivalent for his past labours in Laban's service.

19. **לָנוּ**. Vid. Ges. § 66. rem. 10, and comp. **לָנוּ**, ch. 38: 13.

20. **תְּרָפִים**. It would be of little use here to mention the

various derivations assigned to this word. The most probable is that which derives it; from the Arab. تَرَفَّ, "to enjoy the luxuries of life," whence the תרפים were those gods who were supposed to bestow the blessings of life and fortune on their worshippers. The תרפים were Dii penates of the Hebrews, probably imported from Mesopotamia. Their worship is condemned in Scripture (vid. 1 Sam. 15: 23, 2 Kings 23: 24, Ezek. 21: 21, Zech. 10: 2), and in Hosea 3: 4 they are enumerated among those things which would not be found among the Israelites in their exile. They were of human form, 1 Sam. 19: 13, 16, in which places the plural form is used to denote a single image. The LXX. render the word here εἰδωλα, in other places variously θεραπεῖν, γλυπτόν, τὰ δῆλα, ἀποφθεγγόμενοι, and κενोटάρια; Aq. here μορφώματα, in Hos. φωτισμοί; Symm. εἰδωλα; Onk. זִלְמָנִיָּא; Syr. حَقَق; Jonathan in Hos. הַחַיִּי, "indicating" scil. futurity.

25. אִם אֶחָיו. "With his brothers."

27. לָמָּה נִחְבֵּאת לְבָרַח. "Wherefore hast thou secretly fled?"

Vid. Ges. § 139. 4. rem. 1. וַהֲנִיב אֶחָיו. "And deceived me." Compare נָבַח לְבָרַח in vv. 20, 26. וַאֲשַׁלַּח. On the — vid. Ges. § 64. 2. note.

28. עָשָׂה = עָשָׂה, a rare form of the inf. const. Vid. Ges. § 74. rem. 2. The Sam. has the regular inf. עָשָׂה.

29. יֵשׁ לִאֵל יָדִי. Three explanations of this phrase (which also occurs in Micah 2: 1 and Prov. 3: 27) have been proposed, of which the last seems the best. 1. That of Hitzig, Knobel and others: "My hand is for God," i. e. in God's place; comp. *dextra mihi Deus*, Virg. Aen. 10: 773. 2. That of Schumann: "My hand belongs to strength," i. e. is strong; but, as Maurer remarks, in prose this would rather be expressed by לִי יֵשׁ אֵל. 3. That of Maurer, Rosenmüller, Ge-

senius (Gr § 149. 1): "*It is in the power of my hand.*" The negative would be **אֵין לִי יָד**, as in Deut. 29: 32, Nehem. 5: 5. **עִמָּכֶם**. The plural suffix refers to Jacob and his companions.

30. **וְעַתָּה הֲלֹךְ הוּא בִּי נִי**. A. V. correctly: "*And now, (though) thou wouldest needs be gone, because thou sore longedst after thy father's house, (yet) wherefore &c.?*" Vid. Ges. § 128. 3.

31. **כִּי יִרְאַתִּי**. Either "*Indeed I was afraid,*" or introducing the direct speech, "*And Jacob answered and said to Laban, I was afraid.*"

32. **אֲשֶׁר עָמַל עִמָּו** = **עִמָּו אֲשֶׁר**. Vid. Ges. § 121. 2. foot-note.

39. **אֶחָמֶנָּה** for **אֶחָמֶנָּה**, vid. Ges. § 73. rem. 4, and § 74. rem. 21. c. **גִּנְבֹתִי**. Vid. Ges. § 88. 3. a. The Sam. has in both places the usual form **גִּנְבוֹת**. Onk. renders the word by **גִּנְטָרִיָּה** "*I guarded*", scil. the flock, and Saad. **كَدَّسْتُ**, "*I laboured*".

40. **הָיִיתִי בַיּוֹם הַזֶּה חָרֵב**. Lit. "*I was — by day the heat consumed me*", i. e. by day the heat continually consumed me. **חָרֵף** in the Sam. is a blunder, for that word is always used in the meaning of "autumn", and never in that of "cold" (*De Sola*) or "heat" (*Walton*).

42. **וְיִדְרָחִיל לִיָּהּ יִצְחָק**. Well rendered by Onk. "*and he whom Isaac feared*", scil. Jehovah. Vid. v. 53, also Isaiah 8: 12, 13 (**מֹרְאָה**), and compare the Syr. **ܡܪܝܬܐ**, "*fear*", "*a god*" or "*idol*".

45. **וַיִּרְמָה מִצְבָּה**. Vid. Ges. § 136. 1.

47. **יָגַר שְׁהִרְחָא**. The first example of Aramaic words in S. S.

49. **וַהֲמַצְפָּה**. As the text stands, we can only translate (with Knobel and others): "*therefore he called its name Ga'ed, and (also) Ham-mizpah, because he said, &c.*" The Sam., however, has **וַהֲמַצְבָּה**, and this favours the conjecture of Ewald

(Composit. der Genesis, p. 64) that the original reading was והמצבה המצפה, "and (he called) the pillar Ham-mizpah", which is supported by Saad. وَسَيَّ الْحَجَرَ الْمَطْلَعِ. The other ancient versions vary considerably. The Syr. closely follows the Heb. מִצְפֶּה מִזָּה מִזָּה מִזָּה; Onk. על כֵּן; LXX. διὰ τοῦτο ἐκλήθη τὸ ὄνομα Βουνὸς μαρτυρεῖ, καὶ ἡ ὄρασις ἣν εἶπεν κ. τ. λ.; the Vulg., omitting אשר אמר, has: *Et idcirco appellatum est nomen ejus Galaad, id est, Tumulus testis*, these last words being an interpolation. Kalisch proposes a new translation: "This pile is a witness between me and thee this day: therefore was its name called Galed; and Mizpah is a witness, for he said, &c."; but this ellipsis is too forced. Some think that the whole verse is an interpolation by a later hand, and the reading of the Sam. a bad attempt at an emendation.

52. אֲנִי — וְאַם אַתָּה. "If it be I, I will not pass . . . , and if it be thou, thou shalt not pass." Knobel and Kalisch, along with our A. V., prefer to regard אֲנִי as a negative particle: "that I will not pass over . . . , and that thou shalt not pass over."

CHAP. XXXII.

3. מִחֲנִים. The dual of מִחֲנֶה, referring to his own host and that which he had met. Gesenius, however, considers it to be the plural, as if from a sing. מִחֲנִי.

5. וְאֶחָדָם. Vid. Ges. § 47. rem. 4. אֶחָדָם for אֶחָד, as אֶחָד for אֶחָדָם, Prov. 8: 17. Vid. Ges. § 67. 1. note.

11. בְּמִקְלִי. As pres.; vid Ges. § 124. 3. "With

my staff," and nothing else. He contrasts his former poverty with his present wealth.

12. ירא אִנִּי. Vid. Ges. § 131. 2. a. אִם עַל בָּנִים. Either "*the mother over (her) children*," vainly attempting to defend them, or "*the mother along with (her) children*"; a proverbial form of expression, which also occurs in Hos. 10: 14. Tuch and Knobel adopt the former translation; Delitzsch and Kalisch the latter, which is also that of our A. V.

14. הֵבֵא כִירוֹ. "*That which had come into his hand*", what he possessed; not as in our A. V. "*that which came to his hand*", i. e. came in his way.

16. בְּנִיהֶם. Vid. n. on ch. 26: 18.

17. עָרַר עָרַר. Vid. Ges. § 106. 4. Comp. ch. 14: 10.

19. יִפְגֹּשׁ. Read *yiphgōsh^hkhā*, not *yiphgāsh^hkhā*, for the future of פָּגַשׁ is יִפְגֹּשׁ, 1 Sam. 25: 20. As to the metheg comp., for example, Obad. 11. עֲמָרָה. וְשִׁאֲלָה instead of וְשִׁאֲלָה; comp. Ges. § 41. rem. 2.

23. בְּלִילָה הוּא. Vid. Ges. § 109. 2. b. and comp. the note on ch. 30: 16.

25. וַיֵּאבֶק. Probably there is an allusion here, as Gesenius supposes, to the name of the river יַבֵּק.

29. The name יִשְׂרָאֵל means, as here explained, "*he who fights with (against) God*", אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל or אֱלֹהֵי אֱלֹהֵי (comp. Hos. 12: 4). Gesenius, however, regards it as equivalent to שִׁרְיָה, "*he who fights for God*," "*the soldier of God*." The alteration of Jacob's name is mentioned a second time in ch. 35: 10.

CHAP. XXXIII.

4. וַיִּשְׁקְרוּ. Vid. n. on ch. 16: 5.

5. מִי אֵלֶּה. Vid. Ges. § 120. 3. The meaning is not "*who are those with thee*" (A. V.), but "*what are these to thee*", in what connection do they stand to thee? אֲשֶׁר חָתָן א' אִתָּךְ עֹבֵד. Double acc.; vid. Ges. § 136. 2.

6, 7. On the gender of the verbal forms in these verses, vid. Ges. § 145. 2.

8. מִי לָךְ כָּל הָאֵם. The pronoun מִי is used in reference to the men who drove the cattle intended as a present to Esau (ch. 32: 15—17), here called from their number "*a camp*." Transl. "*What is to thee all this camp, which I have met?*" do these herds and their drivers belong to you? Jacob politely responds לְמַצָּא וְגו', "*(They are intended) to find favour &c.*"

10. וּלְקַחְתָּ. Vid. Ges. § 124. rem. 1. וְהִרְצֵנִי. Vid. Ges. § 126. b. 2. note.

11. הִבָּאתָ. For הִוָּבָאתָ; vid. Ges. § 73. rem. 1.

13. וּרְפָקוֹם. Vid. n. on ch. 26: 18. On the construction vid. § 153. 4. a.

18. וַיָּבֹא י' שְׁלֹם וְגו'. "*And Jacob came in safety to the city of Shechem,*" referring to his late encounter with Esau. שְׁלֹם i. q. בְּשֵׁלֹם in ch. 28: 21, which the Sam. supports by reading שְׁלֹם (comp. ch. 43: 27). So also Onk. and Saad., with Rashi and other Jewish commentators, and most of the moderns. The LXX., Vulg. and Syr. take שְׁלֹם as a proper name. שְׁכֵם is here the name of the prince of the country from whom the city afterwards took its name; comp. ch. 34 and Judges 9: 28.

19. קִשְׁיֹטָה. What the value of the *kesitah* was is unknown, though it has been supposed, from a comparison of

ch. 23: 15, 16, to have been equal to four shekels. It literally means "*weight*", Arab. ⁸قِسْطًا, "*a pair of scales*". Onk., LXX., and Syr. render it by "*lamb*"; the Targg. of Ps.-Jon. and Jerus. by "*pearl*".

CHAP. XXXIV.

2. וישכב אִתָּהּ. As ישכב is usually construed with עם or אִתָּהּ, some would here read אִתָּהּ, which is an unnecessary correction, as the verb שָׁנַל is also construed with the accusative.

3. וידבר על לב. Vid. n. on ch. 21: 14. "And spoke kindly"; comp. Isaiah 40: 2.

7. לִשְׁכַּב. An unusual form of the inf. const. Vid. Ges. § 45. 2. a.

8. שכם בני. Case absol. Vid. Ges. § 142. 2.

13. וידברו. The ordinary meaning of the word "*to speak*" seems scarcely to yield a good sense here, so that Gesenius in the Lex. Man. has recourse to an ellipsis of בְּמִרְמָה, "*deceitfully*". It is better to take it, with Schultens, Knobel, Delitzsch, and Gesenius himself in the Thesaurus, as equivalent to the Arab. ^عدَجَّرَ, "*to contrive, plot, lay snares for*", and the same meaning seems applicable in 2 Chron. 22: 10.

15. נִאֲוֹת is generally regarded as the future niphal of אָוָה (connected with אָוָה), according to the form יִקְוֹם; but Knobel prefers regarding it as the future Kal, like יִבּוֹשׁ from בּוֹשׁ. לִהְיוֹת. Vid. on the form Ges. § 71. rem. 9.

25. אִישׁ חֲרִיב. Vid. Ges. § 122. rem. 1.

27. As the sentence commences rather abruptly in the received text, we have adopted the reading וַיִּבְנֵי, which is

found in the Sam. and two Mss., and supported by the LXX. Syr. and Saad.

30. מִסְפָּר מִסְפָּר. "A few men." Vid. Ges. § 104. 1.

CHAP. XXXV.

3. הַעֲנִיִּיּוּרִי. Vid. Ges. § 131. rem. 2.

4. הַנוֹמִים. Not those which were worn as ornaments, but those worn as talismans and amulets. תְּרֵמֶלֶךְ. "The terebinth." Knobel would read תְּרֵמֶלֶךְ, comparing ch. 12: 6 and Josh. 24: 26.

7. נָנְלוּ א' הָאֱלֹהִים. The Masorites note הָאֱלֹהִים here as מְלֹאכֵיזָא, i. e. as referring to God, but Onk. renders it by מְלֹאכֵיזָא, "the angels of the Lord," and in this he is followed by some commentators. On the verb in the plural vid. n. on ch. 20: 13.

8. מִתַּחַת לְבֵית אֵל. "Below Bethel," Bethel being situated on a hill.

10. יִשְׂרָאֵל. Vid. n. on ch. 32: 29.

22. There are 27 or 28 verses in Sacred Scripture in which the Masorites leave a hiatus, and note that something is deficient. Lists of these verses may be found in Buxtorf's Tiberias, Leusden's Philologus Heb., and other works. The LXX. here supply: καὶ πορεύσθαι ἐναντίον αὐτοῦ, i. e. וַיֵּרָע. — As we have reckoned the words וַיֵּרָע בְּנֵי יִצְחָק as a separate verse, the numbering of the verses is changed from here to the end of the chapter.

27. אֲשֶׁר יֵלֵךְ לוֹ. Vid. Ges. § 140. 1. b. אֲשֶׁר is to be regarded as an accusative.

CHAP. XXXVI.

2. The text here is encompassed with difficulties. We must not adopt the reading **בן צבען** (which is that of several of the vss. both here and in v. 15), but translate: "Oholibamah, the daughter of Anah, the grand-daughter of Zibeon," as plainly appears from vv. 24, 25, in the former of which Anah is said to be the son of Zibeon, and in the latter Oholibamah to be the daughter of Anah. Of more consequence are the apparent contradictions between the list given here of the wives of Esau and their fathers, and that in ch. 26: 34. These may be reduced to three heads. 1. The father of Esau's first wife is here called Anah, while in the former chapter he is called Beerī. Hengstenberg, however, is probably correct in supposing that v. 24 gives us the key for the solution of this difficulty, for it is there said that Anah found "*the warm springs*" in the desert (vid. n. on that verse), and he may have been called from that discovery **בְּאֵרִי** "*fontanus*." 2. Anah, supposing him to be the same as Beerī, is assigned to three different nations; in ch. 26: 34 he is said to have been a Hittite (**חִתִּי**), in the verse under consideration he is called a Hivvite (**חִוִּי**), while again in vv. 19, 24, he is ranked as a Horite (**חֹרִי**). Anah, however, may have been called **חֹרִי**, not because he actually belonged to the nation of the Horites, but because of his dwelling in a cave, so that the designation would be nothing more than a mere appellative; for it is scarcely credible that a writer or compiler would have so soon contradicted himself. A greater difficulty lies in the other fact, that the same man is called in one place a Hivvite and in the other a Hittite, although Hengstenberg thinks we may find "a very simple solution." "The name Hittites," says this critic, "like that of

Amorites (Ges. Thes. p. 122), although originally it denoted a single Canaanitish nation, yet was likewise used *sensu latiori*, to designate the whole race;" and he refers in proof to Josh. 1: 4, 1 Kings 10: 29, 2 Kings 7: 6, &c., and Ges. Thes. p. 541. There are few, however, who would not consider this explanation as forced, and we think it more probable that the text is corrupt, and accordingly have placed **הַחִתִּי** within asterisks. We ought either to read with five Mss. **נַחֲשִׁי** instead of **הַחִתִּי**; or perhaps the reading **נַחֲשִׁי** in ch. 26: 34 was an early mistake of some scribe for **הַחִתִּי**; comp. the fact that in the same verse the Sam., LXX. (cod. Alex.) and Syr. read **אֵילֵן הַחִתִּי** for **נַחֲשִׁי הַחִתִּי**. Several commentators, for example Rosenmüller, J. D. Michaelis, Tuch and Knobel, think we ought to read **הַחִתִּי** instead of **נַחֲשִׁי**; but, though such a mistake might easily have occurred, we have no authority for this alteration of the text, nor does it remove all our difficulties. 3. The wives of Esau have different names in the various passages. The Oholibamah of this chapter is the Judith of ch. 26: 34; the Adah here the Basemath of ch. 26; and finally the Basemath of v. 3 is the Mahalath of ch. 28: 9, which latter name the Sam. reads instead of Basemath in vv. 3, 4, of this chapter. We cannot admit the supposition of Kalisch that the Basemath of this chapter is the same as the Basemath of ch. 26, as the father of the latter was Elon the Hittite, while the father of the former was Ishmael. Several commentators consider a reconciliation of the statements here with those in ch. 26: 34 and 28: 9 impossible, and maintain that we have therein an embodiment of two different accounts.

3. **בשמת**. Vid. preceding note.

6. **אל ארץ שׁוּר**. So we read with the Syr., following Ewald, Knobel, Delitzsch, &c., as the ordinary reading of the Hebrew **אל־אֶרֶץ**, edited by Theile, leaves the sense in-

complete. The Sam. and LXX. read אֶל-אֶרֶץ אַחֶרָה. One Ms. has אֶל-אֶרֶץ אַחֶרָה "into another land", a reading adopted by Onk., Saad. and the Vulg.

16. אֵלֶּיָּה קָרָה. These words are omitted in one Ms. and in the Sam. cod. and vers., and are rejected as spurious by Kennicott, Schumann, Tuch, Knobel, Delitzsch, &c., because ק' א' is mentioned in v. 18 as a son of Esau by Oholibamah, and not as a son of Eliphaz. We have accordingly placed the name within asterisks. In 1 Chron. 1: 36 the name disappears, and is replaced by that of Timnah, who must not be confounded with Timnah, the concubine of Eliphaz. C. B. Michaelis, followed by Rosenmüller, supposes that Timnah died without children, and is therefore omitted by Moses in the catalogue of the sons of Esau, but that one of his brethren (by the law mentioned in Deut. 25: 5, 6, and even in this early age known among the patriarchs, comp. ch. 38: 8) married his widow, and had a son Korah, different from the Korah named in v. 18. It is, however, to be noted that Timnah is omitted by one Ms. in 1 Chron. 1: 36. Schumann, Tuch, Delitzsch and others, following the ancient versions, consider אֵלֶּיָּה as here used in the construct state, and therefore render vv. 15, 16, thus: "*These are the chiefs (or princes) of the descendants of Esau; of the posterity of Eliphaz, the firstborn of Esau, the chief of Teman, &c.; these names being the names of the various tribes.*" C. B. Michaelis and Knobel render אֵלֶּיָּה by "family", "tribe", and translate: "*These are the tribes of the descendants of Esau.*"

24. אֵיָּה. So we read with the Sam. and several cdd., instead of the the common reading וְאֵיָּה. The ו is not expressed by the LXX., Syr. and Vulg., nor is it found in 1 Chron. 1: 40. הַיְסוֹדִים. Most probably "*the warm springs*", Vulg. *aquæ calidæ*. Jerome, quoted by Gesenius in the Thes., says:

"nonnulli putant aquas calidas juxta linguæ Punicæ viciniam, quæ Hebrææ contermina est, hoc vocabulo significari". Some understand the מַמְיָם, a gigantic race mentioned in Deut. 2: 10, and take מַמְיָם in the sense of *meeting and conquering*, which it cannot bear. This opinion is adopted by the Sam., which reads מַמְיָם, Onk., Ps-Jon., &c. One Ms. has מַמְיָם "the waters"; and so also the Syr. Saadiah, with many of the Rabbinical commentators, followed by Buxtorf and our A. V., render the word "*mules*", which is a mere conjecture, and has nothing to recommend it. The Greek translators, the LXX., Aq., Symm. and Theod. do not translate the word, but write it variously *αλυσιν*, *λευσιν*, *λευσιν* and *λευσιν*.

26. מַמְיָם. So we read with 1 Chr. 1: 41, the LXX., Syr. and Vulg., and in accordance with v. 21. Theile reads מַמְיָם, but the sons of מַמְיָם are not mentioned till we come to v. 28.

CHAP. XXXVII.

2. הָיָה רָעָה וְגו'. "*Used to tend the flock along with his brethren*". Vid. Ges. § 131. 2. רָעָה רָעָה. On the omission of the article vid. Ges. § 109. 2.b. Transl. "*an evil report regarding them*".

3. בֶּן זָקֵנִים. Onk. renders: בֶּן זָקֵנִים "*a wise son*", which has been adopted by Schumann. כֹּתֶנֶת עֲשִׂים. This appears to have been an outer tunic worn as a distinction by persons of rank. Some have endeavoured to make out that it was a priestly garment, and that, as such, it was given to Joseph as the priest of his family; but the fact of the phrase recurring only in 2 Sam. 13: 18, where it refers to Tamar's garment, is sufficient refutation of this notion; and besides, we have

not the slightest evidence that Joseph really acted in that capacity. The upholders of this view render the phrase, as in our A. V., by "*a coat of many colours*", supported by the rendering of the LXX. in this place, *χιτών ποικίλος*, and of the Vulg. "*tunica polymita*". **DE**, according to this view, means "*a patch*", but this translation is destitute of any support from the cognate dialects, and even the LXX. and Vulg. can scarcely be quoted in its favour, as the LXX. in 2 Sam. have *χιτών καρπωτός*, and the Vulg. "*tunica talaris*". In v. 23. of this chapter the Vulg. combines both opinions and translates: "*tunica talaris et polymita*". The rendering "*tunica talaris*" is the correct one, since **DE** is equivalent to the Chald. and Syr. **ܕܡܫܐ**, primarily meaning "*an extremity*". **ד' ב'** therefore is a tunic that extended to the wrists and ancles. So Aquila in Gen. *χιτών ἀστραγάλειος*, in 2 Sam. *χ. καρπωτός*; Symm. *χειρῶντος*; Syr. in Gen. **ܕܡܫܐ ܒܚܝܬܐ**, "*a tunic with sleeves*", but in 2 Sam. **ܕܡܫܐ ܡܨܦܝܢܐ**, "*a striped or variegated tunic*".

4. **דברו לשלם** This is the only instance of **דבר** being construed with the accusative of the person, except Numb. 26: 3, where, however, we might read, as suggested by Knobel, **אָפֶה** instead of **אָחם**.

5. **ויוספו עור שנא**. Vid. Ges. § 139. 1.

12. **אִתָּ צֶאֱן**. Punct. extraord. Vid. n. on ch. 16: 5.

17. **דְּהִינָה**. **דְּהִין** is an Aramaic dual from **דִּה**.

18. **וּבְטָרָם יִקְרָב**. Vid. Ges. § 125. 4.a.

19. **בְּעַל הַחֲלֻמוֹת**. Vid. Ges. § 104. 2.a.

21. **נִכְנְנוּ נַפְשׁ**. Vid. Ges. § 136. rem.

25. **אֶרְצָתָם יִשְׁמְעֵאלִים**. **אֶרְצָתָם** is the part. fem. used collectively; vid. Ges. § 105. 3.d. Onk. correctly **עֶרְבָאִי**, "*a caravan of Arabs*". **וַיִּצְרִי**. The chateph kametz of **צָרִי** is changed into a simple sheva on account of the preceding **ו**.

28. מְרִינִים. The Midianites were a branch of the Ishmaelite Arabs, and therefore this verse does not contradict v. 25. Comp. Judges 8: 22, 24, 26. בַּעַשׁ כֶּסֶף. Supply שָׁקַל; vid. Ges. § 118. 4. rem. 2. The LXX. have *gold* instead of *silver*, εἰκοσι χρυσῶν.

32. הִתְחַנֵּת. On the pointing of the ה interrogative vid. Ges. § 98. 4. rem.

35. שֶׁאֵלָה. The word שָׁאֵל never takes the article. It is derived from שָׁאֵל = שָׁעַל "to be hollow".

36. הַמְרִנִּים. Prob. a contracted form of מְרִינִים in v. 28, although in ch. 25: 2 both מְרִיִן and מְרִן are mentioned as sons of Abraham and Keturah. שֵׁר הַמַּכְחִים. "Captain of the life-guard", lit. "of the executioners". LXX. badly ἀρχιμαγειρος, "head-cook".

CHAP. XXXVIII.

2. אִישׁ כַּנְעִי. "A Canaanite". So all the ancient vss., except Onk., who translates יְבֵר תַּנְרָא "a merchant". In a few passages כ is used in this way, e. g. Isaiah 23: 8.

9. וַיִּשְׁחַת אֶרְצָה. "Perdidit (semen suum) effundens in terram; const. præg." Maurer. Vid. Ges. § 138.

11. בֵּית אַבִּיךָ. Acc. of place. Vid. Ges. § 116. 1.

14. וַתִּתְחַלֵּף. "And veiled herself." Onk., LXX., Syr. give the sense of "adorning". The Vulg. has "mutato habitu," as if the verb were חָלַף, which the Sam. Vers. gives אֲחַלֵּף. Saadiah alone correctly כִּתְּחַלֵּף, "veiled herself". The word פָּעִיף is rendered variously; the LXX., Vulg., and Saad. θηρίστρου, *theristrum*, خِمَارٌ, "a veil"; but Onk. עֵיפָה, and Syr.

אֵינַיִם, "a robe". בַּפֶּתַח עֵינַיִם. "At the gate of 'Enayim". So LXX., Gesenius and most of the moderns, correctly considering עֵינַיִם as a proper name, as clearly appears from v. 21, where הָעֵינַיִם only is used. Onk. translates פ' ע' by פֶּרְשֹׁתַי, "the bursting forth of two fountains," and in this he is followed by Rosenmüller. The Syr. has: قَلْعِد اِسْمَدَا, "the division of two roads", the place where two roads meet, and so Vulg. "in bivio itineris"; Saad. مَنظَرَةٌ, "a rising ground, a watch-tower"; our A. V. "an open place", and in v. 21. בְּעֵינַיִם "openly".

15. The LXX. add: καὶ οὐκ ἐπέγνω αὐτήν, but there is no necessity for supposing that any words have been lost in the Masoretic text. Judah does not recognise Tamar simply on account of her being veiled, not because of the veil she wore being one peculiar to prostitutes; for צִעָרָה is used only once more in Scripture, viz. in ch 24: 65, with reference to the veil of Rebecca.

24. וַיְהִי כַמֶּשֶׁלֶשׁ חֳדָשִׁים. "And it came to pass after about three months". מֵן "after"; vid. Ges. § 151. 3. c.

28. וַיֹּחֵן יָד. "And one put forth a hand". Impers. Vid. Ges. § 134. 3. יֹחֵק. The accusative after this verb may be either יָד or יָדָי.

29. בְּמַשִּׁיב יָדוֹ. The participle with פֶּ is here, and in ch. 40: 10 (as remarked by Maurer), nearly equivalent to the infinitive with פֶּ. מָה פָּרַצָה וְגו'. "Why hast thou broken forth? Upon thee be a breach!" i. e. may a similar act of violence be done to thee! referring, as Knobel thinks, to the rebellion of the Israelites against the house of David (who was descended from Pharez). Delitzsch considers פָּרַץ as the accusative governed by פָּרַצָה; "why hast thou made a rent (or burst a way) for thyself?" The accent on פָּרַצָה is, however, disjunct-

tive, and the meaning attached to עליך is very doubtful. Another explanation of the words is that adopted by Rosenmüller, Maurer, &c., viz. that the midwife, fearing for the rights of primogeniture, which properly belonged to Zarah, exclaimed: "*to thee this breach is to be imputed*". The absence of the article in פרץ is against this view. The ancient vss. throw no additional light on the passage.

CHAP. XXXIX.

2. איש מצליח. "*A prosperous man*". מ is used adjectively here, but as a verb in v. 3.

4. וכל אשר יש לו. For וכל אשר יש לו, as in v. 5; vid. Ges. § 121. 3.a.

5. מֵאָז. The word אֵז is properly a noun denoting "*time*"; hence מֵאָז lit. "*from the time*", and as a conjunction "*since*".

6. לֹא יָדַע אִתּוֹ מִי. "*He took no concern about anything which was with him*" (Joseph), under his charge; or "*he did not regard in his own mind (lit. with himself) anything,*" taking אִתּוֹ as reflexive (vid. Ges. § 122. 1). Our A. V. also takes אִתּוֹ reflexively, but with a different meaning: "*and he knew not aught he had.*" כִּי אִם. "*But*", "*except*", after a negative; vid. Ges. § 152. 2.i.

9. אֵינִי גָדוֹל וְגו'. Maurer renders this: "*there is nothing in this house too great for me*", i. e. of such importance that I am not intrusted with it. If this translation be adopted, the following יֵּ ought to be rendered "*for*". Others, as Rosenmüller and Knobel, translate: "*He is not greater in this house than I.*" Others, including our A. V., "*there is no one greater in this house than I.*"

10. יום יום, "Daily"; vid. Ges. § 106. 4.

12. כבגרו. In this word the **ר** is aspirated contrary to rule, כְּבָרוּ instead of כִּבְרוּ.

14. לצחק. On the **ץ** under the 2nd radical, vid. Ges. § 63. 3. rem. 2. "*Accessit ad me servus iste Hebræus ut luderet mecum*, i. e. ad lusus venereos sollicitare me volebat homo impudens." Gesenius in the Thes.

18. ואקרא — בחרמי. On the construction, vid. Ges. § 129. 2. rem. 2.

20. ויקח ארני. Plural. excell. Vid. Ges. § 106. 2. b. מקום אשר. "The place where"; vid. Ges. § 114. 2. אסירי. We have adopted the קרי reading אֲסִירִי in preference to the כתיב, אַסְוִירִי, because the form קָטִיל is more commonly used as an adjective or substantive, קָטִיל as a participle.

21. וייתן חנו. "And gave him favour", i. e. made him agreeable. The nominative to יתן is Jehovah, and the suffix חנו refers to Joseph; comp. Exod. 3: 21, 11: 3.

22. הַאֲסִירִים. So the קרי; the כתיב is הַאֲסִירִים; vid. n. on v. 20. והוא היה עשה. "He was the doer (of it)", everything was done by his orders, or under his superintendence.

CHAP. XL.

3. מקום אשר. Vid. n. on ch. 39: 20.

4. ויפקד שר וגו'. "And the captain of the life-guard appointed Joseph (to be) with them, and he waited upon them". So Onk. and LXX. Slightly different is the rendering of our A. V. "charged Joseph with them, and he served them". The Vulg. *custos carceris*, and LXX. ὁ ἀρχιμεστωτής, seem to indicate the reading הַסֹּהֵר בֵּית שָׂר instead of הַמְכַחֵם שָׂר.

8. ופֹתֵר אֵין אֹתוֹ. "And there is no interpreter of it." אֹתוֹ accusative governed by פֹתֵר; comp. ch. 41: 8.

10. הוּא כַפְרָחָה. Either "and it was as if budding," "seemed to bud" (A. V., Tuch, Knobel, Kalisch); or with Onkelos, "and when it had budded", וְהָיָא כִּר אֶפְרָחָה (comp. ch. 38: 29). The Sam. has likewise כַּאֲפְרָחָה, using the Aramaic form of the hiphil. The former translation is preferable, since הָיָה is a periphrasis for "to appear" "to seem", as in ch. 19: 14, 27: 12. נִצְחָה "Its blossoms", taken collectively, and hence עלָהָה. Knobel and others suppose that נִצְחָה is a mistake for נִצְחָה, as נִץ does not occur elsewhere in the Hebrew text of the Old Test.

13. יֵשֶׁא פִ' אֹת רֹאשׁ. "Pharaoh shall lift up thy head", i. e. restore thee to thy dignity. This appears to be the simplest mode of explaining the phrase. In v. 19 there is a play upon the word, as in John 12: 32. Gesenius, Knobel and Delitzsch take it to mean "shall fetch thee out of prison", regarding רֹאשׁ as equivalent to נֶפֶשׁ, and appealing to 2 Kings 25: 27, where, however, the words מִבֵּית כְּלָא are added. The prisons of the ancients were, it is true, often underground. Rosenmüller: "shall number thee", i. e. number his servants and count thee among them. נִשָּׂא רֹאשׁ has this meaning in Exod. 30: 12, &c. The ancient versions give the idea "shall remember thee"; e. g. LXX. καὶ μνησθήσεται Φαραὼ τῆς ἀρχῆς σου; Syr. וְנִזְכָּרְתָּ, and so Onk.; Vulg. "recordabitur Pharaon ministerii tui". כַּמִּשְׁפָּט הָרִאשׁוֹן. "In the former manner", "as before".

14. וַעֲשִׂיתָ נָא. Vid. Ges. § 124. 4. foot-note.

16. סִלִּי חֲרִי. "Baskets of white bread". So Gesenius rightly, following LXX., Aq., Vulg., Syr., Ps.-Jon., and Saad. Onkelos has סִלִּין דְּחִירו "baskets of liberty (?)" unless perhaps חִירו be a derivative from חָוִיר "to be white", in which case he would agree with the rendering given above. Our A. V.

has "*white baskets*", which is wrong. Rosenmüller would derive חָרִי from חוֹר "*an opening*", and translate: "*perforated (or wicker) baskets*", following Symm., who gives *καὶ βάλαν.*

19. יֵשׁא פִּרְעָה וּגִי. Vid. n. on v. 13.

20. יוֹם הַלֵּרֶחַ אֵת פ'. On the construction vid. Ges. § 140. 1. a. The rare form of the infin. hophal הִלִּיחַ may be best explained by assimilation from the original הִלִּיחַ or הוֹלִיחַ. Compare Ewald's Gram. 6th ed. § 131. c.

CHAP. XLI.

1. שְׁנַחִים יָמִים. Vid. Ges. § 116. 3.

2. בִּמְחֹו. 'N is an Egyptian word, denoting reeds growing in marshy ground; the word is also used in the Alexandrine Greek, in which it is written *ἄχι, ἄχει*, and the LXX. retain it here. The Vulg. has "*in locis palustribus*", Saad. فِي الْقَرْطِ "*in the clover or trefoil*", Syr. صَعْبُ "*in the meadow*".

3. הַמְּזֵי מ'. "*The sacred scribes of Egypt*," the *ἱερογραμμαῖς*, who were skilled in the hieroglyphics. This word is, according to Gesenius, a quadriliteral formation from חָרַט, *to inscribe*, and מִזְרֵם, *to be sacred*; or from חָרַט, *a style*, with the termination מִ—, the מ being doubled as in נִמְלִים, נִמְלִים. Other scholars have supposed it to be a corruption of an Egyptian word, such as *ΕΡΞΩΜ*, "*a worker of wonders*", or *CAP-ECTΩΜ*, "*a guardian of secret things*". Hitzig, following Hyde, holds it to be a Persian word, viz. Zend *khratumat*, Pers. *khirad-mand*, "*wise*"; but the occurrence of a Persian word in the Pentateuch would be strange indeed. The LXX. translate it here by *οἱ ἐξηγηταί*, and in other places by *ἐπισκοδοί* or *γαρμαχοί*; Vulg. here *conectores*, elsewhere *malefici* or *harioli*.

חִלְמוֹ וְאֵפֹאֲהֶם. The use of the plural אִתָּם in reference to the preceding sing. חִלְמוֹ, may be explained by the double nature of the dream; perhaps, however, we should read with Sam., Syr. and Saad. חִלְמוֹ, or rather חִלְמוֹ (script. defect.), although the only plural actually found in the Bible is חִלְמוֹת.

12. אִישׁ. Vid. Ges. § 122. rem. 1.

14. רִיצִיָּהוּ. Vid. Ges. § 134. 3.

16. בִּלְעָדִי וְגו'. "Not I — God shall answer to the welfare of Pharaoh". Agreeably to this translation the Masorites have placed an athnach under בִּלְעָדִי, and similarly Onk. לֹא מִן חִכְמֹתַי "Not from my wisdom", Saad. and Vulg. *absque me*". The Sam. inserts לֹא before יַעֲנֶה, and so likewise the LXX. *ἀνευ τοῦ θεοῦ οὐκ ἀποκριθήσεται τὸ σωτήριον Φαραώ*, and the Syr.

19. רָקוֹת in this verse, as well as in vv. 20 and 27, is not improbably a mistake for רִקְוֹת (v. 3), which some Mss. read here.

21. קִרְבָּנָה. On the form of the suffix vid. Ges. § 89. 1. rem. 2. מִרְאִיָּהָ. On the form vid. Ges. § 91. 9. note.

23. אֲחִירֵיהֶם. Vid. note on ch. 26: 18.

25. עֲשֵׂה. Part. for future; vid. Ges. § 131. 2.b.

26. פָּרַח הַטֶּבַח. On the omission of the article with פֹּה vid. Ges. § 109. 2.a. הִנֵּה. Vid. Ges. § 119. 2.

34. וְחִמְשׁוֹ. "And let him exact the fifth part of the produce". The verb is ἀπάξ *leg.* Onk. badly renders: יִינִיחַ "and let him fortify the land of Egypt". The LXX., Syr. and Saad. seem to have read the verb in the plural. One Ms. has actually וְחִמְשׁוֹן.

39. אֵל הוֹדִיעַ אֶל אֶחָד אֶת כָּל ד'. Vid. Ges. § 130. 3.

40. וְעַל פִּי יִשְׁקֵךְ כָּל עַמִּי. "And according to thy mouth (i. e. orders) shall all my people dispose themselves", they shall be governed by thee and obey thy orders. So, with slight

varieties of expression, the old versions, our A. V., and among the commentators Rosenmüller, Maurer, Tuch, Delitzsch, &c. Others, as Gesenius, Schumann, and Knobel, understand it of the kiss of reverence, "*and all my people shall kiss thy mouth*", but several objections may be raised against this; 1. this kiss was only given to the king; 2. only the hands and feet were kissed; 3. נִשֵּׁק when it means *to kiss* is always construed with לְ or with the accusative. רַק הַמֶּלֶךְ is the accus. vid. Ges. § 116. 3.

43. אֲבֹרָךְ. Most probably an Egyptian word, accommodated to a Hebrew root. It is compounded, according to de Rossi, of אֵפֶה *the head* and פֶּעַק *to bow*, i. e. "*bow the head*", which is supported by the Vulg. "*ut omnes coram eo genuflecterent*", and Aquila ap. Jerome: "*et clamavit in conspectu ejus ad geniculationem*", ap. Origen γονατισθεν. Jablonski takes it from ΟΥΒΕΡΕΚ "*bow towards (Joseph);*" whilst Benfey and Knobel identify it with ΑΒΩΡΚ, "*prostrate thyself.*" The Targg. of Onk. and Jerus. render: אָבִיךָ לְמֶלֶךְ "the father of the king", deriving it from אָב and מֶלֶךְ "*a king*", but the Chaldee word is probably a mere corruption of the Latin *rex*. If the word were Hebrew, it would be either the 1st pers. fut. hiph. of פָּרַךְ, or the imperative, according to the Chald. form, for הִפְרִיךְ. The Syr. has أَلَا مَنِيحًا لَ كُلِّهِ أَنْكَا وَضُفْنِي "*the father and prefect over all the land of Egypt*". Saad. renders אָ by الظَّرِيفُ "*the elegant*", "*the good*", whilst the LXX. and Sam. vers. give κήρυξ, ἑρμῆς, "*herald*". נָחַן. Inf. used for the finite verb; vid. Ges. § 128. 4. a.

45. צַפְנָה פַּעְנָה. The Egyptian name seems to have been modified to suit the Hebrew language. Its genuine form is given more nearly by the LXX. Φονθομπανήχ, in which some have recognised the Egypt. Π-ΩΤ-Η-Φ-ΕΝΕΖ, *pi-sôt-em-*

ph-eneh, "the saviour of the age"; but as the *v* in *ψωθ* is always retained, or, in a few odd., changed into *μ*, the derivation given by Gesenius seems preferable, viz. Π-CΩNT-M-Φ-ENEZ, "the supporter" or "preserver of the age". Lepsius Chron. Egypt. vol. I. p. 382) thinks that פִּעְנָח is the Egypt. Φ-ANAZ, "life", and that the LXX. considered the name to be the same as Π-CΩNT-M-Φ-ANAZ, "creatio (creator) vitæ". The Hebrew interpreters supposed it to be a Hebrew word, and accordingly render it "revealer of secrets". So Onkelos: גִּבְרָא יִתְּנָא לְחַיָּה כֶּה, Saad. مَوْصِيحَ الْكَفَايَا, Syr. ܡܘܨܝܚܐ ܕܚܝܐ.

51. גִּעְצִי. Vid. Ges. § 51. rem. 1. It should be remarked, however, that patach was the original vowel of the first syllable in Heb. as well as in Chald., as may be seen from the Future and Imperative.

57. וְכָל הָאָרֶץ בָּאוּ. Vid. Ges. § 143. 1.

CHAP. XLII.

7. קִשּׁוּחַ. Fem. instead of neut., which is common in all the Shemitic languages.

11. נִחְנִי. Instead of אֲנַחֲנִי. Vid. Ges. § 32. rem. 2.

13. הִקְטֵן. Used as a superlative; vid. Ges. § 117. 2.

18. וְאֵחָיו עָשׂוּ וְחָיו. Vid. Ges. § 127. 2.

25. בְּסִפְיָהֶם. On the plural vid. Ges. § 106. 4. rem. 1.

28. יִחַדְדוּ אִישׁ אֶל אֶחָיו. Const. præg. vid. Ges. § 138.

30. אֶרְצִי הָאָרֶץ. Vid. n. on ch. 39: 20.

36. בִּלְנָה. On the suffix vid. Ges. § 89. 1. 2.

38. וְקִרְאוּהוּ אִמֶּן. On the omission of the conditional particle vid. Ges. § 152. 4. a. Comp. ch. 33: 13, 44: 29.

CHAP. XLIII.

4. אם ישלח. "If you send". Vid. Ges. § 131. 2.a. The negative occurs in v. 5.

7. הידוע נרע. "How could we possibly know?" On the inf. absol. vid. Ges. § 128. 3.a, and on the potential force of the future § 125. 3.d.

11. מומרתהּ. "Of the song of the land", i. e. some of its most highly prized and valuable products.

12. בסף משנה. An apposition; but in משנה בסף, v. 45. the word בסף is in the accusative (vid. Ges. § 116. 3).

14. את א' אתר. Used optatively; Ges. § 125. 3.b. On the omission of the article before אתר, vid. Ges. § 109. 2.b. כאשר שכלתי שכלתי. On the use of the pret. vid. Ges. § 124. 5. Comp. Esth. 4: 16.

16. טָבַחַ. Perhaps this may be a real imperative for טָבַח; otherwise, we must take it as an infinitive used instead of the imp., in which case we should rather expect the inf. absol. (Ges. § 128. 4.b), and not, as here, the inf. const. (see, however, rem. 2).

20. קַי for קָעִי, as גַּל for גָּעַל, lit. "prayer", and then as a particle of entreaty, "pray". Vid. *Jonah in Four Shemitic Versions*, ed. W. Wright, p. 11. But Ewald regards it as a mere exclamatory particle, identical with אָבֹי, Prov. 23: 29, and אָכִי, Job 34: 36, and compares the Greek αἰβοῖ.

26. וַיִּבְיֵא. The Masorites regard the point in the א as a daghesh, although that mark can have no place here, since the א does not admit of being doubled. It is rather a *mappik* to indicate a distinct pronunciation of the א, perhaps inclining to the sound of י. The same point occurs in Levit. 23: 17, Ezra 8: 18, and Job 33: 21 (where, however, some editions

have **הָאֵל** instead of **הָאֵלִי**. Vid. Gesenius' *Lehrgebäude* § 21. 1. c, and Ewald's *Gram.* (6th ed.) § 94. a.

29. **יִחְנֶנִּי** for **יִחְנֶנִּי**, as in Isaiah 30: 19, a transposition similar to that in **קִטְלֶנִּי** and **קִטְלֶנִּי** from **קִטְלֶנִּי**.

33. **יִחְמְרוּ**. Const. præg. vid. Ges. § 138.

CHAP. XLIV.

1. **בְּכַף אִישׁ**. Vid. Ges. § 122. rem. 1.

3. **הַבֹּקֶר אֹר**. "*The morning shone*". **אֹר** 3rd pers. sing. pret. Vid. Ges. § 71. rem. 1.

4. **יֵצְאוּ אִתָּהּ הָעִיר וְגו'**. The clause is to be translated: "*They had not gone far from the city, when Joseph said &c.*" On **הָרְחִיק** vid. Ges. § 139. 4. rem. 1, and on the accusative **אִתָּהּ הָעִיר**, § 135. 1. The LXX. add at the end of the verse: *ἵνα τί ἐκλέψατέ μου τὸ πόνδυ τὸ ἀργυροῦν*, whilst the Vulg. inserts a similar phrase at the commencement of v. 5: "*Scyphus, quem furati estis, ipse est in quo bibit dominus meus, &c.*"

5. **הֲלוֹא זֶה וְגו'**. Tuch would supply **בְּיָדְכֶם** and translate: "*Is not that, out of which my master drinks, in your possession?*" but it is better to take the clause literally: "*Is not this that out of which my master drinks?*" Is not this my master's cup? **אֲשֶׁר יִשְׁתֶּה א' בּו'**. On the construction **אֲשֶׁר יִשְׁתֶּה** vid. Ges. § 151. 3. a. **וְהוּא נָחַשׁ יִנְחֹשׁ בּו'**. "*And in which he is wont to divine*". So LXX., Vulg., Syr., and similarly Onk. who has **בְּדִקָּא מְבַרֵּךְ בֵּיהּ**, "*and in which he searches*", scil. for the future. Vid. n. on v. 15. Saad., wishing to screen Joseph from the charge of such practices, explains here by **נִסָּה**, *to tempt, to try*, and renders accordingly:

وَهَوَّ إِنَّمَا أَمْتَحَنَكُمْ, "*and he only proved you by it*".

12. וַיִּחְפֹּשׂ וְגו'. "So he searched, with the eldest he began, and with the youngest he finished".

15. Vid. n. on v. 5. Tuch, Delitzsch, Knobel render הֲלָא יִדְעָתֶם וְגו' by: "Did you not know that a man like me would certainly surmise it?" or "notice it?" To be consistent, they should have given נִחַשׁ נִחַשׁ the same meaning in v. 5, "and he would certainly remark it," i. e. its loss, miss it; in which case נִחַשׁ would be construed with כִּי, like רָאָה.

18. בִּי אֲדַנִּי. Vid. n. on ch. 43: 20.

21. וְאֶשׂוּמָה עֵינַי עָלָיו. "And I will look favourably upon him". שׁוּם עֵינַיִם עַל פ' is "to look favourably on a person"; שׁוּם פָּנִים עַל פ' "to look unfavourably on a person". This rendering has the support of the LXX. καὶ ἐπιμελοῦμαι αὐτοῦ, Saad. וְאֶשׂוּ עֵינַי לְמַבְתָּא עָלָיו, and Ps.-Jon. أَجْعَلُ عَيْنَيَّ بِهِ. But Onk., Syr., Vulg., our A. V., and several of the commentators, such as Delitzsch and Kalisch, take it literally: "that I may set my eyes upon him," convince myself of his existence and see that you are speaking the truth.

22. וְעַבַּד וְגו'. "For if he leave his father, he will die". Vid. n. on ch. 42: 38.

CHAP. XLV.

6. זֶה שְׁנֵהִים. Vid. Ges. § 120. 2. note.

7. לְשׁוּם לְכֶם שְׂאֵרִית. Maurer and Schumann render this: "that I might give you the residue in the earth," "of the earth," i. e. the residue of the corn which the earth has produced. however, is not so used, and besides it would then be רֵאשִׁית. Translate therefore: "that I might give you a remnant in the

earth," i. e. might keep you alive, so as to have posterity. Comp. 2 Sam. 14: 7. וּלְהַחְיֶיךָ וְגו'. "*And to preserve you alive, a great body of fugitives.*" לְפָלִיטָה is in apposition to לָכֵם, the infinitive being here construed with ל instead of with the accusative. Most critics, following some of the ancient versions, translate: "*to preserve you alive for a great deliverance,*" that you may be preserved in great numbers and become a great people. Kalisch adopts the rendering of our A. V. "*that I may keep you alive by a great deliverance,*" arguing that the repetition of the ל in apposition is contrary to usage (the Sam. omits it), but we do not see how לְפָלִיטָה can mean "*by a deliverance*". The Vulg. has a curious translation: "ut reservemini super terram, et escas ad vivendum habere possitis."

8. לֹאֲבִי לְפָרְעָה. "A father to Pharaoh," i. e. chief minister. Comp. 1. Macc. 11: 32.

12. כִּי פִי הַמְדַבֵּר. *That it is my mouth that is speaking to you,*" i. e. that it is my very self. Vid. Ges. § 108. 3. note.

18. אֵת טוֹב א' מ'. "*The best of the land of Egypt*", i. e. its choicest products, as shown by v. 23, Is. 1: 19, Ezra 9: 12, &c. Others render: "*the best part of the land of Egypt,*" i. e. Goshen, but this is not proved by a reference to ch. 47: 6, 11, for the word used there is not טוֹב, but מִיטָב.

19. וְאַתָּה צ'. "*And thou (scil. Joseph) art commanded*" to say to thy brethren, "*do this.*"

21. עַל פִּי פָרְעָה. Comp. n. on ch. 41: 40.

22. חֲלָפוֹת שִׁמְלָתָה. "*Changes of garments*", robes of honour given them by the monarch, as is customary in the East. So Saad. خِلْعَاتُ. The LXX. render the words by διασάς στολάς, Vulg. binas stolas, "Syr. بِلْسَاتٌ وَنَسَائِلٌ" "*pairs of garments*",

Onk. אַצְמִלִּין דִּלְבוּשֵׁן, the plural of a word אַצְמִלִּי, or אַצְמִלִּי, borrowed from the Greek *σολῆ*.

24. אַל תִּרְגֹּזוּ בִּדְרֶךְ. Either, with Gesenius, Tuch, Maure. &c., "*do not fear on the way*", go your way with confidence or, with the ancient vss., Knobel and Delitzsch, "*be not angry on the way*" with one another, blaming each other for what you formerly did to me.

CHAP. XLVI.

3. מִרְחָה. מִרְחָה is a rare form of the infinitive, like מִרְחָה from מִרְחָה, and מִרְחָה from מִרְחָה. Vid. Ges. § 68. rem. 1.

4. אַעֲלֶךְ גַּם עִלָּה. Vid. Ges. § 128. 3. rem. 1.

15. וְאִתּוֹ דִּינָה. A very awkward construction. The best translation is: "*along with Dinah.*"

21. The catalogue of names given in this chapter differs very considerably from those in Numb. 26, and in 1 Chron., as may be seen by a reference to the various readings. In no case, however, are the differences so wide as in that of the sons of Benjamin. It should however be borne in mind: 1. That the list here given is that of those sons of Benjamin who went down into Egypt, whilst those in Numbers and 1 Chron. are drawn up without any reference to that event. 2. That in the catalogue of Numb. 26 we have a list of the then existing families of the tribe of Benjamin, and that, therefore, all of his sons who died without issue are omitted in it. 3. That the genealogical lists in Scripture do not always carefully distinguish between the children and the grandchildren. With these preliminary remarks we proceed to note the differences between the various catalogues. The sons of Benjamin here

amount to *ten*; in Numb. 26: 40, to *five*; in 1 Chr. 7: 6, to *three*; and in 1 Chr. 8: 1, 2, to *five*. The genealogical lists appear indeed to be very corrupt. We shall note the variations of the names in order. (1.) בִּלְעָ occurs in all four lists. (2.) בִּבְרָ occurs only here and in 1 Chr. 7: 6. (3.) אֶשְׂבֵּל occurs here, in Numb. 26: 38, and 1 Chr. 8: 1, and is probably identical with יְרֵעֵאל, mentioned in 1 Chr. 7: 6. (4.) גִּרְאִי is named here and in 1 Chr. 8: 3, where, however, he is a grandson, and not a son, of Benjamin. There are, it is to be noted, two sons of בִּלְעָ mentioned in that chapter of the name of גִּרְאִי. (5.) נַעֲמָן is given in three lists, viz. here, in Numb. 26, and in 1 Chr. 8. In the two latter passages, he is reckoned a grandson. (6.) אֲחִי, possibly the same as אֲחִירָם (Numb. 26) and אֲחִיוֹה (1 Chr. 8: 4), in which latter passage he is also reckoned a grandson. (7.) רָאִשׁ is not mentioned elsewhere. (8, 9.) מְפִים and חֲפִים are here sons of Benjamin, and so also in Numb. 26: 39, where they are called שְׁפִיפִם and חוּפִם; while in 1 Chr. 8: 5 they are reckoned as his grandsons, and named שְׁפִיפֶן and חוּפֶם. They are perhaps identical with the שְׁפִם and חֲפִם of 1 Chr. 7: 12, in which case עִיר must be a second name of בִּלְעָ, and not to be identified with the עִירִי of 1 Chr. 7: 7, as Benjamin could not have had great-grandchildren before going down to Egypt. (10.) אֲרִדִּי is probably the same as the אֲרִדִּי of 1 Chr. 8: 3, and therefore a grandson of Benjamin. Sons of Benjamin not named in this chapter (unless indeed we choose to identify them with רָאִשׁ and בִּבְרָ) are the נִוְחָה and רָפָה of 1 Chr. 8: 2. Additional grandsons are also there mentioned, viz. אֲבִיחִיזָה, אֲבִיחִיזָה, and a second גִּרְאִי. Perhaps the אֲרִדִּי of 1 Chr. 7: 12, if a son of Benjamin at all, is the same as the אֲחִירָם of 1 Chr. 8: 1.

28. יָאֵחַ יְהוּדָה שְׁלַח וְגו'. "He sent Judah before himself to Joseph, that he (Joseph) might direct him (Ju-

dah) to Goshen, before his (Jacob's) arrival" (lit. "before his face").

29. ויבר על צ' עור is strangely rendered by the LXX. καὶ ἐκλαυσσε κλαυθμῶ πλοῦσι.

CHAP. XLVII.

2. מִקְצָה. "Out of the whole number." Vid. n. on ch. 19: 4.

3. רָעָה. On this const. vid. Ges. § 144. c. Several edd. and the Sam. read רָעִי, which would be the ordinary construction.

6. וּשְׂמַחָם. Pret. used for imperative. Vid. Ges. § 124. 6. rem. 1.

11. רַעְמָם. The name is here used by prolepsis, as the town was built by the children of Israel themselves, Exod. 1: 11.

13. וְהָלָה וְגו'. "And the land of Egypt was exhausted." הָלָה is the fut. apoc. from לָהָה, i. q. לָאָה, "to be exhausted." On the lengthening of the vowel of the preformative vid. Ges. § 74. rem. 3. b. The Sam. has the more common וְהָלָה.

18. וַיֹּאמְרוּ לוֹ וְגו'. "And they said to him, we will not conceal it from my lord, that, since the money is all spent, and our herds of cattle have become my lord's, there remains nothing &c." Maurer, Hitzig and Kalisch translate כִּי אִם וְגו' by "but our money is spent, &c." Knobel connects הֵם with מִקְנֵה הֵם, as well as with הַבָּסֶף: "since our money and our herds of cattle have entirely passed into the hands of my lord."

19. הַשֶּׁם. Fut. of שָׁמַם, like יָמַר and יִקַּל. Vid. Ges. § 66. rem. 3.

21. וְאֵת הָעָם ה' אָתָּה לָעָרִים. וְאֵת הָעָם is the case absol., vid. Ges. § 142. 2. "And as for the people, he removed them

into the cities." Such is the literal translation of the Masoretic text, which can, however, scarcely be correct, as it is impossible that Joseph could have brought *all* the Egyptians into the towns. Gesenius, Tuch, and others, take it to mean that he removed the people from one city into another throughout the whole land; but that would require הָעִיר אֶחָד מֵעִיר לָעִיר, as in 2 Chr. 30: 10. If the words be really not corrupt, we must take הָעִיר in a somewhat wide sense, and translate with Schumann, "*and the people he caused to come to the cities,*" namely for the purpose of getting the grain which was stored up in them (ch. 41: 48). Among the ancient versions, Onkelos and the Syr. understand the passage in the same way as Gesenius, and are accordingly obliged to render it: סִכְכְּמָא מִיבִּי אִנְשֵׁי כָּח מֵאָ, and וְיָחַד עָמָא אֶעְבֵּר יוֹחֵד מִקְרִי לְקָרִי חֲמֵי. But the Sam., LXX. and Vulg. have a very different reading: וַיֵּאָחֶז הָעָם הָעִיר אֶחָד מֵעִיר אֶחָד, καὶ τὸν λαὸν καταδουλώσαστο αὐτῶν εἰς παλῶδας, which is adopted by Houbigant and Knobel, and would be very good, if only לְעִיר אֶחָד were omitted. The LXX., it may be remarked, have taken אֶחָד not as referring to הָעָם, but as a second accusative to הָעִיר (just as in Jerem. 17: 4), in which Knobel follows them.

31. וַיִּשְׁתָּחוּ יִשְׂרָאֵל עַל רֹאשׁ הַמֶּטֶח. "*And Israel bowed down* (in prayer) *towards the head of the bed.*" So Knobel, Delitzsch, &c. Schumann, Tuch, and others, render it: "*reclined* (or *leant back*) *upon the head of the bed,*" but in that case רֹאשׁ would be quite superfluous, just as in 1 Kings 1: 47 we have וַיִּשְׁתָּחוּ הַמֶּלֶךְ עַל הַמִּשְׁכָּב "*and the king bowed* (in prayer) *upon the bed.*" Of the ancient versions, Onk., Aq., Symm., and the Vulg. agree with the translation which we have given; e. g. Vulg. *adoravit Israel Deum conversus ad lectuli caput.*" But the LXX. and Syr. have read הַמִּשְׁכָּב, "*the*"

staff;" LXX. καὶ προσεκύνησεν Ἰσραὴλ ἐπὶ τὸ ἄκρον τῆς ῥάβδου αὐτοῦ; Syr. ܡܠܝܚܐ ܕܥܡܪܐ ܕܝܫܪܐܝܝܠ ܥܡܪܐ ܕܝܫܪܐܝܝܠ. Some modern critics have followed this reading, but taken it to mean that Jacob bowed in reverence to the sceptre which Joseph carried as a symbol of authority! The Apostle in the Epistle to the Hebrews (ch. 11: 21), arguing with the Hellenistic Jews, quotes verbatim from the LXX., their mistake not affecting the correctness of his argument.

CHAP. XLVIII.

1. וַיֹּאמֶר. Indef., Ges. § 134. 3.

6. עַל שֵׁם וְגו'. "They shall be called after the name of their brethren in their inheritance;" that is to say, all Joseph's younger children are to be included in the tribes of Ephraim and Manasseh, and not to be reckoned as separate tribes.

7. מִפָּנָיו. This is the only passage in which פָּנָיו is used for אָרַם. מִתָּהּ עָלַי ר'. "Rachel died beside me," i. e. in my presence, when I was with her. So Knobel. But Rosenm., Gesen. and Tuch render it preferably: "Rachel died to my sorrow" (lit. upon me, her loss weighing heavily on me). Vid. Ges. Thesaurus.

10. קָרַם נָא. Imp. from קָרַח, with suffix כִּי, which is shortened on account of the maqqeph.

11. רָאָה. A rare infinitive form. Vid. Ges. § 74. rem. 2.

14. שָׁכַל אֶת יָדָיו. "He crossed his hands." So LXX., Syr., Vulg., Targg. Ps.-Jon. and Jerus., Tuch, Delitzsch. Compare in Arabic, شَكَلَ to be obscure or difficult (lit. to be entangled), شَدَلَ to plait (e. g. the hair), to bind. But Gesenius, Kalisch,

and others, following Onk. and Saad., translate שכל by *“he placed his hands designedly (lit. he made his hands wise).”*

16. יקרא בהם שמי. Lit. *“let my name be called on them,”* i. e. let them be called mine, reckoned as my children; so Deut. 28: 10, 2 Sam. 12: 28, Isaiah 4: 2, 63: 19. Knobel, however, translates: *“and let my name be named through them,”* i. e. become famous through them.

22. שכם אחד על וגו'. On אחד, for אחד, vid. Ges. § 114. 6. *“And I give thee one portion above thy brethren, which I will take out of the hand of the Amorite with my sword and my bow.”* On the perfects נחתי and לקחתי vid. Ges. § 124. 4. Knobel takes שכם more literally as a piece of *mountain-land*. The passage refers to the future assignment of *two* portions of territory to the descendants of Joseph in the land of Canaan, as the tribes of Ephraim and Manasseh. The LXX. curiously translate 'א 'ש by *Σίχημα ἐξαιρέτων*, taking 'ש as the name of the wellknown city of Shechem, which really lay in the territory of the tribe of Ephraim.

CHAP. XLIX.

1. יקרא for יקרה, from קרה. Vid. Ges. § 74, rem. 22. באחרית הימים. The LXX. translate these words by ἐπ' ἐσχάτων τῶν ἡμερῶν, Targg. בְּסוֹף יְמֵינָא, *“at the end of days,”* Syr. ܒܝܡܝܢܐ ܕܝܡܝܢܐ, Vulg. *“in diebus novissimis.”* The exact words of the LXX. are used in the Epist. to the Hebrews 1: 1, and nearly identical are the words in 1 Pet. 1: 20, ἐπ' ἐσχάτων τῶν χρόνων, in both of which passages they are employed with reference to the times of Christ. The phrase, however,

need not bear that meaning, as is shewn by Deut. 4: 30, and we may therefore render it by "*hereafter*."

3. אָנֹכִי. This pronoun might include the substantive verb, but it is better to regard it as a vocative. רִאשִׁית אֹנִי. "*First-fruit of my vigour*". אָנֹכִי used of genital power. Rightly LXX. ἀρχὴ τέκνων μου. Aquila confounds אָנֹכִי with אָנֹכִי, translating κεφάλαιον λύπης μου, and similarly Symm. ἀρχὴ ὀδύνης μου, and Vulg. *principium doloris mei*. Such a rendering will not suit the context, nor such passages as Deut. 21: 17, Ps. 105: 36. יָדָא. Taken concretely, "*first*", "*chief*". Onkelos abandons the Hebrew text, giving in its place the Jewish tradition, which ascribed to Reuben three privileges, the right of primogeniture, of the priesthood, and of royalty: לָךְ הַיְהוּדָה יְהוּי לְמַסַּכ חֲלָקָא: חֲלָקִין בְּבִירוּתָא פְּהוּגָתָא וּמַלְכוּתָא.

4. פָּחוּת בָּמִים. The Sam. has פָּחוּת, which the ancient versions seem to follow, but, as Rosenmüller remarks, they may have expressed the 2nd pers. of the verb more for the sake of perspicuity than because they read פָּחוּת. LXX. ἐξέβρισας, Symm. ὑπερξέσας, Aq. ἐδάμψευσας, Vulg. *effusus es*, Syr. اَسْبَحَ, "*thou hast erred*". פָּחוּת is not used by poetic license for פָּחוּת as Gesenius supposed, and we must not render it, as he did, "*scatebra es, ceu aquæ sc. fervidæ*", but consider פָּחוּת as still the vocative. אֵל חוּרָא. "*Mayest thou not excel*," or "*Thou shalt not excel*". Vid. Ges. § 149. 1. In the Lex. Man. Gesenius translates ח' אֵל by "*non lucrificies*;" Land, in his *Disp. de Carm. Jacobi*, by "*ebulliens aquæ instar noli redundare*." מְשַׁכְּבֵי אֵל. Plur. instead of sing. by poetic license. Gesenius explains it differently, in his Gram. § 106. 4. rem. 2, as referring to polygamy. אֵל ח' י עֵלָה. "*Then thou didst pollute (it); my couch he ascended*". So we prefer to render, following the Masoretic accentuation. יַעֲוֵי עֵלָה is an indignant ex-

clamation, addressed to the other sons, who were standing around. The old versions all appear to have read *עֲלֵיֶם*.

5. *מְכַרְהֵיהֶם* namely in disposition. *מְכַרְהֵיהֶם*. A much disputed word. (1.) Some derive it from *כָּרַח*, to pierce, to bore, to dig, or from *כָּרַח* = *כֹּר*; hence *מְכַרְהֵם* "a sword", with which has been falsely compared the Greek *μάχαιρα*. So, for example, Gesenius and Delitzsch. (2.) Others derive it, with Lud. de Dieu and Maurer, from the Aeth. *መክረ*: (*mākārā*) and Arab. *مَكَرَ*, to consult, to contrive, to plot, and translate the word by "*machinations*;" or, with Tuch, deduce the same meaning from the rad. *כָּרַח*, to turn one's self, to wind. (3.) Kimchi and others identify it with *מְגִירִים*, which they render by "*habitations*." So Onk. *בְּאַרְעֵי תוֹקְבֵיהֶן* from the rad. *יָחַב* = *יָשַׁב*), and our A. V. Or else they take it as synonymous with *מְכוֹרָה* or *מְבוֹרָה*, their "*nature*" or "*character*." So the Syr. *مَنْلَا (مَنْلَا nature) وَمَنْلَا يَنْفَعِلَا مَعِ صُنْفَعِلَا*. (4.) Kalisch connects it with *כָּרַח*, *כָּרַח*, and *כָּרַח*, and translates it by "*burning rage*." (5.) Michaelis, Dathe, and Knobel, alter the word to *מְכַרְהֵיהֶם*, "*their betrothals*," from *מָכַר*. The LXX., reading with the Sam. *בָּלִי*, render the passage: *συντελέσαν ὑμῶν ἐξαιρέτως αὐτῶν*.

6. *אֵל תְּבוֹא נִי וְגוֹ*. Our A. V. is incorrect here, since *נִי* and *כְּבָרִי* are not vocatives, but nominatives. *כְּבָרִי* is here fem., as being parallel to *נִי* and of the same meaning. The LXX. render the latter clause: *μη ἐρίσαι τὰ ἡπατά μου*, probably reading *יָחַד כְּבָרִי*. The Sam. too has *יָחַד*. Our Onkelos reads *שׁוֹר* and renders the clause: *תִּפְרְעוּ שׁוֹר חֲנָאָה* "*they broke down a hostile wall*" (from *רָעָה* = *רָעָץ*). This reading is found in 3 Mss., and is also followed by the Syr., Ps.-Jon., Saad., Vulg., Aq., Symm., and our A. V. It does not, however, suit the parallelism. The LXX. read, with the

Masoretic text, שׁוֹר, and translate: *ἐνευρομένησαν ταῦρον*, "*they hamstring an ox*," which is the usual meaning of עָקַר, Ar. عَقَرَ. אִישׁ the LXX. render collectively by ἀνθρώπους. This view is adopted by most commentators, as Rosenmüller, Gesenius, Tuch, Knobel, and Delitzsch. Some, instead of understanding שׁוֹר literally, have preferred referring it to Shechem, the ravisher of Dinah. They compare such passages as Ps. 22: 13, 68: 31, Isaiah 14: 9.

7. אֲדִיר. The Sam. reads אֲדִיר, "*noble*," "*glorious*," probably an intentional alteration of the text; and in the same way has substituted חֲבִירָהֶם, "*their association*," for עֲבָרָהֶם.

8. אֲהֶה. This may be rendered with our A. V. and Schumann: "*Thou art he whom thy brethren shall praise*." Maurer and others regard it as rendering the following suffix more emphatic: "*Thee shall thy brethren praise*" (comp. Ges. § 119. 3); but it seems better to consider it as the vocative.

9. מִמָּרְף בְּנִי עָלָיו. "*From the prey my son thou art gone up*." The image is that of a lion retiring to the mountains after having devoured the prey which he has killed in the valley. The sense given by J. D. Michaelis, Dathe, and Gesenius: "*upon prey, my son, thou art grown up*," is not good, as עָלָיו seems not to be used of the growth of animals. The LXX. took עָלָיו in this sense, but assigned to מִמָּרְף the meaning of "*bud*" or "*shoot*;" ἀναβλαστῶν, *vié μόν, ἀνέβη*. Land, in his Disput., arbitrarily alters the text into מִמָּרְף בְּנִי עָלָיו וְנָו, "*raptis filii ovium genua flexit*" (עָלָיו part. plur. fem. of עָל). וְנָו. "*And as a lioness*." That לְבִיָּא means "*a lioness*," and not "*a lion*," is proved by the Arab. لَبْوَةٌ. It is objected, that in Ezek. 19: 2 we have לְבִיָּא used for "*a lioness*," and that לְבִיָּא must therefore be "*a lion*;" but the punctuation there is either wrong, or לְבִיָּא stands for לְבִיָּה, fem. of לְבִי.

The Vulg. has correctly *leæna*, and Saad. لَبْرَة, but the LXX. and Syr. render it by σκῆνος and ܠܒܪܬܐ, "*whelp*."

10. שֹׁבֵט. "*The staff*" of authority, or sceptre. Vulg. *sceptrum*. ומחקק. Onkelos renders מ' by סִפְרָא "*a scribe*," "*one learned in the law*," Ps. Jon. סִפְרִין, Targ. Jerus. סִפְרִין, Syr. مَحْضَمْنَا, "*an expositor*" or "*interpreter*;" Saad. الرِّسْمُ, probably "*the lawgiver*;" LXX. ἡγούμενος, Vulg. *dux*, and similarly the Sam. vers. מְנִיָּה (מְנִיָּה). Hengstenberg adopts the meaning of "*lawgiver*," which the word certainly bears in Deut. 33: 21, Isaiah 33: 22; but most critics (such as Gesenius, Tuch, Knobel, Delitzsch, Kalisch) prefer the meaning of "*staff*, *sceptre*," which it has in Num. 21: 18 and Ps. 60: 9. מְנִיָּה. The opinion of Herder, de Wette, Schumann, Knobel, Delitzsch, and Kalisch, is perhaps the best on this point, viz. that the picture here drawn is that of a king seated upon his throne, with the sceptre between his feet, as represented on various ancient monuments. Others think, but with little probability, that the phrase is equivalent to the Arabic مِنْ يَدَيْهِ, an idiomatic expression for "*from him*." Maurer, Gesenius in the Thes., and others, consider the expression to mean "*his posterity*," בֵּין רַגְלָיו being, according to them, a euphemism for the organs of generation. They compare Deut. 28: 57, which, however, is wholly inapplicable on account of the difference of sex. This rendering, however, is supported by the LXX. ἐκ τῶν μηρῶν αὐτοῦ, the Targg. Onk. and Jerus. מִמְּנֵי בְנוֹתָי, Ps.-Jon. מִמְּנֵי בְנוֹתָי, Vulg. *de femore ejus*. Ewald and Tuch take רַגְלָיו as the plural of רַגְלִי "*a foot-soldier*," "*from among his soldiers*," and the Sam. vers. actually has: מִבֵּין סִרְיֹה (מִבֵּין סִרְיֹה) "*from between his ranks*." The Sam. cod. reads מִבֵּין רַגְלָיו "*from between his banners*," but this seems to be a merely conjectural emendation. Two Hebrew

Mss. indeed appear to exhibit this reading, but they are doubtful. עַד כִּי יָנֶעַה יָדוֹ, "Until", as in 2 Sam. 23: 10, "until his hand was tired"; comp. עַד אֲשֶׁר in ch. 28: 15. שָׁלוֹה. The form שָׁלוֹה (adopted by V. d. H. and Theile), though the common one in the Mss., is of later date. Forty Mss. have שָׁלוּ (never pointed שָׁלוֹה), some few שָׁלוּ. The Sam. cod. and vers. give שָׁלוּה, which the Samaritans pronounce שָׁלוּה, and understand of Solomon (שָׁלֹמֹה, comp. אִישׁ מְנוּחָה in 1 Chr. 22: 9). A similar variety of reading prevails in Mss. with regard to the town of Shiloh, the name of which is written שָׁלוֹה, שָׁלוּ, and שָׁלוּ, whilst the gentile adjective is שָׁלוֹנִי. All the ancient versions, with the exception of the Vulg. and Ps.-Jon., have read שָׁלוֹה, compounded of שָׁ=אֶשֶׁר and לוֹה for לוֹ. So LXX. τὸ ἀποστείμενα αὐτοῦ; Aq. and Symm. τὸ ἀποσταίμεναι (which reading has crept into some Mss. of the LXX.); Syr. مَـنْـيَـسَ, Cod. S. Ephrem مَـنْـيَـسَ; Saad. اَلدِّيْ اَلَّذِيْ; Onk. and Targ. Jerus. מְשִׁיחָא דְרִיְלִיָּה הוּא. Jerome and the Vulg. appear to have read some form of שָׁלוֹה, rendering it "*qui mittendus est*," with which Grotius compares the name given to Christ ἀποσταλμένος. There is no trace now, however, of such a reading in the Mss. The Targ. of Ps.-Jon. has מְשִׁיחָא וְעִיר כְּנָנִי "*the Messiah, the youngest of his sons*", taking שָׁלוֹה to mean "*his son*". This signification has perhaps been deduced from the Rabbinical שָׁלִיל, Arab. سَلِيلٌ, "*foetus*", but the word שָׁלִי itself does not exist, and therefore this interpretation (though adopted by Kimchi, Pagninus and Calvin) is now justly exploded. We must discard at once the derivation from שָׁלוּ, as the form שָׁ nowhere appears in the Pentateuch (Gen. 6: 3 not being an example, vid. note on that passage). The derivation of שָׁלוֹה, or שָׁלוּה, from שָׁלוּ, as an appellative noun signifying "*peace*", "*rest*", (according

to the forms **קִישׁוֹר** and **בְּיִשׁוֹר** will not do, as such a form cannot come from **שָׁלוּ**, unless **שִׁלָּה** or **שִׁלּוֹ** be shortened from **שָׁלוּ** (comp. **גָּזוּ**). The words **שִׁלָּה** and **גִּלְגָּל** stand, however, for **שִׁלּוֹן** (**سَيْلُون**) and **גִּלּוֹן**, as proved by the gentile nouns **שִׁלְגִי** and **גִּלְגִּי**, and by the analogy of **מְגִדוֹ** for **מְגִדוֹן** and **שְׁלֹמֹה** for **שְׁלֹמֹן** (comp. Gr. *Σαλωμών*, *Solomōn*, and Arab. **سُلَيْمَان**). Hengstenberg, taking **שִׁלָּה** to mean either “peaceful” or “man of peace” (comp. **שָׁלֹם** **שֶׁלֶם** Isaiah 9:5), relies on the analogy of **קִצְיוֹן** and **אִיחָיוֹן**, for **קִצְיוֹן** and **אִחָיוֹן**, from **קָצָה** and **אָחָה**; so that **שִׁלּוֹן** and **גִּלּוֹן** would stand for **שִׁלְיוֹן** and **גִּלְיוֹן**, from **שָׁלוּ** and **גִּלָּה**. Roediger, in *Ges. Thes.*, thinks it more probable that **שִׁלָּה** or **שִׁלּוֹ** stands for **שִׁלּוֹן**, and that for **שִׁלּוֹם**, from the radical **שָׁלַם**. **גִּלְגָּל** he derives from **גִּיל**, as **הִיִּצְוֹן** from **הִיִּצָּה**. Delitzsch assumes a radical **שָׁוַל**, i. q. **שָׁלוּ**. With regard to the rendering of the passage, **שִׁלָּה** may either be taken as the accus. of place (just as in 1 Sam. 4:12), “until he (scil. Judah) comes to Shiloh,” or as the nominative, “until Shiloh comes.” We prefer the latter, but there is no grammatical objection to either translation. A modification of the latter rendering has been adopted by some, viz. “until tranquillity cometh”; so Knobel, who is inclined to vocalise the word **שִׁלָּה** or **שִׁלְגָּה**. We purposely avoid entering here into theological exegesis. **וְלוֹ יִקְרָה עַמִּים**. “And to him is the obedience of the nations”. On the **ק** with dagh. euph. vid. *Ges.* § 20.2. b. The root of the word is **יָקַר**, Arab. **وَقَعَ** “to obey”; it occurs only here and in Prov. 30:17. Rightly Onk. **יָלִיָּה**. Incorrectly the LXX. *καὶ αὐτὸς προσδοκία ἐθνῶν* (apparently connecting **יִקְרָה** with **יָקַר**), and so the Vulg. *ipse erit expectatio gentium*, and Syr. **ܡܠܟܐ ܢܥܬܩܐ ܕܥܡܡܐ**. The Sam. cod. reads **יִקְרָהוּ** (var. lect. **יִקְרָחוּ**) “to him shall the people be assembled”, from a word **קָרַה**=**קָרַל**, of which, how-

ever, there is no other trace. The Sam. vers. translates it by יִתְגַּדֵּל "shall be led". Saad. follows this opinion: **وَالَيْهِ تَجْتَمِعُ** יִתְגַּדֵּל, and likewise our A. V. "and unto him shall the gathering of the people be". Ps.-Jon. has the following extraordinary version: **וּבְרִלְיָה יִתְיַמְסוּן עַמֵּמָיָא**, "and on account of him shall the nations melt away" (מַמְס=יָמַם).

11. אַסְרֵי וְגו'. Obsolete const. state before a preposition; vid. Ges. § 114. 1, and § 88. 3. a. On the form of the suffix in עִירָה and סוּתָה vid. Ges. § 89. 1. rem. 2; the קִרִּי must not be adopted, as the reading in our text is more ancient. בְּנֵי. Vid. Ges. § 88. 3. a. The Sam. cod. has in this passage עִירִי and אִיהֲנִי, whence the following ridiculous translation in the Sam. vers. **אֲסִירִי לְגַפְנָה קְרָחָה וּלְרִיקָה בְּנֵי עֲמֻקָּה**, "binding to the vine his city (confounding עִיר with עֵיר), and to the vine-branch the sons of strength (אִתָּן instead of אֲתָן)" סוּתָה. The Sam. cod. reads **בְּסוּתָה**, which is probably the correct reading. Gesenius explains סוּתָה by aphæresis for בְּסוּתָה, which is possible, but without evidence. Tuch, Knobel, Delitzsch and others take it from the rad. סוּחַ (= Arab. **تَرَيَّ**, to dress oneself), whence the noun **מִסְחָה**. In this case it would be a contraction for סוּתָה, like רִי for רִי.

12. חֲבִלִּיל. חֲבִלִּיל is the adjective and י the termination of the const. state; vid. Ges. § 88. 3. a. The word must be connected with the Arab. **حَلَك**, to be jet black, and **حَكَل**, to be obscure and doubtful. The LXX. render it by *χαρποιοι*; Vulg. *pulchriores*; Syr. **وَقُور** "flashing"; Onk. and Ps.-Jon. **יִסְמְקוּן** "are red"; Aq. *κατάκαροι*. The Sam. cod. has **חֲבִלִּילִי**, hiphil of **חָלַל**, taken intransitively: "his eyes are more perfect (beautiful) than wine;" but the Sam. vers. gives **אֲצִירָחֵן** "are red" (connected with the Heb. rad. **חָמַר**, ע for ח).

13. וְהוּא לַחוּף אֲמִיחַ. 'And he shall be on a shore of

ships", i. e. a shore much frequented by ships. על צידן. Some Mss., the Sam. cod. and vers., LXX., Vulg., Saad., Ps.-Jon., read ער; whilst the ordinary reading על is that of the great majority of the Mss., Onk., and Syr. The difference is that על means: "*his border shall be upon Sidon*", i. e. he shall border on Sidon; and ער, "*shall extend to Sidon*", as far as Sidon.

14. חמר גרם. "*An ass of body*", i. e. of large size, powerful; Vulg. *asinus fortis*, Δρ. ὄνος ὁστώδης, Syr. paraphrastically אֲרִי אֲרִי, "*a brave man*". The Sam. has גרים, probably an adjective גרים=Arab. جَرِيمٌ, "*bulky*"; although Geiger, in his work *Urschrift und Uebersetzungen der Bibel*, p. 359—60, reads the word גרים, and explains חמר גרים as meaning "*an ass of strangers*", that is bearing the burdens of, or subject to, the Phœnicians. Onk. gives a meaningless quid pro quo: עתיר בנכסין, "*rich in substance*". The translation of the LXX. Ἰ. τὸ καλὸν ἐπιθύμειν, "*Issachar desired what was good*", seems to depend on some such reading as חמר גרם (Geiger); whilst the Jerus. Targ. has חמר באורייה, "*he had desire after the law*", probably reading חמר גרם בין המשפחים. "Between the cattle-pens". חמר only occurs in this passage and in Judg. 5: 16. The root is שָׁפַח, "*to fix*" (connected with שָׁפַט, "*to judge*", and שָׁכַח "*to be quiet, to rest*"), the name being derived from the stakes driven into the earth. The phrase seems to indicate the easy life of the agriculturist. Onk. בין החימוניא, and so Vulg. *inter terminos*; Syr. بَيْنَ نَحْيَيْي, "*between the roads*"; Ps.-Jon. combines both translations: בין החימוניא בפרשתא. The LXX. have here: ἀνὰ μέσον τῶν κληρῶν; but in Judg. 1. c. ἀνὰ μέσον τῆς διγομίας, "*between two burdens*"; which latter is the rendering of our A. V. in this passage, although in Judges it has the better translation "*sheepfolds*." Symm. ἀνὰ μέσον τῶν μεταχειμίων, "*in the middle of two armies*", and so

Saad. **בֵּינִי שְׁפִינִי**. Theod. retains the Hebrew word, which he writes *μωσφειν*.

15. **מְנוּחָה**. "Rest"; LXX. *ἀνάπαυσις*, Vulg. *requies*, Saad. **الرَّاحَة**. Others, "resting-place" or "settlement"; Onk. **חִילְקָא**, "lot or portion", Syr. **مَنْمُوحَة**, "his habitation". **מִנְחָה**. Taken substantively, and therefore not agreeing with **מְנוּחָה**; the Sam. has **מִנְחָה עֲבָד**. **וַיְהִי לַמֶּלֶךְ עֲבָד**. Not to be translated, as in our A. V., "and became a servant to tribute", but "and became liable to the service of a slave", that is to say, worked without receiving wages. **עֲבָד** is the genitive after **לַמֶּלֶךְ** (comp. 1 Kings 9: 21), otherwise we should have **לְמַעַן עֲבָד**. The simple phrase **וַיְהִי לַמֶּלֶךְ** is more frequently used, e. g. Judg. 1: 30, 33.

16. **כִּמְנַח שְׁבַט יִשְׂרָאֵל**. "As one of the tribes of Israel" i. e. shall be recognised as an independent tribe, notwithstanding the small extent of his territory.

17. **וַיְהִי** is here used by poetic license for **וַיֵּלֶךְ**, which is the reading of the Sam. **שִׁפְיָן** poet. for **עַל**. A *ἀσπίς*; apparently a diminutive from a noun corresponding to the Arab. **سَف** "a snake". Jerome renders it by *cerastes*, the Vulg. by *coluber*. Others suppose that the *basilisk* is meant, Onk. **חִירְקָן**, Syr. **مُحْمَلْ**. The LXX. render it by *ἐκρυπτόμενος*, "lying in ambush" **עֲקֹבִי**. Dagh. euph.

18. This verse is confessedly obscure. Some critics consider it to be an interpolation, on account of the want of any apparent connexion with the other parts of the poem; but it would be difficult to see why such an interpolation should have been made, and if so, it must have been one of a very early date, as it occurs in all the Mss. and versions. The connexion is certainly hard to be perceived, but it has probably been correctly understood by the Targg. of Ps.-Jon.

and Jerus., the former of which paraphrases the verse thus:

אָמַר יַעֲקֹב בְּרַחֲמָא יְהוָה גִּדְעוֹן בֶּר יוֹאָשׁ וְיִתְּשָׁמוֹן בֶּר מָנוּחַ
דְּקִימִין לְפָרוֹקִין לֹא לְפִירְקָנִיה דְּגִדְעוֹן אֲנָא מִסְכִּי וְלֹא לְפִירְקָנִיה
דְּשָׁמְשׁוֹן אֲנָא מוֹדִיק דְּפִירְקָנֵהוֹן פִּירְקוֹן דְּשַׁעְתָּא אֲלֵהוֹן לְפִירְקָנֵה
דְּמִיָּה וְאִירִיקִיה יְיָ דְּפִירְקָנֵה פִירְקוֹן עֲלִמִין "Jacob said, when he
beheld Gideon, the son of Joash, and Samson, the son of Manoah,
who were to arise as deliverers: 'I look not to the deliverance
wrought by Gideon, nor to the deliverance wrought by Samson,
because the deliverance achieved by them is only a temporary
deliverance; but I wait for, and look to, thy deliverance, O
Lord, because thy deliverance is an eternal deliverance.'"

19. גִּדְעוֹן וְגִי. "Gad, an army shall assail him, but he
shall assail their rear". LXX. *πειρατήριον πειρατεύσει αὐτόν
αὐτὸς δὲ πειρατεύσει αὐτὸν κατὰ πόδας*. *Πειρατήριον* is a
piratical expedition. Vulg. *Gad, accinctus præliabitur ante
eum, et ipse accingetur retrorsum*; Syr. *ܩܕܝܫܐ ܬܥܬܐ ܕܥܡܐ
ܕܥܡܐ ܕܥܡܐ*, "Gad shall go forth with an army and shall lead
along his followers" (*ܥܡܐ* in a derived sense, like *عقب* in
Arab. "posterity."). A. V. badly: "he shall overcome at the
last". *עַקְבָּם: אֲשֶׁר*. So we read, adopting the conjecture of
Ev. Scheid, and separating the *□* from the following verse.
This is supported by the LXX., Syr., Vulg., and Saad., none of
whom appear to have read *מֵאֲשֶׁר*.

20. *מֵאֲשֶׁר*. Vid. n. on v. 19. The usual reading is *מֵאֲשֶׁר*,
which has been variously explained. J. D. Michaelis, Tuch,
Knobel and Delitzsch take *שְׂמִנָּה* as a substantive, and render
the clause: "out of Asher (comes) fat, (which is) his food",
comparing *שְׂמִנִּים* in Isaiah 25: 6; but *שְׂמִנָּה* nowhere occurs
as a noun (whence, perhaps, it has been altered in the Sam.
into *שְׂמִנִּים*). Ewald takes the *מֵן* in a comparative sense, and
translates accordingly: "his food is too rich for Asher", i. e.

he has great superfluity, and hence can furnish royal dainties. Kalisch has: "*Of Asher the bread will be fat*", following Onk. *בְּאֶשֶׁר טֶבֶל אֲרָעֶיהָ*, "*Of Asher the land shall be good*" מַעֲרֵנִי מֶלֶךְ. "*Royal dainties*", i. e. meat fit for the table of kings. It is not necessary to refer it with the LXX. and Syr. to the supplying of the table of the kings of Israel by the tribe of Asher.

21. אִילָה שְׁלַחָה. Either "*an outstretched*", i. e. "*a graceful*" or "*slender hind*;" or "*a hind let loose (A. V.)*" i. e. "*unfettered*," bounding swiftly away. So Aq. *ἑλαφος ἀπεσταλμένος*, Vulg. *cervus emissus*, Saad. *كَيْائِلَة مَرْسَلَة*, "*as a hind sent forth*", and the Syr. paraphrastically *إِسْمَافَا مُجِئًا*, "*a swift messenger*". Knobel renders שְׁלַחָה by "*scared*", comp. Isaiah 16: 2. Some have found here a prophecy in reference to the Galilean apostles (in Syr. *مَجْنُونًا*)!! The LXX., whom Ewald follows, appear to have read the verse: *נִפְתָּלִי אִילָה שְׁלַחָה הַנָּחַן*, as they translate: *Ναφθαλιὶ στέλεχος ἀναιμένον, ἐπιδιδούς ἐν τῷ γεννήματι κάλλος*. The Masoretic reading, however, is decidedly preferable. הַנָּחַן אִמְרֵי שֹׁפָר. "*Who utters elegant words*", referring to the poets of the tribe, such as Deborah and Barak (Judges 5). So Rosenm., Tuch, Knobel, Delitzsch, &c. הַנָּחַן agrees grammatically with נִפְתָּלִי, and not with אִילָה. The rendering "*who bringeth forth beautiful young*" (Chald. *אִמֶּר "a lamb"*) is bad. The Sam. has *שׁוֹפָר*, according to the Aramaic form *שׁוֹפְרָא*; but the Sam. vers. evidently read *בּוֹשֶׁר*, as it gives the following marvellous translation: *נִפְתָּלִי אֲנֶרָה מְשַׁלְחָה הַיָּהֵב מִימְרֵי פֶרֶקָן*, "*Naphtali is a letter (or messenger) sent, that gives words of redemption (or salvation)*".

22. בֶּן פָּרָה. בֶּן is in the construct state, although everywhere else it takes the form בֶּן־ with maqqeph; comp. שָׁם,

which form is used in the construct state as well as **עֵץ**. **פֶּרֶה** is the old form of **פָּרָה** or **פְּרִיָּה** (vid. Ges. § 79. rem. 2. b), and here equivalent to **פָּרָה**, "*a heifer*", "*a hind*", for antelopes are called by the Arabs **بَقَرُ الْوَحْشِ**, "*wild oxen*". **בָּנוֹת**, "*the daughters*", are the hinds that accompany the stag (on the verb in the sing. vid. Ges. § 143. 3); and **שׁוֹר** is to be taken in the sense of "*an ambush*" or "*ambuscade*" (vid. Ges. Thes.), made by the huntsman near the spring or pool, where the deer come to drink. The verse may, however, admit of an entirely different rendering, if we take **פֶּרֶה** in the sense of "*a fruitful tree*" (= **פְּרִיָּה** Isaiah 17: 6), here "*a vine*". The daughters are in this case "*the branches*", and **שׁוֹר** is used in its ordinary meaning of "*a wall*". "*Joseph is the son of a vine, the son of a vine beside a spring; his branches run over the wall.*" We prefer the former translation, although the latter is adopted by most modern critics. e. g. Gesenius, Tuch, Knobel, Delitzsch, Kalisch, and Ewald (who, however, reads **בָּנוֹת צִעְדָּה** as signifying "*daughters of ascent*," i. e. "*climbing branches*"). The ancient versions differ widely. Onkelos: **כָּרִי דִּימָנִי יוֹסֵף כָּרִי דִּיהֶפְרָה כְּגוֹפֵן דְּנָנְיָב עַל עֵינָא דְּמָא תָּרִין שְׂבָטִין יִפְקִין מִבְּנוֹתֵי יַקְבְּלִין חוּלְקָא וְאַחֲסִנְהָא** "*My son that increaseth is Joseph, my son that is blessed, like a vine that is planted beside a spring of water; two tribes shall proceed from his children; they shall receive a portion and a possession*"; — an excellent specimen of the *literal accuracy* of Onkelos in this chapter. LXX. **υἱὸς ἐνηξήμενος μου ζηλωτὸς, υἱὸς μου νεώτατος, πρὸς μὲ ἀνάστρεψος**, reading with the Sam. **בְּנִי צִעְדָּה**, and, apparently, **עָלִי שׁוֹב** (ב and ר are easily confounded in the old Hebrew or Samaritan character, **ב**, **ר**); but how they extracted **μου ζηλωτὸς** out of **עָלִי** is not clear, unless they took **עֵין** in the sense of "*the eye*" and

guessed that פָּרַח עָלַי עֵינִי might mean: "one who grows up, or thrives, and is looked on with envy or admiration." Vulg. "*filius accrescens Joseph et decorus aspectu, filia discurrerunt super murum*", following the LXX. in the first part of the verse, but alluding in the second, to all appearance, to the story told in the Targg. Ps.-Jon. and Jerus., that the Egyptian young ladies ascended the walls to behold the beauty of Joseph as he rode out in his chariot!!! Syr. **صَوْنًا بَلَدِيَّةً نَحْفَ صَوْنًا** **بَلَدِيَّةً سَمَّ كُنَّا حَتْلًا سَمِيحًا وَشَكَّ صَمِيحًا**, literally translated: "a son of education is Joseph, a son of education; ascend, O fountain, O lofty building which riseth with a wall". This seems to be sheer nonsense. The translators apparently read **עָלַי עֵינִי** (imp. 2. s. f. of **עָלָה**), and connected **בְּנוֹת** with the verb **בָּנָה**.

23. **וַיִּרְבּוּ**. Vid. Ges. § 66. rem. 1. "*And they shoot at him*". **רָכַב** either is connected with **רָכַח**, or else this meaning is derived from the great number of the arrows; comp. **רִבְיָיִם**, "*rain*", from the number of drops, and **رَبَابَةٌ**, "*a bundle of arrows*". Ps. 18: 15, Job 16: 13, and Jerem. 50: 29, are referred to in proof of this meaning, but the first of these passages is doubtful, as **רַב** may there be an adverb, "*in great numbers*". Kalisch translates **וַיִּרְבּוּ** "*and they assembled in multitude*"; Gesen. in the Lex. Man. "*et exacerbant eum magno numero*" (comp. his Gram. § 139. 4. rem. 1.). Similarly, among the ancient versions, Syr. and Saad.; but the Sam. cod. has **וַיִּרְיִבּוּ**, "*and they contend with him*". LXX., Vulg. and Onk. seem to have read **וַיִּרְבּוּ**, as their respective translations are *ελοιδορουν*, *jurgati sunt*, **וַיִּנְקְסוּהוּ**. **בְּעָלֵי חֲצִיִּים**. "*Archers*". Ges. § 104. 2. a. The Syr., has **مَنْدَبَ مَعْدَلٍ** "*commanders of troops or bands*"; Onk. **בְּעָלֵי פְלִגְרוֹתָהּ**, "*the lords of his heritage*", i. e. his brethren.

24. **בְּאַיִתָּן** is to be taken as a substantive "*in strength*".

The LXX. render: καὶ συνετριβή μετὰ κράτους τὰ τόξα αὐτῶν, perhaps reading, as Capellus conjectures, ק' אֶתְּנֶה אֶתְּנֶה. Similarly Syr. ܡܢ ܥܝܢܐ ܡܡܠܐܐ. Knobel conjectures that ܡܢ ܥܝܢܐ should be altered into ܡܢ ܥܝܢܐ or ܡܢ ܥܝܢܐ, from ܥܝܢܐ "to be firm"; and he translates ܡܢ ܥܝܢܐ by "for ever". ויפון זרעו ידיו. "And the arms of his hands shall be agile", or "the strength of his hands shall be active". ܡܢ is akin to the Arab. فَرَّ, "to leap up and flee (as a hind)". Others, comparing the Syr. ܡܢ, "hard", "robust", render: "the arms of his hands are strong". The former rendering is adopted by Saad. ܡܢ ܥܝܢܐ, and by Gesenius in the later editions of his Lex. Man.; but in the Thes. he prefers the second. The LXX., Syr., Vulg. and Sam. vers. take the word in a quite opposite meaning: LXX. ἐξελύθη, Syr. ܡܢ ܥܝܢܐ, Sam. vers. ܡܢ ܥܝܢܐ, and Vulg. (supplying vincula) dissoluta sunt vincula brachiorum et manuum illius. Davidson conjectures that they read ܡܢ ܥܝܢܐ, from ܥܝܢܐ. ܡܢ ܥܝܢܐ. Rosenmüller translates: "from that time he (Joseph) was the shepherd and stone of Israel", comparing ܡܢ ܥܝܢܐ in Hos. 2: 17. (A. V. 2: 15). Joseph, he says, is called the Shepherd of Israel, because he fed and nourished his father and brethren, and the Stone, because he was the prop of the family. Ewald: "from the hands of the Mighty One of Jacob, from thence where is (dwells) the Shepherd (guardian) of the stone of Israel", alluding, as he imagines, to ch. 29: 10—22. In our translation (p. 135) we have followed Tuch, Knobel, and other modern commentators. Among the ancient versions, Onk. and the Syr. read ܡܢ ܥܝܢܐ. The LXX. must have omitted either ܡܢ ܥܝܢܐ or ܡܢ ܥܝܢܐ, as they have merely: ἐκείθεν ὁ κατισχύσας Ἰσραὴλ.

25. ואל שדי. So we prefer to read with Tuch, Ewald, &c., following several Mss., the Sam. cod. and vers., and the Syr.

إِسْبَاب. The ordinary reading of the Mss., adopted by V. D. H. and Theile, is וַיֵּצֵא שְׁרֵי, which must, if correct, stand for וַיֵּצֵא שְׁרֵי (vid. on the omission of מֶן, Ges. § 151. 4). שְׁרֵי, however, never stands alone in the Pentateuch. The LXX. appear to support our reading, as do also the Vulg. and Saad., but all three are doubtful. Some Mss. have מַאֲל שְׁרֵי, whilst Knobel would read מַאֲל שְׁרֵי. בְּרַכַּת הַחַיִּים וְנֵי, i. e. springs of water.

26. בְּרַכַּת הַחַיִּים עַד. So we point the text, and translate: "*the blessings of the eternal mountains*", following the LXX. ὁράματα μονιμῶν, and most moderns, as Gesenius, Maurer, and Tuch, on account of the parallelism in this place, and the similar passages in Deut. 33: 15, Hab. 3: 6. In all probability we should read עַד הַחַיִּים, or else הַחַיִּים עַד, as in the second of the passages cited, though הַחַיִּים may perhaps be an ancient form of הָרֵי. The Vulg., Syr., Onk., Saad. and all the Jewish commentators follow the Masoretic punctuation עַד הַחַיִּים (with a large disjunctive accent between the words), and consider הַחַיִּים to be the participle, with suffix, of הָרָה "*to conceive*"; parents, however, are never called in Heb. הָרִים, but יֹלְדִים. The Sam. cod. and four Mss. have הַחַיִּים עַד (see above) in the same sense as the LXX., but the later Samaritans pronounced the words עַד הַחַיִּים "*of my mountain, even to —*" and understood it of mount Gerizzim, situated in the territory of the tribe of Joseph. Ewald imagines that בְּרַכַּת means here "*the summits*," and connects it with the Gr. *πύργος*! הַחַיִּים וְנֵי. Supply עַל. We render the word "*ornament, glory*," following Gesenius, Tuch, Knobel, &c., and deriving it from the rad. אָוַה. Ewald gives it the meaning of "*boundary, limit*," from the rad. הָאָה, and so our A. V. "*unto the utmost bound of the everlasting hills*." הַחַיִּים אֶחָיו. "*The crowned or consecrated among his brethren*," i. e. "*the prince of his brethren*." So Gesenius, Tuch, Knobel, &c. LXX. καὶ ἐν κορυφαῖς ὧν ἡγήσατο

ἀδελφῶν, "and upon the head of the brethren of whom he was the leader". Syr. *ܟܠܐ ܕܥܠ ܩܪܢܐ ܕܪܥܝܐ*, "upon the top of the crown of his brethren", apparently confounding נזיר with נזיר. Saad. took נזיר in the ordinary sense of "a Nazarite", rendering *وَهَامَةً* *وَنَاسِكَ إِخْوَتِهِ*; and so Vulg. *in vertice Nazaræi inter fratres suos*. Onkelos, whom Rashi and several Jewish commentators and our A. V. follow, takes נזיר in the sense of the "separated one"; *וּלְנִזְרָא פְּרִישָׁא רַחֲמֵהּ*, "and upon the man (who was) separated among his brethren," alluding to Joseph's early sufferings.

27. *בִּן וְאֵם יִסְרֵף*. "Benjamin is a wolf that tears in pieces". On the omission of the relative, vid. Ges. § 121. 3. a. footnote. *יֹאכֵל עֵר*. "He devours prey". LXX. badly *ἐσθίου ἐτι*.

In order that the reader may more fully understand our views, we append the following translation of the entire poem. In some few instances we have given a free rendering.

"And Jacob called to his sons, and said: Gather yourselves together, that I may announce to you what shall befall you in after days.

"Assemble and listen, ye sons of Jacob,

"And hearken to Israel your father.

"REUBEN, my firstborn, thou,

"My strength and firstfruit of my vigour,

"Excelling in dignity and excelling in might,

"Thou that boilest over like water, excel not thou.

"For thou didst ascend the couch of thy father —

"Then thou didst defile it. My couch he ascended!

"SIMEON and LEVI are brethren,

"Instruments of violence are their swords.

"Into their council let not my soul enter,

"To their assembly let not my heart be united;

"For in their anger they slew men,

"And in their wanton cruelty they houghed oxen.
"Cursed be their anger, for it was violent,
"And their wrath, for it was cruel!
"I disperse them through Jacob,
"And I scatter them through Israel!
"JUDAH, thou — let thy brethren praise thee!
"Thy hand be on the neck of thine enemies,
"The sons of thy father bow down to thee!
"A lion's whelp is Judah;
"[Sated] with prey, my son, thou hast ascended [to thy
den].
"He has crouched, he has lain down, like a lion, and like
a lioness;
"Who shall arouse him?
"The sceptre shall not depart from Judah,
"Nor the staff [of power] from between his feet,*
"Until SHILOH come, †
"And the peoples obey him.
"He binds to the vine his ass,
"And to the choice vine his ass's colt;
"He washes in wine his garment,
"And in the blood of grapes his clothing;
"Dark are his eyes with wine,
"And white his teeth with milk.
"ZEBULON on the shore of the sea shall dwell,
"And he shall be on a shore of ships,
"And his border shall be upon Sidon.
"ISSACHAR is a strong ass,
"Lying down between the cattle-pens;

* Or: "*Nor a languisher from before him.*"

† Or: "*Until he comes to Shiloh.*"

"And he saw that rest was good,
"And that the land was pleasant,
"And so he bowed his shoulder to bear,
"And became a bonden thrall.
"DAN shall judge his people
"As one of the tribes of Israel.
"Dan shall be a serpent on the path,
"A snake upon the road,
"Which bites the heels of the horse,
"So that his rider falls backward.
"For thy help I wait, Jehovah!
"GAD — an army shall assail him,
"But he shall assail their rear.
"ASHER — rich is his food,
"And he produces royal dainties.
"NAPHTALI is a graceful hind;
"He utters words of beauty.
"JOSEPH is a stag —
"A stag at a spring;
"His hinds go up towards the ambuscade;
"And the archers harass him, and shoot at him,
"And assail him;
"But his bow shall continue sound,
"And his hands shall be strong and active.
"From the hands of the MIGHTY ONE of Jacob —
"From thence — from the Shepherd — the Rock of
Israel —
"From the God of thy father (may he help thee),
"And from God Almighty (may he bless thee),
"[Let there be] blessings of heaven above,
"Blessings of the deep that lies beneath,
"Blessings of the breasts and of the womb;

"May the blessings of thy father prevail over the blessings
of the eternal mountains,

"The glory of the everlasting hills ;

"Let them be upon the head of Joseph,

"On the head of the Prince among his brethren.

"BENJAMIN is a ravening wolf ;

"In the morning he devours prey,

"And at eve he divides booty."

28. אִישׁ אִישׁ כִּבְּ וְגו'. "Structura hæc est: '*unicuique, quod secundum benedictionem ejus esset*', h. e. juxta id, quod ei eventurum esset, '*bene precatus est illis*'. כִּבְּ cum dupl. acc. positum est, ut Deut. 12; 7, 15: 14." Maurer. Land would get rid of the somewhat harsh construction by reading אִישׁ אִישׁ כִּבְּ. The Sam and several cdd. omit אִישׁ.

32. בְּמִקְנֵה הַשָּׂדֶה. These words are in apposition to the preceding verses.

CHAP. L.

3, הַתְּנָשִׁים. Vid. on the plural, Ges. § 106. 2. a.

5, בְּרִיחִי. LXX. ὁρῶσα, and so Vulg., Ps.-Jon., Saad., followed by Gesenius, Tuch, Delitzsch, our A. V., &c. But Onk., Syr., von Bohlen and Knobel take it in the sense of "*I have bought*," which is perhaps preferable.

10, גֵּרֶן הָאֵשֶׁר. In all likelihood not "*the threshing-floor of Atad*," as if Atad was the name of a man or of a place, but, as a compound, "*the threshing-floor of thorns*," so called from some neighbouring thicket. בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן. "*On the other side of Jordan*". The route taken was certainly circuitous, but probably chosen on account of the warlike escort, which accom-

panied the procession. Only the brethren of Joseph entered Canaan, the armed body remaining on the eastern side of the Jordan towards the desert. A warlike procession would hardly have been allowed to pass without opposition through the territory of the Philistines in the south of the Holy Land.

11. יושב. Collective. אבל מצרים. This name cannot mean *"the mourning of the Egyptians,"* which would be אבל מצרים (and so Knobel would read); neither need we suppose it to mean, with Gesenius, Tuch, and Delitzsch, *"the meadow of the Egyptians";* but it is best to consider אבל as a verb in the 3. p. sing. pret. *"Egypt mourns"*. Dr. Tregelles' translation, *"mourner of Egypt"*, is incorrect, as that would require אבל מ' in the construct state.

15. לוֹ שִׂמְטֵנוּ יוֹסֵף. "If Joseph should hate us and recompense us &c. —" an aposiopesis; rightly LXX. μή ποτε.

19. בִּי הַתַּחַת אֱלֹהִים אֲנִי. "For am I in the place of God?" i. e. shall I take upon myself to punish you? So rightly Aq. ὅτι μὴ θεὸς ἐγώ, Symm. μὴ γὰρ ἀντὶ θεοῦ ἐγώ εἰμι. Others incorrectly: "for am I not under God?" Syr. ܡܢ ܗܝܬܐ ܠܗܝܐ, "for I am under God"; LXX. τοῦ γὰρ θεοῦ εἰμι ἐγώ, "for I am God's" scil. servant. But Onk. and Saad. seem to have read הַתַּחַת אֱלֹהִים (from the noun תַּחַת), for they translate: הַתַּחַת הוּא אֱלֹהִים, and أَخَافُ اللَّهَ, "I fear God". One Ms. of the Sam. too has הַתַּחַת. Vulg. loosely: *num Dei possumus resistere voluntati?*

20. עשה. Vid. Ges. § 74. rem. 2.

21. וידבר על לבם. Vid. n. on ch. 34: 3.

26. שָׁמַר. "*And they placed him*". So Onk., LXX., and Syr. On the indetermin. 3rd pers. sing. vid. Ges. § 134 3. It is not to be rendered intransitively; vid. n. on ch. 24: 33.

A COLLATION OF VARIOUS READINGS

FOUND

IN THREE MSS. IN THE BODLEIAN LIBRARY, OXFORD,
AND ONE MS. IN THE UNIVERSITY LIBRARY, DUBLIN.

* * *Instances of mere scriptio plena and defectiva are not included in this collation.*

1: 18.	וְלֹהֶכְרִיל A.	9.	B. has לָקֵן instead of אֶל קֵין
28.	בְּרִנָּה A.		
2: 7.	עָפָר A.	4: 12, 14.	נָע A.
19.	מֵה יִקְרָא-לוֹ A.	23.	הָאֲזֹנָה A. D.
„	B. omits כָּל- before עוֹף.	5: 10.	חֶמֶשׁ A.
21.	חֲרִי־מָה A.	14.	עֶשֶׂר A.
„	מִצְלֹתָיו B.	30.	וְחֶמֶשׁ A.
„	תְּחֻמָּתָה B.	32.	חֶמֶשׁ D.
23.	לִקְחָה A. D.	6: 3.	בְּשָׁנִים B. D.
3: 3.	חָנְעוּ כֹּ A.	5.	יָצַר B.
7.	וַיִּהְיוּ A.	16.	וּשְׁלֹשִׁים A.
4: 4.	וּמִחֻלָּבָהּ A.	19.	חַי B.
7.	חֲטָאת A.	7: 11.	וַאֲרָבָה A.

13.	בַּעֲצָם A.	15.	וַיַּחֲלֵל D.
18.	D. reads וַיַּחֲלֵל for וַיַּחֲלֵל.	13: 7.	מִקְנָה A twice.
23.	וַיֵּלֶךְ B.; D.	10.	שָׁחַת A.
	reads the מ also with-	14: 1.	כָּדָר־לְעֹמֶר B.
	out daghesh, but has		everywhere.
	no raphe, which is not	2.	וְשִׁמְאֵבֶר A. B.
	used in this MS. ex-	4.	וְשִׁלְשֹׁר B. D.
	cept with בְּנִדְכַּח.	6.	בְּהִרְרִים B.
3.	הָלוֹךְ A.	10.	A. D. : הָרָה נָסוּ, but
21.	וַיָּצַר B.		B. : הָרָה נָסוּ.
14.	בַּעֲנָנִי D.	15.	After מִשְׁמַאל A. exhib-
18.	שֵׁם הָם וַיִּפָּח B.		its אִישׁ, with an era-
21.	וַיִּשְׁכַּר D.		sure, partly obliterated.
29.	חֶשֶׁע A.	17.	שָׁנָה A.
10: 10.	וּבִלְהָה B.	19.	קָנָה A.B. and so in v. 22.
14.	פְּחֻרִים A.	23.	B. read אֵם for וָאֵם
17.	הַעֲרָקִי B.		before revision.
24.	וְשִׁלְחָה A.	16: 3.	עֲשֹׂר A.
26.	חֲצִיר־מֹות B.	"	לְשָׁבֶת A.
30.	מִמִּשְׁאָה B.	14.	לְחִי B.
11 2.	בִּקְעָה A.	17: 17.	A. reads now, instead
"	שָׁנָעֶר A.		of הָבֵת, the word הָנָם,
3.	וַיַּחֲמֹר A.		but there are traces of
4.	פֶּן־נִפְוִץ B.		the former reading hav-
18.	רָעִי A.		ing been the same as
12: 1.	אֶרְאֶה A.		in the usual text, הָבֵה.
2.	וַיִּהְיֶה D.	21.	הָאֲחֵרָה A.
9.	הָלוֹךְ A.	23.	בַּעֲצָם A.
		18: 6.	עֲנֹת A.B.D.

10.	שׁוּב D.	16.	וַיִּחַמְדָּהּ B. D.
12.	וַיַּחֲזֶק A. B.	19.	בְּרִבְקָנִי B.
"	וַאֲרָנִי A. B.	20.	אֶמְלֶטֶה-נָּא B.
13.	לָמָּה D.	34.	אָמַשׁ A.
"	אֶמְנֶם B.	20: 4.	אֲרָנִי for יְהוָה B.
17.	הַמִּכְסֶּה A.B.D.	"	גַּם A.
21.	אֲרָדֶה-נָּא A; but
B. has אֲרָדֶה-נָּא.	16.	וְנִבְחַח D.
"	בָּלָה A.	21: 2.	D. reads כֹּאשֶׁר with כ
deleted.
23.	הָאֵף A.	3.	אֶת-שֵׁם-בְּנוֹ A.
24.	A. has צְדִיקִים צְדִיקִים	12.	יִקְרָא לָךְ A.
"	הָאֵף A.	19.	הַחֲסִמָּה B.
25.	הִלָּלָה A. twice.	22: 2.	In D. בָּנָךְ has been
erased, but the vowels
and the end of the let-
ter ך remain.
26.	B. read originally
וַיִּנְשֵׂא; the affix הִי was
added, either by an-
other hand, or in the
revision of the codex.	4.	D. omits אֶת before
הַמִּקּוֹם.
27.	עָפָר A.	12.	וְאֶל-חַעֲשׂ A.
31.	D. reads לֹא וַיֹּאמֶר לֹא,
but the first לֹא has been
partly erased.	13.	נִאֲחֶחוּ A.B.D.
19: 8.	אִיצִיא-הֶנָּא A.	14.	יִרְאָה D.
"	אָתָּה A.	17.	בְּאֶבְרָךְ B.
"	לָהֶן B. D.	"	וְכָחֹל A.
9.	D. reads הִלָּאָה without
metheg. B. הִלָּאָה.	18.	וְהַחֲבָרְכוּ B.
15.	הַמִּלֻּאֲבִים B.
with mappik in the א.	23: 9.	בְּתוֹכְכֶם B.
		10.	יֵשֶׁב A.
		18.	B. reads לְכָל instead
of בְּכָל.
		24: 3.	יֵשֶׁב B.

11.	מחויץ A.	33.	לִי for לִי A.
12.	וַעֲשֵׂה חֶסֶד A.	26 : 3.	וְאֶבְרָכָה A.B.D.
19.	לְנַמְלִיד B.	4.	לְוֹרָעָה B.
21.	מִשְׁתַּחֲוֶה B.	"	וְהַתְּפַרְכֵּי D.
23.	מָקוֹם A.	"	כְּזֹרְעָה B.
24.	B. omits אֱלֹהֵי.	13.	הַלֹּחַד A.
33.	וַיִּשָּׂם, instead of וַיִּשָּׂם, A.B.D.	15.	עֶסֶר A.
39.	אֱלֹהֵי A.	16.	עֲצֻמָּה A.
40.	מִלֵּאכֹו A.	18.	בְּאַרְחָה D.
41.	חֶבֶא B.	"	לְהֵן B. twice.
42.	נָא for נָא A.	22.	אַחֲרָה A.
44.	אֱלֹהֵי A.	25.	בְּנַחַל was evidently written in D. instead of בְּאֵר, which is written over it.
"	לְבֶן A.	29.	תַּעֲשֶׂה B. D.
46.	וְהַתְּמַהֵר A.	"	רָקִיטוֹב A.
47.	וְלִדְהֵלוֹ A.	"	וְנִשְׁלַחָה A.
48.	וְאֶבְרָכָה A.B.D.	27 : 4.	אַחֲבָתִי A.
51.	לְבֶן A.	"	לִי for לִי A.
55.	אַחִיָּה A.	7.	וַעֲשׂוּחֵלִי A.
59.	עֵבֶר A.	9.	נְדִיָּי A.
60.	וְיִבְרָכֵי D.	12.	כְּמַתְעַתֵּעַ A.
"	וְרָעָה A.	13.	קַח־לִי D.
25 : 3.	וְנִקְשָׁן A.	16.	נְדִיָּי A.
15.	חֲרָר A. B.	17.	עֲשֵׂתָה A.
	So also D., although it is not noticed by Kennicott.	19.	כְּבִרָה A.
30.	נָא A.	"	תְּבַרְכֵנִי B.
32.	זֶה for זֶה D.		

21.	הָאָמָה A.	17.	C. מִחַד-נֹרָא
23.	וַיְבָרְכֵהוּ A. B.	18.	A. מִרְאשֵׁתָיו
25.	לִי for לִי A. D.	"	B. C. וַיֵּצֶק
26.	וַיִּשְׁקָה-לִי A. D.	20.	A. נָדָר
27.	וַיְבָרְכֵהוּ A. B.	22.	A. D. תִּתֵּן-לִי
"	B. בָּרְכוּ	"	D. אַעֲשֶׂהנּוּ
29.	D. יַעֲבֹדֶיךָ	29: 2.	C. בְּשִׁמְרָה
"	A. B. וּמִזֶּכֶר בִּיךָ	"	A. C. הַעֲדָרִים
31.	C. וַיָּבֵא	3.	A.B.C. וַנִּלְלוּ
"	C. but B has תְּבָרְכֵנִי	7.	A. רָעִי
33.	B. C. וַאֲבָרְכֵהוּ	8.	A.B.C. וַנִּלְלוּ
34.	A. B. בְּרַבִּי, but C. בְּרַבִּי.	11.	C. וַיִּשָּׁק
38.	A. תְּבָרְכָה	13.	C. בְּשִׁמְעַע
"	A. B. בְּרַבִּי	20.	A. אֲחָרִים
41.	B. C. בָּרְכוּ	33.	C. reads גַּם-זֶה
"	A. אָבֵל		omitting אֵת.
44.	C. וַיִּשְׁכַּח	30: 11.	The reading of the קרי, viz. בָּא נָד, is written in full in the text of B., but the נ seems to have been corrected on revision.
45.	C. לִי for לוֹ	13.	C. אֲשֶׁר
28: 2.	C. בְּחִוָּאֵל	14.	A. וַיָּבֵא
"	C. אָחִי	15.	A. בָּנִי
5.	C. פִּדְיָנָה	19.	C. בְּרִשְׁשִׁי
6.	B. בְּבָרְכוּ	20.	A. C. זִכּוּלָן
9.	A. מַחֲלָת	26.	A. עֲבָדֶתִי
10.	A. חֲרָנָה	27.	A.B.C. וַיְבָרְכֵנִי
11.	A. מִרְאשֵׁתָיו		
15.	A. D. בְּבִלְאִישְׁרָח		

28.	C. שְׁכָרָךְ	20.	C. הָאֲרָמִי
31.	C. אָרְעָה	23.	A. reads לוֹ
33.	C. בָּיוֹם מָחָר		instead of אִתּוֹ.
35.	C. הָהוּא	27.	C. וְאֶשְׁלַחְךָ
"	C. omits חוּם	"	C. has בָּחַרְךָ
	וכל חוּם בבשבים, but it appears		instead of בָּחַרְךָ.
	to have been formerly	28.	A. נִטְשָׁתָּי
	supplied in the margin,	"	C. עָשָׂה
	where there is an	30.	C. נִבְרַחְסָתָה
	erasure.	32.	A. הַבְּרִיָּלָה
36.	C. רָעָה אֶחָד־צֶאֱן	"	C. וְקִחְתָּ לָּהּ
37.	C. וַיִּפְצֵל	"	A. נִגְבַּחְתֶּם
"	A.B.D. בָּהֶן	36.	C. וַיִּרֶב
38.	C. בְּרִהָטִים	"	C. מֵה ח'
"	A. C. בְּשִׁקְחוֹת	37.	C. מִצָּאָה
"	C. וַיַּחֲמֶנָה	38.	A. אֶבְלָתִי
41.	C. בְּרִהָטִים	39.	C. אֶחָטָנָה
"	C. D. לַיַּחֲמֶנָה	41.	C. וְחָדְלִי
42.	C. הָעֵטָפִים	44.	C. וְנִבְרַחְתָּה
43.	C. וַיְהִי לוֹ צֶאֱן	46.	C. D. גַּל
31: 5.	B. C. לָהֶן	47.	C. שֶׁהֲרוּסָה
6.	B. וְאֶחָתָה	"	D. גַּלְעָד
"	A. עֲבָדָתִי	48.	D. הַגָּל
9.	B. C. אֲבִיבֶן	51.	D. הַגָּל
12.	B. C. לָהּ	54.	B. לְאֶבְל־לָחֶם
13.	C. לִי	32: 5.	A. לְאֲדָנִי
15.	A. אָכּוֹל	6.	A. לְאֲדָנִי
18.	A. רִכְשׁוֹ		„ C. vid. Pref. §9.1

9.	C. הַשְׁפָּחָה	„	C. הַשְׁפָּחָה
10.	D. אָבִי	„	C. וְהַשְׁתַּחֲוִיתָ.
11.	C. מְקַלְהָחַ	9.	C. רַב
12.	C. וְהִבְנִי	10.	C. אֶל-נָא
15.	C. מֵאֲתָיִים	„	C. מִצֵּאֲתָי
17.	A. D. וְעִירָם, but C. וְעִירִים.	11.	C. קָה-נָא
„	C. וְרִינוֹחַ	„	C. הַבָּאֵת
18.	A.B.D. יִפְנֹאֲשָׁךְ	„	A. בְּרִיחִיגְנִי
„	C. אָסָה	„	C. יֵשׁ-לִי-כָל
19.	A. לְאֶרְנִי	„	C. וַיִּקַּח
20.	C. הַעֲדָרִים	12.	C. וְנִלְכָּה וְאִלְכָּה
21.	C. אָרְעָה	„	C. לְגִנְדָּךְ
26.	C. יִרְדָּךְ	14.	C. וְעִבְרָ-נָא
27.	C. לֹא	„	A. D. אֶתְנַהֲלָה
30.	C. תִּשְׁאַל	15.	In D. in אֲצִינָה-נָא, the word נָא is omitted, but עִמָּךְ is written twice, in the first instance without points.
31.	C. שָׁם	16.	C. שְׁעִירָה:
„	C. וְתִנְצֹל	17.	C. בֵּית
33.	A. הַנְּשָׂה, B. הַנְּשָׂה.	„	C. שָׁם-
„	A. הַנְּשָׂה. B. reads at present הַנְּשָׂה, but a daghesh seems to have been erased in the ש.	19.	B. C. אֶתְנַהֲלָה
33: 1.	C. וְהִנֵּה	34: 2.	C. וַיַּעֲזֶבָה
2.	C. הַשְׁפָּחָה	3.	C. עַל-לֵב
5.	C. לָךְ for לָךְ C. D.	8.	C. וַיִּדְבֹּר
6.	A. וְתִנְצֹן	10.	C. וְהִיאֲחִיו
		11.	C. אֶתָּן

12.	C. וַיִּחַן	8.	A. has מִיִּנְקָה, and
C. מִיִּנְקָה.
16.	C. וְנָחַנִּי	12.	A. has לִיצָק, omit-
ting י.
21.	C. הָהָה	"	C. אֶתְנַנָּה
23.	C. בְּהַמָּחֶם	"	C. אֶתָּן
24.	This verse seems to
have concluded in C.
at עִירו, because there
is there an evident era-
sure of the:, and the
words וַיִּמְלוּ כָל זָכָר כָּל
וַיִּמְלוּ כָּל זָכָר עִירו are sup-
plied on the margin in
Rabbinical characters.	14.	C. מִצָּבָת
27.	A. וַיִּבְזוּ	"	B. C. וַיִּצָּק
29.	A. וַיִּבְזוּ	15.	C. אֶת־שִׁמְשֹׁהָ
30.	C. וּבִפְרֹי	20.	C. וַיַּעַב
"	C. מִסָּפֶר	22.	C. וַיִּשְׁכַּב
"	C. עָלֵי	23.	C. וַיִּשְׁכַּר
35: 1.	C. עָלָה	24.	C. וַנִּפְחֲלֵי
"	C. וַעֲשֹׂה	27.	C. הָאֶרֶבֶעַ
"	C. לֵאלֹהֵי הַנִּרְאָה	"	C. אֲשֶׁר־נִרְאָה
2.	C. הַנִּכְבֵּר	36: 3.	C. בְּשִׁמְחָה, but
D. בְּשִׁמְחָה.
3.	B. C. שָׁם for שָׁם	4.	C. וַתִּלָּד
4.	C. הַנִּכְבֵּר	"	B. אֶלִּיפֹו
5.	In הָעָרִים in D.,
the ע is over an era-
sure, which is probably
that of ה, a reading
which one Ms. has.	"	C. וּבְשִׁמְחָה
		5.	C. יַעֲלֶם
		6.	C. רָכַשׁ
		10.	C. בְּשִׁמְחָה
		11.	B. אֶלִּיפֹו
		"	C. הַיָּמִן
		"	C. וַקֵּנוּ
		12.	C. D. לְאֶלִּיפֹו
		"	C. לְאֶלִּיפֹו

14.	יְעִישׁ So A. without
any קרי.	35.	וְשֵׁם C.
"	יַעֲלִם C.	"	עֵינִי C.
15.	תִּימָן So B.	36.	הָדָר A.
	C. D., but it is not
noticed by Kennicott as
the reading of D.—A.
has a sec. man. תִּימָן,
the original reading be-
ing entirely obliterated.	39.	וַיִּמָּח C.
16.	אֶלֵּיָּךְ D.	"	הָנִן A.
17.	בְּשִׁמְחָה C.	"	הָדָר C.
18.	יַעֲלִם D.	"	מִהֵיטָבָאֵל A.
"	עָנָה D.	"	מִהֵיטָבָאֵל C.
20.	שָׁעִיר C.	40.	תִּמְנַע A.B.C.D.
"	לֹוֹטָן C.	41.	קָנָה C.
22.	וְהִיָּמָם C.	37: 2.	C. reads here יוֹסֵף,
and so throughout the
chapter.
23.	עֲלֹן C.	3.	פָּסִים C.
24.	בְּמִדְבָּר C.	7.	חֲסִבְיָהָ C.
26.	וְאֶשְׁכֵּן C.D. and
probably A.	"	וַתִּשְׁתַּחֲוֶינָה C.
"	וּבְרָן A.	8.	מָשׁוּל B.
29.	שׁוֹבֵל C.	9.	אָחֵר C.
31.	מִלֹּדֶת-מֶלֶךְ C.	"	עֶשֶׂר C.
33.	יֹוֹב C.	10.	וְאֶחָד C.
34.	חֲשֵׁם A.	11.	וַיִּקְנָאוּ C.
35.	חֲשֵׁם A.	13.	אֶחָד C.
"	הָדָר A.	14.	לֶךְ-נָא C.
"	בְּשָׂרָה מֵוָאֵב C.	"	אֶחָד C.
		15.	וַיִּמְצָאֻהוּ C.
		"	חֲעָה C.
		"	מִהֵחָתָה C.
		"	הַנִּזְדָּרָה-נָא C.

17.	C. וַיִּמְצְאוּם	14.	D. רָאָהָהּ
18.	C. וַיִּקְרַב	16.	C. מִדֶּ-חַתָּן
19.	D. אֶל אָחִיו	18.	C. אֶתְּנֶנָּהּ
20.	B. בְּאַחַח	„	B. וַיִּתֵּן לָהּ
„	C. חָיָה	21.	B. קָדָשָׁה
„	C. וַנִּרְאָהָ	23.	B. תִּקְחֶהּ-לָהּ
21.	C. נִבְנוּ	24.	C. בְּמִשְׁלֵשׁ
22.	C. וַיֵּד	vid. Preface. § 9. 1.	
25.	B. לֹא-כָל־לֶחֶם	25.	C. לוֹ for לוֹ
27.	C. וַנִּמְבָּרְנוּ	26.	C. יָסָף
„	C. אָחִיו	29.	C. וַחֲקָרָא but a later hand has writ- ten above the ה a י.
30.	C. אֵינֵנוּ	39: 1.	C. הוֹדָר
31.	A. שְׁעִיר		2. C. וַיֹּסֶף and also in vv. 4, 6, 21.
32.	C. וַיִּשְׁלְחוּ	„	B. וַיִּמְצְאוּ and also in v. 3.
35.	C. וַיִּקְמוּ בְּלִבִּי	4.	C. וַיִּשְׁרַח
„	A. וַיִּמְאֵן	„	C. וַיִּפְקִידֶהּ
„	B. לְהַתְנַחֵם	5.	D. בְּגָלָל
38: 1.	C. בָּעַת	„	C. בְּכָל אֲשֶׁר
2.	A. וַיִּקְחָהּ	6.	וַיִּפְהֶתְאֵר וַיִּפָּה
3.	C. וַיִּבֶט	„	C. מִרְאָה
„	C. וַיַּרְע	8.	C. וַיִּמְאֵן
9.	C. וַיַּרְע	9.	C. מִמֶּנּוּ C. twice.
„	A. כִּי לֹא	10.	A. כִּי בִרְבָּהּ; but C. has בִּרְבָּהּ,
12.	A. גִּלְיוֹן		
13.	C. עָלָהּ		
14.	C. וַחֲסָר		
„	C. וַחֲסָם		
„	B.C.D. וַחֲתָעֶלָּהּ		

which perhaps indicates the double reading.

10. ולא שמע A.
 11. מאנשי C.
 „ שם C.
 12. ויצא C.
 „ החוצה C. and also in vv. 13, 15, 18.
 14. לצחק C. and also in v. 17.
 15. בשמעו D.
 20. אסירי C.
 22. האסירים A. B. D. but C. has האסירים.
 „ עשה C.
 40: 4. וישרת D.
 10. סריגים for שריגים C.
 „ נצה C.
 11. הענבים C.
 „ ואפן C.
 14. וברתני C.
 „ ייטב לך C.
 „ והוצאתני C.
 21. ויתן את הבום C.
 22. פתר להן C.
 23. המיטקים C.
 „ את-יוסף C.

- 41: 2. ופוח פראה C.
 „ ותרעינה C.
 3. אתריהן C. and so in v. 6.
 „ רעות פראה C.
 „ ורקוח C.
 4. ונקוח C.
 „ ויקץ C. and so in v. 7.
 7. וחבלען C.
 8. וחפצם C.
 10. ויתן C.
 „ במשמר C.
 12. ונספר-לו A. B. so D. ונספר.
 19. ורקוח C.
 20. והבריאות C.
 Kennicott cites B. as having this reading, but incorrectly, as the ו is there cancelled.
 23. אתריהן B. C.
 24. החרטמים B.
 29. D. reads שבלים unpunctuated, instead of שנים. There is no correction in the margin.
 33. ירא B.
 35. בר C.

38. הַנִּמְצָא C.
42. הָיוּחָב C.
45. פּוֹמִיפֶּרֶע A.B.C.
and so in v. 20.
50. יָלַד C. D.
51. A. וְנִשְׁנִי, or
probably נִשְׁנִי, as there
is a seeming erasure
in the ש.
- „ Instead of אֶת־כָּל־ע'
B. has מִכָּל־ע' with מ
unpointed. The reading
of the text is written
on the margin.
53. וְתִכְלֶנָּה. So C.
with , transposed.
- 42: 4. C. reads עִם אֲדָיו (עם
without points) in
the text, which is cor-
rected on the margin
into 'אֶדָּא.
21. בְּהִתְחַנֵּנוּ A. but
C. בְּהִתְחַנְנוּ.
25. וַיִּמְלֵא C.
34. וְאֶרְעָה C.
- 43: 2. For אֱלִיהֶם C.
has לָהֶם, but an א
seems to have been
written above the line.
8. מִשְׁפִּי B.
9. אֶעֱרֹבֵנּוּ C.
- „ וְהִטָּאֲחִי A.
11. אֵיפֹא B.
- „ עָשׂוּ A.
- „ בְּמִנִּים B.
12. הַמִּוֹשֵׁב B.
16. בְּצִהָרִים B. but
C. בְּצִהָרִים.
23. כִּסְפָּכֶם A.
25. וַיְכִינוּ C.
- „ בְּצִהָרִים B.
26. C. reads וַיְכִיאוּ
without mappik in the א.
28. וַיִּשְׁתַּחֲוִי C.
29. C. omits הַקָּטָן in
the text, but it is sup-
plied on the margin in
apparently a different
hand.
30. שָׁמָּה C.
34. וְתָרַב A.
- 44: 1. אֵכֶל C.
2. וְאֶת־כֶּסֶף C.
- „ דָּבָר A.
9. יִמְצָה C.
- „ לְאֲדָנִי A.
15. מִדְּהֶם C.
16. C. does not have

daghesheuph. after מִה
in this verse.

manuscript as reading
יִלְדָה.

45: 11. וְכָל־בְּלִיתִי A. C.

" וְחִירָשׁ C.

16. C. reads כָּל עֲבָדָיו, but כָּל is unpointed and marked with two dots to indicate that it is incorrect; thus כָּל.

17. עָשׂוּ A.

18. Cod. C. reads טִיב כָּל, the כָּל, however, is unpointed.

23. וְעָשָׂר A.

46: 1. שָׁבַע A.B.D.

4. בָּנִים B.C.D.

5. כְּעֵנָה A. B.

11. וְקָחָה C.

13. וְסָפָה B. C.

14. סָרָר C.

17. אֲשֶׁר instead of
אֲשֶׁר C.

" וְסָרָר B. C.

20. אֲחִינֹחַ C.

" פֹּטִיפָרֶע B.C.D.

21. בָּלַע C.

" וְאִשְׁמֵאל וְגָרָה C.

22. יִלְדָה C. Kennicott
wrongly quotes this

23. חֲשִׁים A.

24. וְנָעַר B.

27. יִלְדָה לוֹ C.

31. אֲעֵלָה B.

32. רָעָה B.

34. רָעִי A. רָעָה C.

47: 1. וְאִחִי C.

3. רָעִי C.

4. לְצֶאֱן A.

" C. omits מֵרָעָה
לְצֶאֱן, but the words
are supplied on the
margin.

11. רָעַפְמָם B.

13. וְתִלְהָה A. וְתִלְהָה C.

14. בְּאֶרֶץ D.

26. אֲחֵהָ C.

27. וְאִחִי A.

30. אֲעֵשָׂה A. C.

48: 4. אֵלֵי A.

7. בְּדֶרֶךְ A.

" שָׁם for שָׁם C.

9. בְּחֶם-נָא C.

13. מִנְּשָׂה C.

16. רָע A.

" וְיָרָה A.

17.	אָהָה C.	23.	וּנְקָרָהוּ C.
19.	לָעֵם A. D.	25.	וּבְרָכָה A.B.C.
„	יִגְדֵּל וְאֵילִם C. which has no athnach in this verse.	„	וְרָחֵם B.
20.	וּבְרָכֶם B. C.	27.	C. לַעֲרֹב, but ן is in- serted above the line.
21.	C. omits הַגָּה in the text, but it is inserted on the margin.	30.	בְּשָׂרָה C.
49: 8.	וַיִּשְׁתַּחֲוֶהוּ C.	31.	קָבְרוּ B.
10.	שֶׁלָּה C.	50: 3.	הַחֲנֻמִּים A.
11.	כָּבֶם A. D.	5.	נָא (for נָא A. C.)
12.	שִׁינִים C.	17.	אָנָּה A.
13.	עַד-צִירָן C.	26.	B. supplies הַרְפָּאִים without points as a mar- ginal gloss on וַיַּחֲנֹטוּ „ וַיִּשֶׁם C.

24 וַיֹּאמֶר יוֹסֵף אֶל-אֶחָיו אֲנֹכִי מֵת וְאֱלֹהִים¹⁾ פָּקַד וַפָּקֶד
 אֶתְכֶם וְהִעֲלָה אֶתְכֶם מִן-הָאָרֶץ הַזֹּאת אֶל-הָאָרֶץ אֲשֶׁר
 כֹּה נִשְׁבַּע לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וְלַעֲקֵב: וַיִּשְׁבַּע יוֹסֵף אֶת-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
 לֵאמֹר פָּקֶד וַפָּקֶד אֱלֹהִים אֶתְכֶם וְהִעֲלֵתֶם²⁾ אֶת-עַצְמוֹתַי מִצֵּה³⁾:
 26 וַיָּמָת יוֹסֵף בֶּן-מֵאָה וָעֶשֶׂר שָׁנִים וַיַּחְנֹטוּ אֹתוֹ וַיִּישָׂם⁴⁾ בְּאֶרְוֹן
 בְּמִצְרַיִם:

1) Sam. והאלהים. u) Cdd. Sam. והעליהם. v) Cdd. Sam.
 LXX. Vulg. Syr insert אתכם. w) Cdd. Sam. Vulg. Saad. יושם.

הַבְּנֵי עֵי) אֶת-הָאֵל אֲבִל בְּנֵי הָאָדָם וַיֹּאמְרוּ אֵל-כָּבֶד וְהַ
 לְמַצְרִים עַל-כֵּן קָרָא שְׁמָהּ) אֵל אֲשֶׁר בְּעֶבֶר הִיכָרֶן:
 12 וַיַּעֲשׂוּ בְנֵי לוֹ^v) כֵּן^w) כְּאֲשֶׁר צִוָּה: וַיִּשְׂאוּ אֹתוֹ בְּנֵי אֶרֶצָה בְּנֵי
 13 וַיִּקְבְּרוּ אֹתוֹ בְּמִעְרַת שְׂרָה^x) הַמִּכְפֻּלָּה אֲשֶׁר קָנָה אַבְרָהָם
 אֶת-הַשְּׂרָה לְאִיחָתוֹ-קָבֶר מֵאֵת עַפְרָיִם^y) הַחֹתֵן עַל-פְּנֵי מִמְרָא:
 וַיֵּשֶׁב^z) יוֹסֵף מִצְרַיִם הוּא וְאֶחָיו וְכָל-הָעֲלִים אִתּוֹ לְקָבֶר
 אֶת-אָבִיו אַחֲרֵי קָבְרוֹ אֶת-אָבִיו: וַיֵּרָא אֶת-יוֹסֵף כִּי-מֵת
 אָבִיהֶם וַיֹּאמְרוּ לוֹ^a) וַיִּשְׁמְעֵנִי יוֹסֵף וְהַשְׁכֵּם^b) מִשִּׁיב לָנוּ אֵת כָּל-
 הָרָעָה אֲשֶׁר גָּמַלְנוּ אֹתוֹ: וַיַּצֵּוْ אֶל-יוֹסֵף^c) לֵאמֹר אֲבִיךָ צֹוֶה
 לִפְנֵי מוֹתוֹ לֵאמֹר: כֹּה-תֹאמְרוּ^d) לְיוֹסֵף אֲנִי^e) שָׂא נָא פָשַׁע
 אֲחִידִי וְהַשְׁאִחֶם כִּי-רָעָה גָּמְלוֹךְ וַעֲשֵׂהָ שָׂא נָא לִפְשַׁע עַבְדִּי
 אֱלֹהֵי אֲבִיךָ וַיִּבֶךְ יוֹסֵף בְּדִבְרָם אֵלָיו: וַיֵּלְכוּ גַם-אֶחָיו
 וַיִּפְּלוּ לִפְנָיו^f) וַיֹּאמְרוּ הִנְנִי לְךָ לְעַבְדִּים^g): וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים^h) יוֹסֵף
 אֶל-תִּירְאוּ כִּיⁱ) הִתְחַח אֱלֹהִים אֲנִי: וְאַתֶּם הִשְׁבַּחְתֶּם עָלַי רָעָה
 אֱלֹהִים^j) חֲשֹׁבָה לְמַכָּה^k) לְמַעַן עֲשֶׂה^l) כִּי־יִהְיֶה לְהַחֲיוֹת^m)
 עַם-רַב: וַעֲשֵׂה אֶל-תִּירְאוֹ אֲנִי אֲבָלְכֶם אֶתְכֶם וְאֶת-טַפְכֶּם
 וַיְנַחֲם אוֹתָםⁿ) וַיְדַבֵּר עַל-לֶבָם^o): וַיֵּשֶׁב יוֹסֵף בְּמִצְרַיִם הוּא
 וּבֵיתוֹ^p) אָבִיו וְיָחִי יוֹסֵף מֵאָה וָעֶשֶׂר שָׁנִים: וַיֵּרָא יוֹסֵף^q)
 לְאֶפְרַיִם בְּנֵי שְׁלֹשִׁים^r) גַּם בְּנֵי מְכִיר בְּדִמְנַשֶּׁה וְלָדוֹ עַל-כִּרְכִּי^s)

s) Sam. ארץ הכנען. t) Sam. שמו. u) Sam. למצרים. v) Cdd.
 3. Sam. לו בני. w) Omitted by Cdd., LXX. Ms. A.; LXX. omit
 צום, but Ms. A. retains those words. x) Omitted by LXX.
 Vulg. y) Sam. עפראן. z) Sam. וישכח. a) Sam. לא. b) Sam.
 השב. c) Omitted by Cdd. 2. d) Sam. על י. e) Sam. האמרן.
 f) Sam. אנה. g) Cd. 1. Vulg. add ארצה; LXX. omit from אנה
 to לפני. h) Sam. לעדים, but cdd. as Heb. i) Sam. אליהם.
 j) Omitted in Sam. k) Sam. והאלהים. l) Sam. למכח. m) Sam.
 עשות. n) Sam. להחיות. o) Sam. אלהם. p) Sam. אל י. q) LXX.
 Vulg. וכל בית. r) Sam. בנים שלשים. s) Sam. reads כימי instead
 of על כרכי.

קנה אברהם את-השדה מאת עפרן^א) החתי לאחות-קבר:
 31 שמה^ב) קברו את-אברהם ואת שרה אשתו שמה^ג) קברו
 את-יעקב ואת רבקה אשתו ושמה^ד) קברתי את-לאה:
 32 מקנה השדה והמערה אשר-בו מאת בני-תה^ה): ויכל
 33 יעקב לצות את-בניו ויאסף רגליו אל-המטה ויגוע ויאסף
 אל-עפיו^ו):

50 נ

2 ויפל יוסף על-פני אביו ויבך עליו וישק-לו: ויצו יוסף
 את-עבדיו את-הרפאים לתנט את-אביו ויחנטי הרפאים
 3 את-ישראל: וימלאו-לו ארבעים יום כי כן ימלאו ימי
 4 החננים ויכפו אתו מצרים^א) שבעים יום: ויעברו ימי כביתו
 ויבקר יוסף אל-בית פרעה לאמר אם-נא מצאתי חן
 ה בעיניכם דברו-נא באוני פרעה לאמר: אבי השביעי^ב)
 לאמר הנה אנכי מת^ג) בקברי אשר בריתי^ד) לי בארץ כנען
 שמה^ה) תקברני ועתה אעלה-נא ואקברה את-אבי^ו) ואשובה:
 6 ויאמר פרעה עלה וקבר את-אביו באשר השביעי^ז):
 7 ויעל יוסף לקבר את-אביו ויעלו אתו כל-עבדי פרעה וקני^ח)
 8 ביתו וכל זקני ארץ-מצרים: וכל בית יוסף ואחיו^ט) ובית^י)
 9 אביו רק טפס וצאנם ובקלם עזבו בארץ גשן: ויעל עפו
 י גם-רבב גם-פרשים ויהי המחתה כבד מאד: ויכלאו עד-גרון
 האמר אשר בעבר הירדן. ויספרו-שם מספר גדול ובקר
 11 מאד ויעש לאביו אבל שבעת ימים: וירא יושב הארץ

e) Sam. עפרן. d) Sam. שם. e) Sam. ושם, Cdd. Syr. Saad. ושמה. f) Sam. ושם. g) Vulg. omits the entire verse. h) Sam. עמו. i) Sam. מצרימה. j) Sam. השבעני לפני מוחו. k) LXX. omit מה-הנה. l) Sam. כרתי. m) Sam. שם. n) Sam. inserts כאשר השכעני. o) Sam. השבעך. p) Cdd. LXX. Syr. Saad. וחקני; Cd. 1. Vulg. וכל זקני. q) Cdd. Sam. אחיו. r) Cd. 1. LXX. וכל בית.

- 19 וְהָיָה יָגֵר^א עִקְבָם^ב: וְהָיָה יִתָּן מַעַדְנֵי-מִלֹּךְ^ב:
 21 הִנָּחַן אֶמְרֵי-אִשְׁרָיִם^ב: בֶּן פֶּרֶחַ יוֹסֵף
 22 בְּנוֹת צַעֲדָה^א עַל־שׁוֹר: וַיִּמְרְרוּהוּ וַרְבוּ^א
 23 וַיִּשְׁמְרוּהוּ בַּעֲלֵי חַצִּים: וַתֵּשֶׁב^א בְּאִיתָן בְּשֶׁתוֹ
 24 וַיִּפְּאוּ וַרְעִי^א יִרְיוֹ: מִיְדֵי אֲבִיר גַּעֲלָב
 כה מֶלֶךְ אֲבִיר וַיַּעֲזֹרֶה מֶלֶךְ שְׂמִים מֶלֶךְ^א
 וְאֵל^א שְׂדֵי וַיִּבְרַכְהָ בְּרֶכֶת הָרוּחַם רִבְצָה חֲתָח
 26 בְּרֶכֶת אֲבִיר^א גָּבְרוּ עַל-בְּרֶכֶת הוֹרֵי עֵר^א
 27 וַלְקָרָר גִּיּוֹר אֲחִיו: תְּהִלָּתוֹ^א לְרֹאשׁ יוֹסֵף
 בְּגִמְיִן וְאֵב יִטְלֶה^א וַלְעֵרֵב וַחֲלָק שְׁלָל:
 28 כָּל-אֵלֶּה שְׂבָכָי וַיִּשְׂרָאֵל^א שָׁנִים עֶשְׂרִי וְזֹאת אֲשֶׁר-דִּבֶּר לָהֶם
 29 אֲבִיהֶם וַיִּכְרֶה אוֹתָם^א אִישׁ אִשְׁרָאֵל^א בְּבִרְכָתוֹ בִּרְכָה אוֹתָם: וַיַּעַז
 אוֹתָם^א וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם^א אֲנִי נֹאכַח אֶל-עַמִּי קִבְּרוּ אֹתִי אֶל-
 אֲבֹתִי אֶל-חַמְצֵרָה אֲשֶׁר בְּשָׂרָה עֲפֹרֹן הַחֲתָנִי: בְּמַעֲרָה אֲשֶׁר ל
 בְּשָׂרָה^א הַמְּכַפֶּלֶה אֲשֶׁר-עַל-פְּנֵי מִמְרָא בְּאֶרֶץ^א בְּנֵעֻז אֲשֶׁר

c) Sam. יגידט הוא יגיד. d) Vid. n. e) Vid. n. f) Sam. כני צעירי. g) Sam. שלוחה. h) Sam. שופר. i) Sam. LXX. וימְשֹׁם. j) Vid. n. k) Vid. n. l) Sam. ורועי. m) Cdd. וימְשֹׁם. n) Omitted in LXX. o) Vid. n. p) Sam. LXX. insert ומֶלֶךְ. q) Sam. ממעל. r) Vid. n. s) Sam. חתנית. t) קמץ ב"ק. u) Sam. עיר. v) Cdd. 3. LXX. w) Sam. יעקב. x) Omitted in Cdd. Sam. y) Sam. ארם. z) Sam. אשר כשדה. a) LXX. omit אשר. (b Cd. 1. Syr. אשר בארץ.

- 7 אָרור^א אָפֶס^ב כִּי עוֹ
 אַחֲלָקֶם בְּעֵלֶב^ג
 8 יְהוֹדָה אָסָה יוֹדִיעַ אַחֲרָיָה
 יִשְׁמַח^ד לֹה בְּנֵי אַבִּיר^ה:
 9 גֵּר^ו אֲרֻחַ יְהוֹדָה
 בָּרַע^ז רֶכֶץ בָּאֲרֵיחַ וּבְלָבִיא^ח מִי יִקְמָצוּ:
 י לֹא־יִסּוּר שִׁבְטִי מִיְהוֹדָה
 עַד כִּי־בֹא^ט שְׁלֹה^י
 11 אֲסִיר^י לְגִפֹּן עִירָה^י
 בָּבֶם בִּינֹן לְבָשׁוּ^י
 12 הַכְּלִילִי^י עֵינַיִם מִיָּנֹן
 13 וְכִלֵּן לַחֹף יָמָיִם יִשְׁגֹּן
 וַיִּרְבֶּה עַל־צִיד^י:
 14 יִשְׁשַׁכֵּר חֲמֹר גֵּרֶם^י
 טו וַיִּגְרָא מִנְחָה כִּי טוֹב^י
 וַיֵּם שְׁכֻמוֹ לְמִצֵּל
 16 הֵן דִּין עָפוּ
 17 יְהִי־דָן^י גִּחַשׁ עַל־דָּרָךְ
 רִגְשָׁךְ עַקְבֵּי־סוּם^י
 18 לִישׁוּעָתָךְ כְּנִיתִי יְהוָה:

z) Sam. וברצונם. a) Vid. n. b) Sam. אריר. c) Sam. וברחם. d) Sam. יריך. e) Cdd. וישחחו. f) Cdd. 3. בני אסך. g) Sam. גר. h) Cdd. 2 add שכב. i) Sam. וכלביה. j) Vid. n. k) Sam. יבוא. l) Vid. n. m) Cdd. 16. ולא. n) Cdd. 19. omit daghesh; Sam. וקרתו. o) Sam. אמורי. p) Sam. and ק' עירו. q) Cdd. 3. בְּנֵי. r) Sam. איהנו. s) Sam. לכושו. t) Sam. כסותו; u) Sam. והכלילו. v) Sam. אנויה. w) Vid. n. x) Sam. מנחה כי טובה. y) Sam. תמור גרים. z) Sam. יודיה דן. a) Sam. שפפן. b) ק' רגושה (in עקבי).

אֶבְרָתֶם וַיִּצְחָק וַיֵּדְעוּ לֵב בְּקֶרֶב הָאָרֶץ: וַיֵּרָא יוֹסֵף 17
 בִּי-זִשׁוֹת אָבִיו יֵד-וַיִּמְנָה^k עַל-רֹאשׁ אֲפָרַיִם וַיִּדַּע בְּעֵינָיו
 וַיִּחְמֶה יֵד-אָבִיו לְחִסּוֹר אֶתָּה מֵעַל רֹאשׁ-אֲפָרַיִם עַל-רֹאשׁ
 מִנְשָׁח: וַיֹּאמֶר יוֹסֵף אֶל-אָבִיו לֹא-כֵן אָבִי בִי-נָה הַבְּכֹרִי^l 18
 שֵׁים יִמִּינִי עַל-רֹאשׁוֹ: וַיִּמָּאן אָבִיו וַיֹּאמֶר יִדְעָתִי כֵּן 19
 יִדְעָתִי גַם-הָיָה יִהְיֶה-לָּעַם וְגַם-הָיָה יִגְדֵּל וְאוֹלָם אֲחִיו הַקָּטָן
 יִגְדֵּל מִכָּבוֹד וְזָרְעוֹ יִהְיֶה מְלֹא-הַנּוֹקִים: וַיִּבְרַכְבָּם בַּיּוֹם הַהוּא כ
 לְאִמּוֹר^m בָּךְ וּבְכָךְ יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר יִשְׁמְךָⁿ אֱלֹהִים בְּאֲפָרַיִם
 וּבְמִנְשָׁח וַיִּשָּׂם אֶת-אֲפָרַיִם לִפְנֵי מִנְשָׁח: וַיֹּאמֶר יִשְׂרָאֵל אֶל- 21
 יוֹסֵף הִנֵּה אֲנִי מֵת וְהִיָּה אֱלֹהִים עִמָּכֶם וְהָיִיב אֶתְכֶם אֶל-
 אֶרֶץ אֲבֹתֵיכֶם: וְאֵלַי^o נָתַתִּי לָךְ שָׂבָם אַחֲרָי^p עַל-אֲחִיךָ אֲשֶׁר 22
 לָקַחְתִּי מִיַּד הָאֲמֹרִי בְּחֶרֶב וּבְקִשְׁתִּי: פ

מט 49

וַיִּקְרָא יַעֲקֹב אֶל-בָּנָיו וַיֹּאמֶר הֵאֱסָפוּ וְאֶנִּידָה לָּכֶם אֶת אֲשֶׁר א
 יִקְרָא אֶתְכֶם בְּאַחֲרֵית הַיָּמִים:
 הַקָּבוֹצוֹ וַשְּׁמָעוּ בְּנֵי יַעֲקֹב וַשְּׁמָעוּ אֶל-יִשְׂרָאֵל אֲבִיכֶם^q: 2
 רְאוּבֵן בְּכֹרִי^r אֶתָּה בְּחִי וְרֹאשִׁית אֹנִי 3
 יִחָר שְׂאֵת וַיִּחָר עֹז: פְּחוֹ^s בְּמִלִּים אֶל-תּוֹתֵר^t 4
 כִּי עֲלִיתָ מִשְׁבְּכֵי אָבִיךָ אֹן חֲלָלָתָ יָצוּעִים^u עֲלֶיהָ^v:
 שְׁמָעוּן וְלֹאֵי אֲחִים בְּלִי^w חֲמִס מִבְּרִיתֵיכֶם: ה
 בְּסֹדֶם^x אֶל-תִּכְבָּא נַפְשִׁי בְּקֶהֱלָם אֶל-תִּחָר בְּכֹרִי^y 6

k) Sam. ידי. l) Sam. הבכור. m) Sam. מלא ו. n) Sam. לאמר. o) Sam. ישימך. p) Sam. הנה. q) Sam. אחי. r) Sam. בכורי. s) Vid. n. t) LXX. insert שמעו before אביכם. u) Sam. ואחרי. v) Vid. n. w) Vid. n. x) Sam. ובקהלם אל יחר כבדי. y) Sam. ובקהלם אל יחר כבדי.

ה הָיְתָה לְרַעְיָה^u) אֶתְרִיף אַחֲזָה עִלָּם : וַעֲתָה שְׁנֵי-בָנֶיךָ
הַנּוֹלָדִים לָךְ בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם עַד-בָּאִי אֵלַיךְ מִצְרַיִמָּה לִי-הֵב
6 אִפְרַיִם וּמְנַשֶּׁה בְּרָאוּבֵן (וּשְׁמֵעוֹןⁱ) יִהְיוּ-לִי : וּמִלֹּדְתָהּ אֲשֶׁר-
הוֹלִדָה אֶתְרִיף לָךְ יִהְיוּ עַל שֵׁם אֲחֵיהֶם וַיִּקְרָאוּ בְּנֵהֶלֶם :
7 וְאֲנִי בָבֹאִי מִפָּדֹן^v) מִתָּהּ עָלַי רָחֵל^w) בְּאֶרֶץ כְּנָעַן בְּדֶרֶךְ כְּעוֹד
בְּבֵרֶת-אֶרֶץ לְבָאִי^x) אֶפְרָתָה וְאֶקְבְּרָה שָׁם בְּדֶרֶךְ אֶפְרָתָה^y) הוּא
8 בֵּית לָחֶם : וַיֵּרָא יִשְׂרָאֵל אֶת-בְּנֵי יוֹסֵף וַיֹּאמֶר מִי-אֱלֹהִים^z) :
9 וַיֹּאמֶר יוֹסֵף אֶל-אָבִיו בְּנֵי הָם אֲשֶׁר-נָתַן-לִי אֱלֹהִים כְּנָה
י וַיֹּאמֶר קָהֶם-נָא אֵלַי וְאֶבְרַכֶּם : וַעֲיֵנִי יִשְׂרָאֵל בְּכָרוֹ מִזֶּקֶן^a)
לֹא^b) (יֻכַּל^c) לָרְאוֹת וַיֵּנֶשׂ אֹתָם אֵלָיו וַיִּשָּׁק לָהֶם וַיִּתְּבֵק לָהֶם :
11 וַיֹּאמֶר יִשְׂרָאֵל אֶל-יוֹסֵף רְאֵה פָנֶיךָ לֹא פָלַדְתִּי וְהִנֵּה הָרְאָה
12 אֹתִי אֱלֹהִים גַּם אַתָּה-וְרַעְיָה : וַיּוֹצֵא יוֹסֵף אֹתָם מֵעַם בְּרָכִיו
13 (וַיִּשְׁתַּחֲוֶי^d) לְאִפְסֵי אֲרָצָה : וַיִּקַּח יוֹסֵף אֶת-שְׁנֵיהֶם^e) אֶת-אִפְרַיִם
בְּיָמֵינוּ מִשְׁמָאל יִשְׂרָאֵל וְאֶת-מְנַשֶּׁה בְּשִׁמְאֵלוֹ מִיְמִין יִשְׂרָאֵל
14 וַיֵּנֶשׂ אֵלָיו : וַיִּשְׁלַח יִשְׂרָאֵל אֶת-יָמִינוֹ וַיִּשָּׂא^f) עַל-רֹאשׁ
אִפְרַיִם וְהִיא הַצַּעִיר וְאֶת-שִׁמְאֵלוֹ עַל-רֹאשׁ מְנַשֶּׁה שְׂבִל
15 מִן אֶת-יָדָיו כִּי מְנַשֶּׁה הַבְּכוֹר^g) : וַיִּבְרַךְ אֶת-יוֹסֵף^h) וַיֹּאמֶר
הָאֱלֹהִים אֲשֶׁר הִתְהַלְכִּי אֲבֹתִי לִפְנֵי אֲבֹתָם וַיִּצְחַד
16 הָאֱלֹהִים הִרְעָה אֹתִי מִעוּרִיⁱ) עַד-הַיּוֹם הַזֶּה : הַמְלֹאךְ^j) הַגָּדֹל
אֹתִי מִקֵּד-רָע יִבְרַךְ אֶת-הַנְּעִרִים^k) וַיִּקְרָא בָהֶם שְׁמִי וְשֵׁם

u) Sam. LXX. וְכַשְׁמֵעוֹן. i) Sam. LXX. Vulg. לְךָ וְלֹדְתָהּ. v) Sam. LXX. insert מִפָּדֹן. w) Sam. LXX. insert לְבָאִי מִצְרַיִם. x) Sam. LXX. insert מִצְרַיִם. y) Sam. LXX. insert אֶתְרִיף. z) Sam. LXX. insert אֱלֹהִים. a) Sam. LXX. insert מִזֶּקֶן. b) Sam. LXX. insert לֹא. c) Sam. LXX. insert יֻכַּל. d) Sam. LXX. insert וַיִּשְׁתַּחֲוֶי. e) Sam. LXX. insert אֶת-שְׁנֵיהֶם. f) Sam. LXX. insert וַיִּשָּׂא. g) Sam. LXX. insert הַבְּכוֹר. h) Sam. LXX. insert וַיִּבְרַךְ. i) Sam. LXX. insert מִעוּרִי. j) Sam. LXX. insert הַמְלֹאךְ. k) Sam. LXX. insert אֶת-הַנְּעִרִים.

וַתְּהִי בַּבּוֹאֹתָהּ^ע וַתַּתֵּם חֲמִישִׁית^ד לַפֶּרֶעַה וְאַרְבַּע תְּהִלָּה^ה יִהְיֶה 24
 לָכֶם לְזֶרַע הַשָּׂדֶה וְלֹאֲכֹלֵכֶם וְלֹאֲשֹׂר בְּבִתְיֵיכֶם וְלֹאֲכֹל לְמִסְפָּכֶם:
 וַיֹּאמְרוּ הַחַיִּיתָנוּ^ו נִמְצָא־חֵן בְּעֵינֵי אֲדֹנָי וְהִינוּ עֲבָדִים לַפֶּרֶעַה: כֹּה
 וַיֵּשֶׁם אֹתָהּ יוֹסֵף לְחֹק עַד־הַיּוֹם הַזֶּה עַל־אַרְמֶת מִצְרַיִם 26
 לַפֶּרֶעַה לְחָמֶשׁ רֶק אַרְמֶת הַכְּהֻנִּים לְבָדָם^ז לֹא הָיְתָה לַפֶּרֶעַה:
 וַיָּשָׁב יִשְׂרָאֵל בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם בְּאֶרֶץ גִּשְׁן וַיֵּאחָזֵוּ כָּה וַיִּפְרוּ 27
 וַיְרִבּוּ מְאֹד: פ וַיְחִי יַעֲקֹב בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם שְׁבַע עֶשְׂרֵה שָׁנָה 28
 וַיְהִי^ח וּמִי־יַעֲקֹב שָׁנֵי חֲדָיו שְׁבַע שָׁנִים וְאַרְבָּעִים וּמֵאָה שָׁנָה:
 וַיִּקְרָבוּ יְמֵי־יִשְׂרָאֵל לְמוֹת וַיִּקְרָא לְבָנָיו יוֹסֵף וַיֹּאמֶר לוֹ אִם־נָא 29
 מִצָּאֵתִי חֵן בְּעֵינֶיךָ שִׁים־נָא יָדְךָ תַּחַת יְרֵכִי וְעָשִׂיתָ^י עֲשֹׂדִי חֶסֶד
 וְאַמֶּת אֲלֵנָּא חֲקַבְרֵנִי בְּמִצְרַיִם: וְשִׁבְבֹתִי עִם־אֲבוֹתִי וּנְשָׂאֲתָנִי לִ
 מִמִּצְרַיִם וַיִּקְבְּרֵנִי בְּקִבְרָתָם וַיֹּאמֶר אֲנִי אֶעֱשֶׂה כְּדִבְרְךָ^י: וַיֹּאמֶר 31
 הַשְׁבֵּעָה^א לִי וַיִּשְׁבַּע לוֹ וַיִּשְׁתַּחֲוֶי^ב יִשְׂרָאֵל עַל־רֹאשׁ הַמִּטָּה^ב):

מח 48

וַיְהִי אַחֲרָיָהּ^א הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה וַיֹּאמֶר יוֹסֵף הִנֵּה אָבוֹד חִלָּה א
 וַיִּקָּח אֶת־שְׁנֵי בָנָיו עִמּוֹ אֶת־מְנַשֶּׁה וְאֶת־אֶפְרַיִם^ב: וַיַּעַד 2
 לַיַּעֲקֹב וַיֹּאמֶר הִנֵּה בָנֶךָ יוֹסֵף בָּא אֵלַיָּה וַיַּחֲחֹק יִשְׂרָאֵל
 וַיָּשָׁב עַל־הַמִּטָּה: וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב אֶל־יוֹסֵף אֵל שְׁדִי^ג יִרְאֶה 3
 אֵלַי בְּלוֹחִ^ד בְּאֶרֶץ כְּנָעַן וַיִּכְרֶד אֹתִי: וַיֹּאמֶר אֵלַי הַנְּנִי 4
 מִכְּרָדָּה^ה וְהִרְבִּיתִּי וַתַּתִּיךָ לְקַחֵל עִמִּים וַתַּתִּי אֶת־הָאֶרֶץ

c) Sam. בתבואתה. d) Sam. חמישה. e) Sam. הירות. f) Sam. ונא. g) Sam. לבנה. h) Cdd. Sam. ויהיו. i) Sam. inserts. j) Cdd. Sam. כדברך. k) Sam. השבע. l) Sam. וישחוו. m) Vid. n. n) Sam. אשר. o) LXX. insert: ἡλθε πρὸς Ἰανώβ. p) LXX. ὁ θεός μου. q) Sam. כלוזה. r) Sam. מפרך.

14 מצילים וארץ כנען מפני חרעב: וילקט יוסף את-כל-הכסף
הנמצא בארץ-מצרים ובארץ כנען בשכר אשר-הם שוכרים
ט ויבא יוסף את-הכסף^q) ביתה פרעה: ויתם הכסף מארץ
מצרים ומארץ כנען^r) ויבאו כל-מצרים אל-יוסף לאמל
16 הבה-לנו לחם ולמטה נמות נגדה כי אפס כסף^s): ויאמר יוסף
17 הבו מקניכם ואחנה לכם^t) במקניכם אם-אפס כסף: ויבאו
את-מקניהם אל-יוסף ויתן להם יוסף לחם בסוסים ובמקנה
הצאן ובמקנה הצקר ובחמרים וינתלם בלחם בכל-מקניהם^u)
18 בשנה ההוא: ויתלם השנה ההוא ויבאו אליו בשנה
השנית ויאמרו לו לא-נבחר מאדני כי אם-תם הכסף
וימקנה הצהמה אל-אדני לא נשאר לפני אדני בלתי אם-
19 גויתנו ואדמתנו: למטה נמות לעיניך גם-אנחנו גם-אדמתנו
קנה-אתנו ואת-אדמתנו בלחם ונתת^v) אנחנו ואדמתנו עבדים
לפרעה ותרצנו ונתת ולא נמות והאדמה^w) לא חשם:
כ ויקן יוסף את-כל-אדמת מצרים לפרעה כי-מכרו מצרים^x)
21 איש שורו כי-חזק עליהם^y) חרעב ויהי הארץ לפרעה: ואת-
העם העביר אתו לערים^z) מקצה גבול-מצרים ועד-קצהו^a):
22 רק אדמת הכהנים לא קנה כי חזק לכהנים מאת פרעה
ואכלו את-חלקם אשר נתן להם פרעה על-כן לא מכרו את-
23 אדמתם: ויאמר יוסף אל-העם הן קניתי אתכם היום
ואת-אדמתכם לפרעה הא-לכם ורע ורעו את-האדמה:

q) LXX. את כל הכסף. r) Sam. בנער, but ead. as Heb. s) Sam.
הכסף, and so in v. 16 t) Sam. LXX. Vulg. ואתן לכם להם. u) Sam.
מקניהם. w) Sam. ונטי. x) Sam. והאמרה; so the Lond. Polygl.
and ead. but Kennicott reads as in the text. y) LXX. supply
לפרעה. z) Sam. עליהם. a) Sam. LXX. לעבדים; vid. n.
b) Cdd. Sam. LXX. Vulg. Saad. עד קצהו.

מז 47

ויבא יוסף ויגד לפרעה ויאמר^א אבי ואחי וצאנם ובקרם
 וכל-אשר להם באו מארץ כנען והנם בארץ גשן: ומקצה^ב
 אחיו לקח^ג חמשה אנשים ויצגם לפני פרעה: ויאמר^ד
 פרעה אל-אחיו^ה מה-מעשיכם ויאמרו אל-פרעה רעה^ו צאן
 עבדיך גם-אנחנו גם-אבותינו^ז: ויאמרו אל-פרעה לגור^ח
 בארץ באנו כראין מרעה^ט לצאן אשר לעבדיך כי-כבד הרעב
 בארץ כנען ועתה ישובנו-גא עבדיך^י בארץ גשן: ויאמר^{יא}
 פרעה אל-יוסף לאמר^{יב} אביך ואחיו באו אליך: ארץ מצרים
 לפניך הוא במיטב הארץ הושב את-אביך ואת-אחיו ישבו
 בארץ גשן ואם-ירעת ויש-בם^{יג} אנשי-חיל ושממם שרי
 מקנה על-אשר-לי: ויבא^{יד} יוסף את-יעקב אביו ועמדהו
 לפני פרעה ויברך יעקב את-פרעה: ויאמר פרעה אל-
 יעקב במה ימי שני חייך: ויאמר יעקב אל-פרעה ומי^{טו}
 שני מנורי^{טז} שלשים ומאת שנה מעט ורעים הו ימי שני
 חיי ולא השניו את-ימי שני^{יז} חיי אבתי בימי מנוריהם^{יח}:
 ויברך יעקב את-פרעה ויצא מלפני פרעה: וישב יוסף^{יט}
 את-אביו ואת-אחיו ויתן להם אחוזה בארץ מצרים במיטב
 הארץ בארץ רעמסס כאשר צוה פרעה: ויכלכל יוסף^כ
 את-אביו ואת-אחיו ואת כל-בית אביו לחם לפי הפוף:
 ולחם אין בכל-הארץ כי-כבד הרעב מאוד וחלה^{כא} ארץ

e) Sam. inserts אלו. d) Sam. inserts עמ. e) Sam. LXX.
 Syr. Saad. יוסף. f) Cdd. Sam. רעי. g) Sam. מנוריו. h) Sam.
 Syr. Saad. but cdd. as Heb. i) Omitted in LXX. j) LXX. omit what
 follows, from אביך as far as גשן in v. 6. k) Sam. בם.
 l) Sam. ויבא. m) Sam. מנרי. n) Cd. 1. Sam. LXX. omit שני
 o) Sam. מנוריהם. p) Sam. וחלה.

22 וְהָפִים^ע) וְאָרֶד^ד): אֵלֶּה בְּנֵי רְחֵל אֲשֶׁר יָלְדָה^ה לְיַעֲקֹב בְּלִנְפֹשׁ
 23 אֲרֶבֶּעָה עָשָׂר^ה): וּבְנֵי-דָן חָשִׁים^ו): וּבְנֵי נַפְתָּלִי יִחְצִאל^ז) וּגְוִי
 24 כֹה וְעֶזְרָא^ח) וְשָׁלֹם^ט): אֵלֶּה בְּנֵי בְלָחָה אֲשֶׁר-נָתַן לָכֵן לְרַחֵל בְּתוּ
 26 וַתֵּלֶד אֶת-אֵלֶּה לְיַעֲקֹב בְּלִנְפֹשׁ שְׁבַע^י): כָּל-הַנָּפֶשׁ^י) הַבָּאָה
 לְיַעֲקֹב מִצִּיּוֹמָה וְצֹאֵי יָרְכוּ מִלֵּבָד נָשִׂי בְנֵי-יַעֲקֹב בְּלִנְפֹשׁ
 27 שְׁשִׁים וָשֵׁשׁ: וּבְנֵי יוֹסֵף אֲשֶׁר-יָלְדָה-לוֹ^כ) בַּמִּצְרַיִם נָפֶשׁ שְׁנַיִם^כ)
 28 כָּל-הַנָּפֶשׁ לְבֵית-יַעֲקֹב הַבָּאָה מִצִּיּוֹמָה שְׁבַע^ל): ׀ וְאֶחָד
 יְהוּדָה שָׁלַח לִפְנֵי אֶל-יֹסֵף לְחֹרֶת^מ) לִפְנֵי גִשְׁנָה וַיָּבֹאוּ
 29 אֶרְצָה^מ) גִּשֶׁן: וַיֹּאמֶר יוֹסֵף מִרְכַּבְתּוֹ וַיַּעַל לִקְרֹאת-יִשְׂרָאֵל
 אָבִיו גִּשְׁנָה וַיֵּרָא^נ) אֵלָיו וַיִּפֹּל עַל-צוּרָתוֹ^נ) וַיִּבֶךְ עַל-צוּרָתוֹ
 ל עוֹד: וַיֹּאמֶר יִשְׂרָאֵל אֶל-יוֹסֵף אֲחִיחָה הִפְעַם אֲחִירִי רְאוּתִי^ס)
 31 אֶת-פְּנִי^ס) כִּי עוֹדָה הִי: וַיֹּאמֶר יוֹסֵף אֶל-אֶחָיו וְאֶל-בָּתִּים
 אֲבִיו^ס) אָעֵלָה וְאֶנִּידָה לְפָרְעָה וְאֶמְרָתִי^ס) אֵלָיו אֲחִי וּבִיתִי-אֲבִי
 32 אֲשֶׁר בְּאֶרֶץ-כְּנָעַן בָּאוּ אֵלָי: וְהָאֲנָשִׁים רָעִי עָמָן כִּי-אֲנִשִּׁי
 33 מִקֵּנָה הָיוּ וְצֹאנִם וּבָקָרָם וְכָל-אֲשֶׁר לָהֶם הֵבִיאוּ: וְהָיָה^ט)
 34 כִּי-יִקְרָא לָכֶם פָּרְעָה וְאָמַר מַה-פַּעֲשֵׁיכֶם: וְאָמַרְתֶּם אֲנִשִּׁי
 מִקֵּנָה הָיוּ עַבְדֵּיךָ מִנְעַרְיָנוּ^י) וְעַד-עֹשֶׂה גַם-אֲנַחְנוּ גַם-אֲבֹתֵינוּ
 בַּעֲבוּר הַשָּׁבוּ בְּאֶרֶץ גִּשֶׁן בִּרְתוּעַבַת מִצְרַיִם כָּל-רָעָה^י) צֹאֵן:

e) Sam. ואפם, Numb. 26: 39. f) LXX. instead of וארד וחס' have: *Ἡγάδ' ἐγέννησε τὸν Ἀράδ*. Syr. have for the latter אֶרֶד. Vid. n. on this entire verse. g) Cdd. Sam. LXX. Vulg. Syr. ילדה. h) Sam. ארבע עשרה; LXX. *δεκαοκτώ*. i) Cdd. חָשִׁים, Numb. 26: 42. שוּחִים. j) 1 Chr. 7: 13. יִחְצִיאל. k) Sam. יֵר. l) Sam. and 1 Chr. 7. וְשָׁלֹם. m) Sam. שְׁבַע. n) Cd. 1. LXX. o) Cdd. Sam. ילדו לו. p) LXX. *ἐντέτα*. q) LXX. *ἰβδουμηνουπένετε*, and so Acts 7: 14. r) Sam. לְהִרְאוֹת. s) Sam. Vulg. ויבא ארץ. t) Sam. ויראה. u) Sam. צוּרָתוֹ twice. v) Sam. רְאוּתִי. w) Sam. omits אֶת. x) LXX. omit אֲבִיו וְאֶת. y) Sam. וְאָמַר. z) Omitted in LXX. a) Sam. מִנְעַרְיָנוּ. b) הָעֵץ בְּצִיר. Cdd. Sam. Syr. Vulg. Onk. רָעִי.

וַיְכִין^א וַיַּחַר^ב וַשָּׂאֵל פְּנֵה־הַנְּעֻמִּית: וּבְנֵי לֵוִי גִרְשֹׁן^ג קָהָת^ד 11
 וּמְרָרִי: וּבְנֵי יְהוּדָה עֹר וְאוֹנָן וְשִׁלָּה^ה פַּרְץ וְגֵרָח וְיִמְתָּ עֹר 12
 וְאוֹנָן בְּאֶרֶץ כְּנָעַן וַיְהִי בְנֵי־פַרְץ חֲצֹרֹן וְחִמְלִי^ו: וּבְנֵי יִשְׁשַׁכָּר 13
 תּוֹלַע וְפוֹחִי^ז וַיּוֹכֵא^ח וְשִׁמְרוֹן^ט: וּבְנֵי זְבֻלֹן^י סִרְדִּי^י וְאֶלֹן 14
 וַיַּחֲלֵאֲלִי^י: אֵלֶּה בְנֵי לֵאָה אֲשֶׁר יָלְדָה לַיַּעֲקֹב בְּפָנָן אֲרָם וְאֵת 15
 דִּינָה בְתוּלָה פְּלִגְנֶשׁ כְּנִזִּי וּבְנֹתָיו^כ שְׁלֹשִׁים וּשְׁלֹשׁ: וּבְנֵי לֵוִי 16
 צַפְנִי^כ וְחָנִי שׁוֹנִי^כ וְאַצְבֵּן^כ עֲרִי^כ וְאֶרְדִּי^כ וְאֶרְאֵלִי^כ: וּבְנֵי 17
 אֲשֶׁר יָמְנָה וַיִּשְׁנָה וַיִּשְׁנִי וּכְרִיעָה וַיִּשְׂרָח אַחֲתָם וּבְנֵי בְרִיעָה חֶבֶר
 וּמִלְכִּיאֵל: אֵלֶּה בְנֵי וְהָפָה אֲשֶׁר־נָתַן לָבֵן לְלֵאָה בְתוּלָה 18
 אֶת־אֵלֶּה לַיַּעֲקֹב שֵׁשׁ עָשָׂרָה נַפְשׁ: בְּנֵי רַחֵל אֵשֶׁת יַעֲקֹב 19
 יוֹסֵף וּבְנִימֵן: וַיּוֹלֵד לְיוֹסֵף בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם אֲשֶׁר יָלְדָה־לוֹ כ 20
 אֶסְנָה בֵּת־פְּטוּחֵי פֶרַע כְּתוֹן אֵן^א אֶת־מְנַשֶּׁה וְאֶת־אֶפְרַיִם^א: וּבְנֵי 21
 בְּנִימֵן בְּלַע וְכִבְרִי^ב וְאַשְׁבֵּל^ב גִּרָא^ב וְנַעֲמָן אֲחִי^ב וְרָאשִׁי^ב מִסִּים^ב 21

d) 1 Chr. יָרִיב. e) Sam. יַעֲרָה, 1 Chr. יִרְחָה. f) 1 Chr. 6: 1. גִּרְשֹׁן. g) Cdd. mult. Syr. Vulg. Saad. וְקָהָת. h) Sam. שִׁלָּה. i) Sam. וְיִמְתָּ וְחִמְלִי. j) So Numb. 26: 23; but 1 Chr. 6: 1. Sam. LXX. וְיִמְתָּה. k) Sam. LXX. and Numb. 26: 24. וַיִּשְׁכָּר; 1 Chr. 7: 1. וַיִּשְׁכָּר, but וַיִּשְׁכָּר. l) Sam. וְשִׁמְרוֹן. m) Sam. וְזִבְלֹן. n) Syr. זִבְלֹן. o) LXX. Ἀχούλ. p) Sam. וּבְנֹתָיו. q) Sam. and Numb. 26: 15. צַפְנִי. r) Cdd. Sam. LXX. Vulg. Syr. Saad. וְשׁוֹנִי. s) LXX. Θασοβάν, reading וְאַצְבֵּן, & (Λ) being confounded with η (Λ); Numb. 26: 16. וְאַצְבֵּן; Sam. Syr. וְאַצְבֵּן. t) Sam. LXX. Syr. עֲרִי. u) Syr. and Numb. 26: 17. וְאֶרְדִּי. v) Sam. וְאֶרְדִּי. Syr. וְאֶרְדִּי. w) Sam. בֵּת פֶּטְרָה כְּתוֹן. x) LXX. add: ἐγένοντο δὲ υἱοὶ Μανασσῆ, οὓς ἔτεκεν αὐτῷ ἡ παλλακὴ ἡ Σύρα, τὸν Μαχίρ· Μαχίρ δὲ ἐγέννησε τὸν Γαλαάδ. υἱοὶ δὲ Ἑφραὶμ ἀδελφοῦ Μανασσῆ· Σουταλαάμ καὶ Ταάμ, υἱοὶ δὲ Σουταλαάμ· Ἐδώμ. y) Syr. وَاَسْبَل. z) LXX. ἐγένοντο δὲ υἱοὶ Βαλά. a) Sam. וְרָחֵל. b) Sam. אֲחִים. c) Syr. وَاَسْبَل. d) LXX. Μαμφίμ, Numb. 26: 39. וְשִׁמְשֹׁם, 1 Chr. 7: 12. וְשִׁמְשֹׁם.

משל בכל-ארץ מצרים ויפג לבו כי לא-האמין^א) להם:
 27 וידברו אליו את כל-דברי יוסף אשר דבר אליהם וירא
 את-הענלות אשר-שלה יוסף לשאת אתו ותלי רוח יעקב
 28 אביהם: ויאמר (ישׂראל¹) רב^ב) ער-יוסף בני חיי אלכה ואראני
 בטרם אמות:

כו 46

א ויפג ישׂראל וכל-אשר-לו ויבא בארצה^א) שבע ויובח ויחיים
 2 גאלתי אביו וצחק: ויאמר אליהם ו לישראל במראת
 3 הלילה ויאמר יעקב ו יעקב ויאמר הנני: ויאמרו^א) אנכי
 4 האל^א) אלי אביה אל-חירא מרדח^א) מצרימה כי-לנוי גדול
 4 אשימה שם: אנכי אבר עפר מצרימה ואנכי אעלה גם-
 5 ה עלה ויוסף וישית ידו^א) על-עיניו: ויקם יעקב מבאר שבע
 6 וישאו בני-ישׂראל את-יעקב^א) אביהם ואת-משפח^א) ואת-נשיהם
 6 בענלות אשר-שלה פרעה לשאת אתו: ויקחו את-מקניהם
 7 ואת-רכושם^א) אשר רכשו בארץ כנען ויבאו מצרימה יעקב
 7 וכל-זרעו אתו: בניו ובני בניו אתו^א) בנותיו ובנות^א) בניו וכל-
 8 זרעו הביא אתו מצרימה: ואלה שמות בני-ישׂראל
 9 הבאים מצרימה^א) יעקב ובניו בלר^א) יעקב ראובן: ובני^א) ראובן
 י חנוך ופלוא וחרץ^א) וברמי: ובני שמעון וימין ואהר^א)

k) Sam. דאמן. l) Cd. 1. Vulg. Syr. Saad. omit. m) Cd. 1. LXX. Vulg. Syr. Onk. Saad. רכ לי. n) Sam. באר. o) LXX. Vulg. insert לו. p) LXX. seem to have omitted האל here. q) Sam. מרדח. r) Sam. ידיו. s) Omitted in LXX. t) Cdd. 'אח. u) Cdd LXX. Vulg. ואח כל ר'. v) Omitted in Cdd. Saad. w) Sam. בננו. x) LXX. insert: *ἀμα ἰακώβ τῶ πατρὶ αὐτῶν*. y) Sam. במר. z) Cdd. Vulg. Syr. בני. a) Cdd. mult. Sam. LXX. Onk. חנוך. b) Numb. 26: 12, 1 Chr. 4: 24. נמואל. c) Omitted in 1 Chr.

לָךְ: וּכְלַכְלַתִּי אֶתְּךָ שָׁם בִּירְעוֹר חֲמֵשׁ שָׁנִים רָעַב פֶּן־תִּתְּנֶנּוּ 11
 אֶתָּה וּבִיתְךָ וְכָל־אֲשֶׁר־לָךְ: וְהָנָה עֵינֶיכֶם רְאוֹת וְעֵינֵי אֶחָי 12
 בְּנִימָן בִּרְפִי^a) הַמַּדְבָּר אֲלֵיכֶם: וְהִזְרַתְּם לְאָכְלִי אֶת־כָּל־כְּבוֹדִי^b) 13
 בְּמִצְרַיִם וְאֵת כָּל־אֲשֶׁר רְאִיתֶם וּמִתְרַתֶּם וְהִזְרַתְּם אֶת־אָכְלִי 14
 הָנָה: וַיִּפֹּל עַל־צוּאָרָיו^c) בְּנִימָן־אֶחָיו וַיִּבָּךְ וּבְנִימָן בָּכָה עַל־ 15
 צוּאָרָיו^d): וַיִּנָּשֶׁק לְכָל־אֶחָיו וַיִּבָּךְ עֲלֵהֶם^e) וְאֶחָדִי בֶן־דָּבְרֵי 16
 אֶחָיו אֶתּוֹ: וְהַקֵּל^f) נִשְׁמַע בֵּית פֶּרְעָה לֵאמֹר כָּאוּ אֶחָי יוֹסֵף 17
 נִימִטֵּב בְּעֵינֵי פֶרְעָה וּבְעֵינֵי עֲבָדָיו^g): וַיֹּאמֶר פֶּרְעָה אֶל־יוֹסֵף 18
 אָמֵר אֶל־אֶחֱיךָ וְאֵת עָשׂוֹ טַעֲנוּ אֶת־בְּעִירְכֶם וּלְכוּ־בָאוּ^h) 19
 אֶרֶצָה כְּנָעַן: וּקְחוּ אֶת־אֲבִיכֶם וְאֶת־בְּהֵמֵיכֶם וּבָאוּ אֵלַי וְאֶתְּנָהⁱ) 20
 לָכֶם אֶת־טוֹב^j) אֶרֶץ מִצְרַיִם וְאֶבְלוּ אֶת־חֵלֶב הָאָרֶץ: וְאֶתָּה 21
 צִוִּיתָה^k) וְאֵת עָשׂוֹ קָחוּ־לָכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם עֲגֻלוֹת לְמִסְפָּכֶם 22
 וּלְנִשְׁיָכֶם־וּנְשֵׁאתֶם אֶת־אֲבִיכֶם וּבָאתֶם: וְעֵינֵיכֶם אֶל־תִּתְּנֶם^l) עַל־ 23
 כָּלֵיכֶם כִּי־טוֹב כָּל־אֶרֶץ מִצְרַיִם לָכֶם הוּא: וַיַּעֲשׂוּ־בֶן־בְּנֵי 24
 יִשְׂרָאֵל כִּדְבַר יוֹסֵף עֲגֻלוֹת עַל־פִּי פֶרְעָה^m) וַיִּתֵּן לָהֶם צֹהַר 25
 לְדֶרֶךְ: לְכָלֶם נָתַן לְאִישׁ חֲלִיפוֹת שְׂמֻלָּהⁿ) וּלְבְנֵימָן נָתַן שְׁלֹשׁ 26
 מֵאוֹת כֶּסֶף וְחֲמֵשׁ הַלֶּפֶת שְׂמֻלָּה: וּלְאֶבְיוֹ שְׁלַח כֹּוֹאֵל 27
 עֲשָׂרָה חֲמֹרִים נִשְׂאִים מִמָּוֶה^o) מִצְרַיִם וַיַּעֲשֶׂר אֶת־נָתַן נִשְׂאִים^p) כֹּד 28
 וְלָהֶם וּמִזֶּן לְאֶבְיוֹ לְדֶרֶךְ: וַיִּשְׁלַח אֶת־אֶחָיו וַיִּלְכוּ וַיֹּאמֶר 29
 אֲלֵהֶם^q) אֶל־תִּרְגְּזוּ^r) בְּדֶרֶךְ: וַיַּעֲלוּ מִמִּצְרַיִם וּבָאוּ אֶרֶץ^s) כְּנָעַן כֹּה 30
 אֶל־יַעֲקֹב אֲבִיהֶם: וַיָּגֵדוּ לוֹ לֵאמֹר עוֹד יוֹסֵף^t) חַי וְכִי־הוּא 31

q) Sam. פִּי. r) Sam. כְּבָרִי. s) Sam. צוּאָר. l) Sam. צוּאָרִי.
 u) Sam. עֲלֵיהֶם. v) Sam. וְהַקֵּל. w) Cdd. 2. Vulg. Saad. כָּל
 עֲבָדָיו. x) Sam. וּכְאוּ. y) Sam. וְאֶתָּה. z) Cd. 1. Vulg. LXX.
 c) LXX. וְעֵינֵיכֶם אֶל חֲמוֹם. b) Sam. מִצְרַיִם. a) Sam. אֶת כָּל טוֹב
 add: τοῦ βασιλέως. d) Sam. חֲלִיפוֹת שְׂמֻלוֹת twice. e) Sam. Syr.
 insert אֶרֶץ. f) Sam. אֶתְּנָה נִשְׂאִים. g) Sam. אֲלֵיהֶם, and so in v. 27.
 h) Sam. חֲחֲרָגוֹ. i) Cdd. Sam. אֶרֶצָה. j) LXX. Vulg. add כֶּנֶן.

הַנֶּעַר מֵעַם אֲבִי^א). לֵאמֹר אִם־לֹא אֲבִיאֲנִי אֵלֶיךָ^ב) וְהִטָּאתִי לְאֲבִי
33 כָּל־הַיָּמִים: וְעָתָה חָשֹׁב־נָא עֲבֹדָה תַּחַת הַנֶּעַר עָבֵד לְאֹדֹנִי
34 וְהַנֶּעַר יַעֲלֶה^ג) עִם־אֲחִיו: כִּי־יֵאָדָה אֲעֲלֶה אֶל־אֲבִי וְהַנֶּעַר אֵינֶנּוּ
אִתִּי^ד) פֶּן אֶרְאֶה בְּרָעָה^ה) אֲשֶׁר יַמְצֵא אֹתִי־אֲבִי:

מה 45

א וְלֹא-יָבֹל יוֹסֵף לְהִתְאַפֵּק לְכָל חֲנֻצִּים עָלָיו וַיִּקְרָא חוּצֵיאוֹ
 בְּלִאִישׁ מַעֲלִי) וְלֹא-עָמַד אִישׁ אֹתוֹ בְּהִתְתַּעַ יוֹסֵף אֶל-אֶחָיו:
 2 וַיִּתֵּן אֶת-קִלְוֹ^א בְּבָבֵי וַיִּשְׁמְעוּ מִצָּרִים^ב וַיִּשְׁמְעוּ^ג בֵּית פְּרָעוֹה:
 3 וַיֹּאמְרוּ יוֹסֵף אֶל-אֶחָיו אֲנִי יוֹסֵף הָעוֹד אֲבִי חַי וְלֹא-יָבֹלוּ
 4 אֶחָיו לַעֲנֹת אֹתוֹ כִּי גִבְהָלוּ מִסְּגֻלָּה: וַיֹּאמְרוּ יוֹסֵף אֶל-אֶחָיו
 גִּשְׂרָגָא אֵלַי וַיִּגְשׁוּ וַיֹּאמְרוּ אֲנִי יוֹסֵף אֲחִיכֶם אֲשֶׁר-מִבְרַתֶּם
 ה אֹתִי מִצָּרִימָה: וַעֲשֵׂה וְאֶל-תַּעֲצֹבוּ וְאֶל-יִחַר בְּעֵינֵיכֶם כִּי-
 6 מִבְרַתֶּם אֹתִי הִנֵּה כִּי לִמְתִּיחָה שְׁלַחְנִי אֱלֹהִים לִפְנֵיכֶם: כִּי-
 7 יֵחַ שְׁנֵתִים הָרַעֲבָ^א בְּקֶרֶב הָאָרֶץ וְעוֹד חֲמִשׁ שָׁנִים אֲשֶׁר אֵין
 8 חֲרִישׁ וְקָצִיר: וַיִּשְׁלַחְנִי אֱלֹהִים לִפְנֵיכֶם לְשׁוֹם^ב לָכֶם שְׁאֵרִית^ג
 9 בָּאָרֶץ וּלְהַחְיֹת לָכֶם לְפִלִּיסְתָּה^ד גְּדֻלָּה: וַעֲשֵׂה לֹא-אַתֶּם שְׁלַחְתֶּם
 10 אֹתִי הִנֵּה כִּי הֵאֱלֵחִים וַיִּשְׁימֵנִי^א לְאֵב לְפָרַעַה וּלְאֲדֹנָי לְכָל-
 11 בֵּיתוֹ וּמִשָּׁל בְּכָל-אֶרֶץ מִצְרָיִם: מִחֲרֹ וַעֲלִי אֶל-אֲבִי
 12 וְאֶמְרָתֶם אֵלָיו כֹּה אָמַר בְּנֵךְ יוֹסֵף שְׁמַעְנִי אֱלֹהִים לְאֲדֹנָי לְכָל-
 13 מִצְרָיִם רַחֵם אֵלַי אֶל-תַּעֲמֹד: וַיִּשְׁבַּת בְּאֶרֶץ-גֶּשֶׁן וְהָיִיתָ
 14 קְרוֹב אֵלַי אֹתָהּ וּבְנֶיךָ וּבְנֵי בְנֶיךָ וְצִאֲתָה^א וּבִקְרָה וּכְלֵאֲשֶׁר-

2) Sam. אִבְזָה, Syr. אִבְזָה. a) LXX. add: καὶ στήσαν αὐτὸν ἐν ὠκείῳ σου. b) Sam. יַעֲלָה. c) Cdd. LXX. אִחְזָה. d) Sam. בָּרַעָה. e) Sam. וְדַרְצָה. f) Sam. כְּעָלָה. g) Sam. קָלוּ. h) LXX. πάντες οἱ Αἰγύπτιοι. i) Sam. וַיִּשְׁמְעוּ. j) Omitted in LXX. k) Sam. רָעַב. l) Sam. לָשִׁים. m) Sam. שִׁמְרוּהָ. n) Sam. פִּלְסָהּ. o) Sam. וַיִּשְׁמְעִי. p) Sam. צִאָנָה.

לְאֶרְצוֹ גַם-אֶנְחָנוּ גַם אֲשֶׁר-נִמְצָא הַנָּכִיעַ בָּהֶן: וַיֹּאמֶר 17
 חֲלִילָה לִי מַעֲשֵׂוֹת וְאַתָּה הָאִישׁ אֲשֶׁל נִמְצָא הַנָּכִיעַ בְּיָדוֹ הוּא
 יִהְיֶה-לִּי עֹבֵד וְאַתָּם עָלוּ לְשָׁלוֹם אֶל-אֲבִיכֶם: ס
 וַיֵּזֶשׁ אֱלֹהֵי יְהוָה וַיֹּאמֶר בִּי אֲרָגוּ יִדְבַר-נָא עֲבָדְךָ דָּבָר 18
 בְּאָזְנִי אֲרָגִי וְאֶל-יָחִיד אִפְּךָ בַּעֲבָדְךָ כִּי בְּמֶדֶת בְּפָרְעָה: אֲדֹנִי 19
 שְׂאֵל אֶת-עֲבָדָיו לֵאמֹר הַיּוֹשֵׁב לָכֶם אָב אִו-אֵח: וַיֹּאמֶר אֶל-כ
 אֲדֹנִי יֵשׁ-לָנוּ אָב וָזֶן (וַיֵּלֶד) וְקָנִים קָטָן וְאֶחָיו^h מִתּוֹ וַיִּתֵּן הוּא
 לְבָדוֹ לְאִמּוֹ וְאָבִיו אֶהְיֶה: וַתֹּאמֶר אֶל-עֲבָדֶיךָ הוֹדִיעוּⁱ אֵלַי 21
 וְאֶשְׁמַח עִינִי עֲלֵיהֶם: וַתֹּאמֶר אֶל-אֲרָגִי לֹא-יִבָּל הַנָּעַר לְעֹבֵד 22
 אֶת אָבִיו וְעֹבֵד אֶת-אָבִיו וְמִתּוֹ: וַתֹּאמֶר אֶל-עֲבָדֶיךָ אִם-לֹא 23
 יִכַּר אֲחִיכֶם הַקָּטָן אֲחֵכֶם לֹא תִסְפֹּן^k לְרֹאשׁוֹ פָּנָי: וַיְהִי כִי 24
 עָלִינוּ אֶל-עֲבָדְךָ אָבִי^l (וַנִּגְדַּל-לֹא) אֶת דְּבָרֵי אֲדֹנִי: וַיֹּאמֶר אָבִינוּ כֹּה 25
 שָׁבוּ^m שְׁבִירוּ-לָנוּ מַעֲשֵׂי-אָבֶל: וַתֹּאמֶרⁿ לֹא נִבָּל לָדַח אִם-יֵשׁ 26
 אֲחִינוּ הַקָּטָן אֲתָנוּ וַיִּרְדּוּ בִּירְלָא נִבָּל לְרֹאשׁוֹ פָּנָי^o הָאִישׁ
 וְאֲחִינוּ הַקָּטָן אֵינָנו אֲתָנוּ: וַיֹּאמֶר עֲבָדְךָ אָבִי^p אֲתָם 27
 יִדְעֵתֶם כִּי שָׁנִים יִלְחָד-לִי אֲשֶׁתִּי: וַיֵּצֵא הָאֲחִיר^q מֵאֵתִי וַיֹּאמֶר 28
 אֵךְ מִרְיָ מִרְיָ וְלֹא רָאִיתִיו עַד-הַנֶּה: וּלְקַחְתֶּם גַּם-אֶת-זֶה 29
 מִעֵם פָּנָי וְקַרְהוּ^r אֶחָיו^s וְהוֹרִידְתֶּם אֶת-שְׁלִיכְתִּי בְּרֶשֶׁת שְׂאֵלָה:
 וְעַתָּה כִּבְאִי אֶל-עֲבָדְךָ אָבִי^t וְהַנָּעַר אֵינָנו אֲתָנוּ^u וְנִפְשׁוֹ קְשִׁיחָה ל
 בְּנַפְשׁוֹ: וְהִלֵּה בְּרֹאשׁוֹ בִּירְאִין הַנָּעַר^v וְמִתּוֹ וְהוֹרִידוּ עֲבָדֶיךָ 31
 אֶת-שְׁלִיכְתִּי עֲבָדְךָ אָבִינוּ בְּגִזּוֹן^w שְׂאֵלָה: כִּי עֲבָדְךָ עָרַב אֶת- 32

h) Sam. ויליד. i) Sam. אחיו. j) Sam. הורידהו. k) Sam. תוסיפון. l) Cdd. 2. Sam. LXX. Syr. Vulg. Saad. אבינו. m) Sam. ונגיד לו. n) Sam. שובו. o) Cd. 1. Syr. insert לאכית. p) Sam. אח. q) LXX. Vulg. Syr. אבינו. r) Sam. אלינו. s) Sam. אחור. t) Sam. וקראו. u) LXX. add: *ἐν τῇ ὁδῷ*. v) LXX, Vulg. Syr. אבינו. w) Cd. 1. Sam. אחי. x) Sam. LXX. Vulg. insert אחנו. y) Sam. ביאמן.

3 כִּסְף שִׁבְרוּ וַיַּעַשׂ כְּדָבָר יוֹסֵף אֲשֶׁר דִּבֶּר; הַפֶּקֶד אֹר וְהַאֲנָשִׁים
 4 שְׁלָחוּ הַפֶּה^{p)} וְחִמְרֵיהֶם: הֵם יָצְאוּ אֶת־הָעֵרָ לֹא^{q)} הִרְחִיקוּ^{r)}
 וַיִּוֹסֶף אָמַר לְאִשֶּׁר עַל־בֵּיתוֹ קוֹם רִדְף אַחֲרֵי הַאֲנָשִׁים
 וְהַשְׁנֵתָם וְאִמְרָם אֲלֵהֶם^{s)} לָמָּה שַׁלַּמְתֶּם דָּעָה פָּתַח טִיבָה^{t)}:
 ה הֲלוֹא זֶה אֲשֶׁר יִשְׁתָּה אֶרְנִי כֹו וְהוּא נָחֵשׁ וְנָחֵשׁ כֹו הִרְעַתָם
 6 אֲשֶׁר עָשִׂיתֶם: וַיִּשְׁגֹּם וַיְדַבֵּר אֲלֵהֶם אֶת־הַדְּבָרִים^{u)} הָאֵלֶּה:
 7 וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו לָמָּה יְדַבֵּר אֶרְנִי בְּדָבָרִים הָאֵלֶּה חֲלִילָה לְעַבְדֶּיךָ
 8 מַעֲשׂוֹת כְּדָבָר הַזֶּה: כֵּן כִּסְף אֲשֶׁר^{v)} מְצָאנוּ בְּפִי אִמְתָּחֵינוּ
 הַחִיבָנוּ^{w)} אֵלֶיךָ מֵאֶרֶץ כְּנָעַן וְאִיךָ נִגְנֹב מִבֵּית אֶרְנִיךָ כִּסְף אֹו
 9 וְהִב: אֲשֶׁר יִמָּצָא אִתּוֹ מֵעַבְדֶּיךָ וְסֹחַ תִּם־אֲנָחֵנוּ^{x)} נְהִיָה לְאֶרְנִי
 י לְעַבְדִּים: וַיֹּאמֶר גַּם־עַתָּה כְּדַבְּרֵיכֶם כֹּן־הוּא אֲשֶׁר יִמָּצָא
 11 אִתּוֹ יִתְּנֵה לִי עֹבֵר^{y)} וְאִתָּם תִּהְיוּ נָקִים^{z)}: וַיִּמְחְרוּ וַיֹּרְרוּ^{a)} אִישׁ
 12 אֶת־אִמְתָּחָתוֹ^{b)} אֶרְצָה וַיִּפְתְּחוּ אִישׁ אִמְתָּחָתוֹ: וַיַּחֲפֹשׂ בְּגָדוֹ
 13 חֹחַל וּבִקְטָן כֹּלָה וַיִּמָּצָא הַגְּבִיעַ בְּאִמְתָּחַת בְּנִימֵן: וַיִּקְרְעוּ שַׁמְלָתָם
 14 וַיַּעֲמִם^{c)} אִישׁ עַל־חֲמָלוֹ וַיִּשְׁבִּי^{d)} הַעֲיֶירָה: וְכֹלָ יְהוּדָה וְאֶחָיו
 טו בֵּיתָה יוֹסֵף וְהוּא עֹרְנֵי שָׁם וַיִּפְּלוּ לִפְנֵי אֶרְצָה: וַיֹּאמֶר לָהֶם
 יוֹסֵף מַה־הַמַּעֲשֶׂה הַזֶּה אֲשֶׁר עָשִׂיתֶם הֲלוֹא יָדַעְתֶּם כִּי־נָחֵשׁ
 16 וְנָחֵשׁ אִישׁ אֲשֶׁר כְּמוֹנִי^{e)}: וַיֹּאמֶר יְהוּדָה מַה־נֶּאֱמַר לְאֶרְנִי מַה־^{f)}
 נִדְּבָר וּמַה־נִּצְטָרֵק הָאֱלֹהִים^{g)} מְצָא אֶת־עֵינִי עַבְדֶּיךָ הַנֵּנוּ עַבְדִּים

p) Sam. והם. q) Cdd. 2. Vulg. Syr. ולא. r) Sam. הרחיקו.
 s) Sam. אליהם, and so in v. 6. t) LXX. add: *ἵνα τί ἐκλήψατέ μου τὸ χόνδρ τοῦ ἀργυροῦ;* Vulg. "scyphus quem furati estis", and connects it with the following verse. Syr. also similarly adds אֶת־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה. u) Sam. omits אֶת־הַדְּבָרִים. v) Sam. והכסף אסר. והכסף אסר is the reading of both the Lond. and Paris Polygl., but not of Kennicott. w) Sam. הושבנו. x) Sam. יומח גם א'. y) קמץ ב'ק', and so in v. 17. z) Sam. נקזאים. a) Sam. ששלחתם ויעמסו. b) Sam. ויורדו. c) Sam. וישבו. d) Sam. כמוני. e) Cdd. 3. Sam. LXX. Vulg. Syr. Saad. והאלהים. f) Sam. ומה.

מִטְמוֹן בְּאֶמְתָּחִיכֶם בְּסִפְכֶם בָּא אֵלַי וַיֵּצֵא אֲלֵהֶם אֶת־שִׁמְעוֹן:
 וַיָּבֹא הָאִישׁ אֶת־הָאֲנָשִׁים בֵּיתָהּ יוֹסֵף^{a)} וַתֵּן־מִלֵּם וַיִּרְחֲצוּ
 רַגְלֵיהֶם וַתֵּן מִסְפִּיא^{b)} לְתַלְמִידָהֶם: וַיְבִינֵנִי אֶת־הַמִּנְחָה עַד־כֹּה
 בּוֹא^{c)} יוֹסֵף בְּצֹהָרִים כִּי שָׁמְעוּ כִּי־שָׂם וַאֲכָלוּ לָחֶם: וַיָּבֹא 26
 יוֹסֵף הַבֵּיתָה וַיְבִיאוּ^{d)} לוֹ אֶת־הַמִּנְחָה אֲשֶׁר־בִּיָּדָם הַבֵּיתָה
 וַיִּשְׁתַּחֲוִי־לוֹ^{e)} אַרְצָה: וַיִּשְׁאַל לָהֶם לְשָׁלוֹם וַיֹּאמֶר הֲשָׁלוֹם 27
 אֲבִיכֶם הַיּוֹן אֲשֶׁר אֲמַרְתֶּם הַעֲוָנִי^{f)} חַי: וַיֹּאמְרוּ שָׁלוֹם לְעַבְדְּךָ 28
 לְאֲבִינוּ עֲוָנִי חַי^{g)} וַיִּקְרוּ וַיִּשְׁתַּחֲוִי^{h)}: וַיֵּשֶׂא עֵינָיו וַיֵּרָא אֶת־ 29
 בְּנֵימִן אֶתִּיו בֶּן־אֹמֶר וַיֹּאמֶר הִזֶּה אֲחִיכֶם הַקָּטָן אֲשֶׁר אֲמַרְתֶּם
 אֵלַי וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם יִחְנֶה בְּנִי: וַיִּמָּקֶר יוֹסֵף כִּי־נִבְּטָמוּ רַחֲמָיו לִ
 אֶל־אֲחָיוⁱ⁾ וַיִּבְקֹשׁ לִבְבוֹת וַיָּבֹא הַתְּדַרְהָ^{j)} וַיִּבֶךְ שָׁפָה^{k)}: וַיִּרְחֹץ 31
 פָּנָיו וַיֵּצֵא וַיַּחַאֲפֶק וַיֹּאמֶר שִׁימוּ לָחֶם: וַיִּשְׁימוּ^{l)} לוֹ לִבְדּוֹ 32
 וּלְהֶם לִבְדָּם וּלְמַצְרַיִם הָאֲבָלִים אֹתוֹ לִבְדָּם כִּי לֹא יוּכְלוּ
 חֲמֻצִים לֶאֱכֹל אֶת־הַעֲבָרִים לָחֶם בִּירוֹעֶכֶה הוּא לְמַצְרַיִם:
 וַיִּשְׁבּוּ לִפְנָיו הַכָּבֵד בְּכִלְרָחוֹ^{m)} וַהֲצִיעִיר בְּצַעֲרָתוֹⁿ⁾ וַיִּתְּמָהוּ 33
 הָאֲנָשִׁים אִישׁ אֶל־רֵעֵהוּ^{o)}: וַיֵּשֶׂא מִשְׁאֵת מִמֶּת פָּנָיו אֲלֵהֶם 34
 וַתִּרְבַּ מִשְׁאֵת בְּנִימִן מִמִּשְׁאֵת כָּלֶם חֲמֵשׁ יָדוֹת וַיִּשְׁתּוּ
 וַיִּשְׁכְּרוּ עֹפוּ:

מד 44

וַיֵּצֵא אֶת־אֲשֶׁר עַל־בֵּיתוֹ לְאֹמֶר מִלֵּא אֶת־אֲמִתָּחָה הָאֲנָשִׁים א
 אֶבֶל כָּאֲשֶׁר יוּכְלוּ שְׂאֵת וְשִׁים כִּסֵּף־אִישׁ בְּפִי אֲמִתָּחָתוֹ:
 וְאֶת־נָבִיעִי נָבִיעַ הַכִּסֵּף חֲשִׁים בְּפִי אֲמִתָּחַת הַקָּטָן וְאֶת־ 2

a) LXX. omit יוֹסֵף — וַיָּבֹא. b) Sam. מִסְפִּיא. c) Sam. כֹּה.
 d) עֲוָנִי. e) Sam. אֶל־לֵבָב; vid. n. f) Cdd. LXX. Vulg. add אֶמְתָּחִי. g) Sam. וַיִּשְׁתַּחֲוִי.
 h) So rightly Sam. and 'p. V. D. H. וַיִּשְׁתַּחֲוִי. i) Sam. וַיִּשְׁתַּחֲוִי. j) Sam.
 הַבֵּיתָה. k) Sam. שָׁפָה. l) Sam. וַיִּשְׁימוּ. m) Sam. כְּבִלְרָחוֹ. n) Sam.
 כְּצַעֲרָתוֹ. o) Sam. וַיִּשְׁתּוּ.

אִם-כֵּן | אִפּוֹאֹ וְאֵת עֵשָׂו קָחוּ מִזְמֶרְחַת הָאָרֶץ בְּכִלְיֵכֶם וְהוֹרִידוּ
 לְאִישׁ מִנְּחָה מֵעֵט צָרִי וּמֵעֵט דְּבִשׁ נִכְאֹת (לֹט^e) בְּטָנִים
 12 וְשִׁקְדִים^f): וְכֶסֶף מְשֻׁנָּה קָחוּ בְיָדְכֶם וְאֶת-הַכֶּסֶף הַטּוֹשֵׁב בְּפִי
 13 אֶמְתַּחֲחִיכֶם תָּשִׁיבוּ בְיָדְכֶם אֵלָי מְשֻׁנָּה הִוא^g): וְאֶת-אֲחֵיכֶם
 14 קָחוּ וְקוּמוּ שׁוּבוּ^h) אֶל הָאִישׁ: וְאֵל שְׂדֵיⁱ) יִתֵּן לָכֶם רְחֻמִּים
 לִפְנֵי הָאִישׁ וְשִׁלַּח לָכֶם אֶת-אֲחֵיכֶם אַחֲרָי^j) וְאֶת-בְּנֵימִין וְאֶנִּי
 טוֹבֵאֲשֶׁר שְׂבָלְתִּי שְׂבָלְתִּי: וַיִּקְחוּ הָאֲנָשִׁים אֶת-הַמְּנַחָה הַזֹּאת
 וּמְשֻׁנָּה^k) -כֶּסֶף^l) לִקְחוּ בְיָדָם וְאֶת-בְּנֵימִין וַיָּקֻמוּ וַיֵּרְדּוּ מִצְרָיִם^m)
 16 וַיַּעֲמְדוּ לִפְנֵי יוֹסֵף: וַיֵּרָא יוֹסֵף אֶתָּם אֵתָםⁿ) -בְּנֵימִין^o) וַיֹּאמֶר
 לְאֲשֶׁר עַל-בֵּיתוֹ הֵבֵא אֶת-הָאֲנָשִׁים הַבִּיתָה וְסִבַּח טֹבָח וְהָבֵן
 17 בִּי אֶתִּי וְאֶבְלִי הָאֲנָשִׁים בַּצֹּהֲרִים: וַיַּעַשׂ הָאִישׁ כְּאֲשֶׁר אָמַר
 18 יוֹסֵף וַיָּבֵא הָאִישׁ אֶת-הָאֲנָשִׁים בֵּיתָה יוֹסֵף: וַיִּירָאוּ הָאֲנָשִׁים
 בִּי הַיּוֹבֵאֵם בֵּיתָה^p) יוֹסֵף וַיֹּאמְרוּ עַל-דְּבַר הַכֶּסֶף הַשֶּׁבִּי^q)
 בְּאֶמְתַּחֲחֵינוּ בַּתְּחִלָּה אֲנַחְנוּ מִזִּבְחִים לְהַתְנַלֵּל עָלֵינוּ וְלַהֲתַנְפֹּל
 19 עָלֵינוּ וּלְקַחַת^r) אֶתְנוּ לַעֲבָדִים וְאֶת-חֻמְרֵינוּ: וַיַּגִּשּׁוּ אֶל-הָאִישׁ
 כ אֲשֶׁר עַל-בֵּית יוֹסֵף וַיַּדְּבְרוּ אֵלָיו פֶּתַח הַבַּיִת: וַיֹּאמְרוּ^s) בִּי
 21 אֲדֹנֵי יָרֵד יִרְדְּנוּ בַּתְּחִלָּה לְשֹׁבֵר-אֶבֶל: וַיְהִי כִּי-בָאוּ אֶל-הַפְּלֹז
 וַנִּפְתַּח^t) אֶת-אֶמְתַּחֲחֵינוּ וְהִנֵּה כֶּסֶף-אִישׁ בְּפִי אֶמְתַּחֲחֵנוּ בְּכֶסֶפוֹ
 22 בְּמִשְׁקָלוֹ וַנִּשָּׁב^u) אֹתוֹ בְּיָדֵנוּ^v): וְכֶסֶף אַחֲרֵי הוֹרְדֵנוּ^w) בְּיָדֵנוּ^x)
 23 לְשֹׁבֵר-אֶבֶל לֹא^y) יִדְעֵנוּ מִי־שָׁם בְּכֶסֶפוֹ בְּאֶמְתַּחֲחֵינוּ: וַיֹּאמֶר
 שְׁלוֹם לָכֶם אֶל-תִּירָאוּ אֱלֹהֵיכֶם וְאֵלָהִי אֲבִיכֶם^z) נָחַן. לָכֶם

e) Sam. ולוט. f) Sam. ושקדים. g) Sam. משונה היא. The Masorites do not point here. h) Cdd. Sam. Syr. Vulg. ושובו. i) LXX. ὁ θεός μου. j) Sam. האחר. k) Cdd. 28 read וּמִפְּנֵי, but vid. n. on v. 12. l) Cdd. 1. הכסף. m) Cdd. Sam. כערימה. n) Sam. ואח. o) LXX. add τὸν ὑπομύριον. p) Sam. ביתה. q) Sam. המושב. r) Sam. לקחה. s) Cdd. 2. Syr. supply בידו. t) Sam. ונפתח. u) Sam. ונשיב. v) Cdd. LXX. בידו. w) Sam. לקחנו. x) Cdd. בידו. y) Cdd. Saad. ולא. z) Cdd. 2. Sam. LXX. אבתיכם.

בְּנִימָן תִּקְחוּ עָלַי הֵנוּ בְּלֵנָה: וַיֹּאמֶר רְאוּבֵן אֶל-אָבִיו לֵאמֹר 37
 אֶת-שְׁנֵי בְנֵי הַמִּית אִם-לֹא אָבִיאֲנִי אֵלֶיךָ חַנָּה אִתִּי עַל-יְדֵי
 וְאֲנִי אָשִׁיבֶנּוּ אֵלֶיךָ: וַיֹּאמֶר לֹא-יֵרֶד בְּנֵי עִמְכֶם כִּי-אֶחָיו 38
 מֵת וְהוּא לְבָדוֹ נִשְׁאָר וּקְרָאָהוּ אֲסֹן בְּדֶרֶךְ אֲשֶׁר תִּלְכּוּ-בָהּ
 וְהוֹרִדְתֶּם אֶת-שִׁיבְתִּי בְּגִזּוֹן שְׂאוּלָה^p):

מנ 43

וְהָרַעַב כָּבֵד בְּאֶרֶץ: וַיְהִי כִּאֲשֶׁר בָּלוּ לֶאֱכֹל אֶת-הַשֹּׂדֶר אֲשֶׁר 2
 הָבִיאוּ מִמִּצְרַיִם וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם אַבְיָהֶם שָׁבוּ^q שִׁכְרוּ-לָנוּ
 מִעַט-אֶבֶל: וַיֹּאמֶר אֲלֵינוּ יְהוּדָה לֵאמֹר הָעַד הָעַד^r בְּנֵי הָאִישׁ^s 3
 לֵאמֹר לֹא-תֵרְאוּ פָנַי בְּלִדְתִּי אַחֲיֵכֶם^t אֲתֹכֶם: אִם-יִשָּׁף מִשְׁלַח 4
 אֶת-אֶחָיו אֲתֹנוּ נִרְדָּח וְנִשְׁבַּרְחָה לָּהּ אֶבֶל: וְאִם-אֵינָהּ מִשְׁלַח 5
 לֹא נִרְדָּ כִּי-הָאִישׁ אָמַר אֲלֵינוּ לֹא-תֵרְאוּ פָנַי בְּלִדְתִּי אַחֲיֵכֶם
 אֲתֹכֶם: וַיֹּאמֶר יִשְׂרָאֵל לִמָּח הִרְעֵתֶם לִי לְהַעֲרִיד לְאִישׁ 6
 הָעַד לָכֶם אָח: וַיֹּאמְרוּ שְׂאוּל^u שְׂאֵל-הָאִישׁ לָנוּ וְלִמְזֹלְתֵנוּ 7
 לֵאמֹר הָעַד אַבְיָכֶם חִי הַיֵּשׁ לָכֶם אָח וְנִגְדָ-לוֹ^v עַל-פִּי
 הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה הַיְדוּעִי^w נִדַּע כִּי יֹאמֶר הוֹרִידוּ אֶת-אַחֲיֵכֶם: 8
 וַיֹּאמֶר יְהוּדָה אֶל-יִשְׂרָאֵל אָבִיו שְׁלַחָה^x הַנֶּעַר אִתִּי וְנִקְוָמָה
 וְנִגְלָכָה וְנִחַנָּה וְלֹא נִמּוּחַ גַּם-אֲנַחְנוּ גַם-אֶתָּה גַם-מִצְפְּנוֹ^y:
 אֲנֹכִי אֶעֱרֹכֶנּוּ כִּמְדִי^z תִּבְכְּשֵׁנוּ אִם-לֹא תִבְיֹאֲתוּ^a אֵלֶיךָ וְהַצַּנְתוּ 9
 לִפְנֵיךָ וְחִטַּמְתִּי לָּהּ^b כָּל-חֵימִים: כִּי לֹא הִתְמַהֲמַהֲנוּ^c י
 כִּיעֲתָה שְׁבָנוּ זֶה פְּעַמִּים: וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם^d יִשְׂרָאֵל אַבְיָהֶם 11

p) Sam. ביאגון שאלה. q) Sam. שובו. r) Sam. העיד. s) LXX.
 add: ὁ κύριος ἦτο γῆς. u) Sam. שאל. v) Sam. ונגיד לו. w) Sam. הידוע. x) Sam. שלח. y) Cdd.
 mult. מפיט. z) Cd. 1. Saad. ומדי. a) Sam. הבאיתו. b) Cdd.
 3. Syr. Onk. ed 1. and ch. 44: 32 לאבי. c) Sam. לו לא.
 רחמהמט. d) Sam. אליהם, and so in vv. 23, 34.

הלא אֶמְרָתִי^a) אֲלֵכֶם וְלֹא תִחַסְתֶּם וְלֹא שְׁמַעְתֶּם
 23 וְגַם־דָּמּוּ הֵנָּה גִּדְרָשׁ: וְהֵם לֹא יָדְעוּ כִּי שָׁמַעַי יוֹסֵף כִּי הַפְּלִיץ
 24 בְּיַתָּם: וַיִּסָּב מֵעֵלְיָהֶם וַיִּבְרַךְ וַיֵּשֶׁב אֱלֹהִים וַיְדַבֵּר אֱלֹהִים
 בְּתִקְחָ מֵאֲהָם אֶת־שִׁמְעוֹן וַיֵּאמֶר אֲתָן לְעֵינֵיהֶם: וַיֵּצֵא יוֹסֵף
 וַיִּמְלֵא אֶת־כְּלִיָּהֶם בָּרֶ וְלִהְיוּ כַּסְפֵּיהֶם^b) אִישׁ אֶל־שָׁקוֹ^c) וְלִתְחַ
 26 לָהֶם צִדָּה לְדָרֶךְ וַיַּעַשׂ^d) לָהֶם כֵּן: וַיֵּשְׂאוּ אֶת־שִׁבְרָם עַל־
 27 תִּמְרֵיהֶם וַיָּלְכוּ מִשָּׁם: וַיִּפְתַּח הָאֲחִיר אֶת־שָׁקוֹ לִתְחַ מִכְסּוֹ^e)
 לְחַמְרוֹ בַּפֶּלֶן וַיֵּרָא אֶת־כְּסָפוֹ וְהִנֵּה־הוּא בְּכִי אֶמְתַּחֲתוֹ:
 28 וַיֵּאמֶר אֶל־אֶחָיו הַיֹּשֵׁב בְּכָפִי וְגַם הֵנָּה^f) בְּאֶמְתַּחֲתִי וַיֵּצֵא
 לָבָם וַיַּחֲדְרוּ אִישׁ אֶל־אֶחָיו^g) לֵאמֹר מַה־נָּאֵחַ עָשָׂה אֱלֹהִים
 29 לָנוּ: וַיָּבֹאוּ אֶל־יַעֲקֹב אֲבִיהֶם אֶרְצָה כְּנָעַן וַיַּגִּידוּ^h) לוֹ אֵת
 ל כָּל־הַקְּרִחַⁱ) אֲתָם לֵאמֹר: דִּבֶּר הָאִישׁ אֲדָנִי הָאָרֶץ אֲתָנוּ קָשׁוּחַ
 31 וַיִּתֵּן אֲתָנוּ^j) בְּמִרְגָּלִים אֶת־הָאָרֶץ: וַיֵּאמֶר אֲלֵינוּ בָנִים אֲנַחְנוּ
 32 לֹא הָיִינוּ מִרְגָּלִים: שְׁנַיִם־עָשָׂר אֲנַחְנוּ אָחִים^k) בְּנֵי אָבִינוּ
 33 הָאֲחִיר^l) אֵינֶנּוּ וְהַקָּטָן הַיּוֹם אֶת־אָבִינוּ בָּאָרֶץ כְּנָעַן: וַיֵּאמֶר
 אֲלֵינוּ הָאִישׁ אֲדָנִי הָאָרֶץ בְּנֹאת אֲרָעַ כִּי בָנִים אַתֶּם אֲחֵיכֶם
 34 הָאֲחִיר הַיָּחִיד אֲתִי וְאֶת־רַעְיוֹן בְּתִיכֶם קָחוּ וְלָכוּ: וְהָבִיאוּ
 אֶת־אֲחֵיכֶם הַקָּטָן אֵלַי וְאֲדַעַה כִּי לֹא מִרְגָּלִים אַתֶּם כִּי
 לֹה בָנִים אַתֶּם אֶת־אֲחֵיכֶם^m) אֲתָן לָבָם וְאֶת־הָאָרֶץ תִּסְתְּרוּ: וַיְהִיⁿ)
 הֵם מְרִיקִים שְׁקִיָּהֶם וְהִנֵּה־אִישׁ צִירֹר־כְּסָפוֹ בִּשְׁקוֹ וַיֵּרָא
 36 אֶת־צִרְרוֹת כְּסָפֵיהֶם תְּמָה^o) וְאֲבִיהֶם וַיִּירָאוּ: וַיֵּאמֶר אֱלֹהִים
 יַעֲקֹב אֲבִיהֶם אֲתִי שְׁבִלְתֶּם יוֹסֵף אֵילָנוֹ וְשִׁמְעוֹן אֵילָנוֹ וְאֶת־

a) Sam. דברתי. b) Sam. אח כספיהם. c) Sam. על סף. d) Cd. 1. Vulg. Syr. ויעש. e) Sam. כספה. f) Sam. insert. הוא. g) Sam. 1. Vulg. Syr. ויבאו. h) Sam. ויגידו. i) Sam. כל הקרוח. j) LXX. add *ἐν φυλάξει*, doubtless a mere gloss. k) Sam. אחים אנחנו. l) Cd. 2. Sam. Syr. והאחר. m) Cdd. 4. LXX. Syr. Vulg. Saad. ואת א. n) Sam. ויהי. o) Sam. הם.

ויבא אל אחי יוסף וישתחו לו אפוס ארצה: וירא יוסף 7
 את־אחיו ויברכם ויתנבך אליהם וירבך אתם קשות ויאמר
 אליהם^m) כצאן באהם ויאמרו מארץ כנען לשבר־אבל: ויבר 8
 יוסף את־אחיו וקם לא הברהוⁿ): ויזכר יוסף את החלמות 9
 אשר חלם להם ויאמר אליהם מרגלים אתם לראות את־ערות
 הארץ באהם: ויאמרו אליו^o) לא אדני ועבדיך^p) באו לשבר־
 אבל: כלנו בני איש־אחד נחנו^q) בנים אנחנו לא־הינו עבדיך 11
 מרגלים: ויאמר אליהם לא פי־ערות הארץ באתם לראות: 12
 ויאמרו שנים עשר עבדיך אחים ו אנחנו בני איש־אחד 13
 בארץ כנען ותגה הקטן את־אבינו היום^r) והאחד איננו:
 ויאמר אליהם יוסף הוא אשר דברתי אליכם^s) ויאמר מרגלים 14
 אתם: בואה תביתנו חי פרעה אם־תמצאו מזה כי אם־בבואו 15
 אחיכם הקטן הזה: שלחו מכם אחד ויקח את־אחיהם 16
 ואתם האמרו ויביתנו דבריהם האמת אתכם ואם־לא חי 17
 פרעה כי מרגלים אתם^t): ויאסף אתם אל־משמר שלש 18
 ימים: ויאמר אליהם יוסף כיום השלישי ואת עשו וחיו 19
 את־האלהים אני נרא: אם־בנים אתם אחיהם אחד^u) ויאמר 20
 בבית משמרם ואתם לבו הביאו שבר^v) העבין בתיכם:
 ואת־אחיהם הקטן הביאו^w) אלי ויאמנו דבריהם ולא תמותו^x) ב 21
 נעש־בן: ויאמרו איש אל־אחיו אבל אשמים אנחנו על־ 22
 אחינו אשר ראינו צרת^y) נפשו בהתחננו אליו ולא שמענו
 על־בן באת אלנו^z) הצרה הוצאת: וען ראובן אתם לאמר

m) Sam. and so in vv. 9, 12, 14, 15, 21 twice, 36. n) Sam.
 הכירה. o) Omitted in Cdd. 3. LXX. Vulg. Syr. p) Sam. עבדיך.
 q) Sam. אנחנו. r) Omitted by Cd. 1. Vulg. s) Sam. אליכם.
 t) Sam. adds לעוב את אביו ועוב את אביו ואת: u) Sam.
 v) Sam. והביאו את שבר. w) Sam. הביאו. x) Sam.
 תמותו. y) Cd. 1. Sam. בצרת. z) Sam. עליו כל.

51 לוֹ אֶסְנֶנָּה בַּחֲפוּטֵי כַרְע כְּתֹן אֹן: וַיִּקְרָא יוֹסֵף אֶת־שֵׁם¹)
הַבְּבִיר מִנְשָׁה כִּי־נִשְׁנֵי אֱלֹהִים אֶת־כָּל־עַמְלִי²) וְאֵת כָּל־בֵּית
52 אָבִי: וְאֵת שֵׁם הַשָּׂנִי קָרָא אֶפְרַיִם כִּי־הִפְרֵנִי אֱלֹהִים בָּאָרֶץ
53 עֲנִי: וַתִּחַלְּקֶנָּה³) שִׁבְעַ שְׁנֵי הַשָּׂבָע אֲשֶׁר הָיָה⁴) בָּאָרֶץ מִצָּרִים:
54 וַתִּחַלְּקֶנָּה⁵) שִׁבְעַ שְׁנֵי הַרְעֵב לָבוֹא כִּאֲשֶׁר אָמַר יוֹסֵף וַיְהִי
נָה רָעֵב⁶) בְּכָל־הָאֲרָצוֹת וּבְכָל־אֶרֶץ מִצְרַיִם הָיָה לֶחֶם: וַתִּרְעֵב
כָּל־אֶרֶץ מִצְרַיִם וַיִּצְעַק הָעָם אֶל־פַּרְעֹה לֵאמֹר יֹאמַר פַּרְעֹה
56 לְכָל־מִצְרַיִם לָבִי אֶל־יוֹסֵף אֲשֶׁר־יֹאמַר⁷) לָקֵם תַּעֲשֶׂי⁸)
וְהָיָה עָלַי כָּל־פְּנֵי⁹) הָאָרֶץ וַיַּפְתָּח יוֹסֵף אֶת־כָּל־אֲשֶׁר בָּהֶם
57 וַיִּשְׁבֶּר¹⁰) לַמִּצְרַיִם וַיַּחֲזֹק הָרָעֵב בָּאָרֶץ מִצְרַיִם¹¹): וְכָל־הָאֲרֶץ¹²)
בָּאוּ מִצְרַיִם לִשְׁבֹּר אֶל־יוֹסֵף כִּי־חָזַק הָרָעֵב בְּכָל־הָאֲרֶץ¹³):

מב 42

א וַיֵּרָא יַעֲקֹב כִּי יֵשׁ־שָׁבֵר בַּמִּצְרַיִם וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב לְבָנָיו¹) לֵמָּה
2 תִּתְקַדְּמוּ²): וַיֹּאמֶר הָיָה³) שְׂמֹעַתִי כִּי יֵשׁ־שָׁבֵר בַּמִּצְרַיִם רָדִיר
3 לְשָׁמָּה וְשָׁבֵרוּ־לִנִּי מִשָּׁם וְנִחַתָּה וְלֹא נִסְחָה: וַיִּרְדּוּ אֶת־יוֹסֵף
4 עֲשֻׁקָה לִשְׁבֹּר בַּר מִמִּצְרַיִם⁴): וְאֶת־בְּנֵי־מִינָן אֶחָי יוֹסֵף לֹא־שָׁלַח
הַיַּעֲקֹב אֶת־אֶחָיו כִּי אָמַר פֶּן־יִקְרָאֵנִי אֲסֹן: וַיְבֹאֹ בְנֵי יִשְׂרָאֵל
6 לִשְׁבֹּר בְּהוֹף הַבָּאִים כִּי־הָיָה⁵) הָרָעֵב בָּאָרֶץ כָּנָעַן: וַיּוֹבֹךְ
הוּא הַשָּׁלִיט עַל־הָאֲרֶץ הוּא⁶) הַמִּשְׁבִּיר⁷) לְכָל־עָם⁸) הָאֲרֶץ

r) Cdd. 4. Sam. omit. אה. s) Sam. omits כל. i) Sam.
הרעב. w) Sam. ותחלנה. v) Sam. הריג. u) Cdd. Sam. ותכלנה.
x) Cdd. 5. Sam. LXX. Syr. Vulg. Saad. ' ואשר. y) Sam. חעשון;
Cd. 1. עשו. z) Cdd. Sam. על פני כל. a) Sam. בר וישביר.
b) LXX. omit מצרים—ויחזק. c) Sam. הארצות. d) Cd. 1. Syr.
add מצרים. e) Sam. אל בני. f) Sam. תחידאו. g) Sam. אני.
h) Cdd. mult. Vulg. במצרים. i) Cdd. 4. Syr. חזק. j) Cdd. 3.
Sam. Vulg. Syr. Saad. הוא. k) Cd. 1. Onk. Vulg. supply בָּר.
l) Sam. לכל הטע

כָּר תַּחַת יַד־פַּרְעֹה אָבֵל בָּעֵרִים וְשִׁמְרוֹ^e): וְהָיָה הָאָבֵל לִפְקֻדֹן³⁶
 לָאָרֶץ לְשֹׂבְעֵי שְׁנֵי הָרָעָב אֲשֶׁר תִּהְיֶינָה^f בָּאָרֶץ מִצָּרִים וְלֹא־
 הִכְרַח הָאָרֶץ בְּרָעָב: וַיִּשָּׁב הַדָּבָר בְּעֵינֵי פַרְעֹה וּבְעֵינֵי כָל־³⁷
 עַבְדָּיו: וַיֹּאמֶר פַּרְעֹה אֶל־עַבְדָּיו הִנֵּמְצָא בָּזֶה אִישׁ^g אֲשֶׁר
 רוּחַ אֱלֹהִים בּוֹ: וַיֹּאמֶר פַּרְעֹה אֶל־יוֹסֵף אֶתְּלִי הַיּוֹדֵעַ אֱלֹהִים
 אֵיחָךְ^h אֶת־כָּל־גִּילְיָת אִידֻנְכֶּן וְחִכָּם בְּמִוֶּךְ: אֵתְּלִי תִהְיֶה עַל־³⁸
 בֵּיתִי וְעַל־פִּידִי וְשֵׁךְ כָּל־עַמִּי בְּרַק הַבָּסָף אֲנִי־לִי מִסָּה: וַיֹּאמֶר
 פַּרְעֹה אֶל־יוֹסֵף רֵאאֵל נְתַתִּי אֹהֶךָ עַל כָּל־אָרֶץ מִצְרָיִם:
 וְיֹסֵף פַּרְעֹה אֶת־טַבְעָתוֹ מֵעַל יָדוֹ וַיִּתֵּן אֹתָהּ עַל־יַד יוֹסֵף
 וַיִּלְבָּשׁ אֹתוֹ בְּגָדֵי־שֵׁשׁ וַיַּשֶּׂם רֶכֶז הַזָּהָבⁱ עַל־צַוְאָרוֹ: וַיַּרְבֵּב
 אֹתוֹ בְּמִדְרָכַת הַמִּשְׁטָה אֲשֶׁר־לוֹ וַיִּקְרָאוּ^j לִפְנֵי אֲבִירָה וְנָתַן^k
 אֹתוֹ עַל כָּל־אָרֶץ מִצְרָיִם: וַיֹּאמֶר פַּרְעֹה אֶל־יוֹסֵף אֲנִי פַרְעֹה
 וּבְלָעֲדֶיךָ לֹא־יָרִים אִישׁ אֶת־יָדוֹ וְאֶת־רִגְלוֹ כָּל־אָרֶץ מִצְרָיִם:
 וַיִּקְלָא פַרְעֹה שְׁמֵי־יוֹסֵף צִפְנֹת פַּעֲנָה^l וַיִּתֵּן־לוֹ אֶת־אֶשְׁכֵּנֶת כַּת־³⁹
 מִטָּה פָּרַע בֵּתוֹ אֵן^m לְאִשָּׁה וַיֵּצֵא יוֹסֵף עַל־אָרֶץⁿ מִצְרָיִם^o):
 וַיּוֹסֶף בֶּן־שְׁלֹשִׁים שָׁנָה בָּעָמְלוֹ לִפְנֵי פַרְעֹה מִלֶּךְ־מִצְרָיִם
 וַיֵּצֵא יוֹסֵף מִלִּפְנֵי פַרְעֹה וַיַּעֲבֹד בְּכָל־אָרֶץ מִצְרָיִם: וַתַּעַשׂ⁴⁰
 הָאָרֶץ בְּשֹׂבְעֵי שְׁנֵי הַשָּׁבָע לִקְמָצִים: וַיִּקְבֹּץ אֶת־כָּל־אֲבָלִם⁴¹
 שִׁבְעֵי שָׁנִים אֲשֶׁר הָיוּ בָּאָרֶץ^p מִצְרָיִם וַיִּתֵּן־אֲבָל בָּעֵרִים אָבֵל
 שְׁדֵה־הָעִיר אֲשֶׁר סְבִיבֹתֶיהָ נָתַן בְּחוֹבָהָ: וַיַּעֲבֹד יוֹסֵף בֶּרֶךְ
 כָּחֹל הַיָּם הָרַבָּה מֵאֵד עַד כִּי־חָדַל לִסְפֹּר כִּי־אֵין מִסְפָּר:
 וַלְיוֹסֵף יֶלֶד^q שְׁנֵי בָנִים בְּטָרִם תָּבוֹא שְׁנַת הָרָעָב אֲשֶׁר יִלְדֶה־נ

e) Sam. ישמרו. d) Sam. תהיינה. e) Omitted by Cdd. 8.
 Syr. Onk. f) Cd. 1. Saad. איש נכח. g) Sam. איש. h) Sam.
 רביד זה. i) Cdd. 3. Sam. LXX. Syr. Vulg. Saad. ויקרא. j) Sam.
 ונתן. k) Sam. צפנתי פענה. l) Sam. פוסיפרע כהנא, and so in
 v. 50. m) Cdd. 4. Syr. Saad. בכל ארץ. n) LXX. omit מצרים. o)
 Sam. האכל. p) Sam. אשר היה השבע בארץ. q) למד
 קמוצה; Sam. ילדו.

בְּחִלְמֵי וְהִנֵּה וְשִׁבְעֵי שָׁבָלִים עָלָה^e) בְּקִנְיָה אֶחָד מִלֵּאחַ וְטֹבוֹת^f):
 23 וְהִנֵּה שִׁבְעֵי שָׁבָלִים צִנְמוּת^g) דִּקְיֹת שְׂרִפּוֹת^h) קָרִים צִמְחוֹת
 24 אַחֲרֵיהֶםⁱ): וְחִבְלָעַן^j) הַשָּׁבָלִים הִדְקֹת^k) אֶת שִׁבְעֵי הַשָּׁבָלִים
 כִּי הִפְסֹחוּ^l) וְאָמַר אֶל-הַתְּרִמָּטִים וְאִין מְגִיד לִי: וַיֹּאמֶר יוֹסֵף
 אֶל-פְּרֹעֶה חֲלוֹם פְּרֹעֶה אֶחָד הוּא אֶת אֲשֶׁר הָאֱלֹהִים עֲשָׂה
 26 הַיּוֹד^m) לְפְרֹעֶה: שִׁבְעֵי פָּרִתⁿ) הַפֹּת שִׁבְעֵי שָׁנִים הֵנָּה וְשִׁבְעֵי
 27 הַשָּׁבָלִים הַפֹּת שִׁבְעֵי שָׁנִים הֵנָּה חֲלוֹם אֶחָד הוּא: וְשִׁבְעֵי
 הַפָּרוֹת הַדִּקְיֹת וְהַרְעֹת הָעֹלֹת^o) אַחֲרֵיהֶן שִׁבְעֵי שָׁנִים הֵנָּה
 וְשִׁבְעֵי הַשָּׁבָלִים הַדִּקְיֹת^p) שְׂרִפּוֹת^q) הַקָּרִים יִהְיוּ שִׁבְעֵי שָׁנִי רָעָב:
 28 הוּא הַדָּבָר אֲשֶׁר דִּבַּרְתִּי אֶל-פְּרֹעֶה אֲשֶׁר^r) הָאֱלֹהִים עֲשָׂה
 29 הָרָאָה אֶת-פְּרֹעֶה: הֵנָּה שִׁבְעֵי שָׁנִים בָּאֹת שִׁבְעֵי זָרוֹל בְּכָל-
 ל אֶרֶץ מִצְרַיִם: וְקָמוּ שִׁבְעֵי שָׁנִי רָעָב אַחֲרֵיהֶן וְנִשְׁבַּח בְּל-
 31 הַשֶּׁמֶךְ בָּאֶרֶץ מִצְרַיִם וְכָלָה הָרָעָב אֶת-הָאָרֶץ: וְלֹא-יִדְעוּ
 הַשֶּׁמֶךְ בָּאֶרֶץ מִסְּפֵי הָרָעָב הַהוּא אַחֲרֵי-כֵן^s) כִּי-קָבַר הוּא מֶאֱדָ:
 32 וְעַל הַשָּׁנוֹת^t) הַחֲלוֹם אֶל-פְּרֹעֶה פָּעַמִּים כִּרְגֵּלוֹ וְהִדְבֵּר מִעַם
 33 הָאֱלֹהִים וּמִמֶּתֶר הָאֱלֹהִים לַעֲשֹׂהוּ^u): וַעֲתִיד יִרְאֵה^v) פְּרֹעֶה אִישׁ
 34 נָכוֹן וְחָכָם וַיִּשְׁחָהוּ^w) עַל-אֶרֶץ מִצְרַיִם: וַעֲשֵׂה^x) פְּרֹעֶה וַיִּפְקֹד
 פְּקָדִים עַל-הָאָרֶץ וַחֲפֹשִׁי^y) אֶת-אֶרֶץ מִצְרַיִם כְּשִׁבְעֵי שָׁנִי הַשֶּׁמֶךְ:
 לֵה וַיִּקְבְּצוּ^z) אֶת-כָּל-אֲבָל^a) הַשָּׁנִים הַטֹּבוֹת הַבָּאֹת^b) הָאֵלֶּה וַיַּצְבְּרוּ-

e) Sam. עליו. f) Sam. מליאות וטובות. g) Sam. צנימות; omitted by LXX. Vulg. h) Cdd. Sam. ושריפות. i) Cdd. Sam. אחריהן. j) Sam. וחבלענה. k) Sam. הדקות; LXX. add: καὶ ἀρεμότεροισι. l) Sam. הטובות, and so twice in v. 26. m) Sam. אניד. n) Sam. פרות. o) Sam. והרעות העלות; LXX. omit הרעות. p) Sam. הדקות. q) Cdd. 3. Sam. LXX. Vulg. ושריפות. r) Cdd. Sam. אשר. s) Sam. ואחרי כן. t) Sam. ועלה שנית. u) Sam. לעשיו. v) Sam. וירא. w) Sam. וישחזו. x) Sam. ויעש. y) Sam. ויחוש; Cd. 1. LXX. Syr. וחמשן. z) Sam. ויקבץ. a) Sam. adds שבע. b) Sam. הטובות הכאן.

חֲלָמוֹ) וְאִין־פּוֹתֵר אוֹתָם^g) לְפָרְעָה: וַיִּדְבֹּר לָהּ הַמִּשְׁלִים אֶת־^f) 9
 פָּרְעָה לֵאמֹר אֶת־חֲטָאִי אֲנִי מוֹכִיר הַיּוֹם: פָּרְעָה קָצָף עַל־י
 עֲבָדָיו וַיִּתֵּן אוֹתוֹⁱ) בְּמִשְׁמֹר בֵּית שָׂר הַטַּבָּחִים אוֹתִי וְאֶת שָׂר
 הָאֲפִים: וַנַּחֲלֶמָה^j) חֲלוֹם בְּלִילָה אֶחָד אֲנִי וְהָאֵשׁ 11
 בְּפִתְרוֹן^k) חֲלָמוֹ חֲלָמְנוּ: וְשֵׁם אֲחִינוּ גֵּעֵר עֲבָדֵי עֶבֶר לְשָׂר 12
 הַטַּבָּחִים וְנִסְפָּר־לוֹ וַיִּפְתֹּר־לָנוּ אֶת־חֲלָמֵינוּ אִישׁ בְּחֻלָּמוֹ
 פָּתָר^l): וְהִי כֹאֲשֶׁר פָּתָר־לָנוּ כֵּן הָיָה אוֹתִי הַיָּשִׁב עַל בְּנֵי 13
 וְאֶתוֹ תֵּלָה^m): וַיִּשְׁלַח פָּרְעָה וַיִּקְרָא אֶת־יוֹסֵף וַיְרִיעֵהוּ מִן־ 14
 הַבּוֹר וַיַּעֲלֵה וַיַּחֲלֶף שַׁבְּלָתוֹ וַיָּבֵא אֶל־פָּרְעָה: וַיֹּאמֶר פָּרְעָה 15
 אֲל־יוֹסֵף חֲלוֹם חֲלָמְתִּי וּפְתָר אֵין אֹתוֹ וְאֲנִי שָׁמַעְתִּי עֲלֶיךָ
 לֵאמֹר תִּשְׁמַעⁿ) חֲלוֹם לִפְתֹּר אוֹתוֹ: וַיֵּן יוֹסֵף אֶת־פָּרְעָה לֵאמֹר 16
 בְּלָעֲרִי אֱלֹהִים יַעֲנֵה^o) אֶת־שְׁלוֹם פָּרְעָה: וַיִּדְבֹּר פָּרְעָה אֶל־^p) 17
 יוֹסֵף בְּחֻלָּמֵי הַנְּגִי^q) עַמֵּד עַל־שַׁחַת הַיָּאָר: וְהָיָה סֶךְ־הַיָּאָר 18
 עֹלָה^r) שְׁבַע פָּרוֹת בְּרִיאִית כֶּשֶׁר וַיִּפְתֵּ^s) הָאָר וַתִּרְעֶנָּה בְּאֶתִּי:
 וְהָיָה שְׁבַע פָּרוֹת אַחֲרוֹל עֹלֹת אֲחֵרֵיהֶן^t) דְּלוֹת וַרְעוֹת הָאָר 19
 מֵאֵל וַדִּקוֹת^u) בְּשָׂר לֹא־רָאִיתִי^v) בְּתֵנָּה^w) בְּבֶל־אֶרֶץ מִצְרַיִם לָרַע:
 וַחֲאֲבִלְנָה הַפָּרוֹת הַרְקִית וַהֲרַעוֹת אֵת שְׁבַע הַפָּרוֹת הָרֵאשׁוֹנוֹת^x) כ־
 הַבְּרִיאִית^y): וּפְתָאָנָה אֶל־קַרְבָּנָה^z) וְלֹא נִדְעֵי בִי־כָאוּ אֶל־ 21
 קַרְבָּנָה^a) וּמֵרֵאִיתֶן^b) רַע כֹּאֲשֶׁר בַּחֲחֻלָּה וַאֲיָקֶץ^c): וַאֲרֹא^d) 22

f) Sam. Syr. Saad. חֲלָמוֹ. g) Sam. אחם. h) Sam. אל.
 i) Sam. Saad. אמת. j) Sam. ונחלם. k) Sam. בפתרון. l) LXX.
 omit פתור — אח חלם. m) Sam. חלא. n) Sam. ההשמע. o) Sam.
 LXX. לא יענה; vid. n. p) Sam. את. q) Sam. ורגני. r) Sam.
 עלות. s) Sam. ויפות. t) LXX. insert: *ἐκ τοῦ ποταμοῦ*. u) Cdd.
 וידקית. v) Cdd. Syr. 'ולא ר', w) Sam. כהן. x) Sam. הראשונות.
 y) Cdd. Sam. והכריאות. z) Sam. וחבאתן אל קרבנה. a) Sam.
 קרבנה. b) Cdd. Sam. ומראה. c) Sam. ואקץ; LXX. *ἐξέγερθεις δὲ*
ἐν τῇ ἐρημίᾳ. d) Sam. יאראה.

18 ויצן יוסף ולאמר זה פתגמו שלשם הפלים שלשם ימים
 19 הם: בעוד שלשם ימים יפא פתגמו את-ראשם מעליה
 כ נתלה אותה על-עץ^q ואכל העוף את-בשרה מעליה: ויהי
 ביום השלישי יום הולדת^r את-פרעה ויעש משתה לכל-עבדיו
 ויפא את-ראש^s ושר המשקים ואת-ראש שר האפים בתוך
 21 עבדיו: וישב את-שר המשקים על-משקהו ויתן הכוס^t על-
 22 כף פרעה: ואת שר האפים תלה^u באמר פתגמו להם יוסף:
 23 ולאמר שר-המשקים אדיוסף וישבתהו: פ

מא 41

א ויהי מקץ שנתים ימים ופרעה חלם והנה עמר על-היאר:
 2 והנה מן-היאר עלת^v שבע פרות יפות מראה ובריאות^w בשר
 3 ותעניתה^x באהו: והנה שבע פרות אחרות עלות אחריהן
 מן-היאר רעות מראה ודקות^y בשר ותעניתה אצל הפרות
 4 על-שפת היאר: ותאכלנה הפרות רעות המראה ודקות^z
 ה בשר את שבע הפרות יפות^a המראה והבריאות^b וייקץ^c
 ה פרעה: וישן ויחלם שנית והנה שבע שבלים עלות
 6 בקנה אחד בריאות וטובות^d: והנה שבע שבלים דקות
 7 ושריפות^e קרים צמחות אחריהן: ותבלענה השבלים
 הדקות את שבע השבלים הבריאות והמלאות^f וייקץ פרעה
 8 והנה חלום: ויהי בבקר ותפעם רוחו וישלח ויקרא את
 גל-חרטמי מצרים ואת-כל-חכמיה ויספר פרעה להם את-

אח הכס. Sam. q) וזלא אחד על העץ. Sam. r) הולדת. Sam. s)

והריענה. Sam. t) ויפא. Sam. u) עלות. Sam. v) ובריאות. Sam. w) ויפא. Sam. x) ויפא. Sam. y) ויפא. Sam. z)

והריענה. Sam. a) ויפא. Sam. b) ויפא. Sam. c) ויפא. Sam. d) ויפא. Sam. e) ויפא. Sam. f)

והריענה. Sam. g) ויפא. Sam. h) ויפא. Sam. i) ויפא. Sam. j) ויפא. Sam. k)

שֶׁר הַטְּבָחִים^{a)} אֶל-בֵּית הַפֶּהָר מִקִּים אֲשֶׁר יוֹסֵף אָסוּר שָׁם:
 וַיִּפְקֹד שֶׁר הַטְּבָחִים אֶת-יוֹסֵף אִתָּם וַיִּשְׂרֹת אִתָּם וַיְהִי⁴
 יָמִים בְּמִשְׁמֶר: וַיַּחֲלֹמוּ חֲלוֹם שְׁנֵיהֶם אִישׁ חֲלֹמוֹ בְּלֵילָה ה'
 אֶחָד אִישׁ בְּפֶתְרוֹן⁵⁾ חֲלֹמוֹ הַמִּשְׁקָה וְהָאֹפָה אֲשֶׁר לְמֶלֶךְ
 מִצְרַיִם אֲשֶׁר אֲסוּרִים בְּבֵית הַפֶּהָר: וַיָּבֹא אֲלֵיהֶם יוֹסֵף⁶
 בְּבֹקֶר וַיֵּרָא אִתָּם וְהֵנָּם זָעִפִּים: וַיִּשְׁאַל אֶת-מִרְיָם פֶּרְעָה⁷
 אֲשֶׁר אִתּוֹ בְּמִשְׁמֶר בֵּית אֲדֹנָיו לֵאמֹר מַדּוּעַ פָּנִיכֶם רָעִים
 הַיּוֹם: וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו חֲלוֹם חֲלַמְנוּ וּפְתָר אֵין אִתּוֹ וַיֹּאמֶר⁸
 אֲלֵהֶם^{c)} יוֹסֵף הֲלוֹא לְאֱלֹהִים פְּתָרָנִים סִפְרָנָא לִי: וַיֹּסֶפֶר⁹
 שְׂרֵי-הַמִּשְׁקִים אֶת-חֲלֹמוֹ לְיוֹסֵף וַיֹּאמֶר לוֹ בְּחֻלּוֹמִי^{d)} וַחֲנֻדָּנָן
 לְפָנַי: וּבִנְתָן שְׁלֹשָׁה שָׁרִיגִים^{e)} וְהוּא כְּפָרְחָת^{f)} עֲלֵתָה נִצָּחַי
 הַבְּשִׁילוֹ^{g)} אֲשַׁבְּלֶיהָ עֲנָבִים: וְכֹס פֶּרְעָה בִּידִי וְאָקַח אֶת-
 הָעֲנָבִים וְאִשְׁחַט אִתָּם אֶל-כּוֹס^{h)} פֶּרְעָה וְאִתָּן אֶת-הַכּוֹס עַל-
 כֶּף פֶּרְעָה: וַיֹּאמֶר לוֹ יוֹסֵף זֶה פְּתָרִנִּי שְׁלֹשֶׁת הַשָּׁרִיגִיםⁱ⁾
 שְׁלֹשֶׁת יָמִים הֵם: בְּעוֹדוֹ שְׁלֹשָׁה יָמִים יֵשֵׁא פֶּרְעָה אֶת-
 רֹאשׁוֹ וְהִשִּׁיבָה עַל-בִּגְדוֹ וְנִבְחָת^{j)} כּוֹס-פֶּרְעָה בִּידֹו כְּמִשְׁפֹּט
 הָרֹאשִׁין^{k)} אֲשֶׁר הֵייתָ מִשְׁקֶהוּ: כִּי אִם-זָכַרְתָּנִי אִתָּךְ כָּאֲשֶׁל^{l)}
 יֵיטֵב לְךָ וְעָשִׂיתָ-נָּא עִפְדִּי חֶסֶד וְהוֹצַרְתָּנִי אֶל-פֶּרְעָה
 וְהוֹצֵאתָנִי מִן-הַבֵּית הַזֶּה: כִּי-גָזַב גָּזַבְתִּי^{m)} מֵאֶרֶץ הָעֶבְרִים וְעַתָּה
 נָגַם-פָּחַל לֹא-עָשִׂיתָ מֵאוֹמָה כִּי-שָׂמוּⁿ⁾ אֹתִי בְּבֹר: וַיֵּרָא¹⁶
 שְׂרֵי-הָאֹפִים כִּי-טוֹב פְּתָר וַיֹּאמֶר אֶל-יוֹסֵף אַף-אַנִּי בְּחֻלּוֹמִי^{o)}
 וְהִנֵּה שְׁלֹשָׁה סֻלִּי חָרִי עַל-רֹאשִׁי: וּבִסָּל הָעֵלְיוֹן סָבַל מֵאֲבֵל¹⁷
 פֶּרְעָה מַעֲשֶׂה אִפָּה וְהָעוֹף^{p)} אֲבֵל אִתָּם^{q)} מִן-הַסָּל מַעַל רֹאשִׁי:

a) LXX. omit שֶׁר הטבחים. b) Sam. כפתרוני. c) Sam. אליהם.
 d) Sam. בחלמי. e) Sam. שרנים. f) Sam. כפרחת. g) Sam.
 הרמישין. h) Sam. על כוס. i) Sam. ונחתה. k) Sam. הרמישין.
 l) Sam. נגזב ונבחי. m) מלרע. n) Sam. בחלמי. o) LXX. add: τοῦ
 οὐρανοῦ, and so also in v. 19 (עוף השמים). p) Sam. מעל.

14 כִּרְעֹב בָּגָדוֹ בְּגֵדָה וַיָּנֶם^h) הַחוּצָה: וַתִּקְרָא לְאִשְׁתִּי בֵּיתָה
וַתֹּאמֶר לָהֶם לֹאמַרⁱ) רְאוּ תָבִיא לָנוּ אִישׁ עֹבְדֵי לַעֲזֹק בְּנוֹ
טוֹבָא אֵלַי לְשִׁבְבָה^j) עִמִּי וַאֲקָרָא בְּקוֹל גָּדוֹל: וַיְהִי כַשְׁמָעוֹ
כִּי-הָרִימָתִי^k) קוֹלִי וַאֲקָרָא וַיַּעֲזֹב בָּגָדוֹ אֶצְלִי^l) וַיָּנֶם וַיֵּצֵא^m)
16 הַחוּצָה: וַתִּפָּח בָּגָדוֹ אֶצְלָהּ עַד-כּוֹאⁿ) אֲדָמֹו אֶל-בֵּיתוֹ:
17 וַתַּרְבֵּר אֵלָיו בְּדַבָּרִים הָאֵלֶּה לֹאמַר כֵּא אֵלַי הָעֹבֵד הָעֹבְדִי
18 אֲשֶׁר-הִכַּאתָ לָנוּ לַעֲזֹק בִּי^o): וַיְהִי בְּהָרִימִי^p) קוֹלִי וַאֲקָרָא
19 וַיַּעֲזֹב בָּגָדוֹ אֶצְלִי וַיָּנֶם^q) הַחוּצָה: וַיְהִי כַשְׁמָע אֲדָמֹו אֶת-
דְּבָרֵי אִשְׁתּוֹ אֲשֶׁר דִּבְרָה אֵלָיו לֹאמַר בְּדַבָּרִים הָאֵלֶּה עָשָׂה
כִּלִּי עֲבָדְךָ וַיַּחַר אַפּוֹ: וַיִּקַּח אֲדָמֹו יוֹסֵף אֹתוֹ וַיַּתְלֶהוּ אֶל-
בֵּית הַסֵּהֶר^r) מְקוֹם אֲשֶׁר-אִסְרִי^s) הַפֶּלֶךְ אֲסוּרִים וַיְהִי-שָׁם
21 בְּבֵית הַסֵּהֶר: וַיְהִי יְהוָה אֶת-יוֹסֵף וַיֵּם אֵלָיו חֶסֶד וַיִּתֵּן
22 חֵן בְּעֵינֵי שָׂר בֵּית-הַסֵּהֶר: וַיִּתֵּן שָׂר בֵּית-הַסֵּהֶר בִּיד-יוֹסֵף^t)
אֶת כָּל-הָאִסְרִים^u) אֲשֶׁר בְּבֵית הַסֵּהֶר וְאֵת כָּל-אֲשֶׁר עֲשִׂים שָׁם
23 הוּא הָיָה עֹשֶׂה: אֵין שָׂר בֵּית-הַסֵּהֶר רָאָה אֶת-כָּל-מְאוּמָה
בָּגָדוֹ^v) בְּאֲשֶׁר יִהְיֶה אִתּוֹ וַאֲשֶׁר-הוּא^w) עֹשֶׂה יִהְיֶה מַצְלִית^x): פ

כ 40

א וַיְהִי אַחֲרֵי הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה חֲמָאֵי מִשְׁקָה מִלֶּךְ-מִצְרַיִם וַהֲאֵפָה
2 לְאֲדָנֵיהֶם לְמִלֶּךְ מִצְרַיִם^y): וַיִּקְצֹף פָּרְעֹה עַל שְׁנֵי כְּרִיסָיו עַל
3 שָׂר הַמִּשְׁקִים וְעַל שָׂר הָאֹפִים^z): וַיִּתֵּן אֹתָם בְּמִשְׁמֶר בֵּית

h) Cdd. Sam. LXX. add וַיָּנֶם; Cd. 1. Vulg. omit וַיָּנֶם. i) Omitted in Cdd. 3. Vulg. Syr. j) LXX. λέγων Κοιμήθητι κ. τ. λ. k) Sam. דרסי. l) Sam. בירי. m) Omitted in Cdd. 3. Vulg. Ps.-Jon. n) Sam. כמ. o) LXX add: καὶ εἶπὲς μοι Κοιμηθήσομαι μετὰ σοῦ, p) Sam. כורסי. q) Cdd. 4. LXX. Syr. insert וַיָּנֶם. r) Cd. 1. Sam. edd. 10. הסהר. s) Vid. n. t) LXX. insert τὸ δεσποτερῆσθαι καὶ, u) Vid. n; Sam. האסורים. v) LXX. insert: πάντα γὰρ ἢ διὰ χειρὸς Ἰωσήφ. w) Cdd. 3. Sam. Syr. Vulg. אשר. x) LXX. add: ἐν ταῖς χερσίν. y) Cd. 1. Vulg. Saad. omit למלך מצרים. z) Sam. האפים.

לט 39

ויוסף הוֹדָה מִצְרַיִם ויִקְנֶהוּ פֹּדֶיֶם פָּלֶה שָׂרָא
הַפְּדָיִים אִישׁ מִצְרֵי מִיֵּד הַיִּשְׁמַעֲאֵלִים אֲשֶׁר הוֹדְדוּ שָׂמָּה^פ):
וַיְהִי יְהוָה אֶת־יוֹסֵף וַיְהִי אִישׁ מַצְלִיחַ וַיְהִי בְּבֵית^ו אֲדֹנָיו
הַמִּצְרִי: וַיֵּרָא אֲדֹנָיו כִּי יְהוָה אִתּוֹ וְכָל אֲשֶׁר־הוּא עֹשֶׂה
יְהוָה מִצְלִיחַ בְּיָדוֹ: וַיִּמָּצֵא יוֹסֵף חֵן בְּעֵינָיו^ז וַיִּשְׁרַת אִתּוֹ
וַיַּקְדְּהוּ עַל־בֵּיתוֹ וְכָל־יֶשְׁלָו^ח נָתַן בְּיָדוֹ: וַיְהִי מֶלֶךְ הַמִּצְרִי^ה
אִתּוֹ בְּבֵיתוֹ וְעַל כָּל־אֲשֶׁר יִשְׁלָו וַיִּבְרַךְ יְהוָה אֶת־בֵּית הַמִּצְרִי
בְּכָל יוֹסֵף וַיְהִי בְרֶכֶת יְהוָה בְּכָל־אֲשֶׁר יִשְׁלָו בְּבֵית וּבְשָׂדֶה:
וַיַּעֲבֹד כָּל־אֲשֶׁר־לָו^ו בְּיַד יוֹסֵף וְלֹא־יָדַע אֹהֶל מֹאֲוָכָה כִּי
אִם־הַלְהִם אֲשֶׁר־הוּא אוֹכֵל^י וַיְהִי יוֹסֵף וַיִּפְחֶה וַיִּפְחֶה וַיִּפְחֶה
מִרְאֵה^י): וַיְהִי אַחֲרֵי מִדְּבָרִים הָאֵלֶּה וַתֵּצֵא אִשְׁת־אֲדֹנָיו אֶת־
עֵינֶיהָ אֶל־יוֹסֵף וַתֹּאמֶר שְׂכָבָה עִמִּי: וַיֹּסֶן וַיֹּאמֶר אֶל־אִשְׁתּוֹ
אֲדֹנָיו הֵן אֲדֹנִי לֹא־יָדַע אֶתִּי מִדֶּ־בְבִיחָ^ז וְכָל אֲשֶׁר־יֵשְׁלָו
נָתַן בְּיָדִי: אֵינְנוּ גָדֹל בְּבֵית הוֹאֵה מִמֶּנִּי וְלֹא־חָשָׁה מִמֶּנִּי
מֹאֲוָכָה כִּי אִם־אוֹתָ^י בְּאֲשֶׁר אִתִּי־אִשְׁתּוֹ^ח וְהִיא אֶעֱשֶׂה
הַרְעָה הַגְּדֹלָה הַזֹּאת וַתִּסְמְאֵתִי לְאֱלֹהִים: וַיְהִי כִּדְבָרָה אֶל־יוֹסֵף
וַיֹּם וַיֹּם^י וְלֹא־שָׁמַע אֱלֹהִים לְשַׁכַּב אֶצְלָהּ לְהַיּוֹת עִמָּה: וַיְהִי
כִּהְיוֹם^י הוֹאֵה וַיָּבֵא^י הַבְּיָהּ לַעֲשׂוֹת מְלָאכָתּוֹ^י וְאֵין אִישׁ
מֵאֲנָשֵׁי הַבְּיָהּ שָׁם בְּבֵית: וַתִּתְּפָשֶׁהוּ בְּכַנּוֹ^י לֵאמֹר שְׂכָבָה
עִמִּי וַיַּעֲבֹד בְּכַנּוֹ^י בְּיָדָהּ וַיָּנֶם וַיִּצָּא^י הַחוּצָה: וַיְהִי כִּדְבָרָתָהּ^י

כעני ארנו. p) Sam. הרורדו שם. q) Sam. ביח. r) Sam. LXX. בוני ארנו. s) Cdd. 3. Sam. וכל אשר יש לו. t) Sam. הפקד. u) Sam. omits לו. v) Sam. מואסה בניהו. w) LXX. add *σφόδρα* (מאד). x) Sam. מואסה בניהו. y) Sam. מואסה. z) Sam. מואסה. a) Sam. יום. b) Sam. כיום. c) Sam. LXX. Vulg. Syr. add יוסף. d) Sam. adds בבית. e) Sam. בבניהו. f) Sam. בבניהו, and so in vv. 13, 15, 16, 18. g) Omitted in Cdd.

17 יָדַע כִּי כָלָהּ הוּא וְהָאָמֶל מִה־תִּתֶּן-לִי כִי תָבוֹא אֵלַי: וַיֹּאמֶר
אֲנִי אֲשַׁלַּח גִּדֵּי-עֹיִם מִדְּהָעָאן וְהָאָמֶר אִם-תִּתֶּן^{a)} עֲרֹכֹי
18 עַד שְׁלָחָהּ: וַיֹּאמֶר כִּי הָעֲרֹכֹן אֲשֶׁר אֶתֶן-לָךְ^{b)} וְהָאָמֶר
חֲתָמָהּ^{c)} וּפְחִילָהּ וּמִטָּה אֲשֶׁר בִּידָךְ וַיִּתֵּן-לָהּ וַיָּבֹא אֵלֶיהָ וַתַּחַר
19 לוֹ: וַתֵּקֶם וַתִּלְדֶּה וַתִּסֶּר עֵצִיטָה מֵעֲלֶיהָ וַתִּלְבָּשׁ בְּגָדֵי אֲלִמְנוּתָהּ
כ וַיִּשְׁלַח יְהוָה אֶת-גִּדֵּי הָעֹיִם בְּיַד רַעְיוֹ הַעֲרֹכָמִי לְקַחַר
21 הָעֲרֹכֹן מִיַּד הָאִשָּׁה וְלֹא מָצָאָהּ: וַיִּשְׁאַל אֶת-אִנָּשׁ מִקְּמָהָ^{d)}
לֵאמֹר אֵיךְ הִקְדָּשָׁה הוּא^{e)} כְּעֵינִים עַל-הַחֲדָד וַיֹּאמְרוּ לֹא-
22 הָיְתָה כֵּן הָקְדָּשָׁה: וַיִּשָּׁב אֶל-יְהוָה וַיֹּאמֶר לֹא מָצָאתִיךָ
וְגַם אֲנָשִׁי הַמִּסְוִים אָמְרוּ לֹא-הָיְתָה כֵּן הָקְדָּשָׁה: וַיֹּאמֶר
23 יְהוָה תִּקַּח-לָהּ פֶּן נִתְּנָה לְכוֹז^{f)} הִנֵּה שְׁלַחְתִּיל הַגִּדִּי^{g)}
24 הַזֶּה וְאַתָּה לֹא מָצָאתָהּ: וַיְהִי וּכְמִשְׁלֹשׁ^{h)} חֲדָשִׁים וַיִּגֹּד
לִיהוּדָה לֵאמֹר וְגִתָּהּ תִּסֶּר בְּלִתָּךְ וְגַם הִנֵּה הָרָה לְזֻנָּיִםⁱ⁾ וַיֹּאמֶר
כִּי יְהוָה הוֹצִיאָהּ וַתִּשְׁבֶּרְהָ הוּא מוֹצֵאתָ וְהוּא שְׁלַחָהּ אֶל-
חֲמִיָּה לֵאמֹר לֹאִישׁ אֲשֶׁר-אֵלֶיהָ לוֹ אֲנִי הָרָה וְהָאָמֶל הַחֲדָד-
26 זֶה לִּמִּי הַחֲתָמָהּ וְהַפְּחִילִים^{j)} וְהַמִּטָּה הַזֹּאת: וַיִּבֶר יְהוָה
וַיֹּאמֶר צִדְקָה מִמֶּנִּי כִּי-עַל-כֵּן לֹא-נִתְּחִיָּה לְשָׁלַח בְּנִי וְלֹא-
27 יִסֶּה עוֹד לְרַעְיָתָהּ: וַיְהִי בָעֵת לְדָרֶסָהּ וְהִנֵּה חֲמוּסִים^{k)} בְּבִטְנָהּ
28 וַיְהִי בְּלִדְתָּהּ וַיִּתֵּן-יָד וַתִּקַּח הַמִּלְלָהּ וַתִּקְשֹׁר עַל-יָדוֹ שְׁנֵי
29 לֵאמֹר זֶה יֵצֵא רִאשֹׁנָה^{l)}: וַיְהִי וּכְמִשְׁבַּע יָדוֹ וְהִנֵּה יֵצֵא אֹחִי
וְהָאָמֶר מִה-פָּרָצָה עֲלֶיהָ^{m)} פָּרַץ וַיִּקְרָא שְׁמוֹⁿ⁾ פָּרֶץ: וְאַחֲרָיָה
ל יֵצֵא אֹחִיו אֲשֶׁר עַל-יָדוֹ הַשְּׁנִי וַיִּקְרָא^{o)} שְׁמוֹ גִּדּוֹן

a) Cdd. 2. רחן לִי. b) Sam. לִיד. c) Sam. חרומך. cc) Sam. חמסך. d) Sam. הוּא. e) הוּא. f) נזי לכו. g) Sam. אה הגי. h) Sam. כמשלש. i) Sam. לזנים. j) Sam. הרוחם והפחיל. k) Sam. חמסים. l) Sam. ראשון. m) Cdd. Sam. Syr. Saad. ויקרא. n) Sam. ואחרי כן. o) Sam. ויקרא.

לח 38

ויהי בעת ההוא ויגד יהודה מאת אחיו ויט עד-איש עדלמי א
 ושמו הירה^א): וירא-שם יהודה בת-איש בנעני ושמו שמע^ב
 ונקחה וקא אליה: ותהר ותלד בן ויקרא^ג) את-שמו ער: ותהר^ד
 עוד ותלד בן ותקרא^ה) את-שמו אינן: ותספ עוד ותלד בן^ו
 ותקרא את-שמו שלה^ז) והיה בכניב^ח) בלדתה אלו: ונקח^ט
 יהודה אשה לער בכורו^י) ושמה סמר: ויהי ער בכור יהודה^{יא}
 דע בעיני יהוה וימחהו יחיה^{יב}): ויאמר יהודה לאונן בן
 אל-אשה אחיד ויבס אתה והקם^{יג}) ערע לאחיד: וירע אונן^{יד}
 כי לא לו יהיה הנרע ויהיה אם-בן אל-אשה אחיו ושתת
 ארצת לבלתי נתן-ערע לאחיו: וירע בעיני יהוה אשר^{טו})
 עשה וימח גם-אלו: ויאמר יהודה לתמר פלחו שכי אלמנה^{טז}
 ביה-אביך עד-יגדל שלה בני כי אמר פן-ימות גסהוא
 באחיו ותלד תמר ותשב בית אביה: ויקבל הימים ותקח^{יז}
 בת-שוע^{יח}) אשה-יהודה וינחם יהודה ויעל על-גונו צאנו
 הוא ויהרה רעהו העדלמי תמנחה: ויגד לתמר^{יט}) לאמר
 הנה תסיד עליה תמנחה לנו צאנו: ותסר בגדי אלמנותה^כ
 מעליה ותבס^{כא}) בצעיף ותחגלה ותשב בפתח עינים אשר
 על-דרך תמנחה כי ראתה כי-גדל שלה והיא לא-נתנה לו
 לאשה: ויראה יהודה ויהשבה לוונה כי כססה פניה^{כב}): ו
 ויט אליה אל-הדרך ויאמר הבה^{כג}) נא אביא אליך בן לא^{כד}

m) Sam. חירא, and so in v. 12. n) Cdd. Sam. Ps.-Jon. (Onk.) וירא. o) Cd. 1. Syr. ויקרא. p) LXX. Σηλώμ. q) Sam. ויהי אלהים. r) Sam. בכרו. s) LXX. αὐτὴ δὲ ἦν ἐν Χασβί. t) Sam. והקים. u) Sam. את אשר. v) LXX. omit נח here, referring incorrectly שמו in v. 2 to Judah's wife, or reading there שמה. w) Sam. LXX. add כלחו. x) Sam. וחרכם. y) LXX. add: καὶ οὐκ ἀπέργασα αὐτήν. z) Sam. הבא.

22 נִפְשׁוּ: וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם^a) וְרֹאבוּן אֶל־תִּשְׁכַּרְדָּם הַשְּׁלִיכוּ אֹתוֹ
 אֶל־הַבּוֹר הַזֶּה אֲשֶׁר בְּמִדְבָּר וְיָד אֶל־תִּשְׁלַחְדּוּכוּ לִמְעַן הַצִּיל
 23 אֹתוֹ מִיָּדָם לְהַשְׁכִּיכוּ אֶל־אֲבִיו: וַיְהִי כִּאֲשֶׁר־בָּא יוֹסֵף אֶל־
 אֲחָיו וַיִּשְׁמְעוּ^b) אֶת־יוֹסֵף אֶת־כְּתָנָתוֹ אֶת־כְּתָנֹת^c) הַפָּסִים אֲשֶׁר
 24 עָלָיו: וַיִּקְרָאוּ^d) וַיִּשְׁלְכוּ אֹתוֹ הַבְּרָה^e) וְהַבּוֹר לֵק^f) אֵין בּוֹ מַיִם:
 כֹּת וַיִּשְׁבּוּ לְאָכֵל־לֶחֶם וַיִּשְׂאוּ עֵינֵיהֶם וַיִּרְאוּ וַהֲגִל אֶרְחָח
 וַיִּשְׁמַעְאֲלִים בָּאָה מִלְּעֹד וּמִלֵּיהֶם נִשְׂאִים נִבְאֹת וַעֲרִי וְלֹט
 26 הוֹלְכִים^g) לְהוֹרִיד מִצְרַיִם: וַיֹּאמֶר וַהֲוִידָה אֶל־אֲחָיו מִה־
 27 בָּצַע כִּי נִהְרַג אֶחָד־אֲחָיו וּבָסִינוּ אֶת־דָּמּוֹ: לָכוּ וְנִמְכְּרוּ^h)
 לַיִּשְׁמַעְעָאֲלִים וַיִּדְנוּ אֶל־תְּהִי־כֹⁱ) כִּי־אֲהִינוּ בְּשָׂרֵנוּ^j) הוּא וַיִּשְׁמְעוּ
 28 אֲחָיו: וַעֲבָרוּ אֲנָשִׁים מִדִּנְוִים סְחָרִים וַיִּשְׁכְּבוּ וַיַּעֲלוּ אֶת־
 יוֹסֵף מִן־הַבּוֹר וַיִּמְכְּרוּ אֶת־יוֹסֵף לַיִּשְׁמַעְעָאֲלִים בְּעֶשְׂרִים כֶּסֶף
 29 וַיָּבִיאוּ אֶת־יוֹסֵף^k) מִצְרַיִם: וַיָּשָׁב רֹאבוּן אֶל־הַבּוֹר וַהֲגִל
 ל־אֶת־יוֹסֵף בְּבוֹר וַיִּקְרַע אֶת־בְּגָדָיו: וַיָּשָׁב אֶל־אֲחָיו וַיֹּאמֶר
 31 הִיָּלֵד אֵינֶנּוּ וְאֵנִי אֵנָה אֲנִי־בָא: וַיִּקְחוּ אֶת־כְּתָנֹת יוֹסֵף
 32 וַיִּשְׁחָטוּ שְׂעִיר עֲזִים וַיִּטְבְּלוּ אֶת־הַכְּתָנֹת בָּדָם: וַיִּשְׁלַחוּ
 אֶת־כְּתָנֹת הַפָּסִים וַיָּבִיאוּ^l) אֶל־אֲבֵיהֶם וַיֹּאמְרוּ זֹאת מִצְאָנוּ
 33 הַכֹּהֵן־גָּא הַכְּתָנֹת בְּנֶה הוּא אִם־לֹא: וַיִּפְרֹה^m) וַיֹּאמֶר כְּתָנֹת
 34 בְּנֵי תַיָּהⁿ) רָעָה אֶבְלָחָהוּ^o) טָרַף טָרַף יוֹסֵף: וַיִּקְרַע וַעֲקֹב
 שְׁמֹלֶתוֹ וַיִּשָּׂם שֶׁק בְּמִתְנָיו וַיַּתְאֲפֵל^p) עַל־בְּנוֹ יָמִים רַבִּים:
 לֹה וַיִּקְמוּ כִּי־בָנוּ וּבָל־כְּתָנָיו לְטָחָמוּ וַיִּמְאֵן לְהַתְנַחֵם וַיֹּאמֶר
 36 כִּי־אֶרְדּוּ אֶל־בְּנֵי^q) אָבִל^r) שְׂאֵלָה וַיִּבֶקֶה אֹתוֹ אֲבִיו: וַהֲטָרְנִים
 מִדְּרוּ אֹתוֹ אֶל־מִצְרַיִם^s) לְקוֹשִׁיפֹר סָרִים פִּרְעֹה שֹׁר תַּמְבָּחִים: פ

u) Sam. אליהם. v) Sam. ויבשמו. w) Cdd. Vulg. ואת כ. x) Sam. ויקחו; Cd. 1. adds שרה. y) Sam. הבור. z) Sam. ריק. a) Sam. ולום הלכים. b) Sam. נמכרו. c) Sam. תהיה בו. d) Sam. וכשרו. e) Cd. 1. Vulg. Syr. Saad. אחו. f) Sam. ויביאנה. g) Sam. ויכרה. h) Sam. היא חיה. i) Sam. אכלה. j) Sam. על בני. k) Sam. אביל. l) Sam. והמדינים מכרו את יוסף מצרימ.

והנה קמה אלפתי וגם-נצבקה והנה חסדינה^v) אלפתיכם
 וישתחוו^w) לאלפתי: ויאמרו לו אחיו המלך^x) תמלך עלינו
 אם^y)-משיל^z) תמשל בנו ויוספו עוד שנה אחת על-חלמתי^a)
 תל-דבריו: ויחלם עוד חלום אחר ויספר אותו^b) לאחיו
 ויאמר הנה חלמתי חלום עוד והנה השמש והירח ואחד
 עשר כוכבים משתחווים לי: ויספר אל-אביו ואל-אחיו^c)
 ויגדלו אביו ויאמר לו מה החלום הזה אשר חלמתי הבוא^d)
 גביא אני ואסוף ואחיד להשתחות לך ארצה: ויקנאו-בו
 אחיו ואביו שמר את-הדבר: וילכו אחיו לרעות את-צאן^e)
 אביהם בשכם: ויאמר ישראל אל-יוסף הלא אחיד רעים
 בשכם לכה^f) ואשתחת אליהם ויאמר לו הנני: ויאמר^g) לו
 לך-גא ראה^h) אחד-שלוס אחיד ואחד-שלוס הצאן והשכניⁱ) דבר
 וישלחהו מעמק חכרון ויבא שבמה: וימצאהו איש^j) והנה טו
 תעה בשדה וישאלהו האיש לאמר מה-תבקש: ויאמר
 את-אחי אנכי^k) מבקש הנדדה-גא לי איפה הם רעים: ויאמר
 האיש גסעו מזה כי שמעתי^l) אמרים גלבה דתנה וילך יוסף
 אחרי^m) אחיו וימצאם בדתןⁿ): ויראו אותו מרחק ובטרום יקרב
 אליהם ויהבקלו אותו להמיתו: ויאמרו איש אל-אחיו הנה
 בעל החלמות הלזה^o) בא: ועתה לכו ונחרגהו ונשליכהו^p)
 באחד הבורות^q) ואמרנו חיה רעה אכלתהו^r) ונראה מדיהיו^s)
 חלמתי: וישמע ראובן ויצלהו^t) מידם ויאמר לא נכני^u)

v) Sam. חסבנה. w) Sam. ושתחווה. x) Sam. המלך. y) Cdd.
 זאם. z) Sam. משל. a) Sam. חלמי. b) LXX. insert: τῷ πατρὶ αὐτοῦ
 καὶ. c) Sam. לאביו ולאחיו. d) LXX. omit אחיו—ויספר. e) Sam. הבא.
 f) Sam. נקוד על אח. g) LXX. supply ישראל. h) Cdd. 2.
 Sam. וראה. i) Sam. והשיבט. j) Cd. 1. Sam. האיש. k) Sam. אני. l) Sam.
 שמעתי. m) Sam. אחרי. n) Sam. ברוחן. o) Sam. הלז. p) Sam.
 יהיה. q) Sam. הבורות. r) Sam. אכלהו. s) Sam. נהרגהו ונשליכו.
 t) Sam. ויצלו.

וַיָּמָח שְׂמֵלָהּ וַיִּמְלֶךָ תַּחֲתָיו שְׂאִיל מִרְחֻכּוֹת הַנֶּחֱרָר: וַיָּמָח שְׂאִיל
 37
 38 וַיִּמְלֶךָ תַּחֲתָיו בַּעַל חֲנָן בֶּן-עֶבְדּוֹר: וַיָּמָח בַּעַל חֲנָן בֶּן-עֶבְדּוֹר^א
 39 וַיִּמְלֶךָ תַּחֲתָיו הָרָר^ב וְשָׁם עִירוֹ פָּעִי^ג וְשָׁם אִשְׁצוֹ מְהִיטְבָּאֵל^ד
 ס בַּת-מִטְלָר בַּת^ה מִי זָהָב: וְאֵלֶּה שְׂמֹת אֱלֹהֵי עֵשָׂו לְמִשְׁפַּחָהֶם
 לְמִקְמָתָם בְּשִׁמְתָהֶם^ו אֱלֹהֵי תַמְנֵעַ אֱלֹהֵי עֲלִיָּה^ז אֱלֹהֵי יַחֲתִי^ח:
 41
 42 אֱלֹהֵי אֶחְלִידָמָה אֱלֹהֵי אֵלֶּה אֱלֹהֵי פִינָן: אֱלֹהֵי קָנָן אֱלֹהֵי הַיָּמָן
 43 אֱלֹהֵי מִכְצָר: אֱלֹהֵי מִנְדִּיאֵל אֱלֹהֵי עֵיבָם^ט אֵלֶּה וְאֱלֹהֵי אֲדוֹם
 לְמִשְׁבָּחָם^י בָּאָרֶץ אֲחֻזָּתָם הוּא עָשָׂו אֶמְצִי אֲדוֹם:

לו 37

2 וַיָּשֶׁב וַעֲלָב בָּאָרֶץ מִנּוּרִי^א אָבִיו בָּאָרֶץ כְּנָעַן: אֵלֶּה הַתְּלֹדוֹת^ב
 וַעֲלָב יוֹסֵף בֶּן-שִׁבְעָרְעֻשָׁבָה שָׁנָה הָיָה רָעָה אֶת-אֶחָיו בְּצֹאֵן^ג
 וְהוּא גֵּעַר אֶת-בְּנֵי בִלְהָה וְאֶת-בְּנֵי זִלְפָּה נָשֵׁי אָבִיו וַיָּבֹא
 3 יוֹסֵף אֶת-דִּבְרֵיהֶם רָעָה אֶל-אֲבִיהֶם: וַיִּשְׁרָאֵל אֶתְּבֹא אֶת-יוֹסֵף
 מִכָּל-בְּנָיו כִּי-בְנֵי-דָוָנִים הוּא לוֹ וַעֲשָׂה^ד לוֹ כְּתֻבָּת^ה פָּסִים:
 4 וַיִּרְאֵי אֶחָיו כִּי-אֵתָּו אֶתְּבֹא אֲבִיהֶם מִכָּל-אֶחָיו^ו וַיִּשְׁנֹאֵי אִתּוֹ
 הַיָּלֵא וַיָּבֹאוּ דִּבְרֵי לְשָׁלֹם^ז: וַיַּחֲלֵם יוֹסֵף חֲלוֹם וַיַּגִּד לְאֶחָיו
 6 וַיּוֹסֶפֶן^ח עוֹד שָׁנָא אִתּוֹ: וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם שְׁמַעוּ-נָא הַחֲלוֹם
 7 הַזֶּה אֲשֶׁר חֲלַמְתִּי: וְהִנֵּה אֲנִי הֵנִי מֵאֲלֵמִים אֲלֵמִים בְּתוֹךְ הַשָּׂדֶה

c) Cdd. 2. Sam. Vulg. and 1 Chr. 1: 50 omit ע' בן; Syr. ^כ בן. d) Sam. חדר; Cdd. Sam. edd. 5. Syr. 1 Chr. 1: 50 חדר; Cd. 1. LXX. read כן בדר. e) 1 Chr. 1: 50. פָּעִי; LXX. *Φοισία*. f) Sam. מתיטבאל. g) Syr. בן. h) Sam. בשמותם. i) LXX. *Ἰεθέρ*. k) LXX. *Ζαφωίρ*; Syr. ^כ זאפוא. l) Sam. לשפוחם. m) Sam. מנרי. n) Sam. חולדת. o) LXX. add τοῦ πατρὸς, and so in v. 12. p) Sam. יעש. q) Sam. כיתנה, and so throughout. r) Cdd. 4. Sam. LXX. Vulg. בנני. s) Sam. לשלום. t) Sam. יוסיפו, and so in v. 8. u) LXX. omit ויוספן—איתו.

21 וְרִשׁוֹן^a) וְאַחֶר וְרִשׁוֹן^b) אָלֶה אֱלֹפִי הַחֲרִי בְּנֵי שְׁעִיר בְּאֶרֶץ
 22 אָדָם: וַיְהִי בְּנֵי-לוֹטָן חֲרִי וְהַיִּמָּם^c) וְאַחֻזָּה לֹטָן^d) הַמִּנְעֵה:
 23 וְאַלֶּה בְּנֵי שׁוּבָל עֵלֶז^e) וּמִנְחָח וְעִיבָל שָׁפָן^f) וְאַיִנָּם^g): וְאַלֶּה
 24 בְּנֵי-צִבְעֹן אִיֶּה^h) וַעֲנָה הוּא עֲנָה אֲשֶׁר מֵצָא אֶת-הַיִּמָּםⁱ) בְּמִדְבָּר
 בְּרָעָתוֹ אֶת-הַחֲמָרִים לְצִבְעֹן אָבִיו: וְאַיֶּה בְּנֵי-עֵנָה וְרִשׁוֹן^j) סַח
 26 וְאַהֲלִיבְמָה בֶּה-עֵנָה: וְאַלֶּה בְּנֵי דִישׁוֹן^k) הַמִּדְּוָן^l) וְאַשְׁכֵּן^m) וַיְחָרֵןⁿ)
 27 וְכָרָן: אֱלֹהִי^o) בְּנֵי-אַצֵּר בִּלְהֵן וְנַעֲשָׁן^p) וַעֲקָן^q): אֱלֹהִי^r) בְּנֵי-דִישׁוֹן
 28 עוֹץ וְאַרְן^s): אֱלֹהִי אֱלֹפִי הַחֲרִי אֱלֹפִי לֹטָן אֱלֹפִי שׁוּבָל אֱלֹפִי
 29 צִבְעֹן אֱלֹפִי עֵנָה: אֱלֹפִי דִישׁוֹן אֱלֹפִי אַצֵּר אֱלֹפִי דִישׁוֹן אֱלֹהִי ל
 31 אֱלֹפִי הַחֲרִי לְאַלְפִיֶּהֶם^t) בְּאֶרֶץ שְׁעִיר^u): פ וְאַלֶּה
 הַסִּלְבִּים אֲשֶׁר מָרְכוּ בְּאֶרֶץ אָדָם לִפְנֵי סִלְבֵּי-סִלְבָּה לְבְנֵי
 32 יִשְׂרָאֵל^v): וַיִּמְלֹךְ בְּאָדָם בָּלַע בֶּן-בְּעִיר וְשָׁם עִירָו דִּנְהָבָה:
 33 וַיָּמָת בָּלַע וַיִּמְלֹךְ תַּחֲתָיו יוֹכָב בֶּן-זֶרַח מִבְּצֻרָה: וַעֲמָה
 34 יוֹכָב וַיִּמְלֹךְ תַּחֲתָיו הַשֵּׁם^w) מֵאֶרֶץ הַחִימָטִי: וַעֲמָה חַשֵּׁם לֶה
 וַיִּמְלֹךְ תַּחֲתָיו הַבֶּרֶךְ^x) בֶּן-בֶּרֶךְ^y) הַמִּצֵּה אֶת-מִדְּוָן^z) בַּשָּׂדֶה מוֹאֵב
 36 וְשָׁם עִירָו עֵוִית^a): וַעֲמָה הַבֶּרֶךְ וַיִּמְלֹךְ תַּחֲתָיו שְׁמֵלָה מִמִּשְׁרָבָה^b):

a) Sam. וְרִשׁוֹן. b) LXX. *Πρώτος*, so vv. 25, 30. c) 1 Chr. 1:39. הַיִּמָּם, Syr. *ܚܝܡܝܡܐ*. d) Sam. לֹטָן. e) 1 Chr. 1:40. עֵלֶז; LXX. *Γωλάμ*. f) Cd. 1. Sam. Vulg. Syr. וְשָׁפָן. 1 Chr. 1:40. וְשָׁפָן; LXX. *καὶ Σωφῶν*, and so Syr. *ܫܥܦܐ*. g) Cdd. 2. וְאַיִנָּם; LXX. *Ἰνῶν*, Syr. *ܐܝܢܐ*. h) V. D. H. וְאַיֶּה; vid. n. i) Vid. n. j) Sam. דִישׁוֹן, and so in v. 30. k) So rightly LXX. Vulg. Syr., as proved from v. 25; vid. n. l) Syr. and 1 Chr. 1:41. הַמִּדְּוָן. m) Cdd. Sam. LXX. Syr. and 1 Chr. 1:41. וְאַשְׁכֵּן. n) Sam. וַיְחָרֵן. o) Cdd. Sam. LXX. Syr. Vulg. וְאַלֶּה. p) Sam. וְעִיבָל. q) 1 Chr. 1:42. וְעִיבָל. r) Cd. 1. Sam. LXX. Vulg. Syr. וְאַלֶּה. s) Sam. וְאַרְן; Cdd. Vulg. Ps.-Jon. LXX. cod. Alex. וְאַרְן. t) Sam. לְאַלְפִיֶּהֶם. u) Cdd. 3. LXX. אָדָם. v) Cdd. 2. LXX. read יִשְׂרָאֵל, omitting לְבְנֵי. w) LXX. *Ἀσιότι*. x) Sam. cdd. 2. חֲדָד. y) LXX. *Βαράδ*. z) Sam. הַמִּצֵּה. a) 1 Chr. 1:46. עֵוִית, where however Cdd. mult. read עֵוִית; LXX. *Γεραῖτι*; Syr. *ܓܝܬܐ*. b) LXX. have *Συμαδα ἐκ Μυσσακῆς*.

6 בְּאֶרֶץ כְּנָעַן: וַיָּקָח עֶשָׂו אֶת-נָשָׁיו וְאֶת-בָּנָיו וְאֶת-בְּנֵהָיו וְאֶת
 כָּל-נַפְשׁוֹת בֵּיתוֹ וְאֶת-מִקְנֵהוּ וְאֶת-כָּל-בְּהֶמְתּוֹ וְאֶת כָּל-מִנְיָנוֹ
 אֲשֶׁר רָכַשׁ בְּאֶרֶץ כְּנָעַן וַיֵּלֶךְ אֶל-אַרְצָה [שְׁעִיר¹] מִסְּפִי יַעֲקֹב² אֲחָיו:
 7 בְּרֵהֶינָה רְכוּשָׁם רַב מְשֻׁכֵּת וַחֲדָו וְלֹא יִכְלֶה אֶרֶץ מִגֹּרֵיהֶם³
 8 לְשֹׂאת אֹתָם מִסְּפִי מִקְנֵיהֶם: וַיָּשָׁב עֶשָׂו בְּהָר שְׁעִיר עֶשָׂו הוּא
 9 אֲדָמָה: וְאֵלֶּה תִּלְדוֹת עֶשָׂו אֲדָמָה בְּהָר שְׁעִיר: אֵלֶּה⁴ שְׁמוֹת
 בְּנֵי-עֶשָׂו אֲלִיפֹ בֶן-עֵדָה אֲשֶׁת עֶשָׂו רְעוּאֵל בֶּן-בְּשֻׁמָּה אֲשֶׁת עֶשָׂו:
 11 וַיְהִי בְנֵי אֲלִיפֹ תִימָן אֵימָר צִפִּי⁵ וַנַּעֲשֶׂם וקָו: וְהַמִּנְעֵה הֵימָנָה
 12 פִּילֶנֶשׁ גִּלְיָד בֶּן-עֶשָׂו וַתֵּלֶד לְאֲלִיפֹ אֶת-עִמְלֵק אֵלֶּה בְנֵי עֵדָה
 13 אֲשֶׁת עֶשָׂו: וְאֵלֶּה בְנֵי רְעוּאֵל נָחַת⁶ וְנֹרָה שִׁפְהָ וְנֹמָה אֵלֶּה הָיוּ
 14 בְנֵי בְשֻׁמָּה אֲשֶׁת עֶשָׂו: וְאֵלֶּה הָיוּ בְנֵי אֶהֱלִיבָמָה בַת-עֵנָה בַת-צִדְעֹן⁷
 אֲשֶׁת עֶשָׂו וַתֵּלֶד לְשֹׁעֵר אֶת-יַעֲוֹשׁ וְאֶת-יַעֲלָם וְאֶת-קֶרַח:
 טו אֵלֶּה אֲלֻפֵּי בְנֵי-עֶשָׂו בְּנֵי אֲלִיפֹ בְּכֹר עֶשָׂו אֲלֻפֵּי תִימָן⁸ אֵלֶּה
 16 אֵימָר⁹ אֲלֻפֵּי צִפִּי אֲלֻפֵּי קָנו: * אֲלֻפֵּי קֶרַח¹⁰ * אֲלֻפֵּי נַעֲשֶׂם אֲלֻפֵּי
 17 עִמְלֵק אֵלֶּה אֲלִיפֵי אֲלִיפֹ בְּאֶרֶץ אֲדָמָה אֵלֶּה בְנֵי עֵדָה: (וְאֵלֶּה¹¹)
 בְּנֵי רְעוּאֵל בֶּן-עֶשָׂו אֲלֻפֵּי נָחַת אֲלֻפֵּי נֹרָה * אֲלֻפֵּי שִׁפְהָ אֲלֻפֵּי
 מֹמָה אֵלֶּה אֲלִיפֵי רְעוּאֵל בְּאֶרֶץ אֲדָמָה אֵלֶּה בְנֵי בְּשֻׁמָּה אֲשֶׁת
 18 עֶשָׂו: וְאֵלֶּה בְנֵי אֶהֱלִיבָמָה אֲשֶׁת עֶשָׂו אֲלֻפֵּי יַעֲוֹשׁ וְיַעֲלָם אֲלֻפֵּי
 יַעֲלָם אֲלֻפֵּי קֶרַח אֵלֶּה אֲלִיפֵי אֶהֱלִיבָמָה בַת-עֵנָה אֲשֶׁת
 19 עֶשָׂו: אֵלֶּה בְנֵי-עֶשָׂו וְאֵלֶּה אֲלֻפֵּיהֶם¹² הוּא אֲדָמָה: ס אֵלֶּה¹³
 בְּנֵי-שְׁעִיר הַחֲרִי יִשְׁחָר¹⁴ הָאֶרֶץ לִטְמָן וְשׁוֹכֵל וַצִּדְעֹן וַעֲנָה:

l) Vid. n. m) Sam. יַעֲקֹב. n) Sam. מִגֹּרֵיהֶם. o) Cdd. 3. Sam.
 XX. Syr. Vulg. וְאֵלֶּה. p) Sam. וְאֵמָר וְעַשׂו; 1 Chr. 1: 36 has וְעַשׂו;
 XX. Σοφάρο, and so in v. 15. q) Sam. נֹרָה, and so in v. 17.
 r) Sam. LXX. (Vulg.) בְּנֵי צִפִּי. s) So Cdd. Sam. and יִשְׁחָר, also 1 Chr. 1:
 36; but V. D. II. הוֹסֵן. t) Sam. וְאֵמָר. u) Vid. n. v) Cdd. 2. Sam.
 אֵלֶּה. w) Sam. וְעַשׂו, but cdd. as above. x) Sam. Syr. insert עֶשָׂו
 y) Cdd. 2. Sam. LXX. Syr. וְאֵלֶּה. z) Sam. יִשְׁחָר.

מִצָּכָה עַל-קִבְרֹתָהּ הוּא מִצָּכָה קִבְרֵי-רָחֵל עַד-הַיּוֹם: וַיֵּשֶׁב 21
 יִשְׂרָאֵל בְּיַם אַחֲלָה^ו (מִהַלָּאָה^ז) לְמַגְדֵּל-עֵדֶר^ח: וַיְהִי בַשָּׁבָן 22
 יִשְׂרָאֵל בָּאָרֶץ הַהִוא וַיָּלֶךְ רְאוּבֵן וַיִּשְׁכַּב אֶת-בִּלְהָה פִּילֶגֶשׁ
 אֱבֹי^ט (וַיִּשְׁמַע יִשְׂרָאֵל^י): פ וַיְהִי בְנֵי-יַעֲקֹב שְׁנַיִם עָשָׂר: 23
 בְּנֵי לֵאָה בְּכוֹר יַעֲקֹב רְאִיבֵן וְשִׁמְעוֹן^י וְלֵוִי וַיְהוּדָה וַיִּשְׁשָׁכָר 24
 וְזָבֻלֹן^י: בְּנֵי^י רָחֵל יוֹסֵף וְבִנְיָמִן: וְבְנֵי בִלְהָה שְׁפָחַת רָחֵל 25
 דִּן וְנִפְתָּלִי: וְבְנֵי זֵלְפָה שְׁפָחַת לֵאָה גָד וְאָשֶׁר אֱלֹה בְנֵי 26
 יַעֲקֹב אֲשֶׁר יִלְדוּ^י בְּפָנָן אֲרָם: וְנִבָּא יַעֲקֹב אֶל-יִצְחָק אֲבֹי 27
 מִמְּרֵא קִרְיַת הָאֲרָבָע הוּא חִבְרוֹן^י אֲשֶׁר-נָרְשָׁם אֲבֹרָהִם וַיִּצְחָק: 28
 וַיְהִי יָמֵי יִצְחָק מֵאָה שָׁנָה וְשָׁמְנִים שָׁנָה: וַיָּגֶזַע יִצְחָק וַיָּמָת^י 29
 וַיֵּאָסֶף אֶל-עַמּוּי^י זָקֵן וַשְּׁבַע יָמִים וַיִּקְבְּרוּ אֹתוֹ עֲשׂו וַיַּעֲקֹב
 בְּנֵי^י: פ

לו 36

וְאֵלֶּה תִּלְדוֹת^א עֲשׂו הוּא אֲדָם: עֲשׂו לָקַח אֶת-נָשָׁיו מִבְּנוֹת בְּנֵי 2
 אֶת-עֵרָה בַת-אֵילָן הַחֲתָי וְאֶת-אֶהֱלִיבָמָה בַת-עֵלָה בַת-זֶבְעֹן^ב
 * קָהָן^ג: (וְאֶת-בְּשֵׁמֶת^ד בַּת-יִשְׁמָעֵאל אֲחֹת זָבֻלֹן^ה): וַתֵּלֶד עֵרָה 3
 לְעֲשׂו אֶת-אֶלְיָשָׁו וּבְשֵׁמֶת יִלְדָה אֶת-רַעְוָאל: וְאֶהֱלִיבָמָה יִלְדָה 4
 אֶת-יַעֲוִשׁ^ו וְאֶת-יִעְלָם וְאֶת-קָרָה אֱלֹה בְנֵי עֲשׂו אֲשֶׁר יִלְדוּ-לוֹ

1) Sam. אהלו. u) Sam. מהאלה, but edd. read as above.
 v) LXX. omit the whole of this verse; vid. v. 16. w) LXX. supply
 יַעֲקֹב. x) Vid. n. y) Cdd. Vulg. יַעֲקֹב. z) Sam. חבולן. a) Cd. 1.
 Sam. LXX. Syr. Saad. ובני. b) Cdd. Sam. ילדו. c) LXX. insert
 ἐν γῇ Χαναάν. d) Sam. עמו. e) Syr. adds: חָפְצָא וְאֶת-אֶהֱלִיבָמָה
 אֶת-אֶהֱלִיבָמָה, "in the sepulchre which Abraham his father bought."
 f) Sam. חילדת, and so in v. 9. g) Sam. LXX. Syr. Vulg. in many
 mss. בן ז'. h) Vid. n. i) Sam. מחלח, so vv. 4, 10, 13, 17. j) Sam.
 נבמות. k) So Cdd. mult. Sam. and ק in this place, and so also
 v. 18, LXX. Syr. 1 Chr. 1: 35; but V. D. H. יעיש, and so in v. 14.

6 בְּנֵי יַעֲקֹב^א): וַיָּבֹא יַעֲקֹב לְיוֹחָאֵשׁל בְּאֶרֶץ כְּנָעַן (וְהָיָה^ב) בֵּית־
 7 אֵל הָיָה וְכָל־הָעָם אֲשֶׁר־עִמּוֹ: וַיָּבֹן שָׁם מִזְבֵּחַ וַיִּקְרָא לְמָקוֹם
 אֵל^ג) בֵּית־אֵל כִּי שָׁם נִגְלָה^ד) אֵלָיו הָאֱלֹהִים בְּדִבְרוֹ מִשְׁנֵי^ה) אָחִיו:
 8 וַתָּמָת דִּבְרָה^ו) מִיִּנְחָה רַבָּה וַתִּקְבֹּר וַתִּקְבֹּר מִמָּתָהּ לְבֵית־אֵל תַּחַת
 9 הָאֵלֹן וַיִּקְרָא^ז) שְׁמוֹ אֵלֹן בְּכוֹת^ח): פ. וַיִּלֵּא אֱלֹהִים אֶל־
 י יַעֲקֹב עוֹד^ט) בְּבֹאוֹ מִפָּדָן אָרָם וַיְבָרֶךְ אֹתוֹ^י): וַיֹּאמְרֵלּוּ אֱלֹהִים
 שִׁמְךָ יַעֲקֹב^י) (לֹא־יִקְרָא שִׁמְךָ עוֹד^י) יַעֲקֹב כִּי אִם־יִשְׂרָאֵל יִהְיֶה
 11 שִׁמְךָ וַיִּקְרָא אֶת־שְׁמוֹ יִשְׂרָאֵל: וַיֹּאמֶר לוֹ אֱלֹהִים אֲנִי אֵל
 שְׂרִי^י) פָּרָה וְרִבְיָה נָטִי וְהָיָה נָטִי וְהָיָה מִפָּדָן וּמִלָּכִים מִחֲלָצִיד
 12 יֵצְאוּ: וְאֵת־הָאָרֶץ אֲשֶׁר נָתַתִּי לְאַבְרָהָם וְלִיִּצְחָק וְהָאֲתֻנָּה^כ)
 13 וְלִירְעָה אֲחֵרִיד אֲתֵן אֶת־הָאָרֶץ: וַיַּעַל מִעָלָיו אֱלֹהִים בְּמָקוֹם
 14 אֲשֶׁר־דִּבֶּר אֹתוֹ: וַיֵּצֵב יַעֲקֹב מַצֵּבָה בְּמָקוֹם אֲשֶׁר־דִּבֶּר אֹתוֹ^ל)
 טו בִּכְבוֹת אָבִיו וַיִּבֶן עָלֶיהָ לִפְסָד וַיִּצַּק עָלֶיהָ שָׁמֶן: וַיִּקְרָא יַעֲקֹב
 אֶת־שֵׁם הַמָּקוֹם אֲשֶׁל דִּבֶּר אֹתוֹ שֵׁם אֱלֹהִים בֵּית־אֵל:
 16 וַיִּסְעוּ^מ) מִבֵּית אֵל^נ) יַחֲרִיעִיד בְּכִרְחֹק־הָאָרֶץ לָבוֹא אֶפְרָתָה וַתֵּלֶד
 17 רָחֵל וַתִּקְשׁ בִּלְדָתָהּ: וַהֲיִי כְהַקְשָׁתָהּ^ס) בִּלְדָתָהּ, וַתֹּאמֶר לָהּ
 18 תִּמְלִידָה אֶל־תִּירָאִי כִי־נִסְגָּה לָךְ^פ) כֵּן: וַהֲיִי בָצֵאת וּבִפְשָׁה
 19 כִּי מָכָה וַתִּקְרָא שְׁמוֹ^צ) בְּרָאִיָּה וְאָבִיו קָרָא־לּוֹ בְּנִימִין^ק): וַתָּמָת
 כ רָחֵל וַתִּקְבֹּר בְּרֶגֶל אֶפְרָתָה^ר) הָיָה בֵּית לָחֶם: וַיֵּצֵב יַעֲקֹב

x) LXX. ישראל. y) Sam. has here הוא, but the Masorites point הוא. z) Omitted in Cd. 1. LXX. Vulg. Syr. a) Sam. נגלה. b) Cdd. LXX. Syr. add עשו. c) Sam. דבורה. d) LXX. supply יעקב. e) Sam. נכיה. f) LXX. insert *ἐν Αοιζῶ*. g) Sam. LXX. add אלהים. h) LXX. Vulg. Syr. omit יעקב. i) Sam. עיד שך. j) LXX. *Ἐγὼ ὁ θεός σου*. k) LXX. insert *σοι ἔσται*. l) LXX. add אלהים. m) LXX. *ἀπόρας δὲ ἰαχὼβ*. n) LXX. omit v. 21. altogether, and insert here: *ἐπήλθε τὴν ἀσκητὴν αὐτοῦ ἐπὶ ταύτης τοῦ πυργου Γαδὲρ*. o) Sam. בהקשחה. p) Sam. לך. q) Sam. אח שמי. r) Sam. everywhere uses the form בנימין. s) Cdd. אפרת.

חָרְפוּ וַיָּבֹאוּ עַל-הָעֵיר בַּמָּט וַיַּחֲרֻנוּ כָּל-זָכָר: וְאֶת-חֲמוֹל וְאֶת-
 שָׂכָם בָּנוּ הָרָנוּ לְפִי-חֶרֶב וַיַּחֲזִי אֶת-דִּינָה^א) מִבֵּית שָׂכָם וַיֵּצְאוּ:
 וּבְנִי^ב) יַעֲקֹב בָּאוּ עַל-הַחֲלָלִים וַיָּבוּ הָעֵיר אֲשֶׁר סָמָאן אֶחָתָם^ב): 27
 אֶת-צֹאנָם^ב) וְאֶת-בָּקָרָם וְאֶת-תְּמָרֵיהֶם וְאֶת אֲשֶׁר-בָּעֵיר וְאֶת-
 אֲשֶׁר בַּשָּׂדֶה לָקְחוּ: וְאֶת-כָּל-חֵילָם וְאֶת-כָּל-טַפָּם^ג) וְאֶת-נְשֵׁיהֶם 29
 שָׁבוּ וַיָּבֹאוּ וְאֶת^ד) כָּל-אֲשֶׁר בְּבֵית: וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב אֶל-שָׂמְעוֹן ל
 וְאֶל-לֵוִי עֲבַדְתֶּם אִתִּי לְחֶכְמָיִשְׁנִי בַּיָּשֵׁב^ה) הָאָרֶץ בְּבִגְדֵי וּבִפְרוֹי
 וְאֲנִי סָתִי מִסָּפֶר וְנֹאכָפִי עָלַי וְהַלְוִי^ו) וְנִשְׁמַדְתִּי אֲנִי וּבֵיתִי:
 וַיֹּאמְרוּ הַבְּנוֹתָה יַעֲשֶׂה^ז) אֶת-אֶחָתָנִי: 31

לה 35

וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים אֶל-יַעֲקֹב קוּם עֲלֶה בֵּית-אֵל וְשִׁבְשִׁים וַעֲשֶׂה-
 שָׁם^א) מִזְבֵּחַ לְאֵל הַנָּקָאָה אֵלֶיךָ בְּבִרְחֶיךָ מִפְּנֵי עֵשָׂו אֲדִידִי:
 וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב אֶל-בֵּיתוֹ וְאֵל כָּל-אֲשֶׁר עִמּוֹ הִסְרוּ^ב) אֶת-אֱלֹהֵי
 הַנִּזְכָּר אֲשֶׁר בְּחִבָּתָם^ב) (וְהַסְתִּירוּ וְהַחֲלִיפוּ) שְׂמֵלֵהֶבָם: (וַיְקֻמָּה^ג)
 וַיַּעֲלֶה בֵּית-אֵל וַיַּעֲשֶׂה-שָׁם^ד) מִזְבֵּחַ לְאֵל הָעֵנָה אִתִּי בְּיוֹם
 צָרָתִי וַיְהִי עִמָּדִי בְּנֶדֶךְ אֲשֶׁר הִלַּכְתִּי: וַיָּחֲנוּ אֶל-יַעֲקֹב אֶת
 כָּל-אֱלֹהֵי הַנִּזְכָּר אֲשֶׁר בְּיָדָם וְאֶת-הַנִּזְמוֹם אֲשֶׁר בְּאֵזְבֵּיהֶם
 וַיִּטְמְנוּ אֹתָם יַעֲקֹב תַּחַת הָאֵלֶּה^ה) אֲשֶׁר עִם-שָׂכָם^ו): (וַיֵּשְׁעוּ^ו) וַיְהִי
 תַּחַת אֱלֹהִים עַל-הָעֵרִים אֲשֶׁר סָבִיבוֹתֵיהֶם^ז) וְלֹא רָדְפוּ אֶחָדִי

e) Cd. 1. Syr. insert אחתם. f) V. D. H. בני; vid. n.
 g) Sam. אחתם; Cd. 1. LXX. Syr. insert דינה. h) Cdd. Sam. LXX.
 Syr. Saad. ואת; Cdd. 2. read כל; Cd. 1. inserts כל after
 את throughout the verse. i) Cdd. Sam. Vulg. Saad. omit כל.
 j) Sam. את. k) Sam. להבישני ביושב. l) Sam. והכני. m) Sam.
 היה ומה יעשו. n) Omitted in Cd. 1. Vulg. o) Sam. הסירו. p) Sam.
 כחזככם. q) Sam. והלכו. r) Sam. ונקם. s) LXX. Vulg. שם. t) Sam.
 והאילה. u) LXX. add: καὶ ἀπώλεσαν αὐτὰ ἕως τῆς σήμερον ἡμέρας.
 v) LXX. καὶ ἐξήρην Ἰσραὴλ ἐκ Σηαίμων. w) Sam. סביבותיהם.

12 אֵתָּן^{*)}: הִרְבּוּ עָלַי מְאֹד מְהֵרָה וּמִתָּן וְאֶתְנָה¹⁾ כַּאֲשֶׁר תֹּאמְרוּ
 13 אֵלַי וְתִנְנֶנִּי אֶת־הַנֶּעֱרָה לְאִשָּׁה: וַיַּעֲנוּ בְנֵי־יַעֲקֹב אֶת־שִׁבְלָם וְאֶת־
 חֲמֹר²⁾ אָבִיו בְּמִרְמָה וַיִּדְּבְרוּ אֶשֶׁר מִפִּא³⁾ אֵת דִּינָה אֲחֵיהֶם:
 14 וַיֹּאמְרוּ⁴⁾ אֲלֵיהֶם לֹא נִכַּל לַעֲשׂוֹת הַדָּבָר⁵⁾ הַזֶּה לְחַטֹּאת אֶת־
 מִן אֲחֵינוּ לְאִישׁ אֲשֶׁר־לֹו עֲרֻלָּה בִּי־דִרְכָּה הוּא לָנוּ: אֲדֹכְנָא⁶⁾
 16 נָאוֹת לָבָם⁷⁾ אִם תִּהְיוּ כְּמֵנוּ לְהַפְלִי⁸⁾ לָכֶם כָּל־זָכָר: וְנִתְּנוּ
 אֶת־בְּנֵיתֵינוּ לָבָם וְאֶת־בָּנֵינוּכֶם נִקְחָ־לָנוּ וַיִּשְׁכְּנוּ אִתָּכֶם וְהָיוּ
 17 לָעָם⁹⁾ אֶחָד: וְאִם־לֹא הִשְׁמָעוּ אֲלֵינוּ לְהַפְּזֹל וּלְקַחֲנוּ אֶת־בָּתְנוּ
 18 וְהִלָּכְנוּ: וַיִּיטְבוּ דְבָרֵיהֶם בְּעֵינֵי חֲמֹר וּבְעֵינֵי שִׁבְלָם בֶּן־חֲמֹר¹⁰⁾:
 19 וְלֹא־אָתָּר הַנָּעִר לַעֲשׂוֹת הַדָּבָר כִּי חִפֵּץ בַּבַּת־יַעֲקֹב וְהִיא נִכְבֶּדֶת
 כ מִכָּל בֵּית אָבִיו: וַיָּבֹא חֲמֹר וְשִׁבְלָם בְּנוֹ אֶל־שַׁעַר עִירָם וַיִּדְּבְרוּ
 21 אֶל־אֲנָשֵׁי עִירָם לֵאמֹר: הַאֲנָשִׁים הָאֵלֶּה שְׁלָמִים הֵם אֲחֵינוּ
 וַיִּשְׁבּוּ¹¹⁾ בְּאֶרֶץ וַיַּחַתְרוּ אֹתָהּ וְהֶאֱרָץ הִנֵּה רַחֲבַת־יָדַיִם¹²⁾
 לַפְּתִיחַם אֶת־בָּתְנֵהֶם¹³⁾ נִבְחַדְנוּ לָנָשִׁים וְאֶת־בְּנֵיתֵינוּ נָתַן לָהֶם:
 22 אֲדֹכְנָא¹⁴⁾ וְנִאמְרוּ¹⁵⁾ לָנוּ הַאֲנָשִׁים לְשִׁבְתָּ אֲחֵינוּ לְהַיּוֹת לָעָם אֶחָד
 23 בְּחֻמּוֹל לָנוּ כָּל־זָכָר כַּאֲשֶׁר הֵם נִפְלִים: מִקְנֵהֶם¹⁶⁾ וּמִקְנֵנָב¹⁷⁾
 וְכָל־בְּהֶמְתָּם¹⁸⁾ הָלֹוא לָנוּ הֵם אֶךְ נִאֲחִיחָם¹⁹⁾ לָהֶם וַיִּשְׁבּוּ אֲחֵינוּ:
 24 וַיִּשְׁמָעוּ אֶל־חֻמּוֹל וְאֶל־שִׁבְלָם בְּנוֹ כָּל־יָצְאֵי שַׁעַר עִירוֹ וַיַּפְּלוּ
 כָּה כָל־זָכָר²⁰⁾ כָּל־יָצְאֵי שַׁעַר עִירוֹ²¹⁾: וַיְהִי בַיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי²²⁾ בְּהַיּוֹתָם
 כָּאֲבִים וַיִּקְחוּ שְׁנֵי־בְנֵי־יַעֲקֹב שְׁמֵעוֹן וְלֵוִי אֲחֵי דִינָה אִישׁ

k) LXX. *δύσασμεν*. l) Sam. מִהֵרָה וּמִתָּן וְאֶתְנָה. m) Omit-
 ted in Cd. 1. Vulg. n) Sam. LXX. Syr. נִסְאוּ. o) LXX. add:
Συμεὼν καὶ Λεὺὶ οἱ ἀδελφοὶ Δίνης. p) Sam. אֶת הַדָּבָר. q) LXX.
 insert: *καὶ κατοικήσαμεν ἐν ἱμαί.* r) Sam. כְּמֵנוּ לְהַפְּזֹל. s) Sam.
 כַּעַם. t) Sam. בְּנוֹ. u) Sam. LXX. Syr. יִשְׁבּוּ. v) Sam. רַחֲבַת־יָדַיִם.
 w) Sam. בְּנוֹתָם. x) Sam. יִאמְרוּ. y) Cdd. mult. Sam. מִקְנֵהֶם.
 z) LXX. omit כל. a) Sam. נִאמְרוּ. b) LXX. add: *τῇ ἀρχῇ τῇ*
ἐκπορεύσεως. c) LXX. Vulg. Saad. omit עִירוֹ. d) Sam. הַשְּׁלִישִׁי.

אֲשֶׁר אֶתִּי וְיֹאמַר לְמַדּוּ לָהּ אֲמַצָּא-חֵן בְּעֵינֵי אָדָמִי: וַיֵּשֶׁב 16
 בַּיּוֹם הַהוּא עָשׂוּ לְדַרְבּוֹ שְׁעִירָה: וַיַּעֲקֹב נָסַע סִבְתָּהּ^x וַיָּבֶן 17
 לוֹ בַּיִת וּלְמַקְנֶהוּ עָשָׂה סִבְתָּי^y עַל-בֶּן מְרָא שֵׁם-הַמָּקוֹם
 סִבְתָּה: ׀ וַיֵּבֵא יַעֲקֹב שְׁלָם^z עִיר שָׂכָם אֲשֶׁל בְּאֶרֶץ 18
 כְּנָעַן כִּבְּאִי מִפְּרָן אֲבָם וַיַּחֲנֶן אֶת-פְּנֵי הָעִיר: וַיָּקֵן אֶת-חֶלְקָהּ 19
 הַשְּׂדֵה אֲשֶׁר נָטַח-שָׁם אֲחִלּוֹ מִיַּד בְּנוֹ-חֲמֹר^a אֲדָמִי שָׂכָם בַּמָּאָה
 קְשׁוּמָה: וַיַּעַב-שָׂם מִזְבֵּחַ וַיִּקְרָא-לּוֹ אֵל^b אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל: ׀ כ

לר 34

וַיֵּצֵא רִיטָה בַת-לֵאָה אֲשֶׁר וָלְדָה לְיַעֲקֹב לְרֵאִית בְּכֹנוֹת הָאֶרֶץ: א
 וַיֵּרָא אֹתָהּ שָׂכָם בֶּן-חֲמֹר הַחִתִּי נָשִׂיא הָאֶרֶץ וַיִּקַּח אֹתָהּ 2
 וַיֵּשֶׁב אִתָּהּ וַיַּעֲנֶה: וַהֲדַבֵּק נַפְשׁוֹ בְּרִיטָה בַת-יַעֲקֹב וַיֵּאחֲזֶה 3
 אֶת-הַנְּעָר^c וַיְדַבֵּר עַל-לֵב^d הַנָּעַר: וַיֹּאמֶר שָׂכָם אֶל-חֲמֹר^e 4
 אָבִיו לֵאמֹר קַח-לִי אֶת-הַנְּלִדָה הַזֹּאת לְאִשָּׁה: וַיַּעֲקֹב שָׁמָּה
 כִּי טָמְא^f אֶת-רִיטָה בָּתּוֹ וַבְּנֵי הָיוּ אֶת-מַקְנֶהוּ בַּשְּׂדֵה וַהֲחִרְשׁ^g
 יַעֲקֹב עַד-בָּאָם: וַיֵּצֵא חֲמֹר אֲבִי-שָׂכָם אֶל-יַעֲקֹב לְדַבֵּר אִתּוֹ: 6
 וַבְּנֵי יַעֲקֹב בָּאוּ מִן-הַשְּׂדֵה בְּשִׂמְשָׁם וַיַּחֲצֹצְבוּ הָאֲנָשִׁים וַיַּחֲר 7
 לָהֶם מָאָר כִּי נִבְלָה עָשָׂה בְּיִשְׂרָאֵל לְשֹׂכֵב אֶת-דַּבַּת יַעֲקֹב וְכֵן
 לֹא יַעֲשֶׂה: וַיְדַבֵּר חֲמֹר אִתָּם לֵאמֹר שָׂכָם בְּנֵי חֲשָׁקָה נַפְשׁוֹ 8
 בְּכַחֲכֶם הָיוּ גַּם אֹתָהּ לוֹ לְאִשָּׁה: וַהֲחִתְּהֵנִי אִתְּכֶם בְּנִיחֹכֶם 9
 חֲתָנוּ-לָנוּ וְאֶת-בְּנֵיהֶנִּי תִקְחוּ לָכֶם: וְאִתְּנוּ תִשְׁכּוּ וְהָאֶרֶץ י
 תִּהְיֶה^h לַפְּנִיכֶם שְׂכֹל וְסִחְרוּתָהּ וְהָאֲחִיוⁱ בָּהּ: וַיֹּאמֶר שָׂכָם 11
 אֶל-אָבִיהָ וְאֶל-אֲחִיהָ אֲמַצָּא-חֵן בְּעֵינֵיכֶם וְאֲשֶׁר^j תֹּאמְרוּ אֵלַי

כני LXX. omit. a) LXX. שְׁלָם. b) Sam. סְכָת. c) Sam. סְכָת. d) Sam. שְׁלָם. e) Sam. סְכָת. f) Sam. סְכָת. g) Sam. סְכָת. h) Sam. סְכָת. i) Sam. סְכָת. j) Sam. סְכָת.

1) Omitted in LXX. c) Sam. and 'ק הנערה twice, and so in v. 12.

d) Sam. לֵב. e) Sam. omits חֲמֹר. f) LXX. add: ὁ υἱὸς Ἐμμώρ.

g) Sam. וַחֲרִישׁ. h) LXX. insert πλατῆα. i) Sam. סְכָת. j) Sam. סְכָת.

k) Cd. 1. וְכָל אֲשֶׁר.

לג 33

א וישא יעקב עיניו וירא והנה עשו^א בָּא וְעִמּוֹ אַרְבַּע מֵאוֹת אִישׁ
 2 וַיִּחַץ אֶת־הַיְלָדִים עַל־לֶאָה וְעַל־רָחֵל וְעַל שְׁתֵּי הַשָּׂפוֹתוֹת: וַיָּשֶׂם
 אֶת־הַשָּׂפוֹתוֹת וְאֶת־יְלִדֶיהֶן רֵאשִׁיטָה^ב וְאֶת־לֶאָה וְיְלִדֶיהָ אַחֲרָנִים
 3 וְאֶת־רָחֵל וְאֶת־יוֹסֵף אַחֲרָנִים: וְהוּא עָבַר לִפְנֵיהֶם וַיִּשְׁתַּחֲוִי^ג
 4 אֶלְרֹצָה שֶׁבַע פַּעַמִּים עַד־נִשְׁקָו עַד־אַחֲיוֹ: וַיִּרֶץ עֹשֵׂו לִקְרַאתוֹ
 ה וַיִּחַבְּקֵהוּ וַיִּפֹּל עַל־צִוְּאוֹ^ד וַיִּשְׁקֵהוּ^ה וַיִּבְכּוּ: וַיֵּשֶׂא אֶת־עֵינָיו^ו
 וַיֵּרָא אֶת־הַנָּשִׁים וְאֶת־הַיְלָדִים וַיֹּאמֶר מִי־אַלֶּה לָּךְ וַיֹּאמֶר
 6 הַיְלָדִים אֲשֶׁר־חָנָן אֱלֹהִים אֶת־עַבְדְּךָ: וַתִּגְשֶׁן^ז תִּשְׁתַּחֲוֹת הִנֵּה
 7 וַיִּלְדִּיקֶן וַתִּשְׁתַּחֲוֶינָּה^ח: וַתִּגַּשׁ גַּם־לֶאָה וַיִּלְדֶּיהָ וַיִּשְׁתַּחֲוֶינָה וְאַחֲרֵי
 8 נָגַשׁ יוֹסֵף וְרָחֵל וַיִּשְׁתַּחֲוֶינָה: וַיֹּאמֶר מִי לָּךְ כָּל־הַמַּחֲנֶה הַזֶּה
 9 אֲשֶׁר פָּגַשְׁתִּי וַיֹּאמֶר לְמַצֵּאתִי^ט בְּעֵינֵי אֲדָנִי: וַיֹּאמֶר עֹשֵׂו יִשְׁלִי
 י רֵב אֲחִי וְהִי^י לָּךְ אֲשֶׁר־לָּךְ: וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב אֶל־נָא^כ אִם־נָא
 מַצֵּאתִי חַן בְּעֵינֶיךָ וְלִקְחַת מִנְחָתִי מִיָּדִי כִּי עַל־כֵּן רָאִיתִי פָנֶיךָ
 11 בְּרָאָתִי^{כא} פָּנֵי אֱלֹהִים וַתִּרְצֵנִי: קַדְמָא אֶת־בְּרִכְתִּי אֲשֶׁר הִבֵּאתִי^{כב}
 לָּךְ כִּי־חָנַנִי אֱלֹהִים^{כג} וְכִי יִשְׁלִי־כָל וַיִּפְצַר־כּו וַיִּבָּח:
 12 וַיֹּאמֶר נִסְעָה וְנִלְכֶּה וְנִלְכֶּה לְנַגְדָּךְ: וַיֹּאמֶר אֲלֵיו אֲדָנִי יִדְעֵל
 13 כִּי־הַיְלָדִים רַבִּים וְהַצֹּאן וְהַבָּקָר עֲלוֹתָ^{כד} עָלַי וְדַפְקִים^{כה} יוֹם
 14 אֶחָד וְסִמּוֹ כָּל־הַצֹּאן: וַיַּעֲבֹר־נָא אֲדָנִי לִפְנֵי עַבְדּוֹ וַאֲלֵי אֶתְנֶהֱלֹחִי^{כו}
 לִאֲפִי לְרֹגֶל הַמִּלֻּאכָה אֲשֶׁר־לִפְנֵי וַיִּלְחַל הַיְלָדִים עַד אֲשֶׁר־
 טו אָבָא^{כז} אֶל־אֲדָנִי שְׁעִירָה: וַיֹּאמֶר עֹשֵׂו אֲצִיגֶהָ־נָא עִמָּךְ מִן־הָעֵס

g) Cd. 1. LXX insert אחיו. h) Sam. ילדיה ראשונה. i) Sam. והנשנה. j) Sam. ויחצו. k) Omitted by Sam. l) Sam. ויחצו. m) Sam. וילדיה ויחצו. n) LXX. *ἵνα εἴδῃς ὅτι παῖς σου χάρις*. o) Sam. ויהי. p) LXX. omit נא. q) Sam. בראותי. r) Cd. 1. Sam. LXX. Vulg. Syr. Saad. הבאתי. s) Cd. 1. ויהי. t) Sam. עאלה. u) Sam. LXX. Syr. Vulg. דפסתי. v) Sam. אחנהלה. w) Sam. אבא.

וַאֲמַרְתָּ לְעֶבֶדְךָ לְיַעֲקֹב מִנְחָה הוּא שְׁלוֹחָהּ לְאֶרֶץ לְעֵשָׂו 19
 וְהִנֵּה גַם־הוּא אַחֲרָיִנוּ: וַיְצֹו גַם־" (אֶת־הַשְּׂנִי גַם־" אֶת־הַשְּׂלִישִׁי ב־
 גַם־ אֶת־כָּל־הַחֲלָכִים אַחֲרֵי הַעֲדָרִים לֵאמֹר בְּדָבָר הַזֶּה תִּרְבְּרוּן
 אֶל־עֵשָׂו בְּמִצְעָכֶם אִתּוֹ: וַאֲמַרְתֶּם גַּם־ הִנֵּה עֶבֶדְךָ יַעֲקֹב" 21
 אַחֲרָיִנוּ בִּירְאֵם אֲבִיכֶם פָּנָיו בְּמִנְחָה הַחֲלָכִת לִפְנֵי" וְאַחֲרֵי־
 כֵן אֲרָאָה פָּנָיו אוֹלִי וְשֵׂא פָנָי: וְתַעֲבֹר מִיָּמִינָה עַל־פָּנָיו 22
 וְהוּא לֵן בְּלִילָה־הַהוּא בְּמִתְנָה: וַיָּקָם וּ בְּלִילָה הַיּוֹם" וַיֵּלֶךְ 23
 אֶת־שְׁתֵּי נָשָׁיו וְאֶת־שְׁתֵּי שִׁפְחָתָיו וְאֶת־אֶחָד עֶשֶׂר וְלָרִיו" (
 וַיַּעֲבֹר אִתּוֹ מַעֲבָר יַבֶּק"): וַיִּגְדָּם וַיַּעֲבֹרֵם אֶת־הַיַּחֲל וַיַּעֲבֹר 24
 אֶת־אֶשְׁרֵ־לּוֹ"): וַיִּתֵּר יַעֲקֹב לְבָרָו וַיִּאֲבֹק אִישׁ עִמּוֹ עַד עֲלוֹה כֹה
 הַשָּׁחַר: וַיֵּרָא כִּי לֹא יָכַל לוֹ וַיַּעַן בְּכַף־יָרְכּוֹ וַתִּקַּע כַּף־ 26
 יָרֵךְ יַעֲקֹב בְּהִאָּבְקוֹ עִמּוֹ: וַיֹּאמֶר שְׁלַחֲנִי כִּי עָלָה הַשָּׁחַר 27
 וַיֹּאמֶר לֹא אֲשַׁלְּחֶךָ כִּי אִם־בְּרִכְתָּתִי: וַיֹּאמֶר אֵלָיו מֶה־ 28
 שָׂמָּה וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב: וַיֹּאמֶר לֹא יַעֲקֹב וַיֹּאמֶר עוֹד שָׂמָּה כִּי 29
 אִם־יִשְׂרָאֵל כִּי־שָׁרִיתָ עִם־אֱלֹהִים וְעִם־אֲנָשִׁים וְהוֹכַל: וַיִּשְׁאַל־
 יַעֲקֹב וַיֹּאמֶר הִנֵּידָה נָא שָׂמָּה וַיֹּאמֶר לָמָּה זֶה תִּשְׁאַל לְשָׁמִי
 וַיַּבְדֵּךְ אִתּוֹ שֵׁם: וַיִּקְרָא יַעֲקֹב שֵׁם הַמָּקוֹם פְּנוּאֵל" כִּי־רָאִיתִי 31
 אֱלֹהִים פָּנִים אֶל־פָּנִים וַתִּנָּצַל וַתִּפָּשִׂי: וַיִּזְרַח־לּוֹ הַשָּׁשָׁשׁ 32
 בְּאֶשֶׁר עָבַר אֶת־פְּנוּאֵל וְהוּא צֹלָע" עַל־יָרְכּוֹ"): עַל־כֵּן לֹא־יֹאמְרוּ 33
 בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶת־גִּיד הַנָּשָׂה" אֲשֶׁר עַל־כָּף הַגִּיד עַד הַיּוֹם
 הַזֶּה כִּי נָגַע בְּכַף־יָרֵךְ יַעֲקֹב בְּגִיד הַנָּשָׂה:

u) Cd. 1. Sam. ת.ם; LXX. insert τῇ ποταμῷ καὶ. v) Cd. 1. Sam.
 ת.ם. w) Sam. LXX. Vulg. insert כ.א. x) קמץ ב"ז ק. Cdd. LXX.
 לפני. y) Sam. ה.ו.א. z) Sam. י.ל.ד.י. a) Sam. ה.י.ב.ק. b) Cd. 1. Sam.
 LXX. Vulg. Syr. Saad. א.א. כ.ל. א.ש.ר. לו. e) So Cdd. Syr. Vulg.; the
 Sam. has א.ל. פ.נ.ו.א.ל. with the majority of Cdd. f) Sam.
 ג.ל.ע. e) Syr. in Lond. Polygl. adds *וְהָיָה כִּי יִשְׂרָאֵל*,
 "for the thigh of Jacob had been strained"; but not Lee's edi-
 tion. f) Sam. ה.נ.ש.א. twice.

ה לפניו אל-עשו אחיו ארצה^א) שעיר שדה ארום: ויצו
 אותם לאמר כה תאמרון לאדני לעשו כה אמר עבדך יעקב
 6 עמ-לכן זרתי ואמר עד-עתה: ויהי-לי שור וחמור זמן^ב)
 ועבד ושפחה ואשלחה לתניד לאדני^ג) למצאתו בעניי:
 7 וישב הפלאלים אל-יעקב לאמר כאני אל-אחיי אל-
 עשו וגם הלך לקראתך וארבע-מאות איש עמו: ויירא
 8 יעקב מאד ויצר לו ויחץ את-העם אשר-איתו ואת-הצאן
 9 ואת-הבקר והממלים לשני מחנות: ויאמר אם-יבוא עשו
 אל-המחנה האחת^ד) והבהו והיה המחנה הנשאר לפליטה^ה):
 י ויאמר יעקב אלחוי אבי אברהם ואלחי אבי יצחק יהיה
 האמר אלי שוב לארצתי^ו) ולמורתך ואיטיבה^ז) עמך:
 11 קמנתי מכל החסדים ומכל-האמת אשר עשית אדעבך
 כי במקלי עברתי את-הירדן הזה ועתה היתי לשני מחנות:
 12 הצילני נא מיד אחי מיד עשו כדברא אנכי אתו שריבוא
 13 והבני אם על-בנים^ח): ואסה אמרת היטיב איטיב^ט) עמך
 ושחתי את-דעך כחול הים אשר לא-יוסף מרב: וגלן שם
 14 בלילה ההוא ונח מן-הבא כדו מנחה לעשו אחיו: ענים
 ט מאתים ותשישים עשרים רחלים מאתים ואילים עשרים:
 16 זמלים מניקות^י) ובניהם שלשים פרות ארבעים וזרים
 17 עשרה אלתים^{יא}) עשרים וערים^{יב}) עשרה: וישן ביר-עבדיו
 עדר עדר לבדו ויאמר אל-עבדיו עברו לפני^{יג}) וברח תשימו
 18 בין עדר ובין עדר: ויצו את-הראשון^{יד}) לאמר כי ופנשף עשו
 אחי ושאלך לאמר למראסה ואנה הלך ולמי אליה לפניך:

g) Sam. ארץ. h) Cdd. 2. Sam. Vulg. LXX. Syr. Saad. זמן.
 i) LXX. add עשו. j) Sam. האמר. k) Sam. לפליטה. l) Sam.
 מאתים על הבנים; LXX. και μητέρα. m) Sam. ואיטיב. n) Sam. מניקות. o) Sam. היטיב איטיב.
 p) Sam. מניקות. q) Sam. מאתים. r) Sam. וערים. s) Cdd. לפני. t) Sam. דראשין.

וַיִּקְרָא-לוֹ לָבֵן יֶגֶר שְׁהִירֹתָא^א) וַיַּעֲקֹב קָרָא לוֹ גִּלְעָד: וַיֹּאמֶר^ב)
 לָבֵן הִנֵּל הוּא עַד בֵּינִי וּבֵינָךְ^ב) הַיּוֹם^ב) עַל-כֵּן קָרָא-שְׁמוֹ גִּלְעָד:
 וְהַמִּצְפָּה^ג) אֲשֶׁר אָמַר^ג) יֵצֵף יְהוָה בֵּינִי וּבֵינָךְ כִּי נִסְתָּר אִישׁ
 מִרְעָהוּ: אִם-תִּשְׁעָנָה אֶת-בְּנֹתַי^ד) וְאִם-תִּקַּח נָשִׁים עַל-בְּנֹתַי
 אֵין אִישׁ עִמָּנוּ רָאָה אֱלֹהִים עַד בֵּינִי וּבֵינָךְ: וַיֹּאמֶר לָבֵן^ה)
 לַעֲקֹב הֵנָּה הִנֵּל הוּא וְהִנֵּה הַמִּצְפָּה אֲשֶׁר יָרִיתִי^ו) בֵּינִי
 וּבֵינָךְ^ו): עַד הִנֵּל הוּא תַעֲכָה הַמִּצְפָּה אִם-אֵנִי לֹא-אֶעֱבֹר^ז)
 אֵלֶיךָ אֶת-הִנֵּל הוּא וְאִם-לֹא-תַעֲבֹר אֵלַי אֶת-הִנֵּל הוּא
 וְאֶת-הַמִּצְפָּה הַזֹּאת לָרַעַה: אֱלֹהֵי אֲבֹתָהֶם וְאֱלֹהֵי נַחֲוֹר וְשָׁמְנוּ^ח)
 כִּינִינִי^ט) אֱלֹהֵי אֲבִיהֶם^ט) וַיִּשְׁכַּע יַעֲקֹב בְּפֶתַח אָזְנוֹ וַיִּצְחָק:
 וַיִּזְבַּח יַעֲקֹב^י) זֶבַח בָּהָר וַיִּקְרָא לְאָחִיו^י) לֵאמֹל-לָחֶם^י) וַיֹּאכְלוּ^י)
 לֶחֶם וַיִּלִּינוּ בָּהָר:

לב 32

וַיִּשְׁלַח לָבֵן בְּפָקֶר וַיַּנְשֵׁק לְבָנָיו וּלְבָנוֹתָיו^א) וַיִּבְרַח אִתָּהֶם^א)
 וַיֵּלֶךְ וַיִּשְׁכֹּב^ב) לָבֵן לְמִקְדָּו^ב): וַיַּעֲקֹב הִלָּךְ לְרֶדְכִי^ג) וַיִּשְׁעֹר-בִּי^ג)
 מִלֵּאבִי אֱלֹהִים: וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב בְּאֲשֶׁר רָאָם מִחֲנָה אֱלֹהִים^ד)
 וְהַ וַיִּקְרָא שֵׁם-הַמָּקוֹם הַהוּא מִחֲנָה: וַיִּשְׁלַח יַעֲקֹב מַלְאָכָיו^ה)

o) Sam. שהרעות. p) LXX. εἶπε δὲ Ἀάβαν τῷ Ἰακώβ Ἰδοὺ ὁ βουτὸς οὗτος καὶ ἡ στηλὴ ἣν ἔστησα ἀνὰ μέσσω ἐμοῦ καὶ σοῦ. q) LXX. omit היום, and insert: μαρτυρεῖ ὁ βουτὸς οὗτος καὶ μαρτυρεῖ ἡ στηλὴ αὕτη. r) Sam. והמצפה; vid. n. s) Omitted in Cd. 1. t) Sam. בנתי twice. u) Cd. 1. Sam. Saad. יראת. v) LXX. render the verse thus: καὶ εἶπεν Ἀάβαν τῷ Ἰακώβ Ἰδοὺ ὁ βουτὸς οὗτος καὶ μαρτυρὴ ἡ στηλὴ αὕτη. w) Cd. 1. Sam. יששכר בנינו. x) Cdd. מלכא מ' א' אברהם. Cdd. 2. LXX. omit מלכא מ' א' אברהם. Syr. ܕܝܐܠܗܝܢ ܕܥܝܢܐ "the God of our fathers." The Vulg. Onk. Saad. agree with the Heb. text. y) Omitted by LXX. Vulg. z) Cd. 1. לכל אחיו. a) LXX. omit להם. b) Sam. ולבנותיו. c) Sam. אח. d) Sam. ויששכר. e) Sam. למסדו. f) LXX. insert: καὶ ἀναβλέψας εἶδε παρεμβολὴν θιου παρεμβολαγυαν

לה ותאמר*) אל-אביה אל-יתר בעיני אדני כי לוא) אוכל לקום
 מסנוד כדרך נשים) לו ויחפש*) ולא מצא את-החרפים:
 36 ויחר לעקב וירב בלבן ויען עקב ויאמר ללבן מה-פשעי
 37 מה*) חטאתי כי דלקת אחרי: כי-משש*) את-בל-בלי מה-
 מצאת מכל בלי-ביתך שים פה גדר אחי ואחיד ויביחו
 38 בין שניהם: זה עשרים שנה אנכי עמך רחלך ועוף לא
 39 שבלו ואילי*) צאנה לא אכלתי: מרפח לא-הבאתי אליך
 אנכי אחשנה מדי חבשנה*) גנבתי יום וגנבתי*) לילה:
 מ הניתי ביום אכלתי חרב*) וקרת בלילה ותפר שני מעיני:
 41 זה-לי עשרים שנה בביתך עבדתך ארבע-עשר שנה
 בשתי בנותי ושש שנים בצאנה ובחלף את-משכרתי עשרת
 42 מנים: לולי*) אלתי אבי אלהי*) אברהם ויפחד ויחזק הנה
 לי כי עתה ריקם שלחתי את-עני ואת-יגיע*) כפי ראה
 43 אלהים ויבא) אמש: ויען לבן ויאמר אל-עקב הבנות
 בנותי) והבנים בלי והצאן צאני וכל אשר-אספה ראה לי-הוא
 ולבנותי) מה-אעשה לאלה היום או לבנותי) אשר ילדו:
 44 ותהי לה נכרתה) ברית אני ואספה ויהי לעד ביני ובינה*):
 46 ויקח עקב אבן ויריסה) מצבה: ויאמר עקב לאחיו
 לקחו אבנים ויקחו אבנים ויעשרגל ויאכלו שם*) על-הגל):

s) Cd. 1. Syr. add רחל. t) Sam. לא. u) Sam. הנשים.
 v) Sam. ויחפש. LXX. insert: ἐν ὧ τῷ οἴκῳ. w) Cdd. mult. Sam.
 LXX. Syr. Onk. edd. 8. Ps.-Jon. ימה. x) Sam. וזכי מ'. y) Sam.
 אילי. z) Omitted by Sam. LXX. a) Sam. ונכחתי וגבות. b) Sam.
 ררף. c) Sam. לו לא. d) Omitted by LXX. Saad. e) Sam. יר.
 f) Sam. ויביח. g) Sam. בנות. h) Sam. ולבנותי. i) Sam. לבניהם.
 j) Cdd. mult. Vulg. Ps.-Jon. Onk. edd. 4. ונכרתה. k) LXX. add:
 εἶπε δὲ αὐτῷ Ἰδού οἱ θεοὶ μετ', ἡμῶν ἐστὶν ἰδε ὁ θεὸς μαρτυρῶς
 ἀνὰ μέσον ἐμοῦ καὶ σοῦ. l) Sam. וירמה. m) Omitted in Cdd.
 2. Vulg. Saad. n) LXX. add: καὶ εἶπεν αὐτῷ Ἀβὴν Ὁ βουρὸς
 οὗτος μαρτυρεῖ ἀνὰ μέσον ἐμοῦ καὶ σοῦ σήμερον.

לָלֶכֶן^u) בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי כִּי בָרַח יַעֲקֹב: וַיִּקַּח אֶת-אֶחָיו עִפּוֹ 23
וַיְרִדֵהוּ אֶתְרוֹ הָרֹדֶף שְׁבַעַת יָמִים וַיִּדְבֹּק אִתּוֹ בְּהַר הַגִּלְעָד:
וַיָּבֹא אֱלֹהִים אֶל-לֶכֶן הָאֲרָצִי בְּחֹלֶם^v) הַלַּיְלָה וַיֹּאמֶר לוֹ הַשָּׁמֶר 24
לֵךְ פָּן-דְּבָר^w) עִם-יַעֲקֹב מִפּוֹב עַד-רָע^x): וַיִּשָּׁן לֶכֶן אֶת-יַעֲקֹב כִּי
וַיַּעֲקֹב תִּקַּע אֶת-אֶהָלוֹ בְּהַר וּלְכֹן תִּקַּע אֶת-אֶחָיו בְּהַר הַגִּלְעָד:
וַיֹּאמֶר לֶכֶן לַיַּעֲקֹב מָה עָשִׂיתָ וַתִּנָּגֵב אֶת-לִבְכִּי וַתִּנָּהֵג אֶת- 26
בְּנֹתַי^y) בְּשִׁבּוֹת תָּרֹב: לָמָּה נִחְבַּאתָ^z) לְבָרַח וַתִּנָּגֵב אִתִּי 27
וְלֹא-הִגַּדְתָּ לִּי וְאֲשַׁלְּחֶה בְּשִׂמְחָה וּבְשָׂרִים^a) בְּתַחִי^b) וּבְכִנּוֹר^c):
וְלֹא נִטְשָׁתָנִי לְגֶשֶׁק לִדְגִי וּלְבִנְתַּי^d) עַתָּה^e) הִסְבַּלְתָּ עֲשׂוֹי^f): 28
יִשְׁלָאֵל יָדִי לַעֲשׂוֹת עִפְכָּם^g) רָע וְאֵלֹהִי אֲבִיכֶם^h) אֲמַשׁ אֲמַר 29
אֵלַי לֹא-אִמַּר הַשָּׁמֶר לֵךְ מִדְּבָר עִם-יַעֲקֹב מִפּוֹב עַד-רָעⁱ): וְעַתָּה לִּי
הִלֵּךְ הִלַּכְתָּ כִּי-נִכְסַחְתָּ נִכְסַפְתָּה^j) לְבִית אָבִיךָ לָמָּה נִגְבַּתָּ אִתִּי
אֱלֹהִי: וַיַּעַן יַעֲקֹב וַיֹּאמֶר לְלֶכֶן כִּי^k) יָדַאתִי כִּי אֲמַרְתִּי פָן 31
תִּגְזַל אֶת-בְּנוֹתַי מִעֲמִי^l): עִם^m) אֲשֶׁר תִּמְצָא אֶת-אֱלֹהֵיךָ לֹא 32
יִחַיָּה נָגַד אֶחָיו הַדֶּבֶר-לֵךְ מָה עָמְרִי וְקַח-לֶךְⁿ) וְלֹא-יָדַע יַעֲקֹב
כִּי רָחֵל^o) נִגְבַּחַם: וַיָּבֹא לֶכֶן^p) בְּאֶהֱל-יַעֲקֹב וּבְאֶהֱל לָאָה 33
וּבְאֶהֱל שְׁתֵּי הָאִמְהוֹת^q) וְלֹא מִצָּא וַיֵּצֵא מֵאֶהֱל לָאָה וַיָּבֹא
בְּאֶהֱל רָחֵל: וְרָחֵל לָקְחָה אֶת-הַתּוֹרָפִים וַתִּשְׁמְכֶם^r) בְּכֶר הַנֶּזֶמֶל 34
וַתִּקְשֹׁב עֲלֵיהֶם וַיִּמְשָׁשׁ לֶכֶן אֶת-כָּל-הָאֶהֱל וְלֹא מִצָּא^s):

u) LXX. add τῇ Σίρῳ. v) Sam. כחלום. w) Cdd. שרבר.
x) Cdd. 21. Onk. cdd. 4. ועד רע. y) Sam. בנותי. z) Sam. נחכה.
a) Sam. בשרים. b) Cdd. LXX. Vulg. Syr. Saad. וכוף. c) Sam.
ד. d) Sam. ולבנותי. e) Cdd. LXX. Vulg. ותרה. f) Sam.
עשו. g) Sam. LXX. עכך. h) Cd. 1. Sam. LXX. אמך. i) Cdd.
Onk. cdd. 7. ועד רע. j) Sam. נכספה. k) Sam. כה. l) LXX. add:
καὶ πάντα τὰ ἐμά. m) LXX. insert before עם: καὶ εἰπεν Ἰακώβ.
n) LXX. insert: καὶ οὐκ ἐπέγχετο παρ', αὐτῇ οὐθέν. o) LXX. in-
sert: ἡ γυνὴ αὐτοῦ. p) Sam. LXX. add ויחבש. q) Sam. השמות.
r) Sam. וחשימם. rr) LXX. omit from וימשש to the end of the verse.

יהיה שְׂבָרָךְ וְיִלְדוּ כָל-הַצֹּאן נִקְדִּים וְאִם-כֹּה יֹאמֶר עֲקָדִים
 8 יִהְיֶה שְׂבָרָךְ וְיִלְדוּ כָל-הַצֹּאן עֲקָדִים: (נַעַל אֱלֹהִים^x) אֶת-מִקְנֶה
 י אַבְיָכֶם^y) וַתִּקְרָא: נִהְיָ בַעַת יִחַם הַצֹּאן וְאִשָּׁא עֵינֵי וְאִרְא^z)
 בַּחֲלוֹם וְהִנֵּה הָעֲתִידִים^a) הָעֹלִים עַל-הַצֹּאן עֲקָדִים נִקְדִּים^b)
 11 וַתִּרְדִּים: וַיֹּאמֶר אֵלַי מִלֶּאדָּה הָאֱלֹהִים בַּחֲלוֹם יַעֲקֹב וַאֲמַר הִנְנִי:
 12 וַיֹּאמֶר שָׂא-נָא עֵינֶיךָ וּרְאֵה כָל-הָעֲתִידִים^c) הָעֹלִים עַל-הַצֹּאן
 עֲקָדִים נִקְדִּים וְכִרְדִּים כִּי רָאִיתִי אֶת כָּל-אֲשֶׁר לָבוֹן עָשָׂה לָךְ:
 13 אֲנִכִּי הָאֵל בֵּית-אֵל אֲשֶׁר מְשַׁחֲתָ^d) שֵׁם מִצִּבְיָה אֲשֶׁר^e) נִדְרַתָּ
 לִי שֵׁם נִדָּר עָתִיד^f) קִים צֵא מִדְּהָרָךְ הַזֶּה וְשׁוּב אֶל-אֶרֶץ
 14 מִלְדִּתְךָ: וַתַּעַן רַחֵל וּלְמֵאָה וַתֹּאמְרֶנָּה לֹא הָעֵד לָנוּ חֶלֶק
 ט וְנִחַלָּה בְּבֵית אַבְיָנוּ: הֲלוֹא נִבְרִיתָ^g) נַחֲשָׁבְנוּ לֹא כִּי מִכְרַנָּה^h)
 16 וַיֹּאכַל גַּם-אֶכּוֹלⁱ) אֶת-בֶּסֶפְנוּ: כִּי כָל-הָעֶשֶׂב^j) אֲשֶׁר הַצִּיֹּל
 אֱלֹהִים^k) מֵאֲכִילֵנוּ לָנוּ הוּא וּלְבָנֵינוּ וְעֵתָה כָּל אֲשֶׁר אָמַר
 17 אֱלֹהִים אֵלֶיךָ^l) עָשָׂה: וַיָּקָם יַעֲקֹב וַיֵּשֶׁא אֶת-בָּנָיו וְאֶת-נָשָׁיו^m)
 18 עַל-הַגָּמְלִים: וַיִּנָּהֲגוּ אֶת-כָּל-מִקְנֵהוּ וְאֶת-כָּל-רֶקְשׁוֹⁿ) אֲשֶׁר
 רָכָשׁ^o) מִקְנֵה קִנְיָנוּ אֲשֶׁר רָכָשׁ^p) בְּפָרֶן אֲרָם לְבוֹא אֶל-יִצְחָק
 19 אָבִיו אֶרְצָה כְּנָעַן: וְלָבוֹן הָלַךְ לְגֹזֵז^q) אֶת-צִמְדוֹ וַתִּנָּבֶה רַחֵל
 כ אֶת-הַתִּרְפָּסִים אֲשֶׁר לְאֶבְיָה: וַיִּנָּבֶה יַעֲקֹב אֶת-לֵב לָבוֹן הָאֲרָמִי
 21 עַל^r)-בְּלִי^s) הַנִּיד לֹא כִּי בָרַח הוּא: וַיִּכְרַח הוּא וְכָל-אֲשֶׁר-לֹא
 22 וַיָּקָם^t) וַיַּעֲבֹר אֶת-הַנָּהָר וַיֵּשֶׁשׁ אֶת-פָּטְנוֹ הַר הַגִּלְעָד: וַיָּבֹר

x) Sam. ידוה. y) Cdd. mult. Sam. אביכן. z) Sam. ואראה.

a) Sam. העתידים, so in v. 12; LXX. *oi tetraroi kai oi xrooi*, so in v. 12. b) Sam. נקדדים. c) Sam. את כל הע. d) LXX. insert *mor*. e) Cdd. Sam. LXX. Syr. Vulg. Saad. ואשר. f) Cdd. Sam. LXX. Vulg. ותרה. g) Sam. כנבריות. h) Sam. מכבנו. i) Sam. אכל. j) LXX. add: *kai tetai doxan*. k) Sam. ידוה. l) Sam. אליך אלהים. m) Cdd. 2. Sam. LXX. את נשיו ואת בניו. n) Sam. רכשו. o) קצץ בוק. p) Cd. 1. LXX. Onk. Syr. Vulg. Saad. omit אשר רכש. q) Sam. לכו. r) Cdd. 4. Sam. ער. s) Sam. בלתי. t) Omitted in LXX. Vulg.

לְבָנוֹחַ*) כְּחֹשֶׁף חָלָבִן אֲשֶׁר עַל-הַמִּקְלוֹת: וַיֵּצֵא אֶת-הַמִּקְלוֹת 38
 אֲשֶׁר פָּצַל בְּרֹהֲטִים בְּשִׁקְחוֹחַ*) הַמַּיִם אֲשֶׁר תָּבֵאֵן*) הַצֵּאֵן
 לְשִׂחוֹת לִנְכַח הַצֵּאֵן וַיַּחֲמֶנָה בְּבֹאֵן*) לְשִׁחוֹת: וַיַּחֲמֵן*) הַצֵּאֵן 39
 אֶת-הַמִּקְלוֹת*) וַחֲלָרֵן*) הַצֵּאֵן עֲקָדִים נִקְדִּים*) וּמְלֵאִים: וְהַבְּשִׁימִם 40
 הַסְרִיר גַּעֲקָב לִמֶּנּוּ פָּנֵי הַצֵּאֵן אֶל-עֶקֶד*) וְכִלְהִים בָּצֵאֵן לָבוֹן
 וַיֵּשֶׁת לוֹ עֲדָרִים לְבָדוֹ וְלֹא שָׁתַם עַל-צֵאֵן לָבוֹן: וְהָיָה*) בְּכָל 41
 יוֹם הַצֵּאֵן הַמְקֻשְׁרוֹת*) וְשֵׁם*) גַּעֲקָב אֶת-הַמִּקְלוֹת לְעֵינֵי הַצֵּאֵן
 בְּרֹהֲטִים לִיחֲמֶנָה בַּמִּקְלוֹת: וּבְהַעֲטִיף הַצֵּאֵן לֹא יֵשִׁים*) וְהָיָה 42
 הַעֲטָפִים*) לָלָבוֹן וְהַקְשָׁרִים לְגַעֲקָב: וַיִּפְרָץ הָאִישׁ מֵאֵד מְאֹד 43
 וַיְהִי-לוֹ צֵאֵן רַבּוֹחַ*) וּשְׁפָחוֹת עֲבָדִים*) וְנִמְלִים וַחֲמָרִים:

לא 31

וַיִּשְׁמַע*) אֶת-דִּבְרֵי כְּנִי-לָבוֹן לֵאמֹר לָקַח גַּעֲקָב אֶת כָּל-אֲשֶׁר א 1
 לְאֲבִינוֹ וּמֵאֲשֶׁר לְאֲבִינוֹ עָשָׂה אֶת כָּל-הַכְּבוֹד*) הַזֶּה: וַיֵּרָא גַּעֲקָב 2
 אֶת-פָּנֵי לָבוֹן וְהָיָה אֵינֵנו*) עִמּוֹ בְּחִמּוֹל שְׁלֹשִׁים: וַיֹּאמֶר יְהוָה 3
 אֶל-גַּעֲקָב שׁוּב אֶל-אֶרֶץ אֲבוֹתֶיךָ וְלִמְלוֹךְתָּךְ*) וְאָחִיָּה עִמָּךְ:
 וַיִּשְׁלַח גַּעֲקָב וַיִּקְרָא לְרַחֵל וּלְלֵאָה הַשְׁרָה אֶל-צִמְאוֹנוֹ: וַיֹּאמֶר 4
 לָהֵן רֵאֵה אֲנִכִּי אֶת-פָּנֵי אֲבִיבִן כִּי-אֵינֵנו אֵלַי בְּחִמּוֹל שְׁלֹשִׁים*) ה 5
 וְאֵלַתִּי אֲבִי הָיָה עִמָּדִי: וְאִתָּנָה יִדְעָתָן*) בִּי בְּכָל-כְּלוֹי עֲבָדָתִי 6
 אֶת-אֲבִיבִן: וְאֲבִיבִן הִחַל בִּי וְהִחֲלָה*) אֶת-מִשְׁכַּבְתִּי עֲשֵׂרָה 7
 מִנִּים וְלֹא-נָתַנּוּ אֱלֹהִים לְהִרְעוֹ*) עִמָּדִי: אֵם-יָבָה יֹאמֶר נִקְדִּים 8

z) LXX. add: *καὶ περιστρέφω τὸ χλωρόν*, evidently a mere gloss. a) Sam. כְּהֹשֶׁק. b) Sam. רַבְחָתָה. c) Sam. בְּבֹאֵן. d) Sam. וַיַּחֲמֵנָה. e) Sam. עַל הַמַּיִם. f) Sam. וַיַּחֲלֶמָה. g) Cdd. 2. LXX. Vulg. אֵיל עֶקֶד. h) Onk. Ps-Jon. Saad. כָּל עֶקֶד; Sam. LXX. עֶקֶד. וְנִקְדִּים. i) Sam. וַיְהִי. j) Omitted in LXX. k) Sam. יֵשֶׁם. l) Sam. יֵשֶׁם. m) Cdd. 2. Sam. וְהָיוּ הַעֲטָפִים. n) LXX. add *καὶ βότες*. o) Sam. עֲבָדִים. p) LXX. Syr. add גַּעֲקָב. q) Sam. הַכְּבוֹד. r) Sam. מֵאֵד; and so in v. 5. s) Sam. מִלְדָּתָךְ וְאֵל מִלְדָּתָךְ. t) Sam. שְׁלֹשִׁים. u) Sam. וַיְהִי לְדָרִיעַ. v) Sam. וַיִּחַל. w) Sam. וַיִּחַל לְדָרִיעַ.

ויטח האמר יעקב אל-לבן שלחני ואעלה אל-מקדש
 26 ולשרתי: תנה את-גשי ואת-זרתי אשר עבדתי אתה בזה
 27 תמלכה בי אתה ורעם את-עברתה אשר עבדתי: ויאמר
 אלי לבן אמנם סמאתי הן בעיניך ואלשתי ויברכני יהוה
 28 בזלתי: ויאמר) נקבה שכרה עלי ואמנה: (ויאמר) אלו
 29 אמנה ורעם את אשר עבדתיך ואת אשר-הנה סמאתי) אתי:
 ל' כי סמט אשר-הנה לך לפני במסרן לר' ויברך יהוה) אתה
 31 לר' ונחה מתי אמנה נבראני לביתי: ויאמר מה אמר
 לך ויאמר יעקב לא תחזק לי סמאת אמנתעשה-לי הדבר)
 32 הנה אשובה ארעה) צאנה אשר-: אעבר) בכל-צאנה היום
 33 הבר) משם כל-שות ונקר) ושלח וקל-שדה-חום בקשבים
 33 ושלח) ונקר בעוים והנה שכרי: ומנה-בי צדקתי פזם
 34 מרד בר-חבוא) על-שכרי לפניה כל אשר-אתנו נקר ושלח
 34 בעוים וחם בקשבים גוב הוא אתי: ויאמר לבן הן לו
 לה יהי) בדברך): וימר פזם שהוא את-החולשים הענקים
 והשלחים ואת כל-העוים הנקרות והשלחים) כל) אשר-לבן בו
 36 וכל-העוים בקשבים ויתן ביד-בניו: וישם ברך שלשת ימים
 37 בינו) וכן יעקב ויעקב רעה את-צאן לבן הנותרה): ויברך
 לו יעקב סגל לבנה לך ולא וערסון הנצל בזה) פזלות

g) Sam. ואל ארצי. h) Omitted in LXX. Vulg. i) LXX. Syr. add יעקב. j) Sam. מקדש. k) LXX. יהוה אלוים. l) Sam. הדבר. m) Sam. ארצי. n) Sam. אמנה; vid. n. o) Sam. הבר. p) Sam. נקר twice; so also in v. 33. q) Sam. ושלח, but cdd. as Heb. r) Sam. יבוא. s) Sam. יהוה. t) Cdd. Sam. כדברך. u) Sam. ושלח. v) Cdd. LXX. Syr. ואל כל. w) Sam. LXX. Saad. כיום. x) Sam. adds ויאמר יעקב כולם ויאמר יעקב ויאמר אל ארץ אבי ואיבי עמד: With the exception of these words, the rest of the insertion is identical with ch. 31: 11—14. y) Sam. LXX. כיום.

שני לַעֲקֵב: וְהָאָמֶר רָחֵל נִסְתַּלִּי אֱלֹהִים וְנִסְתַּלְּתִי עִם-
 אַחֲרִי (וְנִסְתַּלְּתִי) וְהָקְרָא שְׁמוֹ (נִסְתַּלִּי: וְהָרָא לָאָה כִּי עָמְדָה
 מִלֶּדֶת וְהִקְחָ אֶת-זוֹלָפָה שֶׁשָּׁחָחָה וְהִתֵּן אֹתָהּ לַעֲקֵב לְאִשָּׁה:)
 וְהָלַךְ (וְהָלַךְ שֶׁשָּׁחָח לָאָה לַעֲקֵב בֶּן: וְהָאָמֶר לָאָה בֶּנִי
 וְהָקְרָא אֹת-שְׁמוֹ. וְהָלַךְ וְהָלַךְ שֶׁשָּׁחָח לָאָה בֶּן שְׁנֵי
 לַעֲקֵב: וְהָאָמֶר לָאָה בְּאֶשְׁרֵי כִּי אֲשֶׁרֹנִי בְּנוֹת וְהָקְרָא
 אֹת-שְׁמוֹ אֲשֶׁר: וְהָלַךְ רָאוּבֵן בִּימֵי קְצֵיר-חִטִּים וְיִצְחָק
 דִּדְאִים בְּשָׂרָה וַיָּבֵא אֹתָם אֶל-לָאָה אִמּוֹ וְהָאָמֶר רָחֵל אֶל-
 לָאָה (וְהָנִינָא לִי מִדִּדְאִי בֶּנִי): וְהָאָמֶר לָהּ הִמָּעֵט קִחְתְּךָ מִ
 אֶת-אִישִׁי וְלָקַחְתָּ גַם אֶת-דִּדְאִי בֶּנִי וְהָאָמֶר רָחֵל לָבֵן (וְשָׁב
 עִמָּךְ) הִלְלָה חֶסֶת דִּדְאִי בֶּנִי: וַיָּבֵא עֲקֵב מִדְּחָשָׁרָה בְּעֶרֶב
 וְהָנָא לָאָה לְקִרְאוֹ וְהָאָמֶר אֵלַי תָּבוֹא (כִּי שָׁבֵר שֶׁבְּרִתְךָ
 בְּדִדְאִי בֶּנִי וְשָׁבֵר עִמָּה בְּלִילָה הוּא): וַיִּשְׁמַע אֱלֹהִים אֶל-
 לָאָה וְהִתְחַר וְהָלַךְ לַעֲקֵב בֶּן חֲמִישִׁי: וְהָאָמֶר לָאָה גִּתֹּן
 אֱלֹהִים שְׁכָרִי אֲשֶׁר-נִתְּתִי שֶׁשָּׁחָחִי לְאִישִׁי וְהָקְרָא שְׁמוֹ (וְשָׁבֵר
 יִשְׁשָׁכָר: וְהִתְחַר עוֹד לָאָה וְהָלַךְ בֶּן-שְׁנֵי לַעֲקֵב: וְהָאָמֶר
 לָאָה וְכָרַנִי אֱלֹהִים וְאִתִּי נָכַר מִכָּל הַפֶּעַם וַיִּבְלֵנִי אִישִׁי כִּי-
 גִלְתִּי לוֹ שְׁעָה בָּנִים וְהָקְרָא אֹת-שְׁמוֹ וְכָלֵן): וְאַחֲרֵי
 יָלְדָה בֵּת וְהָקְרָא אֹת-שְׁמָהּ דִּינָה: וַיִּזְכֹּר אֱלֹהִים אֶת-רָחֵל
 וַיִּשְׁמַע אֱלֹהִים אֱלֹהִים וַיִּפְתַּח אֶת-רַחֲמָהּ: וְהִתְחַר וְהָלַךְ בֶּן
 וְהָאָמֶר אֶבְרָם אֱלֹהִים אֹת-חֶרְפָּתִי: וְהָקְרָא אֹת-שְׁמוֹ יוֹסֵף
 לֵאמֹר יִסֵּף יִהְיֶה לִּי בֶן אַחֵר: וַיְהִי בְּאֶשְׁרֵי יָלְדָה רָחֵל אֶת-מֵה

r) Sam. נִסְתַּלִּי. s) Sam. אַחֲרִי. t) Cdd. Sam. תָּבֵא. u) Sam.
 אִמּוֹ; so cdd., but Lond. Polygl. & cdd. שְׁמוֹ. v) LXX. add:
 καὶ εἰσηλθὲ πρὸς αὐτήν. w) LXX. וְהִתְחַר, and so in v. 12. x) LXX.
 add εἴ ἀδελφεῖ. y) Sam. בֶּנִי, and so in v. 15. z) Sam. רִדִּי. a) LXX.
 οὐχ οὕτως (לֹא כֵן). b) Sam. עִמָּךְ. c) Sam. LXX. add הִלְלָה. d) Sam.
 וְהוּא. e) Sam. שְׁמוֹ. f) Sam. וְכָלֵן.

ל לכן לִדְחַל^א) בָּרוּ אֶת־בְּלֶכְהָ שִׁפְחָתָו לָהּ לִשְׁפֹּחָה: וַיֵּבֶא נָם
 אֶל־רִחַל וַיֵּאָתֶב נָם־אֶת־רִחַל מִלֵּאָה וַיַּעֲבֹר עִמּוֹ עוֹד שְׁבַע־
 31 שָׁנִים אַחֲרֵיתָ: וַיֵּרָא יְהוָה^ב) כִּי־שָׁנְאוֹה לֵאָה וַיִּפְתָּח אֶת־דֶּרֶמָהָ
 32 וַרְחֵל עָקְרָה: וַתֵּהֶר לֵאָה^ג) וַתֵּלֶד בֶּן וַתִּקְרָא שְׁמוֹ^ד) רְאוּבֵן^ה) כִּי
 33 עָרָה כִּי־רָאָה יְהוָה בְּעָנְיָי^ו) כִּי עָתָה יִאָהֲבֵנִי אִישִׁי: וַתֵּהֶר
 עוֹד וַתֵּלֶד בֶּן וַתֹּאמֶר כִּי־שָׁמַע יְהוָה כִּי־שָׁנְאוֹה אֲנִי וַיִּתֵּן
 34 לִי נָם־אֶת־דָּוָה וַתִּקְרָא שְׁמוֹ שִׁמְעוֹן: וַתֵּהֶר עוֹד וַתֵּלֶד בֶּן
 וַתֹּאמֶר עָתָה תִּפְעֵם יְלֹהִי^ז) אִישִׁי אֵלֵי^ח) כִּי־יִגְדַּחַנִּי לוֹ שְׁלֹשָׁה
 לֵה בָנִים עַל־כֵּן קָרָא־שְׁמוֹ^ט) לֵוִי: וַתֵּהֶר עוֹד וַתֵּלֶד בֶּן וַתֹּאמֶר
 תִּפְעֵם אֹדָה^י) אֶת־יְהוָה עַל־כֵּן קָרָאָה שְׁמוֹ יְהוּדָה וַתַּעֲמִד
 מִלְּרָח:

ל 30

א וַתֵּרָא רִחַל כִּי לֹא יִגְדֹּה לַעֲקֹב וַתִּקְנֶה רִחַל בְּאֶחָתָהּ^א) וַתֹּאמֶר
 2 אֶל־עֲקֹב הִקְדֵּלִי בָנִים וְאִם־אֵין מִתָּה אֲנִי: וַתֵּהֶר־אָחַ
 עֲקֹב בְּרִחַל וַיֹּאמֶר תִּסְתַּח אֱלֹהִים אֲנִי אֲשֶׁר־מָעַע מִסָּד
 3 פָּרִי־בֶטֶן: וַתֹּאמֶר^ב) הִנֵּה אֲמַתִּי בִלְחָה בָּא אֵלֶיהָ וַתֵּלֶד עַל־
 4 בִּרְבִי וְאֶבְנָה נָם־אֲנִי מִמֶּנָּה: וַתִּתֵּן־לָו אֶת־בְּלֶכְהָ שִׁפְחָתָהָ
 ה לֵאשָׁה וַיֵּבֶא אֵלֶיהָ עֲקֹב: וַתֵּהֶר בְּלֶכְהָ^ג) וַתֵּלֶד לַעֲקֹב בֶּן:
 6 וַתֹּאמֶר רִחַל דִּנְי אֱלֹהִים וְנָם שָׁמַע בְּקִלִּי^ד) וַתִּתֵּן־לִי בֶן עַל־כֵּן
 7 קָרָאָה שְׁמוֹ דִּן: וַתֵּהֶר עוֹד וַתֵּלֶד בְּלֶכְהָ שִׁפְחָתָהָ רִחַל בֶּן

d) LXX. omit רִחַל. e) LXX. יהוה אלוים. f) LXX. insert לעקב.
 g) Cdd. Sam. ואם שם, and so in v. 33. h) Syr. ܠܥܩܒ through-
 out. i) LXX. insert: καὶ ἔδωκε μοι υἱόν. j) Sam. ילִי. k) Sam.
 וְיִ. l) Sam. קראח ש'. m) Sam. אחד. n) Sam. באחדה. o) LXX. Syr.
 Vulg. insert לָהּ. p) LXX. add: ἡ παῖδιον 'Puxḡl. q) Sam.
 בקלי.

אֵלֶיהָ הָיָה וְכִי בָרַדְבָּקָה הָיָה וַתֵּרֶץ וַתֵּעַר^{l)} לְאַחֶיהָ^{m)}: וַהֲלִי
 בְּשֵׁמֶעַ לָבָן אֶת-שְׁמֵעַ י: יַעֲקֹב בֶּן-אִחִיו וַיֵּרֶץ לְקָרְאָתָהּ
 וַיִּחְבֹּק-לָהּ וַיְנַשֵּׁק-לָהּ וַיְבִיאוּⁿ⁾ אֶל-חֵיתָו וַיִּסְפֹּר לָלָבָן אֶת
 כָּל-חֲבֻרָתָיו וַחֲלָה: וַיֹּאמֶר לֹל לָבָן אָח^{o)} עֲצִי וְבִשְׂרִי אֲסִתָּה^{p)}
 וַיֵּשֶׁב עִמּוֹ חֹדֶשׁ זָמִים: וַיֹּאמֶר לָבָן לְיַעֲקֹב חֲבִי-אֲחִי אֲסִתָּה וְ
 נַעֲבֹדְתָנִי הַנֶּחֱם הַיּוֹדָה לִי מִה-שִׁשְׁכֶרְתָּי: וַלָּלָבָן שְׁתֵּי בָנָיו^{q)}
 שֵׁם הַיּוֹדֵלָה לֵאלֹהִי וְשֵׁם הַשֵּׁשֶׁכְרָה רַחֵל: וַעֲצִי לֵאלֹהִי רָבוֹת^{r)}
 וְרַחֵל הַיּוֹדָה יִסְדֹּתָאֵר וַיִּפֹּחַ מִדָּאָה^{s)}: וַיֵּאָהֱבָ יַעֲקֹב אֶת-רָחֵל^{t)}
 וַיֹּאמֶר אֶעֱבֹדְךָ שְׁבַע שָׁנִים בְּרִתְלָהּ בְּתָהּ וַחֲמִימָה: וַיֹּאמֶר לָבָן
 מִיֵּב תִּתֵּן אֶתָּה לָּהּ מִתְּתִי אֲחִיהָ לְאִישׁ אֲחֵר יִשְׁכָּה^{u)} עִמָּה:
 וַיַּעֲבֹר יַעֲקֹב בְּרִתְלָהּ שְׁבַע שָׁנִים וַיְהִי בְעֵצְוֹ בְּזָמִים אֲחֵרִים כ
 סֶאֱהָבָהּ אֶתָּה: וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב אֶל-לָבָן הֲבֵיתָ אֶת-אִשְׁתִּי כִי
 מָלְאוּ זִמִּי וְאֶבְרָה^{v)} אֵלֶיהָ: וַיֵּאָחֶז לָבָן אֶת-כָּל-אֲנָשִׁי^{w)} הַמִּסְקוֹם
 וַיַּעַשׂ מִשְׁתָּהּ: וַיְהִי הָעָרֶב וַיִּשָּׂא אֶת-לֵאָה בָּתּוֹ וַיָּבֵא אֶתָּה^{x)}
 אֵלָיו^{y)} וַיָּבֵא אֵלֶיהָ^{z)}: וַיִּשָּׁן לָבָן לָהּ^{a)} אֶת-זִלְפָּה שִׁפְחָתָהּ לֵלְאָה
 בָּתּוֹ שִׁפְחָהּ^{b)}: וַיְהִי בַּבֹּקֶר וַתִּגַּד-הָיָה לֵאלֹהִי^{c)} אֶל-לָבָן בַּת
 מִתְּוֹלָה עֲשִׂיתָ לִּי הַלֵּא^{d)} בְּרִתְלָהּ עֲבָדְתִּי עִמָּךְ וְלִמְתָּה^{e)} רַמְתִּנִּי:
 וַיֹּאמֶר לָבָן לֹא-עָשִׂיתָ כֵּן בְּמִסְקוֹמִי^{f)} לִפְתֹּם הַצְעִירָה לִפְתִּי^{g)}
 הַבְּכִירָה: מָלֵא שְׁבַע אֲמַת וַתִּתְּנָה^{h)} לָּהּ גִּבְרָתָהּ וְאֶת-בְּעֻבְדָּהּⁱ⁾
 אֲשֶׁר תַּעֲבֹד עִמָּדִי עוֹד שְׁבַע שָׁנִים אַחֲרָיוֹת: וַיַּעַשׂ יַעֲקֹב כֵּן^{j)}
 וַיִּמָּלֵא שְׁבַע אֲמַת וַיִּתְּנֵן לָהּ אֶת-רִתְלָהּ בָּתּוֹ לֹל^{k)} לֵאלֹהִיהָ: וַיִּשָּׁן^{l)}

l) Sam. וַתֵּרֶץ. m) LXX. add: *katà tà 'qhmata taúta.*
 n) Sam. וַיִּבְרָח. o) Omitted by LXX. Vulg. p) LXX. perhaps in-
 sert מִתְּתִי. q) Sam. שְׁתֵּי. r) Sam. וְרַחֵל. s) Cdd. 2. Saadi omit
 וְרַחֵל. t) Cd. 1. LXX. אֶל יַעֲקֹב. u) Sam. LXX. add: עִמָּךְ. v) Omit-
 ted in Cdd. 2. and Sam. w) Cdd. Sam. לְאִשְׁתָּה. x) LXX. add:
 עִמָּךְ. y) Sam. הָלֵא. z) Cd. 1. Vulg. Syr. וְלִמְתָּה. a) Cdd. Sam.
 וְלִמְתָּה. b) Sam. LXX. Syr. Vulg. Saadi וְלִמְתָּה. c) Omitted in
 Cdd. Syr. Saad.

- 21 לְלֵבָשׁ: וְשָׂבִיבוּ בְּשָׂלֹם אֶל-בֵּית אָבִי וְהָיָה יְהוָה אִלֵּי לְאֻלְחֵיכֶם:
 22 וְהַיְכָל הַזֶּה אֲשֶׁר-שָׂמְתִי מִצְלָה וְהָיָה בֵּית אֻלְחֵיכֶם וְכָל
 אֲשֶׁר יִתְחַלְּלִי אֲשֶׁר אֲנִי שֹׂרֵף לָךְ:

כח

- 2 וַיֵּשֶׁב יַעֲקֹב בְּגִלְיוֹ בְּלֵד אֶרְצָה^a בְּנֵי-כְרֵם^b: וַיֵּרָא וְהָיָה בְּאֵר
 בְּשָׂדֶה וְהָיָה-שָׁם שְׁלֹשָׁה עֲדָרֵי-צֹאן רֹבְצִים עֲלֶיהָ בֵּי מֶדֶד
 הַבָּאָר הַהִיא וַיִּשְׁקוּ הָעֲדָרִים וְהָאֵבֶן^c גָּדְלָה עַל-פִּי הַבָּאָר
 3 וַנֹּאמְרוּ-שָׂמָּה^d כָּל הָעֲדָרִים^e וַנִּלְלוּ אֶת-הָאֵבֶן מֵעַל פִּי הַבָּאָר
 וְהִשְׁקוּ אֶת-הַצֹּאן וַהֲשִׁיבוּ אֶת-הָאֵבֶן עַל-פִּי הַבָּאָר לְסִמָּנָה^f
 4 וַיֹּאמְרוּ לָהֶם יַעֲקֹב אֲחֵי מִיָּן אַתֶּם וַיֹּאמְרוּ מִיָּן מִיָּן אָנֹכִי:
 ה וַיֹּאמְרוּ לָהֶם הַיִּדְעָתֶם אֶת-לֶכֶן בְּדִגְחֹר וַיֹּאמְרוּ יִדְעֵנוּ:
 6 וַיֹּאמְרוּ לָהֶם הַשְׁלוֹם לוֹ וַיֹּאמְרוּ שְׁלוֹם וְהָיָה רָחֵל בָּתּוֹ בְּאֵר
 7 עַם-הַצֹּאן וַיֹּאמְרוּ^g הֵן עוֹל הַיּוֹם צֹחַל לֹא-עָשָׂה הָאִסָּף הַמִּקְטֹּרֶת
 8 הַשְׁקוּ הַצֹּאן וְלָכוּ רְעוּ: וַיֹּאמְרוּ לֹא נוּכָל עַד אֲשֶׁר יֹאסְפוּ
 9 כָּל-הָעֲדָרִים^h וַנִּלְלוּ אֶת-הָאֵבֶן מֵעַל פִּי הַבָּאָר וְהִשְׁקִינוּ הַצֹּאן
 10 עֲדָתוֹ מִדְּבַר עֵשָׂו גִּדְחָלⁱ: וַבָּאָה עַם-הַצֹּאן אֲשֶׁר לְאֵבִיָּה בֶן
 יִרְעָה הַזֶּה^j: וַיְהִי כְּאֲשֶׁר רָאָה יַעֲקֹב אֶת-גִּדְחָל כַּדְלָבִן אֶת
 אִמּוֹ וַאֲחֵי-צֹאן לָבֵן אֲחֵי אִמּוֹ וַיֵּגֶשׁ יַעֲקֹב וַיִּנֵּל אֶת-הָאֵבֶן
 11 מֵעַל פִּי הַבָּאָר וַיִּשְׁקֵם אֶת-צֹאן לָבֵן אֲחֵי אִמּוֹ: וַיִּשָּׂק יַעֲקֹב
 12 לְרִחֵל וַיֵּשֶׁב אֶת-קָלּוֹ^k וַיִּבְרָךְ: וַיָּבֹר יַעֲקֹב לְרִחֵל בִּי אֶת

a) Sam. יָרָא. b) LXX add: *αὐτὸς Ἀβὴν τὸν υἱὸν Βαδου-
 λ τοῦ Σόφου; ἀδελφοὶ δὲ Παθίμαρ καὶ Σαμὴλ καὶ Ηὐαὶ.*
 c) Sam. וְהָיָה. d) Sam. שָׁם. e) Sam. דָּרְעִים. f) Sam. סִמָּנָה.
 g) Ed. 1. Sam. Syr. Saad. insert: *לָהֶם*; LXX, Syr. Vulg. insert
יָקוֹב. h) Sam. LXX. *דָּרְעִים*. i) LXX. *καὶ ἰδοὺ Παθίμῃ καὶ Σοφίῃ*
καὶ Ἀβὴν καὶ Ηὐαί. Vulg. *et ecce Rachel.* j) LXX. add: *καὶ αὐτὸς ὁ*
υἱὸς πατρὸς αὐτῆς. Vulg. *progen.* k) Sam. וְהָיָה.

אָבִיו וְאֶל־אִמּוֹ וְלִדָּה פָּדָה אֲרָם: וַיֵּרָא עָשׂוֹ כִּי רָעוּת בָּנָהּ 8
 כְּנָעַן בְּעֵינָיו יִצְחָק אָבִיו: וְלִדָּה עָשׂוֹ אֶל־יִשְׁמָעֵאל^{י)} וַיָּקָח אֹתָהּ 9
 מִחֵלָה^ו בַּת־יִשְׁמָעֵאל בְּדֹאֲבָרָהּ אֲחֻזָּה וּבָיוֹת^{ז)} עַל־נַשְׂוֹ לֹ
 לְאִשָּׁה: וַיֵּצֵא יַעֲקֹב מִבְּאֵר שָׁבַע וְלִדָּה^{ח)} תָּרְנָה: וַיִּסְגַּע בַּמָּקוֹם^{י)}
 וַיֵּלֶן שֵׁם כְּרֵמָה הַשְּׂמֵשׁ וַיָּקָח מֵאֲבִנֵי הַמָּקוֹם וַיִּשֶׂם מִרְאשֵׁתוֹ^{כ)}
 וַיִּשְׁכֵּב בַּמָּקוֹם הַהוּא: וַיַּחֲלֹם וְהִנֵּה סֹלֶם מַעַב אֶרְצָה וְרֹאשׁוֹ 12
 מִנֵּזֶע הַשָּׁמַיְמָה^{ל)} וְהִנֵּה מַלְאָכֵי אֱלֹהִים עֲלִים וְיֹרְדִים בָּו:
 וְהִנֵּה^{מ)} יְהוָה נֹצֵחַ עָלָיו וַיֹּאמֶר אֲנִי יְהוָה^{נ)} אֱלֹהֵי אֲבֹתֶךָם 13
 אָבִיךָ וְאֵלֹהֵי יִצְחָק הָאָרֶץ אֲשֶׁר אָתָּה שֹׁכֵב עָלֶיהָ לָךְ אֶתְנַנָּה
 וְלֹדְרָעָה: וְהִנֵּה וְרָעַף בְּעַפְרֵי הָאָרֶץ וַיִּרְצֶנָּה יָמָה וַיִּמְרָסָה 14
 וַתִּפְגַּע^{ס)} וַנִּגְבַּה וַנְּבָרְכֵי בָהּ כָּל־מִשְׁפַּחַתָּה^{פ)} הָאֲדָמָה וּבֹרְעָה:
 וְהִנֵּה אֲנִכִּי עֹפֶה וְשִׁמְרָתִיךָ^{צ)} בְּכָל אֲשֶׁר־תֵּלֶךְ וְהַשְׁכַּחֲיָךְ^{ק)} אֶרֶץ 15
 הָאֲדָמָה הַזֹּאת כִּי לֹא אֶעֱזָבְךָ עַד אֲשֶׁר אִם־עָשִׂיתִי אֵת אֲשֶׁר־
 הַבְּרִיתִי לָךְ: וַיִּיקֶץ^{ר)} יַעֲקֹב מִשְׁנָתוֹ וַיֹּאמֶר אָבִן לֵשׁ יְהוָה 16
 בַּמָּקוֹם הַזֶּה וְאֲנִכִּי לֹא יָרַעְתִּי: וַיֵּרָא וַיֹּאמֶר מַה־נִּזְרָא 17
 הַמָּקוֹם הַזֶּה אֵין זֶה כִּי אֲבִיתִי אֱלֹהִים וְהָ שַׁעַר הַשָּׁמַיִם:
 וַיִּשְׁכַּם יַעֲקֹב בַּבֹּקֶר וַיָּקָח אֶת־הָאָבִן אֲשֶׁר־שָׂם מִרְאשֵׁתוֹ 18
 וַיִּשֶׂם אֹתָהּ מַצְבֵּה וַיִּצֹק שָׁמֶן עַל־רֹאשָׁהּ: וַיָּקָרָא אֹת־שֵׁם 19
 הַמָּקוֹם הַהוּא בֵּית־אֵל: וְאֵלֶם לֵחֵ^{ש)} שֵׁם־הָעִיר לְרֹאשְׁנָה^{ז)}:
 וַיַּדֵּר יַעֲקֹב^{ח)} נֹדֶד לֹא־מָר אִם־יְהִיֶּה אֱלֹהִים^{ט)} עִמָּדִי וְשִׁמְרָנִי כ־
 בְּיָדְךָ הָיָה אֲשֶׁר אֲנִכִּי הוֹלֵךְ^{י)} וַנַּחֲךָ לִי לֶחֶם לֶאֱכֹל וּבְיָדְךָ

j) Sam. omits יִשְׁמָעֵאל k) Sam. וְבִמְנוֹת l) Sam. Syr.
 Saad. ללכת. m) Sam. מִרְאשֵׁתוֹ, and so in v. 18. n) Sam. השמים.
 o) LXX. Vulg. omit הִנֵּה p) Omitted by LXX. q) Sam. תַּחֲנוּנָה.
 r) Sam. מִשְׁנָתוֹ s) Sam. וְשִׁמְרָתְךָ t) Sam. וְהַשְׁכַּחֲךָ u) Sam.
 וַיָּקָץ v) Sam. לָחֵה w) Sam. לְרֹאשְׁנָה Cd. 1. Onk. ed. 1.
 כְּרֹאשְׁנָה x) Sam. יַעֲקֹב, but Paris Polygl. and codd. as Heb.
 y) LXX. יְהוָה אֱלֹהִים z) Sam. אֲנִי הוֹלֵךְ

41 וישמע עשו את־עקב על־הדרך אֲשֶׁר בָּרְכוּ אָבִיו וַיֹּאמֶר
 עֲשׂו בָלָפוּ וַיִּקְרְבוּ יָמָיו אֲכָל אָבִי וַאֲחֵרֶנָּה אֶת־עֵקֶב אָחִיו:
 42 וַיָּגֵד לְרֵבְקָה אֶת־דְּבָרָיו עֲשׂו בָנָה הַעֲלִי וַתִּשְׁלַח וַתִּקְרָא
 לְעֵקֶב בָּנָה הַקָּטָן וַתֹּאמֶר אֵלָיו הִנֵּה עֲשׂו אָחִיךָ מִתְנַהֵם
 43 לָךְ לְהִרְגָּה: וַעֲתָה בְּנִי שְׂמַע בְּקֻלִּי וְקִים בְּרַחֲמֶיךָ* אֶל־לִבִּי
 44 אָחִי הִרְגָּה: וַיִּשְׁכַּח עִמּוֹ יָמִים אֲמֹרִים עַד אֲשֶׁר־תָּשׁוּב
 מִהַחַטָּה אָחִיךָ: עַד־שׁוֹב* אֶת־אָחִיךָ מִפֶּה וְשִׁכַּח אֶת אֲשֶׁר־
 עָשִׂיתָ לוֹ וַשְׁלַחְתִּי וְלִקְחִיתִי מִשָּׁם לָמָּה אֲשַׁכַּל גַּם־שְׁנֵיכֶם
 46 יוֹם אֶחָד: וַתֹּאמֶר רֵבְקָה אֶל־יַעֲקֹב קִצְתִּי בְחַיִּי מִפְּנֵי
 בָנֹתַי* חַת אִם־לֶקַח יֵעֲקֹב אִשָּׁה מִבְּנוֹת־חַת כְּאֵלֶּה* מִבְּנוֹת
 הָאָרֶץ לִפְנֵי לִי חַיִּים:

כח 28

א וַתִּקְרָא יַעֲקֹב אֶל־עֵקֶב וַיִּכְרֹךְ אֹתוֹ וַיִּצְוֶהוּ וַיֹּאמֶר לוֹ לֹא־
 2 חֲסֹךְ אִשָּׁה מִבְּנוֹת בְּנֵעַן: קוּם לָךְ פָּדִינָה אֲלֵם בֵּיתָה* כְּתוּבָל
 3 אָבִי אִמִּי וְחַת־לָךְ מִשָּׁם אִשָּׁה מִבְּנוֹת לִבִּי אָחִי אִמִּיךָ: וְאֵל
 4 שְׁדִי* וַיִּכְרֹךְ אֹתוֹ וַיִּפְרֹךְ וַיִּכְרֹךְ וַהֲיִיתָ לְקַתֵּל עַמִּים: וַתִּפֹּךְ
 לָךְ אֶת־בְּרִכַּת אֲבִיךָ* לָךְ וְלִזְרַעְךָ אַתָּה לְרִשְׁתְּךָ* אֶת־הָאָרֶץ
 הַמְּגֵרִיף אֲשֶׁר־נָתַן אֱלֹהִים* לְאֲבִיךָ: וַיִּשְׁלַח יַעֲקֹב אֶת־
 עֵקֶב וַיֵּלֶךְ פָּדִינָה אֲרָם אֶל־לִבְנֵי בֶן־בְּחוּאֵל הָאֲרָמִי אֹחִי רֵבְקָה
 6 אִם עֵקֶב וַעֲשׂו: וַיֵּרָא עֲשׂו כִּי־בָרַךְ יַעֲקֹב אֶת־עֵקֶב וַשְׁלַח
 אֹתוֹ פָּדִינָה אֲרָם לְקַח־חַת לוֹ מִשָּׁם אִשָּׁה בְּכֶבֶדוֹ אֹתוֹ וַיָּצֵא
 7 עָלָיו לֵאמֹר לֹא־חֲסֹךְ אִשָּׁה מִבְּנוֹת בְּנֵעַן: וַיִּשְׁמַע עֵקֶב אֶל־

y) Sam. והגדל. z) Sam. בקלי. a) LXX. insert: *εἰς τὴν Μεσοποταμίαν*. b) Sam. שכ. c) LXX. insert בְּנִי. d) LXX. Vulg. omit מִבְּנוֹת חַת כְּאֵלֶּה. e) Sam. בֵּית. f) Sam. שְׁדִי. LXX. *ὁ θεὸς μου*. g) Cd. 1. Sam. insert אֲמִיךָ; LXX. *τὸν πατέρα μου*. h) Sam. לְרִשְׁתְּךָ. i) Sam. יִרְדָּה.

כ וַתַּעַשׂ אִמּוֹ מִטַּעֲמִים בְּאִשֶּׁר אָתָּה אָבִיו: וַתִּקַּח וַתִּבְרָא אֹתוֹ
 בְּנֵי עֶשָׂו בְּנֵה הַגִּידִל הַחֲמֹדִים^g אֲשֶׁר אָתָּה בְּבֵית וַתִּלְבֹּשׂ אֹתוֹ
 16 יַעֲקֹב בְּנֵה הַקָּמָן: וְאֵת עֵרָה נָרְיִי^h הַעֲוִים הַלְבִּישָׁה עַל-יָדָיו
 17 וְעַל הַלִּבָּה צִיּוֹרִיוⁱ: וַתִּתֵּן אֶת-הַפִּטְעָמִים וְאֶת-הַלֶּחֶם אֲשֶׁר
 18 עָשָׂתָה בֵּית יַעֲקֹב בְּנֵה: וַיָּבֹא אֶל-אָבִיו וַיֹּאמֶר אָבִי וַיֹּאמֶר
 19 הִנְנִי מִי אֵתָּה בְּנִי: וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב אֶל-אָבִיו אֲנִכִּי עָשָׂו בְּכֹלֶךָ
 עָשִׂיתִי בְּאִשֶּׁר דִּבַּרְתָּ אֵלַי קֹדֶם-נָא שָׁבָה^j וְאִכְלָה מִצִּיּוֹרֵי
 כ בַּעֲבוּר הַבְּרִכָּה נִפְשָׁה: וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב אֶל-בְּנֵי מִדְּוָה מִתְּרוֹם
 21 לְמִצָּא בְנֵי וַיֹּאמֶר כִּי הִקְרַת^k יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְפָנָי: וַיֹּאמֶר
 יַעֲקֹב אֶל-יַעֲקֹב גִּשָׁה-נָּא וְהִמָּשְׁחָה^l בְּנֵי הָאֵתָּה זֶה בְּנֵי עָשָׂו
 22 אֲבִי-לֵא: וַיֵּשֶׁב יַעֲקֹב אֶל-יַעֲקֹב אָבִיו וַיִּמָּשְׁחוּ^m וַיֹּאמֶר הַקֹּלⁿ
 23 קוֹל יַעֲקֹב וְהַיִּידִים יָדֵי עָשָׂו: וְלֹא הִכִּירוּ כִּדְרֵתוֹ וַיָּדִיו כִּידֵי
 24 עָשָׂו אָחִיו שְׁעֵרֹת^o וַיִּבְרְכוּהוּ: וַיֹּאמֶר אֵתָּה^p זֶה בְּנֵי עָשָׂו וַיֹּאמֶר
 כה אָנֹכִי: וַיֹּאמֶר הַגִּישָׁה^q לִי וְאִכְלָה^r מִצִּיּוֹרֵי בְנֵי לְמַעַן תִּבְרַכְךָ
 26 בְּגִשְׁתִּי וַיִּשְׁלַח וַיֹּאכֵל וַיָּבֹא לוֹ יֵן וַיִּשָּׂה: וַיֹּאמֶר אֵלָיו
 27 יַעֲקֹב אָבִיו גִּשָׁה-נָּא וַשְׁקֵה-לִי בְּנֵי: וַיִּשָּׂא וַיִּשְׁק-לוֹ וַיִּרַח
 אֶת-רִיחַ בְּנָדָיו וַיִּבְרְכוּהוּ וַיֹּאמֶר רֹאה^s רֵיחַ בְּנֵי כְרִית שָׂדֶה^t
 אֲשֶׁר בְּרָכָו^u יְהוָה:

מִטַּעֲמִים	28 וַתִּתֵּן-לָהּ הָאֵלֶּיֶם
וְלֵב דָּגָן וְחֵלֶשׁ ^v :	וּמִשְׁמֵן הָאָרֶץ
וַיִּשְׁתַּחֲוֶה ^w לָהּ לְאִמִּים	29 יַעֲבֹדֶה עִמָּם
וַיִּשְׁתַּחֲוֶה לָהּ בְּנֵי אִמָּה	הַזֶּה ^x נָכִיל לְאִחֶיהָ
וַיִּבְרְכֶהָ ^y בְּרִיךְ:	אֲבִירָה ^z אִרְוֹר

e) Sam. הגידול החמוד. f) Sam. עירת נרי. g) Sam. ציוריו.
 h) Sam. שכע. i) Sam. הקרא. j) Sam. ומשוך. k) Sam. הדמשה.
 l) Sam. הקול. m) Sam. שעירות. n) Sam. האתה. o) Sam. רגשה.
 p) Sam. ואכל. q) LXX. ἀπό τῆς ἡμέρας σου; so Vulg. r) Sam.
 s) Sam LXX. Vulg. השדה מלא. t) Sam. כרכו. u) Sam.
 v) So Cdd. mult. Sam. and ק, but V. D. H. וישתחוה vid. n.
 w) Sam. הוא. x) Cdd. ארוך. y) Cdd. ומברך.

מִלֶּךְ פְּלִשְׁתִּים בְּעַד הַחֲלוֹן וַיֵּרָא וַהֲנֵה יֹצֵחַק מִצַּחֲקֹה אֵת
 רִבְקָה אִשְׁתּוֹ: וַיִּקְרָא אַבְיִמֶלֶךְ לַיֹּצֵחַק וַיֹּאמֶר אֵת הַנֶּה 9
 אִשְׁתְּךָ הִוא וְאַתָּה אֹמְרָה אֶחָתִי הִוא וַיֹּאמֶר אֵלָיו יֹצֵחַק כִּי
 אֹמְרָתִי פֶן-אֵמִית עֲלֶיהָ: וַיֹּאמֶר אַבְיִמֶלֶךְ מַה-וָּאֵת עֲשִׂיתִי
 לָנוּ כִּמְעַט שֶׁכָּב אֶחָד הָעַם אֶת-אִשְׁתְּךָ וַחֲבֹאתָ עָלֵינוּ אֲשָׁם:
 וַיֵּצֵא אַבְיִמֶלֶךְ אֶת-כָּל-הָעָם⁹) לֵאמֹר הַנֶּנֶע בְּאִישׁ הַזֶּה וּבְאִשְׁתּוֹ 11
 מוֹת יוּמָת: וַיִּזְרַע יֹצֵחַק בְּאַרְצָה הַהִוא וַיִּמְצָא בִשְׁנֵה הַחֹמָה 12
 מֵאֵה שְׁעָרִים¹⁰) וַיִּבְרְכֵהוּ יְהוָה: וַיִּגְדַּל הָאִישׁ וַיִּגְדַּל הָלֹךְ¹¹) 13
 וַיִּגְדַּל עַד כִּי-יַגִּיל מָאֹד: וַיַּחֲזִילוּ מִקְנֵה-צֹאן וּמִקְנֵה בָקָר וַעֲבֹדָה 14
 רַבָּה וַיִּקְנֵאוּ אֹתוֹ פְּלִשְׁתִּים: וְכָל-הַבְּאֵרֹת¹²) אֲשֶׁר חָפְרוּ עֲבָדֵי מֶלֶךְ
 אֲבֹיו בְּיָמֵי אֲבֹרָהָם¹³) אָבִיו סָתְמוֹם פְּלִשְׁתִּים וַיִּמְלְאוּם עֹפֶר:
 וַיֹּאמֶר אַבְיִמֶלֶךְ אֶל-יֹצֵחַק לֵךְ מֵעַפְנוּ כִּי-עַצְמָתָ מִמֶּנּוּ מָאֹד: 16
 וַיִּגְדַּל מִשָּׁם יֹצֵחַק וַיֵּחַן בְּנַחֲל-גֶרַר וַיֵּשֶׁב שָׁם: וַיֵּשֶׁב¹⁴) יֹצֵחַק 17
 וַיַּחְפֹּר¹⁵) אֶת-בְּאֵרֹת¹⁶) הַמַּיִם אֲשֶׁר חָפְרוּ בְּיָמֵי¹⁷) אֲבֹרָהָם אָבִיו
 וַיִּסְתְּמוּם פְּלִשְׁתִּים אַחֲרֵי מוֹת אֲבֹרָהָם¹⁸) וַיִּקְרָא לָהֶן שְׁמוֹת
 כִּשְׁמֹת¹⁹) אֲשֶׁר-קָרָא לָהֶן אָבִיו: וַיַּחְפֹּר עֲבָדֵי-יֹצֵחַק בְּנַחֲל²⁰) 19
 וַיִּסְצְאוּ-שָׁם בְּאֵר מַיִם חַיִּים: וַיְרִיבֵי רָעִי גֶרַר עִם-רָעִי כ
 יֹצֵחַק לֵאמֹר לָנוּ הַמַּיִם וַיִּקְרָא שֵׁם-הַבְּאֵר עֹשֶׂק כִּי הִתְעַשְׂקוּ
 עִמּוֹ: וַיַּחְפֹּר²¹) בְּאֵר אַחֶרֶת²²) וַיְרִיבֵי גַם-עָלֶיהָ וַיִּקְרָא שְׁמָהּ 21
 שְׁמִנָּה: וַיַּעֲתֹק מִשָּׁם וַיַּחְפֹּר²³) בְּאֵר אַחֶרֶת וְלֹא רָבִי עָלֶיהָ 22
 וַיִּקְרָא שְׁמָהּ רְחֹבוֹת²⁴) וַיֹּאמֶר כִּי-עָלָה הַתְּרִיב יְהוָה לָנוּ

יְעָרִים b) Sam. LXX. עַמֹּ. c) Cdd. LXX. Syr. Symm. Theod. (Onk.) יְעָרִים.
 d) Sam. הֶלֶךְ. e) Sam. הַבְּאֵרֹת. f) Omitted by LXX. g) Sam.
 יֵשֶׁב. h) Sam. בְּאֵרֹת. i) Sam. LXX. Vulg. עֲבָדֵי. Syr. inserts עֲבָדֵי
 before אָבִיו. j) LXX. add אָבִיו. k) Sam. כְּשִׁמּוֹת. l) LXX. add
 נָדָד; vid. v. 17. m) LXX. ἀπέλας δὲ ἐκείθεν ὠψύε. n) Sam.
 אַחֶרֶת, and so in v. 22. o) Cd. 1. Sam. Syr. Saad. וַיַּחְפֹּר. p) Sam.
 רְחֹבוֹת.

ב ותעש אמר מטעמים באשר אתה אביו: ותקח ותקח את
 בנני עשו בנה הגדל החמלה^g אשר אתה בבית ותלכש את
 16 יעקב בנה הקטן: ואח ערת גרני^h העוים הלכשה על ידיו
 17 ועל חלקה צארוⁱ: ותפן את-המטעמים ואחד-חלקם אשר
 18 עשחה ביד יעקב בנה: ויבא אל-אביו ויאמר אבי ויאמר
 19 הנני מי אתה בני: ויאמר יעקב אל-אביו אנכי עשו בברך
 עשיתי כאשר דברת אלי קים-נא שבה^j ואכלה מציתי
 כ בעבור תברכני נפשך: ויאמר יצחק אל-בנו מה-זה מהרת
 21 למצא בני ויאמר כי חקרה^k יחנה אליה לפני: ויאמר
 יצחק אל-יעקב ושה-נא ואמשה^l בני האמה זה בני עשו
 22 אכלא: ויגש יעקב אל-יצחק אביו וימשהו^m ויאמר הקלⁿ
 23 קיל יעקב והיהים ירי עשו: ולא הזירו בידיו גרני בירי
 24 עשו אחיו שערת^o ויברכהו: ויאמר אתה^p זה בני עשו ויאמר
 25 סה אני: ויאמר הגשה^q לי ואכלה^r מציר^s בני למען תברכך
 26 נקשיו ויגשלו ואכל ויבא לו יין וישת: ויאמר אליו
 27 יצחק אביו ושה-נא ושקהלי בני: ויגש וישק-לו וירח
 את-ידים בנניו ויברכהו ויאמר ואלה^t ימים בני ברים שדה^u
 אשר ברכו^v יחנה:

מטעמים	28 ויתן לה האלונים
ורב דגן ותרש ^w :	ומשמני הארץ
וישתחו ^x לה לאמים	29 יעבדוה עמים
וישתחו לה בני אמה	הנה ^y גביר לאחיה
ויברכהו ^z ברוך:	אברהם ^a אחוז

e) Sam. הגדול החמלה. f) Sam. ערת גרני. g) Sam. אחיו.
 h) Sam. שבע. i) Sam. הקרא. j) Sam. ואמשהו. k) Sam. והמשהו.
 l) Sam. הגולה. m) Sam. שערות. n) Sam. האמה. o) Sam. רגילה.
 p) Sam. ואכל. q) LXX. ἀποδοθήσας σου; so Vulg. r) Sam.
 s) Sam. LXX. Vulg. השדה סלה. t) Sam. ברכו. u) Sam.
 v) So Cdd. mult. Sam. and ק', but V. D. H. וישתחו; vid. n.
 w) Sam. הוי. x) Cdd. אררך. y) Cdd. ומברך.

מִלֶּךְ פְּלִשְׁתִּים בְּעַד הַחֲלוֹן וַיֵּרָא וַהֲנֵה יִצְחָק מִצְחָק אֵת
 רִבְקָה אִשְׁתּוֹ: וַיִּקְרָא אַבְיִמֶלֶךְ לְיִצְחָק וַיֹּאמֶר אֵת הַנָּה 9
 אִשְׁתְּךָ הִוא וְאֵיךְ אָמַרְתָּ אֶחָדִי הִוא וַיֹּאמֶר אֵלָיו יִצְחָק כִּי
 אָמַרְתִּי פֶן-אֵמִיד עָלֶיהָ: וַיֹּאמֶר אַבְיִמֶלֶךְ מִדֶּ-וָּאֵת עֲשִׂיתִי
 לָנוּ כְּמַעֲט שָׂכַב אֶחָד הָעָם אֶת-אִשְׁתּוֹ וַתְּבֹאֶת עָלֵינוּ אָשָׁם:
 וַיֵּצֵא אַבְיִמֶלֶךְ אֶת-כָּל-הָעָם (א) לֵאמֹר הַנֵּנִעַ כְּאִישׁ הִנֵּה וּבְאִשְׁתּוֹ 11
 מִוֶּת יוֹמָת: וַיִּקְרַע יִצְחָק בְּאָרֶץ הַחֹמָה וַיִּמָּצֵא בְּשֵׁנָה הַהִוא 12
 מֵמָה שְׁעָרִים) וַיִּבְרְכֵהוּ יְהוָה: וַיִּגְדַּל הָאִישׁ וַיִּגְדַּל הַלֵּל (ב) 13
 וַיִּגְדַּל עַד כִּי-גָדַל מְאֹד: וַיַּחֲדִלּוּ מִקְנֵה-צֹאן וּמִקְנֵה בָקָר וַעֲבָדָה 14
 רֶבֶה וַיִּקְנְאוּ אִתּוֹ פְּלִשְׁתִּים: וְכָל-הַבְּאֵרֹת (ג) אֲשֶׁר חָפְרוּ עֲבָדֵי מֶ
 אֲבִיו בְּיָמֵי אֲבִרְהָם (ד) אָבִיו סִתְּמוֹם פְּלִשְׁתִּים וַיִּמְלְאוּם עֹפֶר:
 וַיֹּאמֶר אַבְיִמֶלֶךְ אֶל-יִצְחָק לֵךְ מֵעַמְּנוּ כִּי-עֲצַמְתָּ מֵמֶנּוּ מְאֹד: 16
 וַיֵּלֶךְ מִשָּׁם יִצְחָק וַיֵּחַן בְּנֶחַל-גֶּרַר וַיֵּשֶׁב שָׁם: וַיֵּשֶׁב (ה) יִצְחָק 17
 וַיַּחְפְּרוּ (ו) אֶת-בְּאֵרֹת (ז) הַמַּיִם אֲשֶׁר חָפְרוּ בְּיָמֵי (ח) אֲבִרְהָם אָבִיו
 וַיִּסְתְּמוּם פְּלִשְׁתִּים אַחֲרֵי מוֹת אֲבִרְהָם (ט) וַיִּקְרָא לָהֶן שֵׁמוֹת
 (כ) שֵׁמוֹת (י) אֲשֶׁר-קָרָא לָהֶן אָבִיו: וַיַּחְפְּרוּ עֲבָדֵי-יִצְחָק בְּנֶחַל (יא) 19
 וַיִּמָּצְאוּ-שָׁם בְּאֵר מַיִם חַיִּים: וַיְרִיבֵי רָעִי גֶרַר עִם-רָעִי כ
 יִצְחָק לֵאמֹר לָנוּ הַמַּיִם וַיִּקְרָא שֵׁם-הַבְּאֵר עֵשֶׂק כִּי הִתְעַשְׂקוּ
 עִמּוֹ: וַיַּחְפְּרוּ (יב) בְּאֵר אַחֶרֶת (יג) וַיְרִיבוּ גַם-עָלֶיהָ וַיִּקְרָא שְׁמָהּ 21
 שְׁמִנָּה: וַיַּעֲתֵק מִשָּׁם וַיַּחְפְּרֵ (יד) בְּאֵר אַחֶרֶת וְלֹא רָבוּ עָלֶיהָ 22
 וַיִּקְרָא שְׁמָהּ רְחוֹבוֹת (טו) וַיֹּאמֶר כִּי-עָתָה הִרְחִיב יְהוָה לָנוּ

b) Sam. LXX. עמו. c) Cdd. LXX. Syr. Symm. Theod. (Onk.) שְׁעָרִים.
 d) Sam. הלך. e) Sam. הכארת. f) Omitted by LXX. g) Sam.
 רשות. h) Sam. בארת. i) Sam. LXX. Vulg. עבדי. Syr. inserts עבדי
 before מכי. j) LXX. add מכי. k) Sam. בשמות. l) LXX. add
 מכי. vid. v. 17. m) LXX. ἀπάρας δὲ ἀναίθεον ὁρῶντες. n) Sam.
 and so in v. 22. o) Cd. 1. Sam. Syr. Saad. ויחפרו. p) Sam.
 רחובות.

29 עֵקֶב: וַיִּחַד^g) עֵקֶב נָוִיד וַיִּבְרָא עָשׂו מִן־הַשְּׂרָה וְהוּא עֵיף:
 ל וַיֹּאמֶר עָשׂו אֶל־עֵקֶב הַלְעִיטֵנִי^h) נָא מִן־הָאֲדָםⁱ) הָאָדָם הַזֶּה כִּי
 31 עֵיף אֲנִי עַל־כֵּן מִרְאשִׁי אָדָם: וַיֹּאמֶר עֵקֶב מִכֶּרֶה כּוֹס
 32 אֶתְּדַבְּרֶהָ לִּי: וַיֹּאמֶר עָשׂו הִנֵּה אֲנִי הוֹלֵךְ^j) לָמוֹת וְלָשׁוֹר
 33 זֶה לִּי בְּכֶרֶה^k): וַיֹּאמֶר עֵקֶב הַשְׁבֵּעָה^l) לִי כִּי־זֶם^m) וַיִּשְׁבַּע
 34 לוֹ וַיִּמָּכֶר אֶת־דְּבָרָתוֹ לְעֵקֶב: וְעֵקֶב נָתַן לְעָשׂו לָחֶם וְנִייד
 עַל־שֵׁםⁿ) וַיֹּאכֵל וַיִּשָּׂף וַיָּקָם וַיֵּלֶךְ וַיֵּכֶז עָשׂו אֶת־הַבְּכִירָה: פ

כו 26

א וַהֲנִי רָעַב בְּאֶרֶץ מִלְכֵי הָרַעַב הַרְאִשׁוֹן^g) אֲשֶׁר הָיָה בֵּינֵינוּ
 אֲבֵרָתָם וַיֵּלֶךְ יַצְחָק אֶל־אֲבִימֶלֶךְ מֶלֶךְ־פְּלִשְׁתִּים וַגִּרְהָ:
 2 וַיִּבֶר אֵלָיו יְהוָה וַיֹּאמֶר אֶל־הַמֶּלֶךְ מִצִּרְיָתָה שְׁכֵן בְּאֶרֶץ אֲשֶׁר
 3 אִמְרָ אֵלָיָה: גִּי־י^h) בְּאֶרֶץ הַזֹּאת וְאֶהְיֶה עִמָּךְ וְאֶבְרַכְךָ כִּי־לֹךְ
 וְלִזְרַעְךָ אִתָּן אֶת־כָּל־הָאֲרָצָהⁱ) הַזֹּאת^j) וְהִקְמַתִּי אֶת־הַשְׁבֵּעָה^k)
 4 אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי לְאֲבֵרָתָם אָבִיָּה: וְהָרִבִּיתִי אֶת־זֶרְעֶךָ כְּכֹרֶבֶת
 הַשָּׁמַיִם וְנָחֲתִי לִזְרַעְךָ אֶת־כָּל־הָאֲרָצָה הַזֹּאת וְהִתְבָּרַכְתָּ בְּזֶרְעֶךָ
 הַכָּל נִזְנִי^l) הָאֲרֶץ: עֵקֶב אֲשֶׁר־שָׁמַע אֲבֵרָתָם^m) בְּקִלִּיⁿ) וַיִּשְׁמַל
 6 מִשְׁמַרְתִּי מִצֹּחֹתִי חֲקֹתִי^o) וְהִזְרִיתִי: וַיָּשָׁב יַצְחָק בְּגִרְרָה:
 7 וַיִּשְׁאַלּוּ אֹנָשֵׁי הַמָּקוֹם לֵאמֹר^p) וַיֹּאמֶר אֲחֵתִי הִיא כִּי יִרְא
 לֹאמֶר אֲשֵׁתִי^q) פֶּן־יִחַרְגֵּנִי^r) אֹנָשֵׁי הַמָּקוֹם עַל־דְּרָכָהּ כִּי־טוֹבָה
 8 מִרְעָה הִוא: וַיְהִי כִי־אָרְכּוּ־לוֹ^s) שָׁם הַיָּמִים וַיִּשְׁקֶף אֲבִימֶלֶךְ

g) Sam., according to Lond. Polygl. and Kenn. וַיִּחַד, but Paris Polygl. & Cdd. as Heb. h) Sam. הַעֲלִיטֵנִי. i) Sam. הָאֲדָם. j) Sam. הָלֵךְ. k) Sam. בְּכֹרֶה. l) Sam. הַשְׁבֵּעָה. m) Omitted in Cdd. 4. Vulg. Saad. n) Sam. עַד שֵׁם. o) Sam. הָרִאשִׁי. p) Sam. וַיִּר; LXX. Vulg. q) Sam. וְהִזְרִיתִי; so in v. 4. r) Cd. 1. Sam. וְהִזְרִיתִי; so in v. 4. s) Sam. הַשְׁבֵּעָה. t) Sam. וַיִּשְׁמַל. u) Sam. LXX. add אֲבִי. v) Sam. הַשְׁבֵּעָה. w) Sam. הָקִי. x) Sam. עַל אִשְׁתּוֹ; LXX. insert רַבָּה. y) Sam. adds וְהָיָה. z) Sam. וְהִזְרִיתִי. a) Sam. reads כֹּאמֶר instead of כִּי.

אשר-עמו וגילו וקיומו^ו) כפק- ויאמר שלחני^ו) לארני:
 ויאמר^ז) אחיה ואפה השב הנער אחני וימים או עשור אחר^ז) נה
 תלך: ויאמר אלהם^ז) אל-תאחרו אתי ויהיה הצלית דרכי^ז) 56
 שלחוני ואלכה לארני^ז): ויאמרו נקרא לנער ונשאלה^ז) את- 57
 פיה: ונקראו לרבקה ויאמרו אליה^ז) החלכי עם-ראש 58
 הנה ותאמר אלי: וישלחו את-רבקה אחתם ואח-מנקה^ז) 59
 ואח-עבד אברהם ואח-אנשיו: ויברכו את-רבקה^ז) ויאמרו
 לה אחתנו את הני^ז) לאלפי רבקה ויירש ורעה^ז) את אשר
 שנאו^ז): ותקם רבקה ונערה^ז) ותברכנה על-הנמלים 61
 ותלכנה אחרי האיש ויקה העבד את-רבקה וילך: ויצחק 62
 בא מבוא^ז) באר לחי ראי והוא יושב^ז) בארץ הנגב: ויצא 63
 יצחק לשוח בשדה לפניו ערב וישא עינו וירא והנה
 גמלים^ז) באים: וישא רבקה את-עיניה ותרא את-יצחק 64
 וחפל מעל הגמל: ותאמר אל-העבד מי-האיש הלזה^ז) מה
 תולד בשדה לקראתנו ויאמר העבד היא ארני ותקח
 הצעיר ותתקם: ומספר העבד ליצחק את כל-הדברים אשר 66
 עשה: ויבאה^ז) יצחק האלה שרה^ז) אמו ויקח את-רבקה 67
 וההירלו לאשה ויאהבה וינתם יצחק אחרי אמו: פ

v) Sam. וקמו. w) Sam. שלחתי. LXX. Vulg. Syr. insert ואלכה, as in v. 56. x) Sam. ויאמרו. y) Sam. וכו' ודש ואחר. vid. n. z) Sam. אליהם. a) Sam. אח דרכי. b) Sam. אל ארני. c) Sam. ויאמרו. d) Sam. לה. e) Sam. מנקה. f) Cd. 1. LXX. ms. A. Syr. Vulg. insert אחתם. Vulg. omits רבקה. g) Sam. אחי דוי. h) Sam. כמדבר. i) Cdd. 2. Sam. איכיו. j) Sam. LXX. כמדבר. k) Sam. יושב. l) Sam. הגמלים. m) Sam. הלו. n) Sam. ויבאה. LXX. εἰς τὴν σάρα. o) LXX. omit שרה here and insert it before אמו at the end of the versé.

29 עֲקֹב: וַיֵּדֶר^g עֲקֹב נָוִיד וַיָּבֹא עִשָׂו מִן־הַשָּׂדֶה וְהוּא עֵינִי:
 ז' וַיֹּאמֶר עִשָׂו אֶל־עֲקֹב חֲלִיעִיטִי^h גַּא מִרְחֹמֶיךָⁱ הֲאִם הוּא כִי
 31 עֵינִי אֲנִכִי עַל־כֵּן בְּרֹאשִׁי אֲדֹם: וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב מִכֶּהָ בַּיּוֹם
 32 אֶת־בְּכֹרְתָהּ לִי: וַיֹּאמֶר עִשָׂו הִנֵּה אֲנִכִי הוֹלֵךְ^j לָמוֹת וְלִמְחָה־
 33 וְהָ לִי בְכֹרֶה^k: וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב הַשְׁבֵּעָה^l לִי בַּיּוֹם^m וַיִּשְׁבַּע
 34 לוֹ וַיִּמְכֹּר אֶת־בְּכֹרְתוֹ לְיַעֲקֹב: וַעֲקֹב נָתַן לְעִשָׂו לֶחֶם וְנֶגֶד
 עֲשָׂיםⁿ וַיֹּאכַל וַיִּשָּׂם וַיָּקָם וַיֵּלֶךְ נִיבֹז עֹשֵׂו אֶת־הַבְּכֹרֶה: פ

כו 26

א וַיְהִי רָעַב בָּאָרֶץ מְלִכָּה הָרַעֲב הָרִאשׁוֹן^o אֲשֶׁר הָיָה בַּיָּמִין
 אֲבֹרָהֶם וַיֵּלֶךְ יַצְחָק אֶל־אֲבִיסֵלָה מֶלֶךְ־פְּלִשְׁתִּים וְגִרְהָה:
 2 וַיֵּבֶא אֵלָיו יְהוֹה וַיֹּאמֶר אֶל־חֶדֶד מִצְרַיִם שָׁכֵן בָּאָרֶץ אֲשֶׁר
 3 אָמַר אֵלָיךְ: נֹרִי^p בָּאָרֶץ הַזֹּאת וְאַהֲרִיָּה עִמָּךְ וְאַבְרָהָה בִּירְלָה
 וְלִזְרַעְךָ אֲתָן אֶת־כָּל־הָאָרֶץ^q הָאֵל^r וְהַקְטַלְתִּי אֶת־הַשְׁבֵּעָה^s
 4 אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי לְאַבְרָהָם אָבִיךָ: וְהִרְבִּיתִי אֶת־זֶרְעֶךָ כְּכֹרְבֵי
 הַשָּׁמַיִם וְנָתַתִּי לְזֶרְעֶךָ אֶת־כָּל־הָאָרֶץ הָאֵל וְהַתְּכַרְכְּוִי בְּזֶרְעֶךָ
 ה' כָּל־נֹעִי^t הָאָרֶץ: עֲקֹב אֲשֶׁר־שָׁמַע אֲבֹרָהֶם^u בְּקָלִי^v וַיִּשְׁמַר
 6 מִשְׁמֵרָתִי מִצְוֹתִי חֲקוּתִי^w וְתוֹרָתִי: וַיָּשָׁב יַצְחָק בְּגִרְהָ:
 7 וַיִּשְׁאָלוּ אֲנָשֵׁי הַמָּקוֹם לְאִשְׁתּוֹ^x וַיֹּאמֶר אֶחָדִי הוּא כִי יָרָא
 לְאִמֶּר אִשְׁתִּי^y פֶּן־יִהְיֶנִּי^z אֲנָשֵׁי הַמָּקוֹם עַל־דְּבָקָה בִּי־טוֹבָה
 8 מִדָּאָה הוּא: וַיְהִי כִי־אָבְדָהּ לָהּ^a שֵׁם הַיָּמִים וַיִּשְׁקָה אֲבִיסֵלָה

g) Sam., according to Lond. Polygl. and Kenn. תור, but Paris Polygl. & Cdd. as Heb. h) Sam. העלמני. i) Sam. רחמים. j) Sam. הלך. k) Sam. בכורה. l) Sam. השבע. m) Omitted in Cdd. 4. Vulg. Saad. n) Sam. עד שים. o) Sam. הראשון. p) Sam. נר; LXX. Vulg. q) Sam. הארץ; so in v. 4. r) Cd. 1. Sam. האלה; so in v. 4. s) Sam. השבעה. t) Sam. נוי. u) Sam. LXX. add מכיך. v) Sam. כולי. w) Sam. חקתי. x) Sam. על אשתו; LXX. insert רבקה. y) Sam. adds דא. z) Sam. יהנני. a) Sam. reads כאשר instead of כי.

אָסר-עפּוּ וְגִלְיוֹ וְקִימוֹ^v כַּבֵּקֶר וַיֹּאמֶר שְׁלַחְנִי^w לְאֲדָנִי:
 וַיֹּאמֶר^x אֲחִיהָ וַאֲמָה תֵּשֶׁב תִּנְעֹר אֶתְנוּ יָמִים אֹו עָשׂוֹר אַחֲרָי^y נָח
 תֵּלֶךְ: וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם^z אֶל-תַּאֲחֵרֵי אֲלֵי וַיְהִי הַחֲצִלִית דְּרָכֵי^a 56
 שְׁלַחְנִי וְאֶלְכָה לְאֲדָנִי^b: וַיֹּאמְרוּ וְקָרָא לְנֶעֱר וְנִשְׁאַלְהָ^c אֶת- 57
 פִּיהָ: וַיִּקְרָאוּ לְרִבְקָה וַיֹּאמְרוּ אֲלֶיהָ^d הַתֵּלְכִי עִם-רֵאשִׁשׁ 58
 הַזֶּה וְתֹאמַר אֵלָיו: וַיִּשְׁלְחוּ אֶת-רִבְקָה אַחֲתָם וְאֶת-מִנְקִתָּהּ^e 59
 וְאֶת-עֶבֶד אֲבִיהֶם וְאֶת-אֲשֵׁיוּ: וַיָּבֹאוּ אֶת-רִבְקָה^f וַיֹּאמְרוּ 60
 לָהּ אַחֲרָנוּ אֵת הַיָּי^g לְאֶלְפֵי רִבְקָה וַיִּירָשׁ וַרְעָה^h אֵת שְׁעַר
 שְׁנֵאֵיוⁱ: וְתָקַם רִבְקָה וַנְּעַרְהִיהָ וַתִּדְּבַלְכֶּנָּה עַל-הַנָּמְלִים 61
 וַתִּלְכֶּנָּה אַחֲרֵי הָאִישׁ וַיִּקָּה הָעֶבֶד אֶת-רִבְקָה וַתֵּלֶךְ: וַיִּצְחָק 62
 בָּא מִבֹּאֵי^j בָּאֵר לְחֵי רָאִי תְּהִי יוֹשֵׁב^k בְּאֶרֶץ הַנָּגֶב: וַיֵּצֵא 63
 יִצְחָק לְשׁוֹת בִּשְׂרָה לִפְנֹת עֶרֶב וַיֵּשֶׂא עֵינָיו וַיֵּרָא וַהֲנֵה 64
 נָמְלִים^l בָּאִים: וַתֵּשֶׂא רִבְקָה אֶת-עֵינֶיהָ וַתֵּרָא אֶת-יִצְחָק 65
 וַתִּפֹּל מֵעַל הַנָּמְלִ: וְתֹאמַר אֶל-הָעֶבֶד מִי-הָאִישׁ הַזֶּה^m 66
 הַחֲלֹל בִּשְׂרָה לְקִרְאָתָנוּ וַיֹּאמֶר הָעֶבֶד הִיא אֲדָנִי וַתִּתֵּן 67
 חֲצִיעָהּ וַתַּחֲבֹם: וַיִּסְפֹּר הָעֶבֶד לְיִצְחָק אֵת כָּל-הַדְּבָרִים אֲשֶׁר 68
 עָשָׂה: וַיְבָאֶהָⁿ יִצְחָק הָאֵלֶּהּ שָׂרָה^o אִמּוֹ וַיִּקָּה אֶת-רִבְקָה 69
 וַהֲהִירָלוּ לְאִשָּׁה וַיֵּאֱהָבָהּ וַיִּנָּחֶם יִצְחָק אַחֲרֵי אִמּוֹ: פ

v) Sam. ויקמו. w) Sam. שלחני. LXX. Vulg. Syr. insert ואלכה,
 as in v. 56. x) Sam. ויאמר. y) Sam. ואל חרש ואחר; vid. n.
 z) Sam. אליהם. a) Sam. אלו דרכי. b) Sam. אל אדני. c) Sam.
 ונשאל. d) Sam. לה. e) Sam. מינקתה. f) Cd. 1. LXX. ms. A.
 Syr. Vulg. insert אחותם. Vulg. omits רבקה. g) Sam. ראי.
 h) Sam. ורעיך. i) Cdd. 2. Sam. מיכיו. j) Sam. LXX. כמדבר.
 k) Sam. ישב. l) Sam. הנמלים. m) Sam. הלו. n) Sam. וביאה. LXX.
 εἰσαγάγει δὲ. o) LXX. omit שרה here and insert it before אמו at the
 end of the verse.

43 אָנִי^א) הִלֵּךְ עִלְיָהּ: הִנֵּה אֵלַי נָצַב עַל־עֵץ הַחַיִּים וְהִנֵּה
הַעֲלִמָהּ הִי־צִמָּה לְשֹׂאב^ב) וְאִמְרָתִי אֵלֶיהָ הַשְׁקִינִי־נָא^ג) מִעֲסִמָּם
44 מִזֶּבֶךְ^ד): וְאִמְרָה אֵלַי גִּם־אֶמְצָה שָׂחָה וְגַם לְנִמְלִיד אֲשָׁאב הִוא
סֶה־הָאִשָּׁה אֲשֶׁר־לִי^ה) יִהְיֶה לְבִן־אֲדָמִי^ו): אָנִי טָרַם אֲבָלָה לְרִבְרָה
אֶל־לְבִי^ז) וְהִנֵּה רִבְקָה יֹצֵאת וְכֶדָה עַל־שִׁבְמָה וְתִרְדֵּר הַעֲיִנָּה^ח)
46 וְהַשָּׂאב וְאִמְרָה אֵלֶיהָ הַשְׁקִינִי נָא^ט): וְהִמְחִיר וְתִרְדֵּר בְּדָה^י)
מִעֲלֶיהָ וְתִמְסִר שָׂחָה וְגִם־נִמְלִיד אֲשָׁקָה וְאִשָּׁתִּי^כ) וְגַם הַזִּמְלִים
47 הַשְׁקָתָה: וְאֲשָׁאֵל אֹתָהּ וְאִמְרָה בְּתַדְמִי אֹתִי^ל) וְתִמְסִר בֵּית
בְּחוּמָל בֶּן־נְחוּר אֲשֶׁר יִלְדֶה־לּוֹ מִלְכָּה וְאֲשָׁם^מ) הַנָּזִם עַל־
48 אִפְסָה וְהַצִּמִּידִים עַל־יְדֵיהָ: וְאִמְרָה וְאֲשַׁחֲחֶנּוּ לִיהוָה וְאִבְרָךְ
אֲדִיהוּוֹ אֱלֹהֵי אֲרָצִי אֲבָרְכֶם אֲשֶׁר הִנְחֵנִי בְּדֶרֶךְ אֱמֶת לְקָרַח
49 אֲדַבֶּר־אֲדָמִי אֲדָמִי לְבָנִי: וְעַתָּה אֲסִי־שִׁבְכֶם עֲשִׂים חֶדֶר וְאִמְסַח
אֲדַאֲדָמִי הַיָּדִיד לִי^נ) וְאִם־לֹא הַיָּדִיד לִי וְאִמְסַח עַל־דִּסְיִן^ס) אוֹ
נַעֲלִשְׁמָאֵלִי^ע): וְיָשֶׁן לְבִן וּבְחֵימָל וְיִאֲמְרוּ מִיהוָה יֵצֵא הַדְּבָר^פ)
51 לֹא נִכְלֵ דְבָר אֵלֶיהָ רַע אֲרֻיב^צ): הִנֵּה־רִבְקָה לִפְנֵיהָ קָח וְלָךְ
52 וְהָרָה אִשָּׁה לְבִן־אֲדָמִי כָאֲשֶׁר דִּבֶּר יִהְיֶה: וְיִחִי כָאֲשֶׁר
שָׁמַע עָבַד אֲבָרְכֶם אִם־דְּבָרֵיהֶם וְיִשְׁתַּחֲוֶה אֶרְצָה לִיהוָה:
53 וְיִוָּצֵא הַעֶבֶד^ק) כָּל־כֶּסֶף וּכְלִי וְהָב וּבְגָדִים וְיִתֵּן לְרִבְקָה
54 וּבְמִדְנָתָ^ר) נָתַן לְאִחֶיהָ^ש) וְלֹאֲמָה: וְיֵאָכְלוּ וְיִשְׁתּוּ הִוא וְהָאֲנָשִׁים

a) Sam. אֲנִי. b) Cd. 1. Syr. Vulg. add מִים; LXX. *kai ai θυγατέρες τῶν ἀνδρώπων τῆς πόλεως ἐκπορεύονται ἀντλῆσαι ὕδωρ*. c) Sam. הַשְׁקִינִי. d) Sam. מִסֵּדֶךְ. e) Sam. רִבְכָּה. f) LXX. instead of 'א לִבִּן have: *ἐαυτοῦ θεράποντι Ἰσαάκ*, and add: *καὶ ἐν τούτῳ γινώσκωμαι ὅτι πεποιήτως ἔλεος τῇ κυρίῳ μου Ἀβραάμ*. g) Cd. 1. Syr. omit אל לבי. h) Sam. הָעֵין. i) Sam. Syr. add מִים מִסֵּדֶךְ; Vulg. *da mihi paululum bibere*. j) LXX. insert: *ἐπὶ τὸν βραχίονα αὐτῆς*. Comp. vv. 15, 18. k) Sam. וְאִשָּׁתָה. l) LXX. insert *ἀνάγειν μόνι*. m) Sam. וְאֲשָׁם. n) LXX. omit לִי. o) Sam. דִּסְיִן. p) Sam. הַשָּׂאֵב. q) Cdd. 2. add וְהָרָה. r) Sam. יִשְׁבֵּחַ. s) Sam. עָבַד. (t Sam. יִסְמְרָתָה. u) Cd. 1. לֹאֲמָה; LXX. Vulg. Syr. *לְאִחֶיהָ* in the plur.

ויאמר ברוך יהוה אלהי אברהם אשר לא יעב חסדו 27
 ויאמרו מעם אדני¹⁾ אנכי בברך נתני יהוה בית אתי אדני:
 ותלך הנער ותגד²⁾ לבית אמה בדיברים האלה: ולרבקה 28
 אח ושמי לבן וילך לבן אל-האיש החוצה אל-העני:
 ויהי ובראח³⁾ אח-הנזם ואת-הצמדים⁴⁾ על-ידי אחתו וישמעו ל
 את-דברי רבקה אחתו לאמר בחד-דבר אלי האיש ויבא אל-
 האיש והנה עמד על-הנמלים על-העני: ויאמר בוא⁵⁾ ברוך 31
 יהוה למה תעמד בחוץ ואנכי פניתי הבית וסקום לנמלים:
 ויבא האיש הביתה ויפתח הנמלים ויתן תבן ומספוא 32
 לנמלים ומים לרחץ רגליו ורגלי האנשים אשר אסו:
 וישם⁶⁾ לפניו לאכל ויאמר לא אכל עד אם-דברתי דברי 33
 ויאמר⁷⁾ דבר: ויאמר עבד אברהם אנכי: ויהוה ברוך את- 34
 אדני מאד וינגל ויתן-לו צאן וקבץ⁸⁾ ויחב עבדים⁹⁾
 ושפלות ונמלים¹⁰⁾ וחמרים: ותלד שרה אשת אדני בן לאדני 36
 אחרי וקנתה¹¹⁾ ויתן-לו את-כל-אשר-לו: וישבעני אדני 37
 לאמר לא-תקח אשה לבני מבנות הכנעני אשר אנכי ישב
 בארצו: אם-לא¹²⁾ אל-בית-אבי תלך ואל-משפחתי ולקחת 38
 אשה לבני¹³⁾: ויאמר אל-אדני אני¹⁴⁾ לא-חלף האשה אחרי: 39
 ויאמר אלי יהוה אשר-החזקתי לפניו ישלח מלאכו 40
 אתך והצליח בדרך¹⁵⁾ ולקחת אשה לבני משפחתי ומבית
 אבי: או תנקח¹⁶⁾ מאלתי כי תבוא אל-משפחתי ואם-לא 41
 יתנו לך והתית נקי¹⁷⁾ מאלתי: ואזא¹⁸⁾ היום אל-העני ויאמר 42
 יהוה אלהי אדני אברהם אם-ישע-נא מצליח דרבי אשר

i) Sam. adds אברהם. j) Sam. ומד. k) Sam. ויחזו. l) Sam. ויחזו. m) Sam. בא. n) Sam. and ק' וישם. o) Sam. וישם. p) Sam. כסף. q) Sam. LXX. עבדים. r) Sam. נחמלים. s) Sam. וקנו. t) Sam. כי אם לא. u) LXX. Syr. add משה. v) Sam. ויחזו. w) Cdd. 6. דרכיך. x) Sam. חנניא. y) Sam. נקי. z) Sam. ואבוא.

13 עם אדני אברהם: הנה אנכי נצב על-עין הים וקנות
 14 אנשי העיר וצאח^h לשאב מים: והנה הנערⁱ אשר אבר
 אליה הנציג^j בדין^k ואשתה ואמרה שתה וגם-גמליה אשר^l
 אתה הבאת^m לעבדתⁿ לצחוק ובה ארע כן-עשית^o חסר עם
 ס אדני^p: ויהיה^q טרם בלה לרב^r ונהנה רבקה וצאח אשר
 ילדה לבחואל בן-מלכה אשת נחור אחי אברהם ובה על-
 16 שבעה: והנער טבח^s סדאן בחוליה ואיש לא ידעה
 17 ותדר העונה^t ותמלא ברה ותעל: ותן העבד לקראתה
 18 ויאמר הנמיאני^u נא מעט-מים מבדך: ותאמר שתה אדני
 19 ותמהר ותדר^v ברה על-ידה ותשקהו: ותכל להשקהו^w
 כ ותאמר גם לגמליה אשר^x עד אם-כלו לשות^y: ותמהר
 ותער^z ברה אליהשקה^a ותן עוד אל-הבאר^b לשאב ותשאב
 21 לכל-גמליו: והאיש משתאה^c לה מחריש^d לרעה ההצליח
 22 והנה ברכו אם-לא: ויהי באשר כלו הגמלים^e לשות^f ויבטח
 האיש נזם והב בקע משקלו^g ושני צמידים על-גרוה עשרה
 23 זהב משקלם: ויאמר^h ברתמי אתⁱ הצירי נא לי חיש בית^j
 24 אביך סקום לנו ללון: ותאמר אליו בת-בחואל אנכי בן-
 כה מלכה אשר ילדה לנחור: ותאמר אליו גם-תבן גם-מספוא^k
 26 רב עשני גם-מקום^l ללון^m: וינקר האיש וישתחו ליהוה:

h) Sam. וצאח. i) Sam. and ק' הנער; and so in vv. 16, 28, 55, 57. j) Sam. בדין. k) LXX. insert: *ἐν τῇ αὐτοσυναγωγῇ*. l) Sam. הוכח. m) Sam. LXX. add אברהם. n) Sam. LXX. Vulg. add ויחור. o) Sam. מוכח. p) Sam. העין. q) Sam. הנמיני. r) Sam. ותדר. s) Sam. להשקהו. t) Sam. לשות. u) Sam. ותדר. v) Sam. להשקהו. w) Sam. הביר. x) Sam. מנחה. y) Sam. ומחריש. z) LXX. insert כל before הגמלים. a) Sam. לשות. b) Sam. inserts וישם על אפם. c) LXX. *καὶ ἐπὶ τὴν αὐτὴν καὶ ἐπὶ τὴν*. d) Sam. so v. 47. e) Sam. בבית. f) Sam. מספה; and so in v. 32. g) Cdd. Sam. Syr. גם. h) Sam. ללון.

כ"ד

וְאָבְרָהָם וְגֵן כָּא פִּימִים וַיְהִי בֶּרֶךְ אֶת־אֲבְרָהָם בְּכָל־שָׁנָה וַיֹּאמֶר א
 אֲבְרָהָם אֶל־עֲבָדָיו וְגֵן בֵּיתוֹ הַמִּשְׁכָּל בְּכָל־אֲשֶׁר־לִי שְׂוִים־נָא 2
 גֵּרָה תִּתֶנּוּ וְרָבִי: וְאִשְׁכֵּנֶנּוּ בִּיהוּדָה אֱלֹהֵי הַשָּׁמַיִם וְאֵלֹהֵי 3
 הָאָרֶץ אֲשֶׁר לֹא־תִחַק אִשָּׁה לְבָנִי^a) מִכְּנוּתָהּ קִדְּנֶנּוּ אֲשֶׁר אֲנִי 4
 יוֹשֵׁב^b) בְּקֶרְבָּן: פִּי^c) אֶל־אֶרֶץ^d) וְאֶל־מִוִּלְדָּתִי תִּלְכֶּה וְלִקְחָתָהּ 5
 אִשָּׁה לְבָנִי לִי־חָק^e): וַיֹּאמֶר אֵלָיו הָעֶבֶד אֵלָיו לֹא־תֵאבָדָה 6
 הָאִשָּׁה לְלֶכֶת אַחֲרֵי אֶל־הָאָרֶץ הַזֹּאת הַחֶשֶׁב אֲשִׁיב אֶת־בְּנִי 7
 אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־נִצָּאתָ מִשָּׁם: וַיֹּאמֶר אֵלָיו אֲבְרָהָם הַשְׁמָר 8
 לָךְ סֵדְרָשִׁיב אֶת־בְּנִי שְׁמָה: יְהוּדָה וְאֵלֹהֵי הַשָּׁמַיִם^f) אֲשֶׁר 9
 לָקַחְנִי מִכְּנוּת אֲבִי וּמֵאָרֶץ מִוִּלְדָּתִי וְאֲשֶׁר דִּבַּר־לִי וְאֲשֶׁר 10
 נִשְׁבַּע־לִי לֵאמֹר^g) לִזְרַעְךָ אֶתֶּן אֶת־הָאָרֶץ הַזֹּאת וְיִשְׁלַח 11
 מִלְּאָבוֹ לְפָנֶיךָ וְלִקְחָתָהּ אִשָּׁה לְבָנִי^h) מִשָּׁם: וְאִם־לֹא תֵאבָדָה 12
 הָאִשָּׁה לְלֶכֶת אַחֲרֵיךָⁱ) וְנָקִיתָ מִשְׁבַּעְתִּי וְאֵת^j) רַק אֶת־בְּנִי 13
 לֹא תִשָּׁבֶה^k) שְׁמָה: וַיֵּשֶׁם הָעֶבֶד אֶת־יְדֵיו תִּתֶּנּוּ גֵּרָה אֲבְרָהָם 14
 וְאֵלָיו וַיִּשְׁבַּע לוֹ עַל־הַדָּבָר הַזֶּה: וַיָּקָח הָעֶבֶד עֲשָׂרָה גִּמְלִים 15
 מִגְּמֵלֵי אֲדָמָיו וְלֶלֶךְ^l) וְלִדְּבָרָב אֲדָמָיו בִּגְדָיו וַיָּקֶם וַיִּלָּךְ אֶל־ 16
 אָרָם גְּהֶרָם אֶל־עִיר נָחוֹר: וַיִּבְרָךְ הַגִּמְלִים מִחוּץ לְעִיר 17
 אֶל־בְּאֶרֶ^m) הַמַּיִם לָעֵת שָׁרָב לָעֵת צָאָה הַשְׂאֵבֶתⁿ): וַיֹּאמֶר 18
 יְהוּדָה אֱלֹהֵי אֲדָמִי אֲבְרָהָם הַקְּרָה־נָא^o) לְפָנֵי הָיִם וַעֲשֹׂה־חֶסֶד

a) LXX, add וְחָק. i) Sam. שָׁב. u) Cdd. Sam. כִּי אִם; vid. n.
 v) LXX, add οὐ ἐγεννήθη. w) LXX, Vulg. add מִשָּׁם. x) LXX.
 insert: καὶ ὁ Θεὸς τῆς γῆς. y) LXX, insert σοι. z) Cd. 1. adds וְחָק.
 a) Sam. אַחֲרֵיךָ; so Lond. Polygl. and cdd. 6. Kennicott, but
 Paris Polygl. as Heb. b) Omitted in LXX. and Vulg. c) LXX.
 insert: ἐλ: τῆς γῆς ταύτης. d) Cd. 1. LXX, omit. e) Sam. עַל כִּי.
 f) Sam. הַשָּׁמַיִם. g) Sam. הִקְרָה נָא.

אֶת-נַפְשָׁכֶם^א) לְקַבֵּר אֶת-מְתֵי מִלְּשֵׁנִי שְׂמֹעֵי וּפְנֵי-לִי
 9 בְּעֶפְרוֹן בֶּן-צֹחַר^ב): וַיִּתֵּן-לִי אֶת-מַעְרַת הַמַּכְפֵּלָה אֲשֶׁר-לִי
 אֲשֶׁר בְּקֶעֶז שְׂדֵהוּ בְּבֶסֶף מְלֹא וַיִּתְּנֶנָּה לִי בְּתִיבָם לְאַחֲזֹת
 י קִבְרִי^ג): וַעֲפְרוֹן יָשָׁב בְּתִיד בְּנֵי-חֵת וַיֵּשֶׁן עִפְרוֹן הַחִתִּי אֶת
 11 אֲבִירָהּם בְּאוֹנֵי בְנֵי-חֵת לְכָל בְּאֵי שְׂעָרֵירוֹ לֵאמֹר: לֹא-אֲדֹנִי^ד)
 שְׂמֹעֵי הַשְּׂדֵה גִתִּי לָךְ וְהַסְעֵרָה אֲשֶׁר-בּוֹ לָךְ נְחִיתִיהָ
 12 לְעִינִי^ה) בְּנֵי-עַמִּי נְחִיתִיהָ לָךְ קִבְרֵי מֵתָיו: וַיִּשְׁתַּחֲוֶה אֲבִירָהּם
 13 לִפְנֵי עַם-הָאָרֶץ: וַיְדַבֵּר אֶל-עִפְרוֹן בְּאוֹנֵי עַם-הָאָרֶץ לֵאמֹר
 אֵךְ אִם-אֵתָה לִי^ו) שְׂמֹעֵי גִתִּי בְּסֶף הַשְּׂדֵה קַח מִסְּנֵי וַאֲקַבְּרָהָ
 14 מֵאֶת-מְתֵי שְׂמָה^ז): וַיַּעַן עִפְרוֹן אֶת-אֲבִירָהּם לֵאמֹר: לֹא^ח) אֲדֹנִי
 שְׂמֹעֵי אֶרֶץ אֲרָבֶעַ מֵאֹת^ט) שֶׁקֶל-בְּסֶף בִּיעִי וּבִינָה מֵה-הָוָא^י)
 16 וְאֶת-מֵתָיו קִבְרִי: וַיִּשְׁמַע אֲבִירָהּם אֶל-עִפְרוֹן וַיִּשְׁקֵל אֲבִירָהּם
 לְעֶפְרוֹן^י) אֶת-הַבְּסֶף אֲשֶׁר דִּבֶּר בְּאוֹנֵי בְנֵי-חֵת אֲרָבֶעַ מֵאוֹת
 17 שֶׁקֶל בְּסֶף עֹבֵר לַפֶּתַח: וַיָּקֶם וַיֵּשֶׁב עִפְרוֹן אֲשֶׁל בְּמַכְפֵּלָה
 אֲשֶׁר לִפְנֵי^י) מִמְּרָא הַשְּׂדֵה וְהַסְעֵרָה אֲשֶׁר-בּוֹ וּבְלִי-הָעֵץ אֲשֶׁר
 18 בַּשְּׂדֵה^י) אֲשֶׁר בְּכַל-גְּבֻלֹי^י) סָבִיב: לְאֲבִירָהּם לְמַקְנָה לְעִי בְּנֵי-
 19 חֵת בְּכָל^י) בְּאֵי^י) שְׂעָרֵירוֹ: וַאֲחֵרֵיכֶן קִבְרֵי אֲבִירָהּם אֶת-שְׂרָה
 אִשְׁתּוֹ אֶל-מַעְרַת שְׂרָה הַמַּכְפֵּלָה עַל-פְּנֵי^י) מִמְּרָא הוּא הַבְּרוֹן
 כ בְּאֶרֶץ בְּנֵעִן: וַיָּקֶם הַשְּׂדֵה וְהַסְעֵרָה אֲשֶׁר-בּוֹ לְאֲבִירָהּם לְאַחֲזֹת
 קִבְרֵי מֵתָי בְּנֵי-חֵת: ס

b) Sam. omits אֶת. c) Sam. adds דְּרֹחִי. d) Sam. in Lond. Polygl. and cdd. קִבְרֵי, in Paris Polygl. same as Heb. e) Vid. n. f) LXX. insert כָּל. g) Cd. 1. Sam. LXX. Onk. לִי. h) Sam. שָׁם. i) V. D. H. as in vv. 5, 6; but vid. n. j) Sam. סֵמֶת. k) Sam. reads here רֹמָה, although it is fem. l) Sam. לְעֶפְרוֹן. m) Cdd. Sam. עַל פְּנֵי. n) Omitted in Cdd. Vulg. o) Sam. גְּבֻלֹי. p) Cdd. Sam. cdd. 3. Onk. cdd. 4. לְכָל. Comp. v. 10. q) Sam. בְּעֵי, but cdd. 7. בְּאֵי. r) Cdd. mult. LXX. Onk. Syr. Vulg. אֲשֶׁר עַל פְּנֵי; Cd. 1. פְּנֵי. אֲשֶׁר לוֹ עַל פְּנֵי.

אִיכָּיוֹ: וְהַחֲבָרְכִי בְדֹרֶשׁ (כָּל גִּיּוֹי) הָאָרֶץ עָקֵב אֲשֶׁר שָׁמַעְתָּ 18
 בְּקִלְיוֹ: וַיָּשָׁב אֲבֹרָהֶם אֶל-גְּעִרְיוֹ וַיִּקְמוּ^א וַיִּלְכוּ יַחְדָּו אֶל- 19
 בְּאֵר שֶׁבַע וַיָּשָׁב אֲבֹרָהֶם בְּבֶאֱרָא שֶׁבַע: פ וַהֲיִי אַחֲרָיו^י הַדְּבָרִים כ־
 הָאֵלֶּה וַיָּעַד לְאֲבֹרָהֶם לֵאמֹר הִנֵּה גִלְדָּה מְלָכָה גַם-הִוא בָּנִים
 לְנַחֲשׁוֹר אַחִיד: אֶחָד-עֵיץ בָּכֶר וְאֶחָד-בֵּינוֹ אַחִיו וְאֶחָד-קִמְוֶאל אֲכִי 21
 אָרָם: וְאֶחָד-בְּשֹׁד^מ וְאֶחָד-הָוִי וְאֶחָד-פִּלְגֶּשׁ^נ וְאֶחָד-יִרְלָה^ו וְאֶחָד 22
 בְּחִמְוֶאל: וַיְחִמְוֶאל יִלְד^פ אֶת-דְּבָרָהּ שְׁמִנָּה אֵלֶּה גִלְדָּה מְלָכָה 23
 לְנַחֲשׁוֹר אַחִיו אֲבֹרָהֶם: וַיִּפְלְגֶשׁוּ וַשְּׁמָה רְאוּמָה^ק וַתֵּלֶד גַּם-הִוא 24
 אֶת-מִטְכָּה וְאֶת-נָחֶם וְאֶת-חֹחַשׁ^ר וְאֶת-מַעֲכָה:

כ"ג

וַיְהִי־חַיִּי שָׁרָה מֵאָה^א: שָׁנָה וְעֶשְׂרִים שָׁנָה וְשֶׁבַע שָׁנִים אֲ 1
 שֵׁנִי חַיִּי שָׁרָה: וַתָּמָת שָׁרָה בְּקִרְיַת אַרְבַּע^ב הִוא חֲבֵרֹן 2
 בְּאֶרֶץ כְּנָעַן וַיָּבֹא אֲבֹרָהֶם לְסֹפֶר לְשָׁרָה וּלְכַפְתָּה: וַיָּקָם 3
 אֲבֹרָהֶם מֵעַל פְּנֵי מֵתָו וַיְדַבֵּר אֶל-בְּנֵי-חַת לֵאמֹר: זֶר-וְחִי/שָׁב 4
 אֲנִכִּי עִמָּכֶם וְהָיוּ לִי אֲחֻזַּת-קֶבֶר עִמָּכֶם וְאֶקְבְּרָה מִתִּי^ו מִלְּפָנַי: 5
 וַיַּעֲנוּ בְנֵי-חַת אֶת-אֲבֹרָהֶם לֵאמֹר: לֹא שְׁמַעְנוּ^ז אֲדֹנָי נָשִׂיא 6
 אֱלֹהִים אִתָּהּ בְּחַיֵּבָנוּ בְּמִבְחָר קֶבְרֵינוּ^ח קֶבֶר אֶת-מִתְחָה אִישׁ 7
 מִפָּנָיו אֶת-קֶבְרוֹ לֹא-יִבְלָה מִסָּה מִקֶּבֶר מִתְחָה: וַיָּקָם אֲבֹרָהֶם 8
 וַיִּשְׁתַּחֲוֶי^ט לְעַם-הָאָרֶץ לְבְנֵי-חַת: וַיְדַבֵּר אִתָּם לֵאמֹר אֲבִי-יִשָׁח^י

i) Sam. גי. j) Sam. בקולי. k) Cd. 1. omits. l) Sam. אחי.
 m) Syr. عَمِي. n) Sam. פילרש; Syr. عَمِي. o) LXX. ἑλδὰφ; Syr.
 عَمِي. p) Sam. הוליד. q) Sam. רומה. r) Sam. האח ח'. s) Sam.
 ממה. t) LXX. omit שרה חיי שני. u) Sam. בקרית הארבע. LXX.
 Sam. insert here עסק אל. v) Sam. ולבמחה. w) Sam. מתי.
 x) V. D. H. שמענו לו; לאמר לו; שמענו. y) Cdd. קברנו. z) Sam. וישתחוו,
 and so in v. 12, ch. 24: 26, 52. Similarly ch. 24: 48. a) Sam. ישה.

ה אברתם את־עֵינֵי וַיֵּרָא אֶת־הַמָּקוֹם מֵרָחֹק: וַיֹּאמֶר אֲבִרְתֶּם
 אֶל־נַעֲרָיו שְׂבוֹ-לָכֶם פֹּה עִם־הַחֹמֶר וְאֵלֵי וְתִנְשֶׁר נִלְכָּה
 6 עֲדָה וְנִשְׁתַּחֲוֶה וְנִשְׁכַּח^u) אֲלֵיכֶם: וַיִּקַּח אֲבִרְתָּם אֶת־עֵינֵי
 הָעֵלָה וַיִּשֶׂם עַל־יָצֵק בָּנוּ וַיִּקַּח בָּרוּךְ אֶת־הָאֵשׁ וְאֶת־
 7 הַמֶּאֱכָלֹת וַיִּלְכּוּ שְׁנֵיהֶם יַחְדָּו: וַיֹּאמֶר יָצֵק אֶל־אֲבִרְתָּם
 אָבִיו וַיֹּאמֶר^v) אָבִי וַיֹּאמֶר הִנְנִי בְנִי וַיֹּאמֶר הִנֵּה הָאֵשׁ
 8 וְהַעֲצִים וְאִיהָ הַשָּׂה לָעֵלָה: וַיֹּאמֶר אֲבִרְתָּם אֱלֹהִים יִרְאֶה
 9 לוֹ הַשָּׂה^w) לָעֵלָה בְנִי וַיִּלְכּוּ שְׁנֵיהֶם יַחְדָּו: וַיָּבֹאוּ אֶל־הַמָּקוֹם
 אֲשֶׁר אָמַר לוֹ הָאֱלֹהִים וַיִּבֶן שָׁם אֲבִרְתָּם אֶת־הַמִּזְבֵּחַ
 וַיַּעֲרֶךְ אֶת־הָעֵצִים^x) וַיַּעֲקֹר אֶת־יָצֵק בָּנוּ וַיִּשֶׂם אֹתוֹ עַל־
 י הַמִּזְבֵּחַ מִפְּעַל לַעֲצִים: וַיִּשְׂחֶה אֲבִרְתָּם אֶת־בָּרוּךְ וַיִּקַּח אֶת־
 11 הַמֶּאֱכָלֹת לִשְׂחֹם אֶת־בָּנוּ: וַיִּקְרָא אֵלָיו מִלֵּאדָּה יְהוָה מִן־
 12 הַשָּׁמַיִם וַיֹּאמֶר^y) אֲבִרְתָּם אֲבִרְתָּם וַיֹּאמֶר הִנְנִי: וַיֹּאמֶר
 אֶל־תִּשְׁלַח יָדְךָ אֶל־הַנֶּשֶׁר^z) וְאֶל־תַּעֲשֵׂה^a) לוֹ מִאֲמָה כִּי עָתָה
 יִדְעָתִי כִּי־יִרְאֶה אֱלֹהִים אִפְּסָה וְלֹא חֲשַׁכְתָּ אֶת־פָּנֶיךָ אֶת־יְחִידֶךָ
 13 מִפְּנֵי: וַיֵּשֶׁא אֲבִרְתָּם אֶת־עֵינָיו וַיֵּרָא וְהִנֵּה־אֵיל אֲחֹרִי^b) יֶאֱחֹזִי^c)
 בִּסְבָּךְ בִּקְרָנָיו וַיִּלֶּךְ אֲבִרְתָּם וַיִּקַּח אֶת־הָאֵיל וַיַּעֲלֶהוּ לָעֵלָה^d)
 14 תַּחַת בָּנוּ^e): וַיִּקְרָא אֲבִרְתָּם שֵׁם־הַמָּקוֹם^f) הַהוּא יְהוָה וַיִּרְאֶה
 טו אֲשֶׁר יֹאמַר הִיטָם בָּתֵּר יְהוָה יִרְאֶה: וַיִּקְרָא מִלֵּאדָּה יְהוָה אֶל־
 16 אֲבִרְתָּם שְׁנִית מִן־הַשָּׁמַיִם: וַיֹּאמֶר כִּי גִשְׁבַּעְתִּי נָא־יְהוָה
 כִּי יַעַן אֲשֶׁר עָשִׂיתָ אֶת־הַדָּבָר הַזֶּה וְלֹא חֲשַׁכְתָּ אֶת־פָּנֶיךָ
 17 אֶת־יְחִידֶךָ: (כִּי־כִרְךָ^g) אֲבִרְתָּ וְהִרְבֵּה אֲרִבָּה אֶת־זֶרְעֶךָ כְּבֹרְכִי
 הַשָּׁמַיִם וְכֹחֹל אֲשֶׁר עַל־שִׁפְתֵי הַיָּם וַיִּבְרַשׁ^h) זֶרְעֶךָ אֶת שְׁעַר

u) Sam. וַיִּשְׁחֶה וַיִּנְשֹׂךְ. v) Omitted in LXX. w) Sam. שֶׁה. x) Sam. על־רֹג. y) Cd. 1. and LXX. Ms. A. add אֵלָיו. z) Sam. רֹג. a) Sam. חֲשַׁכְתָּ. b) Vid. n. bb) Cdd. mult. נֶאֱחֹזִי. c) Sam. עֵלָה. d) Cd. 1. LXX. add וַיַּעֲרֹךְ. e) Sam. שֵׁם הַמָּקוֹם. f) Sam. Syr. LXX. Vulg. add מִפְּנֵי. g) Sam. בִּרְךָ. h) Sam. וַיִּבְרַשׁ.

והובח^a) אברהם את-אבימלך על-אדום באר הפנים אשר גזלו כה
 עבדי אבימלך: ויאמר אבימלך לא ידעתי מי^b) עשה^c) את-
 הדבר הזה וגם-אתה לא-הנחת לי וגם אנכי לא שמעתי
 בלתי היום: ויבא אברהם צאן ובקר ויחן לאבימלך^d)
 ויזרחו שניהם ברית: ויצב אברהם את-שבע^e) בבשת הצאן^f)
 לבדדו: ויאמר אבימלך אל-אברהם^g) מה הנה שבע בבשת^h)
 האלהⁱ) אשר הצבת לבדד^j): ויאמר^k) בי את-שבע בבשת תקח ל
 מיני בעבול שתיה-לי לענה כי חפרתי את-הבאר הזאת:
 על-כן קרא למקום ההוא באר שבע כי שם נשבעו שניהם:
 ויזרחו בריח בבאר שבע ויקם אבימלך ויסיכל שר-צבאו^l)
 וישכי אל-ארץ פלשתים: ויפסע^m) אשל בבאר שבע ויקראⁿ)
 שם בשם יהוה אל עולם^o): ויגר אברהם בארץ פלשתים
 ימים רבים: פ

כב 22

ויחי אחר הדברים האלה והאלהים נסה את-אברהם א
 ויאמר אליו אברהם^a) ויאמר הנני: ויאמר קח-נא את-
 בגד את-יחידת^b) אשר-ארכבת את-יצחק ולך-לך אל-ארץ
 הפריצה^c) והעלחו שם לעלה^d) על אחד ההרים אשר אמר
 אליך: וישלם אברהם בבקר ויחבש את-חמלו ויבא את-
 שני נערו אחו ואח יצחק בנו ויבקע עצי עלה^e) ויקם בילה^f)
 אל-המקם אשר-אמר-לו האלהים: ביום^g) השלישי וישא^h)

a) Sam. יודית. b) Sam. כה. c) LXX. add *soi*. d) Sam. omits *אח*. e) Sam. כבשות. f) Sam. לאברהם. g) Sam. הכבשות. h) LXX. add: *τὼν προσβάτων τούτων*. i) Sam. לבדד. j) Cd. 1, Sam. LXX. add אברהם. k) Sam. הכבשות. l) Sam. LXX. Vulg. add אברהם. m) Sam. העולם. n) Cdd. 2. LXX. Vulg. אברהם אברהם. o) Sam. ויהי ביום. p) Sam. ויזרח. q) Sam. עלה. r) Sam. ויהי ביום. s) LXX. add *καὶ ἔλθω*. t) Cdd. 3. Onk. ed. 1. Saad. ביום. העלה.

14 לָנוּ^א) אָשִׁימוּנוּ כִּי וְרָעָה הָיָה: וַיִּשְׁכְּם אַבְרָהָם וַיִּבְרָךְ וַיִּקְרָא
 לָחֵם וְחֶמֶת מִיָּם וַיִּתֵּן אֶל־הָנֶזֶר שָׁם^ב) עַל־שִׁכְמָהּ וְאֶחָד־הַיִּלָּדִים^ג)
 טו וַיִּשְׁלַחְהָ וַתֵּלֶךְ וַתֵּחַד בְּמִדְבָּר בְּאֵר שָׁבַע: וַיָּבֹאוּ הַשִּׁיִּים
 16 מִן־הַחֶמֶת וַתִּשְׁלַךְ אֶת־הַיִּלָּד הַחַד אֶחָד הַשִּׁיחִים^ד): וַתֵּלֶךְ
 וַתָּשָׁב לָהּ מִנְּגֵד הַרְחֵק^ה) בְּמִסְתְּתֵי קָשָׁת כִּי אָמְרָה אֶל־אַרְאֶה
 17 בְּמוֹת הַיִּלָּדִים^ו) וַתָּשָׁב מִנְּגֵד וַתֵּשֶׂא אֶחָד־לָהּ^ז) וַתִּבְרָךְ^ח): וַיִּשְׁמַע
 אֱלֹהִים אֶת־קוֹל הַנְּעוּרִים^ט) וַיִּקְרָא מֵאֹפֶק אֱלֹהִים וַאֲלֵהֶנּוּ מִן־
 הַשָּׁמַיִם וַיֹּאמֶר לָהּ מִדִּלְךָ^י) הֵנֵר אֶל־תִּירָאִי כִּי־שָׁמַע אֱלֹהִים
 18 אֶל־קוֹלִי^י) הַנְּעֵר בְּאֶשֶׁר הָיָה־שָׁם: קוֹמִי שָׂאִי אֶת־הַנְּעֵר
 19 וְהַחַיִּיקִי^י) אֶחָד־יָבֹדִים^י) בְּוִי לָנוּ וְגִדּוֹל אָשִׁימוּנוּ: וַיִּסְתַּח אֱלֹהִים
 אֶחָד־עֵינֶיהָ וַתֵּרָא בְּאֵר מַיִם^י) וַתֵּלֶךְ וַתִּמְלֵא אֶת־הַחֶמֶת מִיָּם
 כ וַתִּשְׁק אֶת־הַנְּעֵר: וַיְהִי אֱלֹהִים אֶת־הַנְּעֵר וַיִּגְדֵּל וַיָּשָׁב
 21 בְּמִדְבָּר וַיְהִי רִבְיָה^י) קָשָׁת: וַיָּשָׁב בְּמִדְבָּר פָּאֵרָן וַתִּקְחֵהּ לֹו אִמּוֹ
 22 אִשָּׁה מֵאֶרֶץ^י) מִצְרָיִם: פ וַיְהִי בָעֵת הַהִיא וַיֹּאמֶר אַבְרָם־לָהּ
 וַיִּכְלֵם^י) שֵׁר־עָבָד אֶל־אַבְרָהָם לֵאמֹר אֱלֹהִים עִמָּךְ כָּל־אֲשֶׁר־
 23 אָתָּה עֹשֶׂה: וְעַתָּה הִשְׁכַּעְה־לִּי^י) בְּאֱלֹהִים הָנֵחָ^י) אֶם־תִּשְׁקָר
 לִי וּלְנִעִי וּלְנִכְבִּדִי בְּחִסְדִּי^י) אֲשֶׁר עָשִׂיתִי עִמָּךְ תַּעֲשֶׂה עִמָּדִי וְעִם־
 24 הָאָרֶץ אֲשֶׁר־נָרְתָה^י) בָּהּ: וַיֹּאמֶר אַבְרָהָם אֲנִכִּי אֲשַׁבֵּעַ^י):

d) Sam. LXX. Vulg. add גדול. e) Sam. שים, LXX. καὶ ἐπέστημεν.
 f) LXX. omit י. g) Sam. השמים. h) Sam. הרחיקה. i) LXX.
 τοῦ παιδίου μου. j) Sam. קולה. k) LXX. ἀναβοήσαν δὲ το
 παιδίου ἐλαυσεν. l) LXX. add: ἐκ τοῦ τόπου οὗ ἦν. m) Sam.
 מליך. n) Cdd. Sam. 'אח ק'. o) Sam. וחוקי. p) Cd. l. Sam. Syr. ירך.
 q) LXX. add ζῶντος. r) Sam. רבי. s) LXX. omit ארץ. t) LXX.
 insert: καὶ Ὁχοῦσθ ὁ συμπαγωγὸς αὐτοῦ, so also in v. 32.
 Comp. ch. 26: 26. u) Sam. ושי כל, so v. 32. v) Sam. השבע לי.
 w) Omitted in LXX. Vulg. x) Sam. וכחסי. y) Sam. ולגרי.
 z) Sam. השבע.

בָּסוּת עֵינָיו לְבִלְיָה (אֲשֶׁר אֶתָּה) וְאֶת־כָּל (וּבְחַח): וַיִּתְּשֶׁלֶּל 17
 אֲבָרָהָם אֶל־הָאֱלֹהִים וַיִּרְפָּא אֱלֹהִים אֶת־אֲבִימֶלֶךְ וְאֶת־
 אִשְׁתּוֹ (וְאִמְהָתָיו) וַיֵּלְדוּ: כִּי־עָצָר עָצָר יְהוָה (כָּעַד כָּל־רָחֹם 18
 לְבֵית אֲבִימֶלֶךְ עַל־דְּבַר שָׂרָה אִשְׁתּוֹ אֲבָרָהָם: ס

כא 21

וַיְהִי בְּקֹדֶם אֶת־שָׂרָה כִּאֲשֶׁר אָמַר וַיַּעַשׂ יְהוָה לְשָׂרָה א
 כִּאֲשֶׁר דִּבֶּר: וַתַּחַר וַתֵּלֶד שָׂרָה (לְאֲבָרָהָם בֶּן לִזְקֻנֶּי לְמוֹעֵד 2
 אֲשֶׁר־דִּבֶּר) אֶת־אֱלֹהִים: וַיִּקְרָא אֲבָרָהָם אֶת־שֵׁם־בְּנֵו הַנּוֹלֵד 3
 לוֹ אֲשֶׁר־יֵלְדָה־לוֹ שָׂרָה וַיִּצְחָק: וַיִּמַּל אֲבָרָהָם אֶת־יִצְחָק בְּנֵו 4
 בֶּן־שְׁמֹנֶת יָמִים כִּאֲשֶׁר צִוָּה אֱלֹהִים: וְאֲבָרָהָם בֶּן־מֵאֵזָה 5
 שָׁנָה בְּהוֹלֵד לוֹ אֶת יִצְחָק בְּנֵו: וַתֹּאמֶר שָׂרָה צִחָק עָשָׂה 6
 לִי אֱלֹהִים כָּל־הַשָּׁמַע יִצְחָק־לִי: וַתֹּאמֶר מִי מֵלֵל לְאֲבָרָהָם 7
 הַיְיָקָה? בָּנִים שָׂרָה בְּיֵלְדָתִי? בֶּן לִזְקֻנִּי: וַיִּגְדַּל הַנֶּלֶד וַיִּגְמַל 8
 וַיַּעַשׂ אֲבָרָהָם מִשְׁתָּה גָדוֹל בְּיוֹם הַגְּמַל אֶת־יִצְחָק: וַתֹּרֶא 9
 שָׂרָה אֶת־בֶּן־הַנֶּגֶר הַמַּצְרִית אֲשֶׁר־יֵלְדָה לְאֲבָרָהָם מִצְחָק: וַתֹּאמֶר לְאֲבָרָהָם נָרַשׁ הָאִמָּה (הַזֹּאת וְאֶת־בָּנָהּ כִּי לֹא יִירָשׁ 10
 בֶּן־הָאִמָּה הַזֹּאת עִם־בְּנֵי עַם־יִצְחָק): וַיָּרַע הַדָּבָר מְאֹד בְּעֵינֵי 11
 אֲבָרָהָם עַל אֹדֶת בְּנֵו: וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים אֶל־אֲבָרָהָם אַל־יִירָע 12
 בְּעֵינֶיךָ עַל־הַנֶּעַר וְעַל־אִמָּתּוֹ כֹּל אֲשֶׁר תֹּאמַר אֵלָיךְ שָׂרָה
 שָׁמַע בְּקִלָּהּ? כִּי בִיִּצְחָק יִקְרָא לָהּ וְרַע: וְגַם אֶת־בֶּן־הָאִמָּה? 13

nn) Sam. LXX. ולכל. o) Sam. אחד. p) Sam. הכל. q) LXX.
 Vulg. Syr. Saad. נבחה. Cdd. 2. Sam. ונוכחה. r) Sam. ומסתיו.
 s) Sam. מלדים. t) Omitted in LXX. Vulg. u) Cdd. 2. LXX.
 כאשר. v) Sam. הינקה. w) Sam. adds לו. x) Sam. LXX. add
 כנו. y) LXX. and Vulg. add מה יצחק כנה, which Vulg. renders
cum filio suo. z) Sam. האמה. a) Cd. 1. LXX. Vulg. Syr.
 Saad. omit by. b) Sam. בקילה. c) Cd. 1. Sam. LXX. add
 הווא.

אֶתֶּחִי הוּא וְהָאֲנִים-הוּא) אָמַרָה אֶתִּי הוּא בְּתָם-לִבִּי וּבְנִקְנִי" (6 כְּפִי עָשִׂיתִי זֹאת: וַיֹּאמֶר אֵלָיו הָאֱלֹהִים בְּתָלָם" גַּם אֲנִכִּי יִלְעָתִי כִּי בָתָם-לִבְכָּךְ עָשִׂיתָ זֹאת וְהִחָשֵׁד גַּם-אֲנִכִּי אוֹחֵד"*) (7 מִחֲמוֹ-לִי"*) עַל-כֵּן לֹא-נִתְחַיָּה לְנֹגַע אֵלֶיךָ: וְעַתָּה הֵשֵׁב אִשְׁתְּ-הָאִשִּׁי"*) כִּי-נָכִיָּה הוּא וַיִּתְּשֶׁלֶּל בְּעֵדָה וַהֲיָה וְאִם-אֵינָהּ 8 מְשִׁיב רָע כִּי-מוֹת תָּמוּת אִתָּה וְכָל-אֲשֶׁר-לָךְ: וַיִּשָּׁבֶם אֲבִימֶלֶךְ בַּבֶּקֶר וַיִּקְרָא לְכָל-עַבְדָּיו וַיְדַבֵּר אֶת-כָּל-הַדְּבָרִים 9 הָאֵלֶּה בְּאָזְנוֹהֶם וַיִּירָאוּ הָאֲנָשִׁים"*) מֶאֶד: וַיִּקְרָא אֲבִימֶלֶךְ לְאֶבְרָהָם וַיֹּאמֶר לוֹ מַה-עָשִׂיתָ לָנוּ"*) וְמַה-תַּעֲמִידִי לָךְ כִּי-הִבֵּאתָ עָלִי וְעַל-מִמְלַכְתִּי תַּעֲמִיד גְּדֹלָה מְעֻשִׂים אֲשֶׁר לֹא-יִתְעָשִׂי"*) עָשִׂיתָ עִמָּדִי: וַיֹּאמֶר אֲבִימֶלֶךְ אֶל-אֶבְרָהָם מַה רָאִיתָ 11 כִּי עָשִׂיתָ אֶת-הַדְּבָר הַזֶּה: וַיֹּאמֶר אֶבְרָהָם"*) כִּי אֲמָרְתִּי בֶקֶד אֵין-יִרְאֶת אֱלֹהִים בְּמָקוֹם הַזֶּה וְהִרְגֵנִי עַל-דְּבַר אִשְׁתִּי: 12 וְגַם-אֶמְנָה"*) אֲחֹתִי בַת-אָבִי"*) הוּא"*) אֵךְ לֹא בַת-אֲמִי וְתַחֲתִילִי 13 לֹא-אִשָּׁה: וַיְהִי כִּאֲשֶׁר הִתְעָרָ"*) אֶתִּי אֱלֹהִים מִבֵּית אָבִי"*) וַאֲמַר לָהּ זֶה חֲסִידִי אֲשֶׁר תַּעֲשִׂי"*) עִמָּדִי אֶל-כָּל-הַמָּקוֹם אֲשֶׁר נָכוֹא"*) 14 שָׁמָּה אֲמַרְי-לִי אֶתִּי הוּא: וַיִּקַּח אֲבִימֶלֶךְ"*) צֶאֱן"*) וּבָקָר וְעִבְרִים וְשִׁפְחֹת"*) וַיִּתֵּן לְאֶבְרָהָם וַיֵּשֶׁב לוֹ אֵת שָׂרָה אִשְׁתּוֹ: 15 וַיֹּאמֶר אֲבִימֶלֶךְ הִנֵּה אֶרְצִי לְפָנֶיךָ בְּטוֹב דְּעִנְיָה שָׁב: 16 וּלְשָׂרָה אָמַר הִנֵּה נָתַתִּי אֵלַי בְּסֶפֶר לְאַחִידִי הִנֵּה הוּא-לָךְ"*)

i) Omitted in Sam. u) Sam. ובנקין. v) Sam. בחלום; Cd.

1. Vulg. omit. w) Sam. אהך. x) Sam. (in חש) חסר א' y) Sam. במחמה. z) Sam. and LXX. כל האנשים. a) Cdd. 2. לי, Syr. reads עשיתי לך. b) Sam. יעשן. c) Sam. inserts ירחי. d) Cd. 1. אמנם, Sam. האמנם. e) Sam. ויהי כחא'. f) Omitted in Sam. g) Sam. רחעה. h) Sam. inserts מלחתי. i) Sam. תעשין. j) Sam. in the Lond. Polygl. נבהא, but in the Paris and Blayney as Heb. k) Sam. and LXX. insert ככה. l) Sam. LXX. וצאן. m) Sam. ושפחה. n) Omitted in Cdd. 4; Sam. לך.

עָלֵינוּ כְּדָרְךָ כָּל-הָאָרֶץ: לָכֵן נִשְׁקָה אֶת-אֲבֵינוּ יוֹן וְנִשְׁכָּבָה 32
 עִמּוֹ וּנְחִיָּה מֵאֲבֵינוּ וְרַע: וְחִשְׁקִין^x אֶת-אֲבִיהֶן יוֹן בְּלִילָה 33
 הָיָא^y וְשָׂבָא הַבְּכִירָה וְחִשְׁבָּב אֶת-אֲבִיהָ^z וְלֹא-יָרַע בִּשְׁכָּבָהּ
 וּבְקִלְמָהּ^a: וַיְהִי מִפְּתִיחַת וְחֵאמֶר הַבְּכִירָה אֶל-הַצְעִירָה 34
 הֵן-שְׁכַבְתִּי^b אִמָּשׁ אֶת-אֲבִי^c נִשְׁקָנוּ יוֹן גַּם-תְּלִילָה וְכֹאִי
 שְׁכַבִּי עִמּוֹ וּנְחִיָּה מֵאֲבֵינוּ וְרַע: וְחִשְׁקִין^d גַּם בְּלִילָה הַחֹמָה לָהּ
 אֶת-אֲבִיהֶן יוֹן וְתָקָם הַצְעִירָה וְחִשְׁבָּב עִמָּו^e וְלֹא-יָרַע בִּשְׁכָּבָהּ
 וּבְקִלְמָהּ^f: וְתַחֲרִין^g שְׁתֵּי בְנוֹת-לוֹט מֵאֲבִיהֶן: וְתִלְדַּ הַבְּכִירָה 36
 בֶּן וְחִקְרָא שְׁמוֹ^h מֵזֶכֶר הוּא אֲבִי-מֹואב עַד-הַיּוֹם: וְהַצְעִירָה 37
 גַּם-הִיא יָלְדָה בֶּן וְחִקְרָא שְׁמוֹ כְּרַעֲמִיⁱ הוּא אֲבִי בְנֵי-
 עַמּוֹן עַד-הַיּוֹם: ׀

כ 20

וַיִּפֹּעַ מִשָּׁם אֲבָרְהָם אֶרְצָה^j הַנִּגְבַּב וַיָּשָׁב בֶּן-קָדָשׁ וּבֶן שׁוּר^k א
 וַיָּגֵר בְּנָרְרִי^l: וַיֹּאמֶר אֲבָרְהָם אֶל-שָׂרָה אִשְׁתּוֹ אַחֲתִי הִיא^m 2
 וַיִּשְׁלַח אֲבִימֶלֶךְ מֶלֶךְ גַּזְרִיⁿ וַיִּקַּח אֶת-שָׂרָה: וַיָּבֹא אֱלֹהִים 3
 אֶל-אֲבִימֶלֶךְ בְּחֻלּוֹם הַלַּיְלָה וַיֹּאמֶר לוֹ הִנֵּנּוּ מֵת עַל-הָאִשָּׁה^o
 אֲשֶׁר-לָקַחְתָּ וְהוּא בָּעֵלָח^p בָּעַל: וְאֲבִימֶלֶךְ לֹא קָרַב אֵלֶיהָ 4
 וַיֹּאמֶר אֲדָנִי^q הִנֵּנוּ גַם-צָדִיק^r תַּחֲרִין: הֲלֹא^s הוּא אָמַר-לִי ה

x) Sam. וְחִשְׁקִין. y) Sam. הָיָא. z) LXX. add: *ἐν τῇ νυκτὶ ἐκείνῃ*. a) נָקוּד עַל ה'. b) Sam. הָיָא. c) Cd. 1. LXX. אִמָּשׁ. d) Sam. וְחִשְׁקִין. e) Cdd. 3. LXX. אִמָּשׁ. f) Sam. וְחִקְרָא. g) Sam. וְחִקְרָא. h) Sam. שְׁמוֹ, so v. 38. i) LXX. insert: *λέγουσα Υἱὸς γένους μου*. j) Sam. אֶרְצָה. k) Syr. *ܐܪܥܬܐ*. l) Syr. *ܐܪܥܬܐ*. m) LXX. insert: *ἐφοβήθη γὰρ εἰπεῖν ὅτι θυγάτηρ μου ἐστὶ, μὴ ποτε ἀποκτείνωσιν αὐτὴν οἱ ἄνδρες τῆς πόλεως δι' αὐτήν*. n) Syr. *ܐܪܥܬܐ*. o) Sam. עַל מִדַּת הָאִשָּׁה. p) Sam. בָּעֵלָח. q) Cdd. 14. Onk. יָהוּה. r) LXX. *ἐθνος ἀγαθοῦν καὶ δίκαιον*, so Vulg. s) Sam. הָלֹא.

18 תַּעֲמֹד בְּכַל-הַכֹּכֵב הַהָרָה הַמֵּלֵט פֶּן-תִּסְפָּה: וַיֹּאמֶר לֹט
 19 אֱלֹהִים) אֵל-נָא אֲרֻנִּי: הִנֵּה-נָא מָצָא עֲבָדְךָ חַן בְּעֵינֶיךָ
 וַחֲנֹנִל חֲסִדָּךְ אֲשֶׁר עָשִׂיתָ עִמָּדִי לְחַנּוּחַ אֶת-נַפְשִׁי וְאֶנְכִּי
 כ לֹא אוֹכֵל לְהַמְלֵט הַהָרָה פֶּן-תִּדְבַּקֵּנִי הַרְעָה וְנָתַתִּי: הִנֵּה-
 נָא הָעִיר הַזֹּאת קְרָבָה^a) לְנִים שָׂמָּה וְהוּא מִצְעָר אֲמִלְטָה^b)
 21 נָא שְׂמָה הַלֹּא^c) מִצְעָר הוּא וְתַחֲתֵי נַפְשִׁי: וַיֹּאמֶר אֵלָיו הִנֵּה
 נִשְׂאֹתִי פָנֶיךָ גַּם לְדַבֵּר הַזֶּה לְבִלְתִּי הִסְכִּי אֶת-הָעִיר אֲשֶׁר
 22 דִּבַּרְתָּ: מִהֵרָה הַמֵּלֵט שְׂמָה כִּי לֹא אוֹכֵל לַעֲשׂוֹת דְּבָר עַד-
 23 בֹּאֲךָ שָׂמָּה עַל-כֵּן קָרָא שֵׁם-הָעִיר צִיֹּעַר^d): הַשָּׁמַשׁ יָצָא^e) עַל-
 24 הָאָרֶץ וְלֹט בָּא צִיֹּעָרָה: וַיְהִי הַקָּטָר עַל-סָרָם וְעַל-עַמְרָה
 כה גִּפְרִית וְאִשׁ מֵאֵת יְהוָה מִן-הַשָּׁמַיִם: וַיַּהֲפֹךְ אֶת-הָעָרִים^f)
 הָאֵלֶּי^g) וְאֶת כָּל-הַכֹּכֵב וְאֶת כָּל-יֹשְׁבֵי הָעָרִים וְצִמָּח הָאֲדָמָה:
 26 וַתִּבֶּט אִשְׁתּוֹ מֵאַחֲרָיו וְתָהִי נָצִיב^h) מֵלֶחֶם: וַיִּשָּׁבּוּ אֲבָרָהָם
 27 בְּבֶקֶר אֶל-הַמָּקוֹם אֲשֶׁר-עָמַד שָׁם אֶת-פָּנָיו יְהוָה: וַיִּשְׁקֹף
 עַל-פָּנָיו סָרָם וְעַמְרָה וְעַל כָּל-פָּנָיו אֲרָץⁱ) הַכֹּכֵב וַיֵּרָא וַיְהִי
 29 עָלָה קִיטָר^j) הָאָרֶץ בְּקִיטָר הַבִּבְשָׁן: וַיְהִי בִשְׁחָה^k) אֱלֹהִים
 אֶת-עָרֵי הַכֹּכֵב וַיִּזְכֹּר אֱלֹהִים אֶת-אֲבָרָהָם וַיִּשְׁלַח אֶת-לֹט
 מִחוּץ הַחֲפָכָה בַּחֲפָז^l) אֶת-הָעָלִים אֲשֶׁר-יָשָׁב בָּהֶן לֹט:
 ל וַיַּעַל לֹט מִצְעָר וַיִּשָּׁב בָּהָר וַיִּשְׁתִּי בְנַחֲתִי עִמּוֹ כִּי יָרָא
 31 לְשִׁכְתָּה בְּצֹעַר וַיִּשָּׁב בַּמַּעְרָה הוּא וַיִּשְׁתִּי בְנַחֲתִי^m): וַתֹּאמֶר
 הַבְּבִירָה אֶל-הַצִּיֹּעָרָה אֲבִינוּ וְגַן וְאִישׁ אֵין בָּאָרֶץ לְבֹא

j) Sam. אלהים. k) Sam. קרבה. l) Sam. אמלט. m) Sam.
 הלוט. n) Sam. עער, so v. 30. twice. o) Sam. יצא. p) Cd. 1.
 Onk. cdd. 2. את כל הערים. q) Sam. האלה. r) Sam. נצב.
 s) Cdd. Syr. ארץ, ועל פני כל ארץ, so Sam. with the exception of reading
 הארץ. LXX. omit ארץ, but the Alex. ms. expresses it. t) Sam.
 reads קיטור twice in this verse. u) Sam. בהשחיה. v) Sam.
 עמו. w) Sam. adds עמו.

הַפְּתַחְתָּהּ^k) (וַחֲדַלְתָּ סָגְרָא) אַחֲרָיו: וַיֹּאמֶר אֵלֶיָּהּ אַחֲרֵי^l תִּרְעֵנִי^m): 7
 הַנְּהַגְנָא לִי שְׂתִי בְּנוֹת אִשְׁרָא לֹא־יִרְעֵנִי אִישׁ אוֹצִיָּאָה־נָּאⁿ) 8
 אַחֲרֵן אֲלֵיכֶם וַעֲשׂוּ לָהֶן כְּסוּב כַּעֲנִיכֶם רֹכֵס לְאִנְשֵׁים הָאֵלִים^o)
 אֶל־תַּעֲשׂוּ דְבָרָא בִּי־עֲלֵיבֹן כְּאִזְכָּר קִרְחִי^p): וַיֹּאמְרוּ וְגַשׁ־^q) 9
 הַלָּאָה וַיֹּאמְרוּ הָאֶחָד^r) בָּא־לְנוּרָא^s) (וַיִּשְׁפֹּט שְׁפוֹט) עֲתָה נִרְעֵנִי^t)
 לָךְ מִהֶם וַיִּפְצְרוּ בְּאִישׁ בְּלוֹט מֵאֵר וַיִּגְשׂוּ לְשֹׁכֵר הַחֲדָלָתָ:
 וַיִּשְׁלְחוּ הָאִנְשִׁים^u) אֶת־יָדָם וַיָּבִיאוּ אֶת־לֹט אֲלֵיהֶם הַבְּרִיָּתָה י
 וְאֶת־חֲדַלְתָּ סָגְרָיו: וְאֶת־הָאִנְשִׁים אֲשֶׁר־פָּתַח הַבֵּיתָ הַזֶּה 11
 בַּסָּגְרִים מִקֶּטֶן וְעַד־גָּדוֹל וַיֵּלֶא לְמַעַם הַפְּתַח: וַיֹּאמְרוּ 12
 הָאִנְשִׁים^v) אֶל־לֹט עֲדָ^w) מִי־לָךְ פֶּה חֲדָן וּבְנִיָּךְ^x) וּבְנִיָּךְ וְכָל
 אֲשֶׁר־לָךְ בְּעֵיר הוֹצֵא^y) מִן־הַמִּקּוֹם^z): כִּי־מִשְׁחָתִים^a) אֲנֹחֲנִי אֶת־ 13
 הַמִּקּוֹם הַזֶּה כִּי־גִדְלָה צִעֲקָתָם אֶת־פִּנִּי יְהוָה וַיִּשְׁלַחַנִי
 יְהוָה לְשַׁחֲתָהּ^b): וַיֵּצֵא לֹט וַיְדַבֵּר אֶל־חֲתָנָיו לִקְחֵי בְנֵתָיו 14
 וַיֹּאמֶר קוּמוּ צִאוּ^c) מִן־הַמִּקּוֹם הַזֶּה כִּי־מִשְׁחִית יְהוָה אֶת־
 הָעִיר וַיְהִי כַּמִּצְחָק בְּעֵינֵי חֲתָנָיו: וַכְּמוֹ הַשְׁחָר עָלָה וַיֵּאֲצִיטוּ 15
 הַפְּלִאָכִים בְּלוֹט לֵאמֹר קוּם קַח אֶת־אִשְׁתְּךָ וְאֶת־שְׂתִי
 בְּנִיָּךְ הַנִּמְצָאָה^d) פֶּן־תִּפְסָה בְּעֵינֵי הָעִיר: וַיִּתְּמַחֲבָהּ וַיִּתְּחַקֵּץ 16
 הָאִנְשִׁים^e) בִּידָיו וּבִיד־אִשְׁתּוֹ וּבִיד־שְׂתִי בְנֵתָיו בְּחִמְלַת יְהוָה
 עָלֵיו וַיִּצְאֻהוּ^f) וַיַּנְחֵהוּ מִחוּץ לָעִיר: וַיְהִי כְהוֹצִיאָם^g) אֹתָם 17
 הַחוּצָה וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶט עַל־נַפְשָׁהּ^h) אֶל־תִּכְבִּישׁ אַחֲרֶיךָ וְאֶל־

k) Sam. הפתח. l) Sam. סגר. m) Sam. תרענו. n) Sam.
 אחזא. o) Sam. האלה. p) Sam. קרחי. q) Sam. גשה. r) Sam.
 אחד. s) Sam. לגר. t) Sam. נם שפט. u) Sam. גרע. v) Sam.
 המלאכים. w) Sam. המלאכים. x) Sam. עוד. y) Cdd. Sam. Onk.
 cd. 1. כנד. z) Sam. הוציא. a) Sam. adds יהוה. b) Sam.
 משרחיהם. c) Sam. להשחיתה. d) Sam. הנמצאה. e) Sam.
 ויחזקו האנשים. f) Sam. ויצאוהו. LXX. omit the remainder of
 the verse. g) Cdd. 2. בהוציאם. h) Sam. אל according to the Lon-
 don and Paris Polyglotts, but על according to Blayney.

הצדיקם תַּמְשֶׁה הַתְּשׁוּחִית בְּחַמְשָׁה אֶת-כָּל-הָעִיר וַיֹּאמֶר
 20 לֹא אֲשַׁחִית אִם-אֶמְצָא שָׁם אֲרֻבָּעִים וַחֲמִשָּׁה: וַיִּסָּף עוֹד
 לְדַבֵּר אֵלָיו וַיֹּאמֶר^א) אוֹלִי יִמְצְאוּן שָׁם אֲרֻבָּעִים וַיֹּאמֶר
 לֹא אֶעֱשֶׂה^ב) בַּעֲבוּר הָאֲרֻבָּעִים: וַיֹּאמֶר אֶל-נָא יֵחָר לֵאדָנִי
 וְאֶדְבָּרָה אוֹלִי יִמְצְאוּן שָׁם שְׁלֹשִׁים וַיֹּאמֶר לֹא אֶעֱשֶׂה^ג) אִם-
 31 אֶמְצָא שָׁם שְׁלֹשִׁים: וַיֹּאמֶר הִנֵּה-נָא הוֹאֲלֹתִי לְדַבֵּר אֶל-
 אָדָנִי אוֹלִי יִמְצְאוּן שָׁם עֶשְׂרִים וַיֹּאמֶר לֹא אֲשַׁחִית בַּעֲבוּר
 32 הָעֶשְׂרִים: וַיֹּאמֶר אֶל-נָא יֵחָר לֵאדָנִי וְאֶדְבָּרָה אֶת-הַפֶּסֶם
 אוֹלִי יִמְצְאוּן שָׁם עֶשְׂרֶה וַיֹּאמֶר לֹא אֲשַׁחִית בַּעֲבוּר הָעֶשְׂרֶה:
 33 וַיֵּלֶךְ יֵהוָה בְּאֵשׁ כְּלָה לְדַבֵּר אֶל-אֲבוֹתָהֶם וְאֶחְדָּהֶם שָׁב
 לְמִקְוָה^ד):

יט 19

א וַיָּבֹאוּ שְׁנֵי הַפְּלֹאכִים כִּדְמָה בְּעָרֶב וְלוֹט יָשָׁב בְּשַׁעַר-סְדֵם
 2 וַיִּרְאֵהוּ לֹט וַיֵּגֶם לְקִרְאָתָם וַיִּשְׁתַּחֲוִי^א) אִפְסִים אֶרְצָה: וַיֹּאמֶר^ב)
 הִנֵּה נָא-אֲדֹנָי^ג) סוּר וְנָא אֶל-בֵּית עֲבָדְכֶם וְלִינוּ וְרַחֲצוּ רַגְלֵיכֶם
 וְהִשְׁבַּמְתֶּם עֹהֲלֵתְכֶם לְדִרְכְּכֶם וַיֹּאמְרוּ לֹא^ד) כִּי בֵּרְחוּבִי^ה) גָּלִין:
 3 וַיִּפְעַר-בָּם מֵאֲרִי^ו) וַיִּסְרוּ אֵלָיו וַיָּבֹאוּ אֶל-בֵּיתוֹ וַיַּעַשׂ לָהֶם
 4 מִשְׁתָּה וּמִצּוֹת אָפָה וַיֹּאכְלוּ: סָרֵם יִשְׁבְּבוּ וְאִנְשֵׁי הָעִיר
 אֲנָשֵׁי סְדֵם נָסְבוּ עַל-הַבָּיִת מִגֹּעַר וְעַד-נֶקֶן כָּל-הָעָם^ז) מִקְצָה:
 ה וַיִּקְרְאוּ אֶל-לֹט וַיֹּאמְרוּ לוֹ^ח) אֵיךְ הָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר-בָּאוּ אֵלֶיךָ
 6 הִלֵּילָה הוֹצִיָאם אֵלֵינוּ וְנִרְעָה^ט) אִתָּם: וַיַּצֵּא אֲלֵהֶם^י) לֹט

w) Cd. 1. supplies לו, Sam. אֵלָיו. x) Sam. אֲשַׁחִית, so LXX.
 Syr. Vulg. y) Sam. LXX. Syr. אֲשַׁחִית. z) Sam. לְמִקְוָה, שָׁב,
 לִי רִנָּה. d) יְהוָה. Cdd. וְחָל. e) הַיֹּאמֶר. Sam. וַיִּשְׁתַּחֲוִי. a)
 e) Sam. בֵּרְחוּבִי. f) Omitted in LXX. g) Cdd. Syr. Onk. ed. 1.
 וְכָל הָי. h) Cd. 1. Sam. אֵלָיו. i) Sam. וְנִרְעָה. j) Sam. אֵלֵיהֶם.

וַיֹּאמְרוּ לֹא^א) כִּי צָחָק^ב) הוּא וַיִּקְמוּ מִשָּׁם הָאֲנָשִׁים^ג) וַיִּשְׁקְצוּ עַל-פָּנָיו^ד
 סָדֵם^ה) וַאֲבָרָהָם הֵלֵךְ עִמָּם לִשְׁלָחָם: וַיְהִי הָאָמֶר הַמִּכְבָּשָׁה^ו
 אֲנִי מֵאֲבָרָהָם^ז) אִשְׁרִי^ח) אֲנִי עֲשָׂה: וַאֲבָרָהָם הָיוּ יֹהֵגָה לָנוּ^ט
 גְּדוֹל וְעָצוּם וְיִבְרָכֵנוּ בָּל גּוֹיִי^י) הָאָרֶץ: כִּי יִדְעֻתוּ^כ) לִמְעַן^ל
 אֲשֶׁר יֵצְאוּ^מ) אֶת-בְּנָיו וְאֶת-בָּיִתוֹ אַחֲרָיו וַיִּשְׁמְרוּ דְרָגָה יְהוָה
 לַעֲשׂוֹת צָדִיקָה וּמִשְׁפָּט לִמְעַן הֵבִיא יְהוָה עַל-אֲבָרָהָם^נ) אֵת^ס
 אֲשֶׁר-הִזְכִּיר עָלָיו: וַיֹּאמֶר יְהוָה וְעַתָּה^פ) סָדֵם וְעַמְרָה בִּירְרָה כ
 תִּשְׁמָאתֶם כִּי כִבְדָה מְאֹד: אֲרִידֶה-נָּא וְאֶרְאֶה הַכְּעֻקָּתָהּ^צ
 הַבָּאָה אֵלַי עָשׂוּ וּבָלָה וְאִם-לֹא אֶרְעֶה: וַיִּפְנוּ מִשָּׁם הָאֲנָשִׁים^ק
 וַיֵּלְכוּ סָדֵם וַאֲבָרָהָם עִירָנוּ עָמָד לִפְנֵי יְהוָה: וַיִּגַּשׁ אֲבָרָהָם^ר
 וַיֹּאמֶר הֵאָּה הַסִּפָּה צָדִיק עִם-רָשָׁע^ש): אֵילִי יֵשׁ חֲמִשִּׁים צָדִיקִים^ט
 בְּתוֹךְ הָעִיר הָאָה הַסִּפָּה וְלֹא-חֵשָׁא לְפָקִים^י) לִמְעַן חֲמִשִּׁים
 הַצָּדִיקִים אֲשֶׁר בְּקִרְבָּהּ: חֲלִלָה^י) לָךְ מַעֲשֶׂה^י) וּ בְדָבָר הַזֶּה כֹּה
 לְהַמִּית צָדִיק עִם-רָשָׁע וְהָיָה בַצָּדִיק בְּרָשָׁע חֲלִלָה לָךְ
 חֲשַׁפְט כָּל-הָאָרֶץ לֹא יַעֲשֶׂה מִשְׁפָּט: וַיֹּאמֶר יְהוָה אִם-^כ
 אֶמְצָא בְסָדֵם חֲמִשִּׁים צָדִיקִים בְּתוֹךְ הָעִיר וְנִשְׁאָתִי^כ) לְכָל-
 הַמָּקוֹם בְּעִבְרָתִי: וַיַּעַן אֲבָרָהָם וַיֹּאמֶר הִנֵּה-נָּא הוֹאֵלְתִּי^ל
 לְדָבָר אֶל-אֲדֹנָי^מ) וְאַנְכִי עֹבֵר וְאֶפְרָ: אֵילִי יִהְיֶה חֲמִשִּׁים^נ

d) Sam. לה. LXX. *αὐτῶν οὐχί*; perhaps the original reading was לא לה. e) Sam. צחקה. f) Sam. האנשים. g) LXX. add *καὶ Γομορράς*. h) LXX. add *τοῦ παιδὸς μου*; Targ. Jerus. רַחֲמֵי, and similarly Syr. *مَحَلَّ خَصْبٍ أَبْنَاءِ*. i) Sam. את אשר. j) Sam. וי. k) Sam. ידעתי. l) Sam. adds אברהם. m) Sam. אברהם; so Lond. Polygl. and cdd. 6, the Paris Polygl. agrees with Heb. n) LXX. and Vulg. אתה כל. o) Sam. עעקו. p) LXX. add: *καὶ ἔσται ὁ δίκαιος ὡς ὁ ἀσεβής*. q) Sam. צדיקים script. plena, twice in this verse, and also in vv. 24, 28. r) LXX. *πάντα τὸν τόπον*. s) Sam. חלילה twice in the verse. t) Sam. מעשיו. u) LXX. insert *ὅλην τὴν πόλιν καὶ*. v) Cdd. Onk. יהוה. Cdd. 3. ארני.

יח 18

א וַיֵּרָא אֵלָיו יְהוָה (בְּאֵלָיו) מִמָּרָא וְהוּא יָשָׁב פֶּתַח-הָאֵהָל
 2 בְּחֹם הַיּוֹם: וַיֵּשָׂא עֵינָיו וַיֵּרָא וְהִנֵּה שְׁלֹשָׁה אַנְשִׁים נֹצְבִים
 עָלָיו וַיֵּרָא וַיֵּרָץ לִקְרָאתָם מִפֶּתַח הָאֵהָל (וַיִּשְׁתַּחוּ^o) אַרְצָה:
 3 וַיֹּאמֶר אֲדֹנָי אִם-נָא מְצָאתִי חֵן בְּעֵינֶיךָ^p אֵל-נָא תַעֲבֹד^q מַעַל
 4 עֲבָדָה^r: וַיַּקְדֵּם נָא מַעַט-מִיָּם^s וַיִּרְחֲצוּ רַגְלֵיכֶם וְהִשְׁעֵנוּ^t תַּחַת
 ה הַעֵץ: וְאַקְחָה^u פַּחַלְתִּים^v וְסָעֲרוּ לָבֶכֶם^w אַחֲרָי^x תַעֲבֹדוּ כִּי-
 עַל-כֵּן עֲבַדְתֶּם עַל-עֲבָדֵיכֶם וַיֹּאמְרוּ כֹּהן תַעֲשֶׂה כַּאֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ:
 6 וַיִּמְהַר אַבְרָהָם הָאֵהָלָה אֶל-שָׂרָה וַיֹּאמֶר סִתְרִי שְׁלֹשׁ סָאִים
 7 קֶמַח סִלֵּת לֹאֲשִׁי וְעָשִׂי עֲגוֹת: וְאֶל-הַבָּקָר רֵץ אַבְרָהָם וַיִּקַּח
 כֹּהן-בָּקָר בָּרָךְ וטוֹב וַיִּתֵּן אֶל-הַנֶּזֶר וַיִּמְהַר לַעֲשׂוֹת אֹתוֹ^y:
 8 וַיִּקַּח חֲסֵאָה וַחֲלָב וּבֶן-הַבָּקָר^z אֲשֶׁר עָשָׂה וַיִּתֵּן לִפְנֵיהֶם
 9 וְהוּא-עֹמֵד עֲלֵיהֶם תַּחַת הָעֵץ וַיֹּאכְלוּ: וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו^a אֵינָה
 י שָׂרָה אִשְׁתְּךָ וַיֹּאמֶר הִנֵּה כְּאֵהָל: וַיֹּאמֶר שׁוּב אֲשׁוּב אֵלֶיךָ
 בָּעֵת הַזֶּה וְהִנֵּה-כֵן לְשָׂרָה אִשְׁתְּךָ וְשָׂרָה שִׂמְעָה פֶּתַח הָאֵהָל
 11 וְהוּא^b אֹתָרֶיו: וַאֲבָרְהָם וְשָׂרָה וְקָנִים וְקָנִים בָּאִים בַּיּוֹם הַהוּא
 12 לְהֵיוֹת לְשָׂרָה אֶרֶץ בְּנָשִׁים: וַחֲצֹקָה שָׂרָה בְּקִרְבָּהּ לֵאמֹר
 13 אַחֲרַי כָּל-חַי הַיּוֹם-לִי עֲדָנָה וְאֲדֹנָי וְקֵן: וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-
 אַבְרָהָם לֵמָּה זֶה צִחְקָה^c שָׂרָה לֵאמֹר הֲאֵף אֲמַנָּם אֵלָּךְ וְאֲנִי
 14 וְקָנִיתִי: הִיפֹלֵא מִיְּהוָה דָּבָר לְפִנֵּי אֲשׁוּב אֵלֶיךָ בָּעֵת הַזֶּה
 טו וּלְשָׂרָה כֵּן: וַתִּבְרָא שָׂרָה וַיֹּאמֶר לֹא צִחְקָתִי כִּי וַיִּבְרָא

n) Sam. באליו. o) Sam. וישתחו. p) Sam. בעיניכם. q) Sam.
 בְּחֹם הַיּוֹם. r) Sam. עבדכם. s) LXX. omit מעט. t) Sam. והשענו. u) Sam.
 ואקח. v) LXX. omit פח. w) Sam. לכבכם. x) Cdd. Sam. LXX.
 נקד על אי. a) Sam. זאת כן רב. b) Sam. לעשות. c) Sam. ואחר. d)
 b) Sam. והוא. e) LXX. add εὐ ταυτη.

מַעֲשֵׂיהָ אֶת-בְּרִיתִי הַפֶּר: ׀ וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים אֶל-אַבְרָהָם ט
שָׂרִי אֲשַׁתְּךָ לֹא-תִקְרָא אֶח-שְׁמָהּ שָׂרִי כִּי שָׂרָה שְׁמָהּ:
וּבְרִיתִי אִתָּהּ וְגַם נָתַתִּי סִמְנָהּ לָךְ בֵּן וּבְרִיתִיחָ"ו) וְהָיְתָה 16
לְגֻזִּים מִלְּבָרִי. עָשִׂים סִמְנָה יְחִיו: וַיִּסַּל אַבְרָהָם עַל-פָּנָיו 17
וַיִּצְחַק וַיֹּאמֶר בְּלִבִּי הִלֵּכֵן מֵאֵה-שָׁנָה^י) יוֹלֵד^ז) וְאִם-שָׂרָה
הַבַּת-תְּשָׁעִים שָׁנָה תֵּלֵד: וַיֹּאמֶר אַבְרָהָם אֶל-הָאֱלֹהִים לֵאמֹר 18
יִשְׁמְעָאל יִהְיֶה לִּפְנֵיךָ: וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים^ב) אֲבֹלִי^א) שָׂרָה אֲשַׁתְּךָ 19
יֵלֶדְתָּ לָּךְ בֵּן וְקָרָאתָ אֹת-שְׁמוֹ יִצְחָק וְתִקְבְּלִי אֶת-בְּרִיתִי
אִתּוֹ לְכָרִית עִוְלָם^ה) לִוְרָעוֹ^ד) אַחֲרָיו: וְלִי־שְׁמִעְאֵל שְׁמִעְתִּיךָ כ
הָנָה^ו) בְּרִכְתִּי אִתּוֹ וְהַפְרִיתִי אִתּוֹ וְהִרְבִּיתִי אִתּוֹ בְּמֵאד בָּמֵאד 20
שָׁנִים-עֶשֶׂר נְשִׂאֵם^ז) יוֹלֵד וְנִהְיִי לְנֹו גְדוֹל: וְאֶת-בְּרִיתִי 21
אֲקִים אֶח-יִצְחָק אֲשֶׁל תֵּלֵד לָךְ וְשָׂרָה לְמוֹעֵד הַזֶּה בַּשָּׁנָה
הָאַחֲרִית^ח): וַיִּכַּל לְדַבֵּר אִתּוֹ וַיַּעַל אֱלֹהִים מֵעַל אַבְרָהָם: 22
וַיָּקֶם אַבְרָהָם אֶת-יִשְׁמְעָאל בְּנֹו וְאֵת כָּל-יְלִידֵי בֵיתוֹ וְאֵת 23
כָּל-מִקְנֵהוּ בִּסְפֹו כָל-זָכָר בְּאֶנְשֵׁי בֵית אַבְרָהָם וַיִּמָּל אֶח-בְּשָׂר
עֶרְלָתָם בַּעֲצֹם הַיּוֹם הַזֶּה כָּאֲשֶׁר דִּבֶּר אֱלֹהִים: וְאַבְרָהָם 24
בֶּן-תְּשָׁעִים וְחָשֶׁע שָׁנָה^ט) בָּהֵפֵלֹו בְּשָׂר^ז) עָרְלָתוֹ: וַיִּשְׁמְעָאל כֹּה
בְּנֹו בֶן-שָׁלֹש עֶשְׂרֵה שָׁנָה בָּהֵפֵלֹו^י) אֶת בְּשָׂר עָרְלָתוֹ: בַּעֲצֹם 25
הַיּוֹם הַזֶּה נִפְּלוֹ^ח) אַבְרָהָם וַיִּשְׁמְעָאל בְּנֹו: וְכָל-אֲנָשֵׁי בֵיתוֹ 26
יָלִיד בָּיִת וּמִקְנֵהוּ-בִּסְפָּ מֵאֵת בֶּן-נֶגֶד נִפְּלוּ אִתּוֹ^י): פ

וּמָלָו. w) Sam. וּבְרִיתִי. x) Cdd. Sam. LXX. Syr. Vulg. Saad. וּמָלָו.
y) Sam. סִמְנָה שָׁנָה. z) Sam. מוֹלֵד. a) Sam. לֹו. b) Cdd. LXX. Syr.
Vulg. add אַבְרָהָם. c) Sam. adds הָנָה. d) LXX. insert: *ἐν τῇ*
αὐτῇ θείῳ. e) Cdd. mult. Sam. LXX. Vulg. וְלִוְרָעוֹ. f) Cd. 1.
LXX. Onk. ed. 1. Saad. וְהָנָה. g) Sam. נְשִׂאִים. h) Sam. וְאַחֲרִית.
i) Cd. 1. Sam. שָׁנִים. j) Sam. כָּאֲשֶׁר אֵת כָּשָׁר. k) Sam. כָּאֲשֶׁר.
l) Sam. נָמַל. m) LXX. omit אִתּוֹ.

17 ז

א ויהי אברם בן-תשעים שנה^א) ותשע שנים ונרא יהוה אל-
 אברם ויאמר אליו אבראם אל שרי^ב) היתהלך לפני והיה^ג) חמים:
 2 ואתנה בריתי ביני ובינך וארבה אותך^ד) במאד מאד: ויפל
 3 אברם על-פניו וידבר איתו אלהים לאמר: אני הנה בריתי
 4 אתך והיית לאב ה'סון נזים: ולא יקרא עוד את-שמה^ה)
 אברם והיה שמה אברהם כי אב-הסון נזים נתתיה:
 6 והפריתי^ו) אותך במאד מאד ונתתיה לנזים ומלכים מספר^ז)
 7 יצאו: והקמתי את-בריתי ביני^ח) ובינך ובין ורעה אחריך
 לדרתם לברית עולם להניח לך לאלהים ולורעה אחריך:
 8 ונתתי לך ולורעה אחריך את ארץ מגרית אח כל-ארץ
 9 כנען לאחוזת עולם והייתי להם לאלהים: ויאמר אלהים
 אל-אברהם ואתה את-בריתי חשמו אתה וורעה אחריך
 י לדרתם: זאת בריתי אשר חשמו ביני וביניכם^י) ובין ורעה
 11 אחריך הפול לכם כל-זכר: ונמלאתם את בשר ערלתכם
 12 והיה^{יב}) לאות ברית ביני וביניכם: ובן-שמע נזים ופול
 לכם כל-זכר לדרתיכם ילד ב'ית ומקנח-בסוף מפל בן-גבר
 13 אשר לא מורעה הוא: הפול ופול ילד^{יג}) ב'יתך ומקנח
 14 בסוף והייתה בריתי בבשרכם לברית עולם: וערל וזכר
 אשר לא-פול את-בשר ערלתו^{יד}) ונברחה הנפש ההוא

k) Omitted in Sam. l) LXX. appear to have omitted שרי. Vid. n. m) Sam. ורעה. n) Sam. אחך. o) Cdd. 12. Sam. Tal. Bab. omit את. p) Sam. והפריתי. q) Cd. 1. סדלצק, and so Syr. ^{יג} ^{יד} ^{טו}. r) LXX. omit ביני and, of course, the 1 following. s) Sam. וכינכם, and so in v. 11. t) Cdd. 2. Sam. Onk. Syr. והייתה. Comp. v. 13, and ch. 9: 13. u) Sam. ילדי. v) Sam. and LXX. add השמיני ביום.

מקץ עשר שנים לשבת אברהם בארץ כנען ותתן אותה
 לאברהם אישה לו לאשה: ויבא אל-הגר ותהר ותלד כי 4
 הלתה ותקל גברתה בעיניה: ותאמר שרי אל-אברהם ה
 חמסי עליך אנכי ותתי שפחתי בחיקך ותלד כי הלתה
 ואקל בעיניה ישפט יהוה ביני וביניה^ו): ויאמר אברהם אל- 6
 שרי^י הנה שפחתי^י (גדר^י) עשיל^י (השוב^י) בעיניך ותענה
 שרי ותברח מפניה: וימצאה מלאך יהוה על-עין הפנים 7
 במדבר על-העין בדרך שור: ויאמר^י הגר שפחת שרי אר^י 8
 מנה באת^י ואנה תלכי ותאמר מפני שרי גברתי אנכי
 ברכת: ויאמר לה מלאך יהוה שובי אל-גברתך ותעשי^י 9
 תחת ידיה^י): ויאמר לה מלאך יהוה הרהר ארבה את-זרעך^י 10
 ולא יספר מרכ: ויאמר לה מלאך יהוה הנה וילדת 11
 בן וקראת שמו^י ישמעאל כי-שמע יהוה^י אל-ענג^י):
 והוא יהיה פרא^י אדם ידו בכל ויד כל בו ועלפני כל- 12
 אחיו ישבן: ותקרא שם-יהוה הדבר אליה אשה אל ראי^י 13
 כי אמרה הגם הלא ראיתי אחי ראי: על-כן קרא^י לבאר 14
 באר לחי ראי הנה בין קדש ובין בדר: ותלד הגר לאברהם 15
 בן ויקרא אברהם שם-בנו^י אשר-ילדה^י הגר ישמעאל: ואברהם 16
 בן-שנים שנה ושש שנים בלד-הגר את-ישמעאל^י)
 לאברהם: ׀

o) Cdd. Sam. וכינר. p) Cd. 1. Syr. add נקד על י בחרא
 q) Sam. שפוחיך. r) Cd. 1. Sam. cdd. 9. LXX. Syr. שפוחיך.
 s) Cd. 1. עשי לך. t) Cdd. 2. כטב. u) LXX. insert: *αὐτῇ*
ὁ ἄγγελος Κυρίου. v) Sam. ואי. w) Sam. באחי. x) Sam.
 הגיד. y) Sam. גברתיך והתענה. z) Sam. ורעיך. a) Sam. הגיד.
 b) Sam. אח שמו. c) Cd. 1. מלהים. d) Sam. עניך. e) Sam.
 f) Sam. reads ראה twice in this verse. On the accentuation
 of ראי, here and in v. 14, vid. n. g) Sam. קראה. h) Sam.
 ית יש. j) Cdd. 2. LXX. Syr. לל. ילדה. k) Sam. אח שם כע.

9 וַיֹּאמֶר אֵלָיו קַח־הָ (א) לֹא עָנָה מְשֻׁלָּשֶׁת וְעַן מְשֻׁלָּשֶׁת וְאֵיל
 י מְשֻׁלָּשׁ וְתָר וְנִזְלָל: וַיִּקַּח־לּוֹ אֶת־כָּל־אֵלֶּה וַיִּבְתֵּר אֹתָם
 בַּחֹדֶם (ב) וַיִּתֵּן אִישׁ־בְּחֵרוֹ (ג) לְקַרְאֵת רֵעֵהוּ וְאֶת־הַצֹּפֵר (ד) לֹא כָתָר:
 11 וַיֵּרֶד הָעֵץ עַל־הַפְּנִינִים (ה) וַיֵּשֶׁב אִתָּם אֲבָרָם: וַיְהִי הַשְּׁמֶשׁ
 12 לְבֹא וְהַרְדֵּמָה נָפְלָה עַל־אֲבָרָם וַהֲגָה אִימָה חֲשֵׁכָה גְדֹלָה
 13 נָפְלָת עָלָיו: וַיֹּאמֶר לְאֲבָרָם יָדַע (ו) תָּדַע פִּי־גֵר: וַהֲגָה וַרְעָה
 14 בְּאֶרֶץ לֹא לָהֶם וַעֲבָדִים וְעַנִּי אִתָּם (ז) אֲרָבַע מֵאוֹת שָׁנָה: וְגַם
 אֶת־הַקְּנִי אֲשֶׁר יַעֲבֹדוּ (ח) הֵן אֲנִי וְאֶת־חֵרְבִן וַצֹּאן בְּרִכָּשׁ (ט) גְּדֹלָה:
 טו וְאִתָּה תִּבּוֹא אֶל־אֲבִיתִי בְּשָׁלוֹם תִּקְבְּרָה (י) בְּשִׁיכָה טוֹבָה:
 16 וְדָוִד רִבִּיעִי יֵשׁוּבִי (יא) תָּהֵא כִּי לֹא־שָׁלָם עֹנֵן הָאֲמָרִי עַד־הַנֶּה:
 17 וַיְהִי הַשְּׁמֶשׁ בָּאָה וַעֲלָמָה הָיָה וְהָגָה חֲנֹד עֶשֶׂן וּלְפִיד אֵשׁ
 18 אֲשֶׁר עָבַר בֵּין הַגִּירִים הָאֵלֶּה: בָּיוֹם הַהוּא בָּרַת יִהְיֶה אֶת־
 אֲבָרָם בְּרִית לֵאמֹר לִזְרַעָה נְחִלִי אֶת־הָאָרֶץ הַזֹּאת מִנְּהַר
 19 מִצְרַיִם עַד־הַנָּהָר הַגָּדֹל (יב) נְהַר־פָּרָח: אֶת־הַקְּנִי וְאֶת־הַקְּנִי
 כ וְאֶת הַקְּרַמְנִי (יג) וְאֶת־הַחֲמִי וְאֶת־הַפְּרוֹי וְאֶת־הַרְפָּאִים:
 21 וְאֶת־הָאֲמָרִי וְאֶת־הַבְּנֵעִי וְאֶת־הַגְּדֻשִׁי (יד) וְאֶת־הַיְּבוּסִי: כ

י"ו 16

א וַיֹּשְׁרִי אִשָּׁת אֲבָרָם לֹא יָלְדָה לוֹ וְלֹה שְׁפָחָה מִצְרַיִת וַיִּשְׁמָהּ
 2 הָגֵר: וַתֹּאמֶר שְׂרִי אֶל־אֲבָרָם הֵנֶּה־נָּא (א) עֲצָבִי יִחוּל מִלֵּדָה
 בֹּא־נָא אֶל־שְׁפָחָתִי אוּלִי אֲבָנָה מִמֶּנָּה וַיִּשְׁמַע אֲבָרָם לְקוֹל
 3 שְׂרִי: וַתִּלְקַח שְׂרִי אִשָּׁת אֲבָרָם אֶת־הָגֵר הַמִּצְרַיִת שְׁפָחָתָהּ

z) Sam. חק. a) Sam. בראר. b) Sam. איש את בשרו. c) Sam. העפרים. d) LXX. insert here: *ἐπὶ τὰ διχοτομήματα αὐτῶν.* e) Sam. ידוע. f) LXX. insert: *καὶ ταπεινώσουσιν αὐτόν.* g) Sam. הרביעי ישוב. h) Sam. ברכוש. i) Sam. וחבר. j) Sam. הרביעי ישוב. k) Sam. הגדול. l) Sam. והקדמוני. m) Sam. and LXX. insert ואת החמי, the latter however before והגרשני; comp. Ex. 23: 23. Josh. 3: 10, 9: 1. n) LXX. and Vulg. omit נא.

קנה שמים וארץ: וקרוי אל עליון אשר-מנו צריך בידה^כ ויתקלוי^א מעשר מכל: ויאמר מלך-סדם אל-אברהם תן-לי^ב הנפש והרכש^ג קח-לך: ויאמר אברהם אל-מלך סדם הרמתי יד^ד אל-יהוה^ה. אל עליון קנה שמים וארץ: אב-מחוט ועד שרוף-נעלי^ו ואם-אקח^ז מכל-אשר-לך ולא האמר אני העשרתי^ח את-אברהם: בלעלי בק אשר אכלו הנערים וחלק^ט האנשים אשר הלכו אתי ענל אשבל וימלא הם יקחו חלקם: ס

טו 15

אחר. הדברים האלה הגה דבר-יהוה אל-אברהם בסמחה^א לאמר אל-תירא אברהם אנכי סגן לך שברך הרבה^ב מאד: ויאמר אברהם אדני יהוה מה-תתן-לי ואנכי חלף ערירי^ג וכן-משק ביתי הוא "דמשק" אליעזר: ויאמר אברהם הן לי^ד לא נתתה ורע והנה כן-ביתי יורש^ה אתי: והנה דבר-יהוה אלי^ו לאמר לא יירשך זה כי-אם אשר יצא סמעיך הוא יירשך: ויוצא אתו החוצה ויאמר^ז הבט-נא השמימה^ח וספר הכוכבים אם-חוכל לספר אתם ויאמר לו^ט כה יהיה ורעה: והאמן^י ביהוה ויחשבה לו צדקה: ויאמר אליו אני^כ יהוה אשר הוצאתך מאר כשדים לתח לך את-הארץ הזאת לרשתה: ויאמר אדני יהוה במה אדע כי אירשנה: ס

j) Cdd. LXX. Vulg. Syr. Saad. בידיך. k) LXX. insert *Ἀβραμ*.
 l) Sam. תנה לי. m) Sam. והרכש. n) Sam. מאד. o) Sam.
 מאנכי מעשרתי. p) Sam. נ' שרוף. q) Cdd. Sam. אם אקח. r) Sam.
 אב-מחוט. s) Sam. ארכה. t) Sam. ערירי. u) Sam. יירש. v) LXX. Syr.
 Vulg. Saad. insert לו. w) Sam. השמים. x) LXX. omit.
 y) LXX. Vulg. supply אברהם.

6 קריתים: ואח-החרי בהררם^q) שעיר עד איל פארן^r) אשר על-
 7 המדבר: וישבו ויבאו אל-עין משפט הוא קלש ויכו את-
 כל-שדה העמלקי וגם את-האמרי הישב בתצצן^s) תמר:
 8 ויצא מלך-סדם ומלך עמלה ומלך אדמה ומלך עבנים
 ומלך בלע הוא-צער ויערכו אתם מלחמה בעמק השורים:
 9 את בדרלעמר מלך עילם וחדעל מלך גוים ואמרפל מלך
 שגער ואריוך מלך אלסר ארבעה מלכים את-החמשה:
 י עמק השורים בארה בארה חמר^t) ויגשו מלך-סדם ומלך עמלה^u)
 11 ויפלר-שמה^v) והצארים תרה^w) גסי: ויקחו את-כל-רכלש^x) סדם
 12 ועמלה ואח-כל-אבלם וילכו: ויקחו את-לוט ואח-רכלשו^y)
 13 בן-אחי אברם וילכו^z) והוא ישב בסדם: ויבא הפליט ויג^a)
 לאברם העברי והוא שכן באלני^b) ממרא האמרי אחי אשכל^c)
 14 ואחי ענר^d) והם בעלי ברית-אברם: וישמע אברם כי נשבה
 אחיו^e) וירק^f) את-חניביו וילדי ביתו שמנה עשר ושלש מאות
 טו וירדף עד-דן: ויחלק עליהם וילח הוא ועבדיו ויבם
 16 וירדפם עד-חובה אשר משמאל לדמשק: וישב את כל
 הרכלש^g) וגם את-לוט אחיו ורכלשו^h) השיב וגם את-הנשים
 17 ואת-העם: ויצא מלך-סדם לקראתו אתרי שוכו מהכות
 את-בדרלעמר ואח-המלכים אשר אחו אל-עמק שוה הוא
 18 עמק המלך: ומלך-צדק מלך שלם הוציא לחם וינין והוא
 19 כהן לאל עליון: ויברכוⁱ) ויאמר ברוך אברם לאל עליון

q) Sam. LXX. Vulg. Syr. Onk. Saad. בוררי; vid. n. r) Sam.
 פרא. s) Sam. בתצצן. t) Sam. בארה בארה חמר. u) V. D. H.
 סדם ועמלה; vid. n. v) Sam. שם. w) Sam. דהרה. x) Sam. רכש.
 y) Sam. ואח כל רכשו. z) Sam. וילך. a) Sam. דנר. b) Sam.
 כאלני. c) Sam. אשכל, and so in v. 24. d) Sam. ענר, and so in v. 24.
 e) LXX. and Vulg. supply לוט. f) Sam. וירק. g) Sam. ורכש.
 LXX. supply Σοδομων. h) Sam. ורכשו. i) Sam. ויברך את אברם.

סֹדִם רָעִים וְנַחֲשָׁאִים לִיהוֹה מָאָד: וַיְהִי־זֶה אָמַר אֶל־אַבְרָם 14
 אַחֲרֵי הַפֶּדֶר־לֹט מֵעַמּוֹ שֶׁאֵל נָא עֵינֶיךָ וּרְאֵה מִן־הַמָּקוֹם
 אֲשֶׁר־אַתָּה שָׁם עֹמֵה^א) וְנִגְבָּה וְקִרְמָה וַיִּמָּה: כִּי אֶת־כָּל־טו
 הָאָרֶץ אֲשֶׁר־אַתָּה רֹאֶה לָּךְ אֶתְנַנֶּה וְלִזְרַעָה עַד־עוֹלָם:
 וְשִׁמְטִי אֶת־זְרַעָה בְּעַפְרֵי הָאָרֶץ אֲשֶׁר־אִם־וַיִּכַּל אִישׁ לְמִנּוּחַ 16
 אֶת־עַפְרֵי הָאָרֶץ גַּם וְזָרַעָה וַיִּמָּה: כּוֹס הַחֶהְלֶה בְּאָרֶץ 17
 לְאִרְכָּה וְלִרְחֻבָּהּ כִּי לָךְ אֶתְנַנֶּה: וַיִּאֱהֶל^ב) אַבְרָם וַיָּבֹא וַיֵּשֶׁב 18
 בְּאֵלֵנִי^ג) מִמָּרָא^ד) אֲשֶׁר בְּחִבְרֹן וַיְכּוּ־שָׁם מִן־בֶּחֱזֶה לִיהוֹה: פ

י"ד 14

וַיְהִי בַיּוֹם אֲמַרְפֶּל מֶלֶךְ־שֹׁנֵנִי אֶרְוֹךְ^א) מֶלֶךְ אֱלִסָּר^ב) בְּדִרְלֵמֶר^ג) א
 מֶלֶךְ עֵילָם וְחִדְעֵל^ד) מֶלֶךְ גּוֹיִם^ה): עָשׂוּ מִלְחָמָה אֶת־כָּרַע מֶלֶךְ 2
 סֹדִם וְאֶת־כָּרַשָׁע מֶלֶךְ עַמְרָה שְׂנֵאֵב^ו) ו מֶלֶךְ אֲדָמָה וְשִׁמְאֵבֵר^ז)
 מֶלֶךְ צִבְיִים^ח) וּמֶלֶךְ בִּלְעִי^ט) הוּא־צָעַר: בְּלִיאֵלָה חִבְרֹן אֶל־עֵמֶק 3
 הַשָּׂדִים הוּא גַם הַמֶּלֶח: שְׁתֵּים עָשָׂרָה שָׁנָה עָבְדוּ אֶת־ 4
 בְּדִרְלֵמֶר וַיִּשְׁלַשׁ־עָשָׂרָה^י) שָׁנָה מָרְדּוּ: וּבְאַרְבַּע עָשָׂרָה שָׁנָה ה
 בָּא בְּדִרְלֵמֶר וְהַמֶּלְכִּים אֲשֶׁר אִתּוֹ וַיְכּוּ אֶת־רָפְאִים^י)
 בַּעֲשָׂרָה קַרְנִים^י) וְאֶת־הַחַיִּים בָּהֶם^י) וְאֵל הָאִמִּים בַּשָּׁנָה

y) LXX. ואלהים. z) Sam. צמונה. a) Sam. וילך. b) Sam. במלוני.
 c) Syr. adds ܐܡܪܝܬ ܐܡܪܝܬ „the Amorite“. d) Cdd. Sam. אמריק.
 e) Syr. ܐܡܪܝܬ, Ps.-Jon. ܐܡܪܝܬ. f) Sam. כדר לעמר and so in vv. 4, 5;
 Syr. ܡܠܟܐ. g) LXX. Թարγάλ, Syr. ܡܠܟܐ. h) Syr. Lee
 ܡܠܟܐ, Walton ܡܠܟܐ. i) Sam. ושנאב; LXX. καὶ μετὰ Σενάαρ.
 j) Sam. ושנאב, Syr. ܡܠܟܐ. k) עבדים, here and in v. 8; Sam.
 עבדים, and so v. 8, Hos. 11: 8. l) LXX. Βαλὰχ. m) Sam.
 'ובשלש'. n) Sam. והרפאים. o) Sam. כעשוריה ק'. LXX. ἐν Ἀσταρὼθ
 καὶ Καρναίῳ, and so Syr., according to Walton, but not Lee.
 p) Sam. cdd. 7. Jerome in Quæst. Heb. בהם. Vid. n.

כ הנה אשהך קח ולך: ויצו עליי פדעה אנשים וישלחו
אהו ואת אשתו ואת כל אשר לו¹:

יג 13

א ויעל אברהם ממצרים הוא ואשתו וכל אשר לו ולוט עמו
2 הנגבה: ואברהם בבר סגור במקנה בבקר ובנהב: וילך
3 למסעיו מנגב ועד בית אל עד המקום אשר היה שם אהלה²
4 בתחלה בין בית אל³ ובין העי: אל מקום המזבח אשר
העשה שם בראשונה⁴ ויקרא שם אברהם בשם יהוה: וגם ללוט
6 החלף את אברהם היה צאן ויבקר ואהלים: ולא נשאו⁵ אתם
הארץ לשבת יחדיו⁶ כיהיה רכושם לב ולא יכלו לשבת
7 יחדיו: ויהי ליב בין רעי מקנה אברהם ובין רעי מקנה לוט
8 והכנעני והפזיזי או ישיב⁷ בארץ: ויאמר אברהם אל לוט
אל גא⁸ תהי⁹ מריבה ביני ובינך ובין רעי ובין רעיך כי
9 אנשים אחים אנחנו: הלא¹⁰ כל הארץ לפניך הפרד נא
י מעלי אבד השמאל ואימנה¹¹ ואסתימין ואשמאילה¹²: וישא
לוט את עיניו וירא את כל בכר הירדן כי כלה¹³ משקה
לפניו שחת יהוה את סדום ואעמלה כגריהוזה בארץ
11 מצרים באכה צער¹⁴: ויבחר לו לוט את כל בכר¹⁵ הירדן
12 ויסע לוט מקדם ויפדו איש מעל אחיו: אברהם¹⁶ ישיב
13 בארץ כנען ולוט ישיב בערי הכפר ואהל עד סדם: ואנשי

א) Sam. adds עמו ולוט. ב) Sam. אהלו. ג) Sam. בחאל.
ד) Sam. ישיבים. ה) Sam. יחדיו. ו) Sam. נשאה. ז) Sam. בראשונה.
ח) Cd. 1. LXX. Syr. omit נא. ט) Sam. תורה. י) Sam. רחל.
יא) Sam. רימינה השמאלה. יב) Sam. השמאלה ורימינה.
יג) Sam. בלו. יד) Sam. צער. טו) Cdd. 2. Vulg. omit כל. טז) Cdd. 2. LXX. read ואברהם.

אֲשֶׁר-עָשָׂי בְּהָרָן וַיֵּצֵא לָלֶכֶת אֶרְצָה כְּנָעַן וַיָּבֹאוּ אֶרְצָה)
 כְּנָעַן⁶): וַיַּעֲבֹר אֲבָרָם בְּאַרְצָן) עַד מְקוֹם שָׂכֵם עַד אֵילָן מוֹרָה⁷
 וַהֲכִנְעֵנִי אִנִּי בְּאַרְצָן: וַיֵּבֶא יִחוּד אֶל-אֲבָרָם וַיֹּאמְרוּ⁸ לְזִרְעֶךָ
 אִתּוֹ אֶת-הָאָרֶץ. הִנֵּה נָתַת וַיֵּבֶן שָׂם מִזְבֵּחַ לַיהוָה הַנִּרְאָה אֵלָיו:
 וַיַּעֲלֶק מִשָּׁם הַחֵרֶה מִקְדָּם לְבֵית-אֵל וַיִּטֵּשׁ⁹ אֶהֱלֵה¹⁰ בֵּית-אֵל
 מִכֵּם וְהָעִי מִקְדָּם וַיֵּבֶן שָׂם מִזְבֵּחַ לַיהוָה וַיִּקְרָא בְּשֵׁם יְהוָה:
 וַיִּשַׁע אֲבָרָם הַלִּוּי וְנִסְעָה¹¹ הַגִּנְכָּה: פ וַהֲי רַעֲב בְּאַרְצָן¹²
 וַיֵּרֶד אֲבָרָם מִצִּירְיָמָה לְגֹדֶר שָׂם כִּי-רָבַד הָרָעֵב בְּאַרְצָן: וַהֲי¹³
 בְּאֲשֶׁר הִקְרִיב לָבֹא מִצִּירְיָמָה וַיֹּאמֶר אֶל-שָׂרִי אִשְׁתּוֹ הִנֵּה
 נָא¹⁴) יָדַעְתִּי כִּי אִשָּׁה יִפְתִּימָרְאָה אַתָּה¹⁵): וְהִנֵּה כִּירְיָמָה אֶחָד¹⁶
 הַמִּצְרַיִם וַאֲמָרוּ אִשְׁתּוֹ וְאֵת וַהֲרָגוּ אֶחָי וְאֶחָד¹⁷ יָתִינוּ: אֲמָרוּ
 נָא¹⁸) אֶחָדִי אֵת לְמַעַן יִיטְכְּלִי כַעֲבוּרְךָ וְחִיתָה נַפְשִׁי בְּגִלְגָּל:
 וַהֲי כָּבֹא אֲבָרָם מִצִּירְיָמָה וַיֵּרְאוּ הַמִּצְרַיִם אֶת-הָאִשָּׁה
 כִּי-יָפָה הוּא מְאֹד: וַיֵּרְאוּ אֶחָד שָׂרִי פָרְעֹה וַיַּחֲלָלוּ אֶתְּהָם
 אֶל-פָּרְעֹה וַתִּקַּח הָאִשָּׁה בֵּיתָה¹⁹) פָּרְעֹה: וְלֹא-אֲבָרָם הַיִּיטִיב²⁰)
 כַּעֲבוּרָה וַהֲי-לוֹ צֶאֱן-וּבָקָר וְחִמְלִים וְעֲבָדִים וְשִׁפְחֹת
 וְאֶתְנָח²¹) וְנִמְלִים: וַיִּגְנַע יְהוָה אֶת-פָּרְעֹה וְנָגַעִים נָדְלִים²²
 וְאֶת-בֵּיתוֹ עַל-רֹכֶב שָׂרִי אִשָּׁה אֲבָרָם: וַיִּקְרָא פָּרְעֹה לְאֲבָרָם
 וַיֹּאמֶר מֶה-זֶּאת עֲשִׂיתָ לִּי לָפֶה לֹא-הִגַּדְתָּ לִּי כִּי אִשְׁתִּי
 הוּא: לְמַה²³) אֲמַרְתָּ אֶחָדִי הוּא וְאָקָה אֶתְּהָ לִּי לְאִשָּׁה וְעַתָּה²⁴)

r) Sam. ארץ. s) The LXX. omit כנען ארצה, but the Alex. cod. has the clause. t) LXX. supply: εἰς τὸ μῆκος αὐτῆς.
 u) Sam. מורה. v) Sam. LXX. Vulg. Syr. Saad. add לו. w) LXX. Vulg. insert שם. x) Sam. אהלו. y) Sam. הלך ונסע. z) LXX. Vulg. Saad. omit נא. a) Sam. אחי, & so v. 13. b) Sam. אחיך. c) Sam. ואחך. d) Omitted in Cd. 1. Syr. e) Sam. ביתה. f) Sam. ובקר מקנה כבר מאד עבדים ושפחות וחמרים. g) Sam. הייטב. h) Sam. ולמה.

26 שְׁנָה וּמֵאֵת שָׁנָה) וַיֵּלֶךְ בָּנִים וּבָנוֹת^א: ס וַיַּחֲרִתָּהּ
 27 שְׁבָעִים שָׁנָה וַיֵּלֶךְ אֶת־אֲבָרָם אֶת־נָחוֹר וְאֶת־הָרָן: וְאֵלֶּה^ב
 תּוֹלְדֹת תָּרַח תָּרַח הוֹלִיד אֶת־אֲבָרָם אֶת־נָחוֹר וְאֶת־הָרָן
 28 וְהָרָן הוֹלִיד אֶת־לֹוֹט: וַיָּמָת הָרָן עַל־פְּנֵי תְּרַח אָבִיו בְּאָרֶץ
 29 מִזְרָתוֹ בְּאֶרֶץ כְּשָׁדִים: וַיָּקַח אֲבָרָם וַנְּחֹר לָהֶם נָשִׁים שֵׁם
 אֲשֶׁת־אֲבָרָם^ג שָׂרִי וְשֵׁם אֲשֶׁת־נָחוֹר מִלְכָּה בַת־הָרָן אֲבִי־
 ל מִלְכָּה וְאָבִי יִסְכָּה: וְהָיָה שָׂרִי עֲקָרָה אֲזַן לָהּ וְלָרָ^ד:
 31 וַיָּקַח תָּרַח אֶת־אֲבָרָם בְּנוֹ וְאֶת־לֹוֹט בֶּן־הָרָן בֶּן־בְּנוֹ וְאֵת
 שָׂרִי בִלְתֹּו^ה אֲשֶׁת אֲבָרָם בְּנוֹ וַיֵּצְאוּ^ו אִתָּם מֵאֶרֶץ כְּשָׁדִים לְלֶכְתָּ
 32 אֶרֶצָּה כְּנָעַן וַיָּבֹאוּ עַד־הָרָן וַיֵּשְׁבוּ שָׁם: וַיְהִי יָמֵי־תְּרַח
 חֲמִשָּׁה שָׁנִים וּמֵאֵתִים^ז שָׁנָה וַיָּמָת תְּרַח בְּחָרָן: פ

יב 12

א וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־אֲבָרָם לֵדָלֶךְ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם וּמִסּוּלֶמֶתָּהּ וּמִבֵּית
 2 אָבִיךָ אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר אֵרָאָה: וְאֶעֱשֶׂה לָּנוֹ יָדוֹל וְאֲבָרָכָהּ
 3 וְאֶנְדֹּלָה שְׁמִי וְהָיָה^א בְּרַחֲמֵי: וְאֲבָרָכָהּ^ב מִבְּרַכְיֹוֹ^ג וּמִקְלָלָהּ^ד
 4 אֲנִי וְנִכְרְתוּ כָּל^ה בְּל מִשְׁפַּחַת^ו הָאָדָמָה: וַיֵּלֶךְ אֲבָרָם בְּאֶשׁ
 רֶבֶר אֱלֹוֹ יְהוָה וַיֵּלֶךְ אִתּוֹ לֹוֹט וְאֲבָרָם בְּרַחֲמֵשׁ שָׁנִים
 ה וְשָׁבָעִים שָׁנָה בְּצֵאתוֹ מִחָרָן: וַיָּקַח אֲבָרָם אֶת־שָׂרִי אִשְׁתּוֹ
 וְאֶת־לֹוֹט בֶּן־אֱחָיו וְאֶת־כָּל־רִבּוּשָׁם אֲשֶׁר רָבִישׁוּ וְאֶת־הַנֶּפֶשׁ

e) Sam. שְׁנָה וּשְׁשִׁים שָׁנָה; LXX. *ἐτη ἑκατὸν ἑξοστήνεντες*; Ps.-Jon. מֵאֵה וּשְׁתַּסְּרִי שָׁנִין. d) Sam. adds: וַיָּמָת שְׁמִנָּה. e) Sam. אֵלֶּה. f) Sam. אֵרָאָה. g) Sam. אֲבָרָם וְנָחוֹר בְּנוֹ. i) Sam. וְאֵת שָׂרִי וְאֵת מִלְכָּה כְּלִיתוֹ. h) Sam. מִבְּרַכְיֹוֹ. j) Sam. LXX. Vulg. וַיֵּצְא; vid. n. k) Sam. וַיָּבֹאוּ וַיֵּשְׁבוּ; so Acts 7: 4. l) Sam. וְהָיָה. m) Sam. וְאֲבָרָה. n) Cdd. Sam. ed. 1. סְמִיכָה. o) Cd. 1. Sam. LXX. Vulg. Syr. וַיֵּצְאוּ. p) Syr. adds *ܐܬܝܬܝܗܘܢ*, i. e. וַיָּבֹאוּ. q) Sam. מִשְׁפַּחַת.

שְׁלֹחַ^א) שְׁלֹשׁ שָׁנִים^ב) וְאַרְבַּע^ג) מֵאֹת שָׁנָה^ד) וַיֹּלֶד בָּנִים וּבָנוֹת^ה): ס
 וַשְׁלַח חַי^ו) שְׁלֹשִׁים שָׁנָה^ז) וַיֹּלֶד אֶת־עֶבֶר: וַיְחַרְשֶׁלֶח אַחֲרָיו^ח
 הוֹלִידוּ אֶת־עֶבֶר שְׁלֹשׁ שָׁנִים וְאַרְבַּע^ט) מֵאֹת שָׁנָה^י) וַיֹּלֶד בָּנִים
 וּבָנוֹת: ס וַיְחַרְעֶבֶר אַרְבַּע וּשְׁלֹשִׁים^י) שָׁנָה וַיֹּלֶד אֶת־
 פִּלְגִּ: וַיְחַרְעֶבֶר אַחֲרָיו הוֹלִידוּ אֶת־פִּלְגִּי שְׁלֹשִׁים שָׁנָה וְאַרְבַּע^{יא}
 מֵאֹת שָׁנָה^{יב}) וַיֹּלֶד בָּנִים וּבָנוֹת: ס וַיְחַרְפִּלְגִּי שְׁלֹשִׁים
 שָׁנָה^{יג}) וַיֹּלֶד אֶת־רְעוּ: וַיְחַרְפִּלְגִּי אַחֲרָיו הוֹלִידוּ אֶת־רְעוּ תִשַּׁע
 שָׁנִים וּמֵאֲתָיִים^{יד}) שָׁנָה וַיֹּלֶד בָּנִים וּבָנוֹת: ס וַיְחִי רְעוּ כ
 שְׁתַּיִם וּשְׁלֹשִׁים^{טו}) שָׁנָה וַיֹּלֶד אֶת־שָׂרוֹן: וַיְחִי רְעוּ אַחֲרָיו^{טז}
 הוֹלִידוּ אֶת־שָׂרוֹן שִׁבְעַת שָׁנִים וּמֵאֲתָיִים^{טז}) שָׁנָה וַיֹּלֶד בָּנִים
 וּבָנוֹת: ס וַיְחִי שָׂרוֹן שְׁלֹשִׁים שָׁנָה^{יז}) וַיֹּלֶד אֶת־נָחוֹר:
 וַיְחִי שָׂרוֹן אַחֲרָיו הוֹלִידוּ אֶת־נָחוֹר מֵאֲתָיִים^{יח}) שָׁנָה וַיֹּלֶד
 בָּנִים וּבָנוֹת: ס וַיְחִי נָחוֹר תִּשַּׁע וְעֶשְׂרִים^{יח}) שָׁנָה וַיֹּלֶד
 אֶת־תָּרַח: וַיְחִי נָחוֹר אַחֲרָיו הוֹלִידוּ אֶת־תָּרַח חֲמֵשׁ עָשָׂר כה

g) LXX. *Kaiván*. h) LXX. omit שלש שנים. i) Sam. ושלש.
 j) Ps.-Jon. מֵאָה וְתֵלָחִין שָׁנִין. k) Sam. inserts: כל ימי ויהיו כל ימי עבר ארבע שנים וארבע מאות שנה וימת ויהיו כל ימי עבר ארבע שנים וארבע מאות שנה וימת. LXX. *καὶ ἔζησε Kaiván ἑκατὸν καὶ τριάκοντα ἔτη καὶ ἐγέννησε τὸν Σαλά. καὶ ἔζησε Kaiván μετὰ τὸ γεννηθῆσαι αὐτὸν τὸν Σαλά ἑτη τριακόσια τριάκοντα, καὶ ἐγέννησεν υἱοὺς καὶ θυγατέρας καὶ ἀπέθανεν*. l) Sam. ויהי שלח. m) LXX. and Sam. insert שנה ומאת. n) Sam. ושלש. o) LXX. *τριακόσια τριάκοντα ἔτη*. p) Sam. and LXX. insert ומאת. q) Sam. and LXX. שנה ומאתים שנה. r) Sam. adds: ויהיו כל ימי עבר ארבע שנים וארבע מאות שנה וימת. s) Sam. and LXX. add שנה שנה. t) Sam. ומאת. u) Sam. adds: ויהיו כל ימי פלג חשע ושלשים ומאתים שנה וימת. v) Sam. and LXX. insert ומאת. w) Sam. ומאת. x) Sam. adds: כל ימי רעו וימת. y) Sam. and LXX. insert שנה ומאתים שנה וימת. z) Sam. ומאת. a) Sam. adds: שנה שלשים שנה ומאתים שנה וימת שנה וימת. b) Sam. חשע ושבעים. LXX. *ἑκατὸν ἑβδομηκονταεπτα*.

יא 11

² וַיְהִי כִלְהָאָרֶץ שָׁפָה אֶחָה וּדְבָרִים אֲחָדִים: וַיְהִי בְנִסְעָם
³ מִקֵּדִם וַיִּמְצְאוּ בְּקָעָה בְּאֶרֶץ שְׁנָעַר וַיָּשְׁבוּ שָׁם: וַיֹּאמְרוּ אִישׁ
 אֶל־רֵעֵהוּ תָּבֹה גִלְבָּנָה לְבָנִים וְנִשְׂרָפָה לְשָׂרָפָה וְהָלִי לָהֶם
⁴ תִּלְבָּנָה (לְאָבֹן) וְהַחֲמָרִי) הֵנָּה לָהֶם לַחֲמָרִי: וַיֹּאמְרוּ תָּבֹה
 נִבְנְהָ־לָנוּ עִיר וּמִגְדָּל וְרֹאשׁוֹ בַּשָּׁמַיִם וְנַעֲשֶׂה־לָנוּ שֵׁם פֶּן־
 הִנְפּוּץ־נָא) עַל־פְּנֵי כְּלֵהָאָרֶץ: וַיֵּרֶד יְהוָה לִרְאֹתָּ (אֶת־הָעִיר וְאֶת־
⁶ הַמִּגְדָּל אֲשֶׁר בָּנוּ בְּנֵי הָאָדָם: וַיֹּאמֶר יְהוָה הֵן עָם אֶחָד
 וְשִׁפְהָ אַחַת לְכָל־ם וְהֵן הִחֲלָם לַעֲשׂוֹת וְעַתָּה לֹא־יִבְצֹר
⁷ מִיָּהֶם כָּל־אֲשֶׁר יִדְמֶה) לַעֲשׂוֹת: תָּבֹה גִּרְדָּה וּבְנִילָה שָׁם שְׂפָתָם)
⁸ אֲשֶׁר לֹא יִשְׁמְעוּ) אִישׁ שִׁפְתֹּתָּ (רַעְיוֹ: וַיִּפֹּץ יְהוָה אֹתָם מִשָּׁם
⁹ עַל־פְּנֵי כְּלֵהָאָרֶץ וַיַּחֲדְלוּ לִבְנֹתָּ (הָעִיר־י: עַל־כֵּן קָרָא שְׁמָהּ
 בָּבֶל כִּי־שָׁם פִּלַּל יְהוָה שָׁפָה) כְּלֵהָאָרֶץ וּמִשָּׁם הִפְיָצָם
 יִיהוּה עַל־פְּנֵי כְּלֵהָאָרֶץ: פ אֱלֹהִי) הוֹלִידָה שָׁם שָׁם
 בֶּן־מֵאָה שָׁנָה וַיּוֹלֶד אֶת־אַרְפַּכְשָׁד שְׁנָתַיִם אַחֲרָיִ (הַמִּבּוֹל:
¹¹ וַיְחִי־שָׁם אַחֲרָיִ הוֹלִידוֹ אֶת־אַרְפַּכְשָׁד) חֲמֵשׁ מֵאוֹת שָׁנָה
¹² וַיּוֹלֶד בָּנִים וּבָנוֹתָּ: ׀ וְאַרְפַּכְשָׁד הָיָה חֲמֵשׁ וְשָׁלִשִׁים)
¹³ שָׁנָה וַיּוֹלֶד אֶת־שֵׁלָחָּ: וַיְחִי אַרְפַּכְשָׁד אַחֲרָיִ הוֹלִידוֹ אֶת־

r) Sam. לחיטר. q) Sam. לחיטר. p) קמץ ב"ק. o) Sam. נמץ.
 s) Sam. לראח. u) Sam. יומנו. v) Sam. שפחים. w) Sam. ישמע.
 x) Sam. לבנוה. y) Sam. LXX. את. z) Sam. את שפת. a) Cdd. 2. LXX. Sam. cd.
 1. Sam. Vers. (Onk.) ואלה. b) Sam. אחרי. c) קמץ ב"ק.
 d) LXX. insert καὶ ἀπέθυσσε, and so also in vv. 13, 15, 17, 19, 21,
 23, 25; Sam. inserts here: שש מאות שנה וימת. e) Sam. and LXX. insert ומאה. f) LXX. Καὶνῶν.

בְּכֹרוֹ^o) וְאֶת־חֶת: וְאֶת־הַיִּבְיָסִי וְאֶת־הָאֶמְלִי וְאֵת הַגְּרָעִשִׁי: 16
 וְאֶת־הַחִי וְאֶת־הָעֶרְקִיⁱ) וְאֶת־הַשִּׁינִי: וְאֶת־הָאֶנְקִי וְאֶת־ 17
 הַצִּמְרִי וְאֶת־הַחֲמָתִי וְאֶת־נִפְצוֹ מִשְׁפָּחוֹת^j) הַכְּנַעֲנִי: וַיְהִי 18
 גְּבוּל הַכְּנַעֲנִי מִצִּיּוֹן בָּאֶבֶה גְרָה עַד־עֵינָה בְּאֶבֶה סָרְמָה
 וְעַמְרָה וְאַדְמָה^k) וְעֵבֶים^l) עַד־לָשָׁע^m): אֵלֶּה בְּנֵי־חָם לְמִשְׁפָּחָתָם כֹּ 19
 לְלִשְׁנָתָם בְּאַרְצָתָםⁿ) בְּנוֹתָם^o): ס וְלִשָּׁם^p) יֵלֶד גַּם־הוּא 20
 אֵלֶּי כָל־בְּנֵי־עֶבֶר אֲחִי נִפְתַּח הַדָּדוּל: בְּנֵי שָׁם עִלָּם וְאַשּׁוּר 21
 וְאַרְפַּכְשָׁד^q) וְלֹדִי^r) וְאַרְם^s): וּבְנֵי אָרָם עֵיז וְחִיל וְנֹחַר^t) וְמִשָּׁ^u): 22
 וְאַרְפַּכְשָׁד יֵלֶד^v) אֶת־שֵׁלֶח וְשֵׁלֶח יֵלֶד אֶת־עֶבֶר: וְלָעֶבֶר יֵלֶד^w) כֹּה 23
 שְׁנֵי בָנִים שָׁם הָאֶחָד פֶּלֶג כִּי בְיָמָיו נִפְלְגָה הָאָרֶץ וְשָׁם אֲחִיו 24
 יִקָּטָן: וַיִּקָּטָן יֵלֶד אֶת־אַלְמוֹרֵד וְאֶת־שֵׁלֶח וְאֶת־הַצִּרְתָּנוֹת 25
 וְאֶת־גֵּרָה: וְאֶת־תְּרוֹקֶם^x) וְאֶת־אוּל^y) וְאֶת־דִּקְלָה: וְאֶת־עֵיבֶל^z) 26
 וְאֶת־אֲבִימָאֵל וְאֶת־שִׁבְאָה: וְאֶת־אוֹפֶר^a) וְאֶת־חִוִּילָה וְאֶת־יוֹכָב 27
 כָּל־אֵלֶּה בְּנֵי יִקָּטָן: וַיְהִי מוֹשְׁבָם מִמִּשְׁא^b) בְּאֶבֶה סָפְרָה הָרִל 28
 הַקָּדָם: אֵלֶּה בְּנֵי־שָׁם לְמִשְׁפָּחָתָם לְלִשְׁנָתָם בְּאַרְצָתָם^c) לְנוֹתָם: 29
 אֵלֶּה מִשְׁפָּחֹת^d) בְּנֵי־נֹחַ לְחֹלְדָתָם בְּנוֹתָם וּמֵאלֶּה^e) נִסְדְּרוּ 30
 הַנוֹגִים^f) בְּאָרֶץ אַחֲרָ^g) הַמִּבּוֹל: פ

o) Sam. הערקי. Sam. ההא בפחת. p) צידון בכורו. Sam. q) Sam. ויהי גבול הכנעני מנור מצרים עד הנור הגדול: r) Cdd. LXX. (Onk.) אדמה. s) ועבים ק'. t) Sam. reads the verse thus: ויהי גבול הכנעני מנור מצרים עד הנור הגדול: u) Sam. למשפחותם ללשונותם בארצותם. v) Cdd. 2. Sam. Saad. לנוירם. w) Cd. 1. Syr. ושם. x) Syr. throughout (לְלִשְׁנָתָם). y) Sam. ולד. z) LXX. add καὶ Καὶνᾶν. a) Sam. חוץ חויל נור. b) Sam. ומשא; LXX. & 1 Chr. 1: 17. q) Sam. c) LXX. insert: τὸν Καὶνᾶν καὶ Καὶνᾶν ἐγέννησεν; so Luke 3: 36. d) Sam. ילד. e) Sam. אדום. f) Sam. אויל. g) Sam. עיבל. h) Sam. אשר. i) Syr. مَنَاجِل. j) Sam. למשפחותם ללשונותם בארצותם. k) Sam. משפחות. l) Sam. מאלה. m) Sam. LXX. איי רגים. n) Sam. אחרי.

28 וַיְחַיֵּלָהּ אַחֲרָיָהּ הַמִּבְּקוֹל שְׁלֹשׁ מֵאוֹת שָׁנָה וְחֲמִשִּׁים שָׁנָה:
29 וַיְחַיֵּי־לָהּ תְּשַׁע מֵאוֹת שָׁנָה וְחֲמִשִּׁים שָׁנָה וַיָּמָת: פ

10 י

א וַאֲלֵהָ הוֹלִידָהּ בְּגֵרָתָהּ שָׁם חַם^י וַיָּפֶת וַיְחִלְדִּי^י לָהֶם בָּנִים אַחֲרָיָהּ
2 הַמִּבְּקוֹל: בְּנֵי יֶפֶת גִּמְרִי וּמֹנֹג וּמְדִי^י וַנֹּחַ^י וְחָבֵל וּמִשְׁקֵי^י וַחֲתָנִים:
3 וּבְנֵי גִמְרִי אֲשֻׁרִי וְרִיפְחִי^י וְחִנְרִמְחִי: וּבְנֵי נֹחַ אֱלִישָׁה^י
4 ה וַחֲדָשִׁישׁ בָּתִּים וְרִדְנִים^י: מֵאֵלֶּה נִפְרְדּוּ אֵינִי הַנּוֹיִם בְּאַרְצֵהָ^י
6 אִישׁ לְלִשְׁנֹו לְמִשְׁפַּחְתָּם^י בְּנוֹתָם^י: וּבְנֵי חָם כּוֹשׁ וּמִצְרַיִם
7 וְכַנְעֵן: וּבְנֵי שֵׁם כִּבְלָא וְחַיִּלָּה וּסְבַתָּה^י וְרַעְמָה
8 וּסְבַתְּכָא^י וּבְנֵי רַעְמָה שְׂבָא וְרִדְנִי^י: וְכּוֹשׁ יִלְדִּי אֶת־נִמְרֹד^י הוּא
9 הַחַי לְהַיּוֹת גִּבּוֹר^י בָּאָרֶץ: הוּא־הָיָה גִּבּוֹר־צֹדִיד לְפָנֵי יְהוָה^י
י עַל־כֵּן נֶאֱמַר בְּנִמְרֹד גִּבּוֹר צֹדִיד לְפָנֵי יְהוָה: וַתְּהִי רֵאשִׁית
11 מִכְּלִבְתּוֹ כָּבֵל וְאַרְדָּ וְאַקֵּד וּבִלְכֶּה^י בָּאָרֶץ שְׁנַעַר: מִן־הָאָרֶץ
הַזֹּאת יֵצֵא אִשְׁמֹר גִּיבֹן אֶת־עֵינָוָה וְאַחֲרֵיהֶם^י עִיר וְאֶת־
12 בְּלָח: וְאַחֲרֵיהֶם בִּין גִּינָה וּבִין בְּלָח הוּא הָעִיר הַגְּדֹלָה:
13 וּמִצְרַיִם יִלְדִּי אֶת־לֵוִי^י וְאַחֲרָיו^י וְאַת־לֵהֲדִים וְאַת־
14 נַפְתָּחִים^י: וְאַת־פְּתֹרְסִים וְאַת־בְּסֻלָּיִם אֲשֶׁר יֵצְאוּ מִשָּׁם
ט פְּלִשְׁתִּים וְאַת־כַּפְתָּרִים: ׀ וּבְנֵעֹן יִלְדִּי אֶת־צִירֹן

n) Sam. אחרי. o) Cdd. plur. 49 edd. Sam. ויהי; the vss. cannot be cited in support of this reading. p) Cdd. Syr. Saad. וחס. q) Sam. ויולידו. r) Sam. אחרי. s) Sam. מדי. t) LXX. add *kai 'Eliaú*. u) Sam. ויפד; Cdd. 2. & 1 Chr. 1: 6. ודיפת; Syr. *وَدِيفَت*. w) Sam. אליש. x) Vid. n. Sam. ירדנים. y) Sam. בארצותם. z) Sam. למשפחותם. a) Cdd. 3. Sam. ed. 1. לניהם. b) Sam. פים. c) Sam. סבתה. d) Sam. וסבתה. e) Syr. *وَسَبَتَا*. f) Sam. הוליד. g) Sam. נמרוד, and in v. 9. h) Sam. נכור, and in v. 9. i) LXX. add מלחיהם. j) Sam. וכלהם. k) Sam. וכלהם. l) Sam. מלחיהם. m) Sam. עינים. n) Syr. *وَعَيْنَانِ*.

14 לאות ברית ביני ובין הארץ: והיה כענני ענן על הארץ
 ונראתה הקשח בענן: וזכרתי את בריתי אשר ביני וביניכם^א ט
 ובין כל נפש חיה^ב בכל בשר ולא יהיה עוד הפנים למבול
 לשחת^ג כל בשר: והיתה הקשה^ד בענן וראיתה לזכר^ה ברית
 עולם בין אלהים^ו ובין כל נפש חיה^ז בכל בשר אשר על-
 17 הארץ: ואמר אלהים אל-גח ואת אות-הברית אשר
 18 הקמתי ביני ובין כל בשר אשר על-הארץ: פ ויהי
 כני-גח הוצאים^ח מן-התבה שם נחם^ט ונפח נחם הוא אבי
 כנען: שלשה אלה בני-גח ומאלה^י נפצה כל-הארץ: 19
 ויחל גח איש האדמה ויטע כרם: וישף מרתגין וישכר^כ 21
 ויחגל בתוך אהל^ל: וירא חם אבי כנען את עתת אביו 22
 ויגד לשני-אחיו בחוץ: ויבול שם ויפת את-השכלה 23
 וגשימו^מ על שכם שניהם ויכלו אתרגיה ויכסו את ערות
 אביהם ופניהם אתרגיה וערות אביהם לא ראו: וייקץ^נ גח 24
 מיינו וידע את אשר-עשה לו בנו הקטן: ויאמר
 בה

אריז כנען

עבד עבדים יהיה לאחיי:

26

וַיֹּאמֶר

ברוך יהוה אלהי שם

ויהי כנען עבד למו:

27

נפת אלהים לנפת

וישכן באחלי-שם

ויהי כנען עבד למו:

a) Sam. וזכנכם. b) Sam. רחיה אשר אחכם. c) Sam. לשחת. d) LXX. apparently קשחי. e) Sam. וראיתה לאוסרה. f) LXX. ἀνὰ μέσον τῶν καὶ τῆς γῆς. g) Sam. רחיה. h) Sam. רחוצאים. i) Sam. חם. j) Sam. מאלה. k) Sam. אהלו. l) Sam. וישמו. m) Sam. ויקץ.

ט 9

א ויכרד אלהים את-נח ואת-בניו ויאמר להם פרו ורבו
 2 ומלאו את-הארץ: ומראכם ותחכם^א) והיה על כל-חיית
 הארץ ועל כל-עוף השמים בכל^ב) אשר תרמש הארמה
 3 ובכל-דג הים בידכם נתנו^ג): כל-דמש אשר הוא-חי לכם
 4 יהיה לאכלה כירק עשב נתתי לכם את-כל^ד): אך בשר
 ה בנפשו דמו לא תאכלו: ואך את-דמכם^ה) לנפשותיכם אדרש^ו)
 מיד כל-חיה^ו) אדרשנו ומיד^ז) האדם מיד^ח) איש אחיו^ז) אדרש^ח)
 6 את-נפש האדם: שוף דם האדם^ט) באדם^ט) דמו ושפך בן-בצלים
 7 אלהים עשה את-האדם: ואתם פרו ורבו ושרצו^י) בארץ
 8 ורכו-בה: ם ויאמר אלהים אל-נח ואל-בניו אתו
 9 לאמר: ואני הניי מקים את-בריתי אתכם ואת-ורעכם
 י אחריכם: ואת כל-נפש החיה אשר אתכם בעוף בבהמה^י)
 וכל-חית הארץ אתכם מכל יצאי התבה לכל חית הארץ^י)
 11 ותקמתי את-בריתי אתכם ולא-יבכת^י) כל-בשר עוד מפני
 12 המבול ולא-יהיה עוד מבול לשחת^י) הארץ: ויאמר אלהים
 ואת אות-הברית אשר-אני נחן ביני וביניכם^י) ובין כל-נפש
 13 חיה^י) אשר אתכם לדרת עולם: את-קשתי נתתי בענן והיה

ה) LXX. supply: *kai kataxorisusate autēn*. g) Sam. וכל. h) Cdd. 2. Sam. cdd. 4. LXX. Syr. Saad. ובראכם ותחכם. i) Sam. נתתיו. j) Sam. רכל. k) Sam. omits אך and reads ואת. l) LXX. omit. m) Sam. ודי. n) Sam. מיד. o) Cd. 1. LXX. ומיד. p) Cdd. Sam. Vulg. Syr. ומדיו. q) Sam. חדרש. r) Sam. אדם. s) LXX. Vulg. omit. t) Cdd. Sam. LXX. Syr. Vulg. Onk. cdd. 3. ושרצו. u) Cdd. Sam. LXX. Syr. Saad. Ps.-Jon. Onk. cdd. 7. ובבהמה. v) LXX. omit 'הא' לכל ח' הא. w) Sam. adds עוד here, and omits it after בשר. x) Sam. המבול להשחית. y) Sam. ובינכם. z) Sam. והיה.

אֶל-הַתֶּבֶה: וַיַּחַל עוֹד שִׁבְעָה יָמִים אַחֲרָיִם וַיִּסַּף שֶׁלַח אֶת־
 חַיֹּוֹת מִן-הַתֶּבֶה: וַתָּבֹא אֵלָיו הַיּוֹנָה לַעֵת עֶרֶב וְהָיָה עִלָּהּ¹¹
 וַיֵּה טָרַף בִּפְיָהּ וַיַּדַּע נֹחַ כִּי־קָלוּ הַחַיִּים מֵעַל הָאָרֶץ: וַיִּתְחַלֵּם¹²
 עוֹד שִׁבְעָה יָמִים אַחֲרָיִם וַיִּשְׁלַח אֶת-חַיֹּוֹתָהּ וְלֹא־יָסְפָה
 שׁוֹבֵת־אֵלָיו¹³ עוֹד: וַיְהִי בָאֵחָת וַשֶּׁשׁ־מֵאוֹת שָׁנָה¹⁴ בְּרֵאשׁוֹן¹⁵
 בְּאַחַד לַחֲדָשׁ חָרְבוּ הַחַיִּים מֵעַל הָאָרֶץ וַיָּסַר נֹחַ אֶת־מִקְדָּשָׁהּ
 הַתֶּבֶה וַיֵּרָא וְהָיָה חָרְבוּ סָנַי הָאֲדָמָה: וַיַּחֲדָשׁ חֲשֵׁנִי בִשְׁבָעָה¹⁶
 וַעֲשִׂיִּים יוֹם לַחֲדָשׁ וַיִּבְשָׁה הָאָרֶץ: ס וַיַּדְבֵּר אֱלֹהִים¹⁷
 אֶל־נֹחַ לֵאמֹר: צֵא מִן־הַתֶּבֶה אַתָּה וְאִשְׁתְּךָ וּבְנֶיךָ¹⁸ וְנִשְׂרִי־
 בְנֵיךָ אִתָּךְ: כָּל־הַחַיָּוִה¹⁹ אֲשֶׁר־אִתָּךְ מִכָּל־בֶּשֶׁר בָּעוֹף וּבַבְּהֵמָה
 וּבְכָל־הַרֹמֵשׁ הַרֹמֵשׁ עַל־הָאָרֶץ הוֹצֵא²⁰ אִתָּךְ וְשָׂרְצוּ בָאָרֶץ²¹
 וַיֵּצְאוּ וּרְבֹו עַל־הָאָרֶץ: וַיֵּצֵא נֹחַ וּבְנָיו וְאִשְׁתּוֹ וְנִשְׂרֵי־בְנָיו²²
 אִתּוֹ: כָּל־הַחַיָּוִה²³ כָּל־הַרֹמֵשׁ²⁴ וְכָל־הָעוֹף בָּלֵל²⁵ רֹמֵשׁ עַל־הָאָרֶץ
 לְמִשְׁפַּחְתּוֹתֵיהֶם²⁶ וַצֹּאוּ מִן־הַתֶּבֶה: וַיָּבֹן נֹחַ מִזְבֵּחַ לַיהוָה וַיִּקַּח כֹּ
 מִכָּל הַבְּהֵמָה הַטְּהוֹרָה וּמִכָּל הָעוֹף הַטְּהוֹר וַיַּעַל עֹלָחָ²⁷
 בְּמִזְבֵּחַ: וַיֵּרַח יְהוָה אֶת־בְּרִית הַיִּחוּת וַיֵּאמֶר יְהוָה אֶל־לְבֹו²⁸
 לֹא אֶסָּף לְקַלֵּל עוֹד²⁹ אֶת־הָאָדָמָה בְּעֵשֶׂר הָאָדָם כִּי יַעַר לִבִּי
 הָאָדָם רָע מִנְעֻרָיו וְלֹא־אֶסָּף³⁰ עוֹד לְהַכּוֹת אֶת־כָּל־חַי בָּאָשֶׁר
 עָשִׂיתִי: עַד כָּל־יְמֵי הָאָרֶץ זָרַע וְקָצִיר וְקָר וְחֹם וְקַיִץ³¹ וְחֹרֶף³²
 וַיּוֹם³³ וְלֵילָה לֹא יִשְׁבְּחוּ:

1) Cd. 1. Sam. עלי. m) Sam. ויחל. n) Sam. שוכה א'.
 o) LXX. insert: ἐν τῇ ζῴῃ τοῦ Νῶε. p) Sam. בראשון. q) Cd. 1.
 יהוה. LXX. יהוה אלהים. r) Cdd. 2. Syr. ובניך ואשתך. s) Sam.
 וכל ה'. 1) ויבן; Sam. והוציא ק'. u) LXX. omit בארץ. v) Cdd.
 2. Sam. LXX. Vulg. Syr. Saad. וכל ה'. w) Vid. n. Cdd. וכל הרמש.
 x) Cdd. וכל. y) Sam. למשפחותיהם. z) Sam. עלות. a) Vid. n.
 b) Sam. לקלל עוד. c) Sam. מוסף. d) Sam. קץ. e) Sam. יומם.

כ השמים: חמש עשרה אמה מלמעלה נבדו השמים ויכסו
 21 הנהרים^ו: וינזע כל־נשרו חרמש על־הארץ בעוף ובבהמה
 22 ובכל־השרץ השרץ על־הארץ וכל הנאדם: כל אשר
 23 נשמת־רוח חיים באפו מפל אשר בתרבה מהו: וימח את־
 כל־החיים אשרו על־פני האדמה מאדם עד־בהמה עד־כל־מש
 ועד־עוף^ז השמים ויפתו מן־הארץ וישאר^ח אד־נח ואשר
 24 איתו בתבה: ונבדו השמים על־הארץ חמשים ומאת. ויום:

ח 8

א ויזכר אלהים את־נח ואת כל־החיה ואת־כל־הבהמה^י
 אשר איתו בתבה ויעבר אלהים רוח על־הארץ וישבו
 2 השמים: ויסברו מעינות^א האדם וארבות^ב השמים ויכלא^ג הנשם
 3 מן־השמים: וישבו השמים מעל הארץ הלך ושוב^ד ויחסרו
 4 השמים מקצה^ה חמשים ומאת יום: ותנח חתבה בתוך
 ה השביעי בשבעה־עשר^ו יום לחדש על הרי אררט^ז: והמים
 היו הלך וחסור^ח עד החדש^ט העשירי בעשירי באחד לחדש
 6 נראו ראשי הנהרים: והיו מקץ ארבעים יום ויפתח נח
 7 את־חלון התבה אשר עשה: וישלח את־העורב ויצא וצא
 8 ושוב^י עד יקשת השמים מעל הארץ: וישלח את־היונה
 9 מאתו לראות תקלו המים מעל פני האדמה: ולא־מצאה
 היונה מנוח לכף־רגלה ותשב אליו אל־התבה כי מים
 על־פני כל־הארץ וישלח ידו^{יא} וינקחה ויבא אמה אליו

v) LXX. πάντα τα ὄρη τὰ ὑψηλά; Syr. ܐܬܪܐ ܕܥܠܝܐ "the high mountains". w) Sam. עד עוף. x) Sam. רישאר. y) LXX. insert: καὶ πάντων τῶν πετεινῶν καὶ πάντων τῶν ἐρπετῶν τῶν ἐρπόντων. z) Sam. מעינות. a) Sam. וארבות. b) Sam. ויכל. c) Sam. הלכו ושובו. d) Sam. מקץ. e) LXX. ἐβδόμη καὶ εἰκάδι. f) Sam. הרדס. g) Sam. הלכו וחסרו. h) Sam. חרש. i) Sam. יצא ושכ. j) Cdd. 2. LXX. omit. k) Sam. את ידו.

וַיַּעַשׂ נֹחַ כָּכָל אֲשֶׁר-צִוָּהוּ יְהוָה^ה: וַיָּנֹחַ בֶּן-שָׁשׁ מֵאוֹת שָׁנָה^ה
וַהֲפָבֹל הָיָה מַיִם עַל-הָאָרֶץ: וַיָּבֹא נֹחַ וְכָנֹי וְאִשְׁתּוֹ וְנָשֵׁי-^ז
כָּנֹי אִתּוֹ אֶל-הַתֵּבָה מִפְּנֵי מַיִם הַפָּבֹל: מִן-הַבְּהֵמָה הַטְּהוֹרָה^ח
וּמִן-הַבְּהֵמָה אֲשֶׁר אֵינָנָה טְהוֹרָה וּמִן-הָעוֹף^ט וְכָל^י אֲשֶׁר-רָמַשׁ
עַל-הָאָרֶץ: שְׁנַיִם שְׁנַיִם בָּאוּ אֶל-נֹחַ אֶל-הַתֵּבָה וְכָר וּנְקָבָה^י
כַּאֲשֶׁר צִוָּה אֱלֹהִים^י אֶת-נֹחַ: וַיְהִי לְשִׁבְעַת הַיָּמִים וּמֵי הַפָּבֹל
הָיוּ עַל-הָאָרֶץ: בַּשָּׁנָה שֶׁשׁ-מֵאוֹת^י שָׁנָה לַחַיִּי-נֹחַ בַּחֹדֶשׁ^י
הַשְּׁנִי בַשִּׁבְעָה-עָשָׂר^י יוֹם לַחֹדֶשׁ בַּיּוֹם הַזֶּה^י נִבְקְעוּ כָל-מַעֲיֵנוֹת
הַחַם רַבָּה וְאַרְבַּת^י הַשָּׁמַיִם נִפְתְּחוּ: וַיְהִי^י הַגֶּשֶׁם עַל-הָאָרֶץ^י
אַרְבָּעִים יוֹם וְאַרְבָּעִים לַיְלָה: כָּעֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה בָּא נֹחַ וְשָׁמַי^י
וְחָם^י וַיִּפֹּחַ בְּנֵי-נֹחַ וְאִשְׁתּוֹ נֹחַ וַעֲלָשָׁת וְנָשֵׁי-כָנֹי אִתָּם אֶל-
הַתֵּבָה: הַטְּהוֹרָה^י וְכָל-הַחַיָּה לְמִינָהּ וְכָל-הַבְּהֵמָה לְמִינָהּ וְכָל-
הָרֶמֶשׁ הָרֹמֵשׁ עַל-הָאָרֶץ לְמִינֹהוּ וְכָל-הָעוֹף לְמִינֹהוּ כָּל-
צִפּוֹר כָּל-בְּנֵיהָ^י: וַיָּבֹאוּ אֶל-נֹחַ אֶל-הַתֵּבָה שְׁנַיִם שְׁנַיִם בְּכָל-
הַבָּשָׂר^י אֲשֶׁר-בָּו רֵיחַ חַיִּים: וַהֲבֹאִים וְכָר וּנְקָבָה^י מִכָּל-בָּשָׂר^י
בָּאוּ כַּאֲשֶׁר צִוָּה אֱלֹהִים וַיִּסְגֹּר יְהוָה^י בַּעֲדוֹ: וַיְהִי^י
הַפָּבֹל אַרְבָּעִים יוֹם^י עַל-הָאָרֶץ וַיִּרְבוּ הַמַּיִם וַיִּשְׂאוּ אֶת-
הַתֵּבָה וַתָּרָם מֵעַל הָאָרֶץ: וַיִּגְבְּרוּ הַמַּיִם וַיִּרְבוּ מְאֹד עַל-
הָאָרֶץ וַתִּלָּךְ הַתֵּבָה עַל-פְּנֵי הַמַּיִם: וַהֲצִיִּם גָּבְרוּ מֵאֹד מֵאֹד
עַל-הָאָרֶץ וַיָּכֹסוּ כָּל-הַחַיִּים הַנִּבְרָאִים אֲשֶׁר-תָּחַת כָּל-^י

a) LXX. supply אלהים. b) Sam. הטהרה. c) LXX. καὶ ἀπὸ τῶν πετεινῶν τῶν αἰθαρῶν καὶ ἀπὸ τῶν πετεινῶν τῶν αἰθαρῶν. d) Sam. ומכל. e) Cd. 1. Sam. Vulg. Onk. יהוה. f) Sam. 'השש מ'. g) LXX. ἐβδόμη καὶ εἰκάδι. h) Cd. 1. Vulg. omit הוה. i) Sam. וארכוה. j) Sam. נפתחה. k) Sam. יהיה. l) Sam. שם. m) Sam. חם. n) Sam. הם; LXX. omit. o) LXX. omit כ. p) Sam. בשר. q) Sam. ונקבה וזכר. r) LXX. supply אלהים. s) Sam. יהיה. t) LXX. add: καὶ τῶν σαύρων καὶ οὐκ. u) Cdd. 2. LXX. omit.

מִיָּם עַל-הָאָרֶץ לַשָּׁחַח¹⁸) כָּל-בָּשָׂר אֲשֶׁר-בּוֹ רֵיחַ חַיִּים מִתְחַת
 18 הַשָּׁמַיִם כָּל אֲשֶׁר-בָּאָרֶץ וְגַם: וְהַקִּמְתִּי אֶת-בְּרִיתִי אִתָּךְ
 וְכָתַתְּ אֵל-הַחֲבִיחַ אִתָּהּ וּבְנִיךָ וְאִשְׁתְּךָ וְנָשִׁי-בְנִיךָ אִתָּךְ:
 19 וּמִכָּל-חַיִּי¹⁹) מִכָּל-בָּשָׂר²⁰) שְׁנַיִם מִכָּל דָּבָר אֶל-הַחֲבִיחַ לְהַחֲיִיתָ²¹)
 כֹּאמֶר וְכָר וְנִקְבָּה וְחַיִּי²²): מִהַעֲוָה²³) לְמִינָהּ וּמִן-הַבְּהֵמָה²⁴) לְמִינָהּ
 מִכָּל רֶמֶשׂ²⁵) הָאָרֶץ לְמִינָהּ²⁶) שְׁנַיִם מִכָּל יָבֹאוּ אֵלֶיךָ לְהַחֲיוֹת:
 21 וְאִתָּהּ קָח-לָךְ מִכָּל-מֵאֵל אֲשֶׁר יֵאָבֵל וְאִסְפַּסְתָּ אֵלֶיךָ וְהָיָה
 22 לָךְ וּלְחַם לְאֹכְלָהּ: וַיַּעַשׂ נָח כְּכֹל אֲשֶׁר צִוָּה אֱלֹהִים²⁷)
 בְּנוֹ עֲשָׂה:

71

א וַיֹּאמֶר יְהוָה¹) לְנֹחַ²) בָּא-אִתָּהּ וּכְלִבְיֹתָהּ אֶל-הַחֲבִיחַ כִּרְאֹחָךְ
 2 רְאִיתִי צְדִיק צָדִיק לִפְנֵי בְּדֹר הָנוּחַ: מְכֹלֵי הַבְּהֵמָה³) הַטְּהוֹרָה⁴)
 תִּקַּח-לָךְ שִׁבְעָה שִׁבְעָה אִישׁ וְאִשְׁתּוֹ⁵) וּמִן-הַבְּהֵמָה אֲשֶׁר לֹא
 3 טְהוֹרָה הִוא שְׁנַיִם⁶) אִישׁ וְאִשְׁתּוֹ⁷): נֹס־מֵעוֹף⁸) הַשָּׁמַיִם⁹) שִׁבְעָה
 4 שִׁבְעָה וְכָר וְנִקְבָּה¹⁰) לְחַיִּים וְרַע עַל-פְּנֵי כָל-הָאָרֶץ: כִּי לְיָמַי
 עוֹר שִׁבְעָה אָבִי מִמָּטֵיר עַל-הָאָרֶץ אַרְבָּעִים יוֹם וְאַרְבָּעִים
 לַיְלָה וְכָחִיתִי אֶת-כָּל-הַיָּקִים אֲשֶׁר עָשִׂיתִי מֵעַל פְּנֵי הָאָרֶץ¹¹):

c) Sam. לשחח. f) והוא במקץ. Sam. והיה הויה. LXX. καὶ ἀπὸ πάντων τῶν κτήνων καὶ ἀπὸ πάντων τῶν ὀρνέων καὶ ἀπὸ πάντων τῶν ἑρπετῶν καὶ ἀπὸ πάντων τῶν ψυχῶν. g) Cdd. LXX. Onk. ed. 1. read בשר ומכל; Sam. ומכל. h) Sam. להיות. i) Sam. omits יהו and adds to the beginning of the next verse הויה. k) Sam. מן העוף; LXX. מכל העוף. l) LXX. למיניהם. m) Sam. ומכל אשר רמש על. n) Sam. למיניהם. o) LXX. יהוה אלהים. p) Cdd. 2. Syr. Sam. אלהים; LXX. יהוה אלהים. q) Sam. אל נח. r) Cd. 1. LXX. מן הבהמה. s) Sam. הטהרה. t) Sam. וזר ונקבה. u) Sam. LXX. Vulg. Syr. שנים שנים. v) Sam. וזר ונקבה. w) Sam. ונח מ'. x) Sam. LXX. Syr. supply הטהר. y) LXX. insert: καὶ ἀπὸ πάντων τῶν πετεινῶν τῶν μὴ καὶ θήρων δύο δύο ἄρσεν καὶ θῆλυ. z) LXX. Syr. Onk. Vulg. כל הארמה.

רוחי באדם לעלים" בשנים הוא כשר ותני נמיו מאה ועשרים
 שנה: הנפלים" תני בארץ בקמים ההם וגם אחרכון אשר
 ילאו בני האלהים אל־בנות האדם ולדו" להם תמה" הנפלים
 אשר מעולם אנשי השם: פ וַיֵּרָא יְהוָה בִּי רְבֵּה רֵשֶׁת הַ
 הָאָדָם בָּאָרֶץ וּכְלֹאֲצֹל מִחַשְׁכֹּת" לבו רק רע כל־היום:
 וינחם יהוה כי־עשה את־האדם בארץ ויחעצב אל־לבו: 6
 ויאמר יהוה אמתה את־האדם אשר־בְּרָאתִי מֵעַל פְּנֵי 7
 הָאֲדָמָה מֵאָדָם עַד־בְּהֵמָה עַד־רֶמֶשׂ וְעַד־עוֹף הַשָּׁמַיִם כִּי
 נִחַמְתִּי כִּי עָשִׂיתִם": וְעַתָּה הֵן בָּעֵינִי יְהוָה": פ 8
 אֵלֶּה תּוֹלְדֵי נֹחַ נֹחַ אִישׁ צַדִּיק תָּמִים" הָיָה בְּדִרְתּוֹ אֶת־ 9
 הָאֱלֹהִים הַתְּהֵלֶל־נָתַן: וְיֹלֵד נֹחַ שְׁלֹשָׁה בָנִים אֶת־שֵׁם אֶת־י 10
 חָם וְאֶת־יִפְתָּח: וַתִּשְׁתַּח וַתֵּרָץ לִפְנֵי הָאֱלֹהִים וַתִּפְּלֹא הָאָרֶץ 11
 חֲמָם: וַיֵּרָא אֱלֹהִים" אֶת־הָאָרֶץ וְהִנֵּה נִשְׁחָחָה כִּי־חֲשֹׁחִית 12
 כָּל־בָּשָׂר אֲחִידָרְכּוּ עַל־הָאָרֶץ: ס וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים" לָנֹחַ 13
 קָץ כָּל־בָּשָׂר בָּא לִפְנֵי כִּי־מָלְאָה הָאָרֶץ חֲמָם מִפְּנֵיהֶם
 וְהִנֵּנִי מְשַׁחֲתָם" אֶת־הָאָרֶץ: עֲשֵׂה" לָךְ תֵּבַת עֲצֵי־נֹפֶר קָנִים 14
 תַּעֲשֶׂה אֶת־הַתֵּבָה וַתְּכַרֵּת אֹתָהּ מִבֵּית וּמִחוּץ בַּכֹּפֶר: זֹה 15
 אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה אֹתָהּ שְׁלֹשׁ מֵאוֹת אַפָּה אָרְךָ הַתֵּבָה חֲמִשִּׁים" 16
 אַמָּה רָחְבָּהּ וּשְׁלֹשִׁים אַמָּה קוֹמָתָהּ: צֹהַר תַּעֲשֶׂה לַתֵּבָה 17
 וְאֶל־אֹמֶת תִּבְלָנָה מִלְּמַעַל וַתַּפַּחַת הַתֵּבָה בַּצֹּהַר חֲמִשִּׁים
 תִּתְּחִים שָׁנִים וְשִׁלְשִׁים" תַּעֲשֶׂה: וְאֲנִי הִנְנִי מְבִיא אֶת־הַמָּבּוּל 17

n) Sam. לעולם. o) Sam. והנפלים. p) Sam. גילורו. q) Sam. הם.
 r) LXX. supply אלהים; the Vulg. appears to have read אלהים
 instead of יהוה. s) Sam. מחשכות. t) Cdd. Sam. ער עוף. u) Cdd.
 mult. Sam. עשיתם. v) LXX. supply אלהים. w) Sam. וחמם.
 x) Omitted in Cdd. 2. Vulg. Saad. y) LXX. יהוה אלהים. z) LXX.
 יהוה אלהים. a) Sam. משוחתם. b) Sam. עשי. c) Sam. וחמשים.
 d) Sam. ושלישים.

22 את-סחושלח: ניתחלק חנוך את-האלהים אחרי הולידו
 23 את-סחושלח שלש מאות^א) שנה ויולד בנים ובנות: ויהי^ב)
 24 כל-ימי חנוך חמש וששים שנה ושלש מאות שנה: ויתחלק
 כה חנוך את-האלהים ואיננו בירקח אתו אלהים: ם ויהי
 סחושלח שבע ושנים^ג) שנה ומאת שנה^ד) ויולד את-למך:
 26 ויהי סחושלח אחרי הולידו את-למך שתים ושמונים שנה
 27 ושבע מאות שנה^ה) ויולד בנים ובנות: ויהי כל-ימי סחושלח
 תשע וששים שנה וחשע^ו) מאות שנה וימת: ם
 28 ויהי-למך שתים ושמונים שנה ומאת שנה^ז) ויולד בן:
 29 ויקרא את-שמו גח לאמר ז'ה ונחמנו מפעלנו^ח) ומעצבון
 ל ירינו^ט) מן-הארמה^י) אשר אברה יהוה^י): ויחי-למך אחרי הולידו
 את-נח חמש ותשעים שנה וחמש מאת שנה^כ) ויולד בנים
 31 ובנות: ויהי^כ) כל-ימי-למך שבע ושבעים שנה ושבע^כ) מאות
 32 שנה וימת: ם ויהי-נח בן-חמש מאות שנה ויולד
 ט^כ) את-שם את-חם את-יפת:

6 ו

א ויהי בן-החל האדם לרב על-פני הארמה ובנות ילדו
 2 להם: ויראו בני-האלהים את-בנות האדם כי טובה^א) הנח
 3 ויקחו להם נשים מבין אשר בחרו: ויאמר יהוה^ב) לא-יהיו

v) LXX. διακόσια. w) Cdd. Sam. ויהיו. x) Sam. LXX. שלש וחמשים. y) Cdd. 3. Sam. omit שנה ומאת שנה. z) Sam. שלש וחמשים שנה ושש מאות שנה. LXX. δυο και οκτακόσια ετη. a) Sam. עשרים שנה ושבע. b) Sam. שלש וחמשים שנה. LXX. οκτώ και ογδοήκοντα και εκατόν ετη. c) Cdd. mult. Sam. LXX. Vulg. וסן האדמה. d) Cdd. 3. ידנו. e) LXX. Syr. סמעשני. f) LXX. supply אלהים. g) Sam. שש מאות שנה. h) Cdd. Sam. ויהיו. i) Sam. שלש וחמשים שנה ושש. k) Omitted in Cdd. 2. Sam. LXX. Vulg. Saad. l) Sam. טובה. m) LXX. supply מלהים; the Vulg. appears to have read מלהים instead of יהוה.

אֶחָדִי הוֹלִידוּ אֶחָד־שָׁחַ. שְׁמֶנָה מֵאוֹת¹⁾ שָׁנָה וַיּוֹלֶד בָּנִים וּבָנוֹת: ה
 וַיְהִי כָל־יְמֵי אָדָם אֲשֶׁר־חַי הָשַׁע מֵאוֹת שָׁנָה וּשְׁלֹשִׁים שָׁנָה
 וַיָּמָת: ׀ וַיְחִי־שָׁחַ חֲמֵשׁ שָׁנִים וּמֵאוֹת²⁾ שָׁנָה וַיּוֹלֶד
 אֶחָד־אֶנְוֶשׁ: וַיְחִי־שָׁחַ אֶחָדִי הוֹלִידוּ אֶת־אֶנְוֶשׁ שִׁבְעַת שָׁנִים
 וּשְׁמֶנָה מֵאוֹת³⁾ שָׁנָה וַיּוֹלֶד בָּנִים וּבָנוֹת: וַיְהִי כָל־יְמֵי־שָׁחַ
 שְׁתֵּים עָשָׂרָה שָׁנָה וַיָּשַׁע מֵאוֹת שָׁנָה וַיָּמָת: ׀
 וַיְחִי אֶנְוֶשׁ הַשְּׁעִים⁴⁾ שָׁנָה וַיּוֹלֶד אֶת־קִינָן: וַיְחִי אֶנְוֶשׁ אֶחָדִי
 הוֹלִידוּ אֶת־קִינָן חֲמֵשׁ עָשָׂרָה שָׁנָה וּשְׁמֶנָה מֵאוֹת⁵⁾ שָׁנָה וַיָּמָת
 בָּנִים וּבָנוֹת. וַיְהִי כָל־יְמֵי אֶנְוֶשׁ חֲמֵשׁ שָׁנִים וַיָּשַׁע מֵאוֹת
 שָׁנָה וַיָּמָת: ׀ וַיְחִי קִינָן שִׁבְעִים⁶⁾ שָׁנָה וַיּוֹלֶד אֶת־
 מִתְלָלָאֵל: וַיְחִי קִינָן אֶחָדִי הוֹלִידוּ אֶת־מִתְלָלָאֵל אַרְבָּעִים
 שָׁנָה וּשְׁמֶנָה מֵאוֹת⁷⁾ שָׁנָה וַיּוֹלֶד בָּנִים וּבָנוֹת: וַיְהִי כָל־יְמֵי
 קִינָן עָשָׂר שָׁנִים וַיָּשַׁע מֵאוֹת שָׁנָה וַיָּמָת: ׀ וַיְחִי
 מִתְלָלָאֵל חֲמֵשׁ שָׁנִים וּשְׁשִׁים שָׁנָה⁸⁾ וַיּוֹלֶד אֶת־יֶרֶד: וַיְחִי
 מִתְלָלָאֵל אֶחָדִי הוֹלִידוּ אֶת־יֶרֶד שְׁלֹשִׁים שָׁנָה וּשְׁמֶנָה מֵאוֹת⁹⁾
 שָׁנָה וַיּוֹלֶד בָּנִים וּבָנוֹת: וַיְהִי כָל־יְמֵי מִתְלָלָאֵל חֲמֵשׁ
 וַיָּשַׁע שָׁנָה וּשְׁמֶנָה מֵאוֹת שָׁנָה וַיָּמָת: ׀ וַיְחִי־יֶרֶד
 שְׁתֵּים וּשְׁשִׁים שָׁנָה וּמֵאוֹת שָׁנָה¹⁰⁾ וַיּוֹלֶד אֶת־חֲנֹךְ: וַיְחִי־יֶרֶד
 אֶחָדִי הוֹלִידוּ אֶת־חֲנֹךְ שְׁמֶנָה¹¹⁾ מֵאוֹת שָׁנָה וַיּוֹלֶד בָּנִים
 וּבָנוֹת: וַיְהִי כָל־יְמֵי־יֶרֶד שְׁתֵּים וּשְׁשִׁים שָׁנָה וַיָּשַׁע¹²⁾ מֵאוֹת
 שָׁנָה וַיָּמָת: ׀ וַיְחִי חֲנֹךְ חֲמֵשׁ וּשְׁשִׁים שָׁנָה¹³⁾ וַיּוֹלֶד

i) Sam. סמח. LXX. ἑπτακόσια. j) LXX. πέντε καὶ διακόσια.
 k) LXX. ἑπτὰ ἔτη καὶ ἑπτακόσια. l) LXX. ἑκατὸν ἐνενήκοντα.
 m) LXX. πεντεκαίδεκα ἔτη καὶ ἑπτακόσια. n) LXX. ἑβδομή-
 κοντα καὶ ἑκατὸν. o) LXX. τεσσαράκοντα καὶ ἑπτακόσια. p) LXX.
 add καὶ ἑκατὸν. q) LXX. ἔτη τριᾶκοντα καὶ ἑπτακόσια.
 r) Cd. 1. Sam. omit שנה ומאת שנה. s) Sam. חמש ושמנים שנה.
 t) Sam. שבע וארבעים שנה ושמה. u) LXX. add καὶ
 ἑκατὸν ἔτη.

17 זור*) קדמה-ערו: וידע קִנן את-אשתו ופתור ופתור אחד-תגנוף
 18 ויהי בנה עיר ויקרא שם¹) העיר בשם²) בנו חנוך: ויולד³)
 לתנוף את-עילד⁴) ועילד ילד את-מחויאל ומחויאל⁵) ילד
 19 את-מתושאל⁶) ומחויאל ילד את-למך: ונקח-לז למך
 כ שתי נשים שם האחת ערה ושם השני צלה: ופתור ערה
 21 את-קל הוא היה אבי ישב אהל ומקנה: ושם אחיו יובל
 22 הוא היה אבי כל-תפיש בגור ועובד⁷): וצלה גם-הוא ילדה
 את-תובל קִנן⁸) למש כל-חרש⁹) נחשת וברזל ואחות תובל-
 23 קִנן¹⁰) נעמה: ויאמר למך לגשיו
 ערה וצלה שמען קולי נשי למך האונה¹¹) אמרו
 כי איש תלגתו לפעמי וילד להברתי:
 24 כי שבעתים יקם-קִנן ולמך שבעים ושבעה:
 כה וידע אדם עוד את-אשתו¹²) וילד¹³) בן ותיקרא¹⁴) את-
 שמו שם כי שחלי אלהים ורע אחר תחת הכל כי הרגו
 26 קִנן: וילשת גם-הוא¹⁵) וילד-בן ויקרא את-שמו אנוש אז הוהל¹⁶)
 לקרא בשם יהוה¹⁷): ם

ה 5

א ויהי בפר הילדת אדם ביום ברא אלהים אדם בדרמות אלהים
 2 עשה אותו: ובר ונקבה בראם ויברך אותם¹⁸) ויקרא את-שם
 3 אדם ביום הבראם: ויהי אדם שלשים ומאת¹⁹) שנה ויולד²⁰)
 4 בדרמותו²¹) בצלמו²²) ויקרא את-שמו שח: ויהיו ימי-אדם²³)

k) Sam. נר. l) Sam. מה שם. m) Cdd. 11. (Onk.) בשם. n) Sam.
 וילד. o) LXX. *Taïdaïd*, Syr. *ܬܝܕܝܕ*. p) Vid. n. q) LXX. *Μαθου-*
σαλα. r) Sam. כנר ונעב. s) LXX. omit קִנן. t) LXX. omit כל.
 u) LXX. omit קִנן. v) Sam. האונה. w) LXX. Syr. אשתו. x) Cd. 1. LXX. Syr. וחרר וחלד. y) Cd. 1. Sam. ויקרא. z) LXX.
 omit נם הוא. a) Sam. הוהל. b) LXX. יהוה אלהים. c) Cdd. 2. Syr.
 ויברך אותם אלהים. d) LXX. *τριάκοντα και διακόσια*. e) Sam. וילד.
 The Sam. always uses this form. f) Cdd. 3. כדמותו. g) Cdd. mult.
 כעלמו, Cdd. 2. LXX. Vulg. ובצלמו. h) LXX. add *ὡς ἐγγενησεν*; comp. v. 5.

47

והאלהים ידע את־חנה אשתו ותהר ותלד את־לֵקֶן ותאמר א
קניתי איש את־יהוה: ותספר ללדת את־אֶחָיו את־הַקָּבֵל ב
וַיְהִי־הַקָּבֵל רֵעָה צֶאֱן וְלֵקֶן הָיָה עִבְדָּהּ אֲדָמָה: וַיְהִי מִקֵּץ ג
יָמִים וַיָּבֹא לָקֶן מִסְרֵי הָאֲדָמָה מִנְחָה לַיהוָה: וְהַקָּבֵל חָבִיא ד
גַּם־הוּא מִבְּכֹרוֹת צֶאֱן וּמִחִלְבָתָן^א) וַיֵּשֶׁע יְהוָה^ב) אֶל־הַקָּבֵל
וְאֶל־מִנְחָתוֹ: וְאֶל־לֵקֶן וְאֶל־מִנְחָתוֹ^ב) לֹא שָׁעָה וַיַּחַר לֵקֶן ה
מָאֹד וַיִּפְּלוּ פָנָיו: וַיֹּאמֶר יְהוָה^ב) אֶל־לֵקֶן לָמָּה תָרַח לָךְ ג
וּלְמָה גָּפַלְתָּ פָנֶיךָ: הֲלוֹא אִם־תִּישָׁב^ב) שָׂאֵה וְאִם לֹא תִישָׁב^ב)
לִפְתָּח חֲטָאֵת רִבְעָ^א) וְאֵלֶיךָ תִּשְׁוֹקָהוּ וְאַתָּה תִּמְשַׁל־בּוֹ: וַיֹּאמֶר
קֵן אֶל־הַקָּבֵל אֲחִיו [נִלְכָּה הַשָּׂדֶה]^א) וַיְהִי בְּהִינֹתָם בַּשָּׂדֶה וַיָּקָם קֵן ג
אֶל־הַקָּבֵל אֲחִיו וַיְהַרְגֵהוּ: וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־לֵקֶן אִי^ב) הַקָּבֵל אֲחִיךָ ג
וַיֹּאמֶר לֹא יָדַעְתִּי הַשְׁגֵּר אֲחִי אֲנִי: וַיֹּאמֶר^ב) מָה עָשִׂיתִי
קוֹל רָמִי אֲחִיךָ אֶעֱקֹם^א) אֵלַי מִן־הָאֲדָמָה: וַעֲשֵׂה אֲרֹר אֲתָה ג
מִן־הָאֲדָמָה אֲשֶׁר פָּצְתָה אֶת־פִּיהָ לִקְחַת אֶת־דָּמִי^א) אֲחִיךָ
מִיָּדָךְ^א): כִּי תַעֲבֹל אֶת־הָאֲדָמָה לֹא־תִכְרַח תַּח־כַּחֲתָ^א) לָךְ גַּע
וְגַד תִּהְיֶה בָּאָרֶץ: וַיֹּאמֶר קֵן אֶל־יְהוָה^ב) גְּדוֹל עֲוֹנִי מִנְּשֹׂא^א):
הֵן גִּרְשָׁתָּ אֹתִי הַיּוֹם מֵעַל פְּנֵי הָאֲדָמָה וּמִפְּנֵיךָ אֲסַתֵּר^א) וַתִּיְהִי ג
נַע וְגַל בָּאָרֶץ וַתֵּהֶה כָּל־מִצְאֵי יַהֲרָגֶנִי: וַיֹּאמֶר לֹא יְהוָה^ב) לָקֶן^א)
כָּל־הָרֶגַן לָקֵן שֹׂבְעִים וָקָם וַיֵּשֶׁם יְהוָה לָקֶן אֹת לְבִלְתִּי
הַכּוֹת־אֹהֶן כָּל־מִצְאָו: וַיַּעַז קֵן מִלִּפְנֵי יְהוָה^ב) וַיֵּשֶׁב בָּאָרֶץ ג

q) Sam. מנחמו. s) Sam. אלהים. r) LXX. ומחלבתן. u) Sam. יהוה אלהים. v) Sam. omits. w) Sam. inserts חטיב. x) Vid. n. y) Sam. איה. z) LXX. supply יהוה. a) Sam. פע. b) Sam. דם. c) Cdd. 2. Syr. Gr.-Ven. מידך. d) Sam. חוסף. e) LXX. מנשא. f) Sam. אסתיר. g) Sam. מסחיר. h) LXX. יהוה אלהים. i) So all cdd. Sam. Aq. Onk. Saad., but LXX. Syr. Vulg. Symm. Theod. seem to have read לא כן. j) LXX. אלהים.

12 וַיֹּאמֶר הָאָדָם הָאִשָּׁה אֲשֶׁר נָתַתָּה עִמָּדִי הוּא נִתְּנָה-לִּי כֹן
 13 הֵעֵץ וְאָכַל: וַיֹּאמֶר יְהוָה אֱלֹהִים לָאִשָּׁה מַה-זֹּאת עָשִׂית
 14 וַתֹּאמֶר הָאִשָּׁה חֲנֹכֶשׁ הִשְׁאֵנִי^א) וְאָכַל: וַיֹּאמֶר יְהוָה אֱלֹהִים
 אֶל-הַחַיָּה כִּי עָשִׂיתָ זֹאת אֲדָר אֶתְּךָ מִכָּל-הַבְּהֵמָה וּמִכָּל
 חַיַּת הַשָּׂדֶה עַל-גִּחְנֹתָ^ב) תֵּלֶךְ וְעָפָר תֹּאכַל כָּל-יְמֵי חַיֶּיךָ:
 טו וַאֲיִכְהוּ אִשִּׁית בִּיגֹל וּבִין הָאִשָּׁה וּבִין זֶרְעָהּ וּבִין זֶרְעָהּ הוּא^ג)
 16 וַיִּשְׁוֹפֶךְ רֹאשׁ וַאֲחָה תְּשׁוּפֶנּוּ עֵקֶב: ׀ אֶל-הָאִשָּׁה^ד)
 אָמַר תְּרַבֶּה אֲרֻכָּה עֲצֻבֹנָה^ה) וְהָרְנָה בְּעֶצֶב^ו) תֵּלְדִי בָנִים וְאֶל-
 17 אִישׁוֹ תִּשְׁמָרְתְּ וְהוּא יִמְשַׁלְּכֶךָ: ׀ וְלָאָדָם אָמַר
 כִּי שִׂמְעָה לְקוֹל אֲשֶׁרֶף וַתֹּאמֶר מִן-הֵעֵץ אֲשֶׁר צִוִּיתִיךָ לֵאמֹר
 לֹא תֹאכַל מִמֶּנּוּ^ז) אֲרוּרָה הָאֲדָמָה בְּעִבְיִיךָ^ח) בְּעֶצְבוֹן תֹּאכַלֶנָּה
 18 כָּל יְמֵי חַיֶּיךָ: וְקוֹץ וְדִרְדָּר תַּצְמִית לָךְ וְאָכַלְתָּ אֶת-עֵשֶׂב
 19 הַשָּׂדֶה: כֹּנֵעַת אִפְּרָיִם תֹּאכַל לֶחֶם^ט) עַד שׁוֹבֶךְ אֶת-הָאֲדָמָה כִּי
 כִּמְסִיָּה לִקְחָתָּ כִּי-עָפָר אֶתָּה וְאֶל-עָפָר^י) תָּשׁוּב: וַיִּקְרָא הָאָדָם^י)
 21 שֵׁם אִשְׁתּוֹ חַוָּה כִּי הִיא הִיְתָה אִם כָּל-חַי: וַיַּעַשׂ יְהוָה
 22 אֱלֹהִים לָאָדָם וּלְאִשְׁתּוֹ כְּתֻנּוֹת^כ) עוֹר וַיַּלְבִּשֵׁם: ׀ וַיֹּאמְרוּ
 יְהוָה^ל) אֱלֹהִים הֵן הָאָדָם הָיָה כְּאֶחָד מִפְּנֵי לָרְעַת טוֹב זֶרַע
 וַעֲשָׂהוּ פְּרִי-יִשְׁלַח יָדוֹ וְלָקַח גַּם מֵעֵץ הַחַיִּים וְאָכַל הִנֵּי לַעֲלִים^מ):
 23 וַיִּשְׁלַחְהוּ יְהוָה אֱלֹהִים מִן-עֵדֶן לַעֲבֹד אֶת-הָאֲדָמָה אֲשֶׁר
 24 לָקַח מֵעֵם: וַיַּגְרֵשׁ אֶת-הָאָדָם וַיִּשְׁכֹּן מִקְדָּם לְגַדְעוֹן אֶת-
 הַכְּרָבִים^נ) וְאֵת לְחֵם הַחֲרָב הַמְּתַהַפֶּכֶת לְשֹׂמֵר אֶת-דֶּרֶךְ עֵץ
 הַחַיִּים: ׀

b) Sam. אנשי. c) LXX. ἐπὶ τῇ στήθει σου καὶ τῇ κοιλίᾳ.
 d) Vid. n. e) Cdd. 6. Sam. LXX. Vulg. Syr. Saad. (Onk.)
 עצבונך. f) Sam. cdd. 6. LXX. Vulg. Syr. Onk. Ps.-Jon. ואל האשה
 g) Sam. אחריוך בעצבן. h) LXX. add, as in v. 11, μόρον, and
 insert ἀπ' αὐτοῦ ἐργατε. i) LXX. Symm. read בעבודך
 „in thy works“, Cd. 1. Vulg. בעבודך, in opere tuo.
 j) Cd. 1. LXX. לחם. k) Sam. עפרך. l) Cd. 1. Sam. אדם.
 m) Sam. כיהנות. n) LXX. omit. o) Sam. לעולם. p) Sam. וברכנים.

בְּאִשְׁתּוֹ וְהָיָה^א) לְבָשָׂר אֶחָד: וַיְהִי שְׁנֵיהֶם^ב) עֲרוּמִים^ג) הָאָדָם^ד) כֹּה
וְאִשְׁתּוֹ וְלֹא יִתְבָּשְׂוּ:

3 ג

וַהֲנַחֵשׁ הָיָה עֲרוֹם מְבַל תִּית הַשָּׂדֶה אֲשֶׁר עָשָׂה יְהוָה א
אֱלֹהִים וַיֹּאמֶר אֶל־הָאִשָּׁה אַף כִּרְאָמֶר אֱלֹהִים לֹא הָאֵכְלוּ
מְבַל עֵץ הַנָּהָן: וַתֹּאמֶר הָאִשָּׁה אֶל־הַנָּחֵשׁ^א) מִפְּרִי עֵץ־^ב
הַנָּהָן^ג) נֹאכַל: וּמִפְּרִי הָעֵץ אֲשֶׁר בְּחֹדֶ־הַנָּהָן אָמַר אֱלֹהִים לֹא
תֹאכְלוּ מִפִּנּוּ וְלֹא תִנְעוּ בּוֹ פֶן־תִּמָּחוּן: וַיֹּאמֶר הַנָּחֵשׁ אֶל־^ד
הָאִשָּׁה לֹא־מוֹת תִּמָּחוּן: כִּי יָדַע אֱלֹהִים כִּי בְיוֹם אֲכָלְכֶם ה
מִפִּנּוּ וְנִפְקַחוּ עֵינֵיכֶם וְהָיִיתֶם כַּאֲלֹהִים וְדָעִי טוֹב וְרַע:
וַתֵּרָא הָאִשָּׁה כִּי טוֹב הָעֵץ לְמֵאֲכָל וְכִי תֹאמֶר־הוּא לְעֵינֵינוּ
וְנִחְמַד הָעֵץ^א) (לְהַשְׁכִּיל^ב) וַתִּקַּח מִפִּרְיוֹ וַתֹּאכַל וַתִּתֵּן גַּם־לְאִישָׁהּ
עִמָּה וַיֹּאכְלוּ^ג): וַתִּפְקְחוּנָה עֵינֵי שְׁנֵיהֶם וַיֵּדְעוּ כִּי עֲרוּמִם^ד) הֵם
וַתִּפְּרוּ עָלֶיהָ^א) תֹּאמֶר וַיַּעֲשׂוּ לָהֶם חֲגֹרֹת^ב): וַיִּשְׁמְעוּ אֶחָד־קוֹל
יְהוָה אֱלֹהִים מִתְּהִלָּה בְּנֶהן לְרֵית הַיּוֹם וַיִּתְּחַבֵּא הָאָדָם^ג) וְאִשְׁתּוֹ
מִפְּנֵי עֵרְוָה אֱלֹהִים בְּחֹדֶף עֵץ הַנָּהָן: וַיִּקְרָא יְהוָה אֱלֹהִים
אֶל־הָאָדָם וַיֹּאמֶר לוֹ^א) אֵיכָה^ב): וַיֹּאמֶר^ג) אֶחָד־קוֹלָהּ^ד) שָׁמָעִיתִי בְּנֶהן^ה)
וַאֲיָרָא^א) כִּי־עִירָם^ב) אָנֹכִי וַתִּתְּחַבֵּא: וַיֹּאמֶר^ג) מִי־הִנִּיד לָךְ כִּי עִירָם
אָתָּה הַמֶּן־הָעֵץ אֲשֶׁר צִוִּיתִיךָ לֵבַלְתִּי אֲכָל־מִפִּנּוּ^ד) אָכַלְתָּ:

עֲרוּמִים. Sam. דגש אחר שורק. vid. n. h) וְהָיָה שְׁנֵיהֶם. g) Sam. אדם. j) Sam. reads here הכוזב „the liar“. k) Syr. כל עץ הנה; LXX. cod. Alex. ἀπὸ παντὸς ξύλου κ. τ. λ. l) LXX. omit. m) Sam. להשכל. n) Sam. LXX. ויאכלו. o) Sam. עֲרוּמִים. p) Sam. עלי, which is also the reading of some edd. The vss. cannot be cited in support of this reading, as עלה must be rendered collectively. q) Sam. חננה. r) Sam. ויהחבה אדם. s) LXX. insert אדם. t) Sam. ואיך. u) Cd. 1. LXX. ויאמר לו. v) Sam. קולך. w) LXX. περιπατοῦντος ἐν τῇ παραδείσῳ, supplying סתהלך. x) Sam. ואיירה. y) Sam. ערום. z) LXX. supply אלהים. a) LXX. add μέσσω.

9 יהוה^q) אלהים^r) מן-הָאָדָמָה כָּל-עֵץ^s) נָחֲמַד לְמַדָּה וְטוֹב
 לְמַאֲבָל וְעֵץ הַחַיִּים בְּתוֹךְ הָעֵץ וְעַל הַדָּעַת טוֹב וְרָע: וְנָהָל
 יֵצֵא מֵעֵדֶן לְחַשְׁקוֹת אֶת-הַגֶּן וַיִּשָּׂש וַיִּפְרֹד וְהָיָה לְאַתְרָעָה
 11 רְאשִׁים: שֶׁם הָאָדָם פִּישוֹן הוּא הַסֹּכֵךְ^t) אֶת כָּל-אֶרֶץ הַחַיִּילָה^u)
 12 אֲשֶׁר-שָׁם הוֹהֵב: וְנִהְיָ הָאֶרֶץ הַהִיא^v) טוֹב^w) שֶׁם הַבְּרָלָה
 13 וְאֵין הַשָּׂחִים: וְשֶׁם-הַנֶּהָר הַשְּׁנִי גִיחוֹן הוּא הַסֹּכֵךְ אֶת
 14 כָּל-אֶרֶץ כּוּשׁ: וְשֶׁם-הַנֶּהָר הַשְּׁלִישִׁי תִּדְקֵל^x) הוּא הַחֹלֶף
 טו קָדְמָה אֲשׁוּר וְהַנֶּהָר הַרְבִּיעִי הוּא פָּרָת: וַיִּקַּח יְהוָה אֱלֹהִים
 16 אֶת-הָאָדָם^y) וַיַּנְחֵהוּ בִּגְן-עֵדֶן לְעִבְדָּהּ וּלְשִׁמְרָהּ: וַיִּצַּל יְהוָה
 17 אֱלֹהִים עַל-הָאָדָם לֵאמֹר מִכָּל עֵץ-הַגֶּן אָכַל תֹּאכֵל: וּמֵעֵץ
 הַדָּעַת טוֹב וְרָע לֹא תֹאכַל מִמֶּנּוּ כִּי בְּיוֹם אֲכָלְךָ מִמֶּנּוּ מוֹת
 18 תָּמוּת: וַיֹּאמֶר יְהוָה אֱלֹהִים לְאִשְׁטוֹב הַיּוֹם הָאָדָם לְכַדּוֹ
 19 אֲנִישָׁה-לוֹ^z) עֹד כְּנָנְדוּ: וַיִּצַּל יְהוָה אֱלֹהִים^a) מִן-הָאָדָמָה כָּל-
 חַיָּה^b) הַשָּׂדֶה וְאֶת כָּל-עוֹף הַשָּׁמַיִם וַיָּבֵא אֶל-הָאָדָם לְרֹאוֹת
 מַה-יִּקְרָא-לּוֹ וְכָל^c) אֲשֶׁר יִקְרָא-לּוֹ הָאָדָם נָפֶשׁ חַיָּה^d) הוּא שְׁמוֹ:
 כ וַיִּקְרָא הָאָדָם שְׁמוֹת לְכָל-הַבְּהֵמָה וּלְעוֹף הַשָּׁמַיִם וּלְכָל חַיָּה
 21 הַשָּׂדֶה וּלְאָדָם לֹא-מָצָא עֹד כְּנָנְדוּ: וַיִּפֹּל יְהוָה אֱלֹהִים^e)
 מִרְדֵּמָה עַל-הָאָדָם וַיִּישָׁן וַיִּקַּח אֶתָּה מִצִּלְעוֹתָיו וַיִּסְגֵּר בָּשָׂר
 22 מִחַתְּכָהּ^f): וַיִּבֶן יְהוָה אֱלֹהִים אֶת-הַחֲצֵלַע אֲשֶׁר-לָקַח מִן-
 23 הָאָדָם לְאִשָּׁה וַיִּבְרָא^g) אֶל-הָאָדָם: וַיֹּאמֶר הָאָדָם וְאֵת הַפֶּעַם
 עֲצָם מִמֶּעֲצָמִי וּבָשָׂר מִבָּשָׂרִי לָאֵת וַיִּקְרָא אִשָּׁה כִּי מֵאִישׁ^h)
 24 לָקַחָהּ-וְאֵת: עַל-כֵּן יַעֲזֹב-אִישׁ אֶת-אָבִיו וְאֶת-אִמּוֹ וְדָבַק

q) LXX. omit. r) LXX. insert here *ἐν*, i. e. עוד. s) Sam. אח
 הוא. t) Sam. רסוכב. u) Sam. חחילה. v) Sam. הרוא. When
 is fem., the Sam. always has רוא. w) Cd. 1. Sam. Vulg. טוב
 מאד. x) Sam. הרקל. y) LXX. insert *ὡς ἐπ' ἀνδρ.* z) LXX. Aq.
 Vulg. נעשה לו. a) Sam. LXX. Vulg. insert עוד. b) Sam. חיה
 אח כל חיה. c) Sam. LXX. Vulg. insert עוד. d) Sam. חיה
 אח כל חיה. e) Sam. חיה אח כל חיה. f) Sam. חיה אח כל חיה.
 g) Cd. 1. Sam. חיה אח כל חיה; so Saad. *جاءهم*. h) Sam.
 חיה אח כל חיה; so LXX. *ἐκ τῆς ἀνδρὸς αὐτῆς*, and Onk. *חיה אח כל חיה*.

אֵלֶיךָ: וַיִּכְרֹךְ אֹתָם אֱלֹהִים וַיֹּאמֶר לָהֶם אֱלֹהִים²⁸ פָּרוּ וּרְבוּ
 וּמִלְאוּ אֶת-הָאָרֶץ וּבְשָׁלוֹ²⁹ וַיִּרְאוּ בְדִגְתַּי הַיָּם וּבַעֲוֹף הַשָּׁמַיִם³⁰
 וּבְכָל-חַיָּה³¹ הַרְמִשָּׁה עַל-הָאָרֶץ: וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים הִנֵּה נִתְּתִי
 לָכֶם אֶת-כָּל-עֵשֶׂב³² וְרֵעַ וְזֶרַע³³ אֲשֶׁל עַל-פְּנֵי כָל-הָאָרֶץ וְאֶת-
 כָּל-הָעֵץ אֲשֶׁר-בּוֹ פְרִי-עֵץ זֶרַע וְרֵעַ לָכֶם יִהְיֶה לְאֹכְלָהּ:
 וְלָכָל-חַיַּת הָאָרֶץ וְלָכָל-עוֹף הַשָּׁמַיִם וְלָכָל רֹמֵשׁ עַל-
 הָאָרֶץ אֲשֶׁר-בּוֹ נֶפֶשׁ חַיָּה³⁴ אֶת-כָּל-גֶּרֶק³⁵ עֵשֶׂב לְאֹכְלָהּ וַיְהִי-
 כֵּן: וַיֵּרָא אֱלֹהִים אֶת-כָּל-אֲשֶׁר עָשָׂה וְהִנֵּה-טוֹב מְאֹד וַיְהִי-
 עֶרֶב וַיְהִי-בֹקֶר יוֹם הַשְּׁשִׁי: פ

ב 2

וַיְבָרֶךְ הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ וְכָל-צִבְּאֹתָם: וַיְבָרֶךְ אֱלֹהִים בְּיוֹם²
 הַשְּׁבִיעִי³ מְלֹאכְתּוֹ אֲשֶׁר עָשָׂה וַיִּשְׁבַּח בְּיוֹם הַשְּׁבִיעִי מְבָרַךְ-
 מְלֹאכְתּוֹ אֲשֶׁר עָשָׂה: וַיִּכְרֹךְ אֱלֹהִים אֶת-יוֹם הַשְּׁבִיעִי וַיְקַדְּשֵׁהוּ
 אֹתוֹ כִּי בּוֹ שָׁבַת מְבָרַךְ מְלֹאכְתּוֹ אֲשֶׁר-בָּרָא אֱלֹהִים לַעֲשׂוֹת:
 פ אֵלֶּה תּוֹלְדוֹת⁴ הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ בְּהִבְרָאָם: בְּיוֹם⁵
 עֲשׂוֹת יְהוָה אֱלֹהִים אֶרֶץ וּשְׁמַיִם⁶ וַיְבָרֶךְ אֱלֹהִים אֶת-הַיָּם וְאֶת-הָאָרֶץ
 וַיִּבְרַךְ אֶת-הָאָרֶץ וְכָל-הָעֵשֶׂב הַשָּׂדֶה שָׂרֵם וַיֹּאמֶר כֹּה יִהְיֶה
 יְהוָה אֱלֹהִים אֶת-הָאָרֶץ וְאֶת-הָאָרֶץ וְאֶת-הָאָרֶץ וְאֶת-הָאָרֶץ:
 וְאֵד יַעֲלֶה מִן-הָאָרֶץ וְהִשְׁקָה אֶת-כָּל-פְּנֵי הָאֲדָמָה: וַיִּצְרֹף⁷
 יְהוָה אֱלֹהִים אֶת-הָאָדָם עָפָר מִן-הָאֲדָמָה וַיִּפֹּחַ בָּאָזְנוֹ
 נִשְׁמַת חַיִּים וַיְהִי הָאָדָם⁸ לְגִפְשׁ חַיָּה: וַיִּפֹּעַ יְהוָה אֱלֹהִים
 בְּעֶדֶן מִקְדָּם וַיִּשָּׂם אֶת-הָאָדָם אֲשֶׁר יָצָר: וַיִּצְמַח

c) Cdd. 6. LXX. Vulg. Onk. cdd. 2. omit. d) Sam. כבשנה.
 e) LXX. add: καὶ πάντων τῶν κτηνῶν καὶ πάσης τῆς ᾠῆς. Syr.
 inserts וּבְכָל-חַיָּה. f) Sam. הוֹדִיעָה. g) LXX. add σάββατον. h) Cd. 1.
 and Onk. ed. 1. omit וְרֵעַ וְזֶרַע. i) Cd. 1. הוֹדִיעָה. j) Cdd. 15. LXX.
 (Onk.) וְאֶת כָּל יֶרֶק. k) Sam. הששי; vid. n. l) Sam. תולדות. m) Sam.
 שמים וארץ. n) LXX. omit. o) Sam. ויצר. p) Sam. אדם.

13 וַיֵּרָא אֱלֹהִים בִּירְטוֹב: וַיְהִי־עֶרֶב וַיְהִי־בֹקֶר יוֹם שְׁלִישִׁי: פ
 14 וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יְהִי מֵאֲרָחָה¹⁾ בְּרִקְיעַ הַשָּׁמַיִם²⁾ (לְהַבְדִּיל³⁾ בֵּין
 הַיָּם וּבֵין תְּלִילָה וַיְהִי לְאֹחַת⁴⁾ וַיִּמְעְדוּ יַמִּים וְשָׁנִים: וַיְהִי
 טו לַמָּאוֹרָה⁵⁾ בְּרִקְיעַ הַשָּׁמַיִם לְהָאִיר עַל־הָאָרֶץ וַיְהִי־כֵן: וַיַּעַשׂ
 16 אֱלֹהִים אֶת־שְׁנֵי הַמָּאֲרוֹת⁶⁾ הַגְּדֹלִים אֶת־הַמָּאֹר הַגָּדֹל⁷⁾ לְמַשְׁלַת
 17 הַיּוֹם וְאֶת־הַמָּאֹר⁸⁾ הַקָּטָן לְמַשְׁלַת הַלַּיְלָה וְאֵת הַכּוֹכָבִים: וַיִּתֵּן
 18 אֹתָם אֱלֹהִים בְּרִקְיעַ הַשָּׁמַיִם לְהָאִיר עַל־הָאָרֶץ: וְלַמַּשָּׁל בַּיּוֹם
 19 וּבַלַּיְלָה וּלְהַבְדִּיל בֵּין הָאֹר וּבֵין הַחֹשֶׁךְ וַיֵּרָא אֱלֹהִים בִּירְטוֹב:
 כ וַיְהִי־עֶרֶב וַיְהִי־בֹקֶר⁹⁾ יוֹם רְבִיעִי: פ וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים
 יִשְׂרְצוּ הַפְּיִם שָׂרָץ נֶפֶשׁ חַיָּה וְעוֹף יַעֲוֹף¹⁰⁾ עַל־הָאָרֶץ עַל־פְּנֵי
 21 רִקְיעַ הַשָּׁמַיִם¹¹⁾: וַיִּבְרָא אֱלֹהִים אֶת־הַתַּיִמָּנוֹת הַגְּדֹלִים וְאֵת כָּל־נֶפֶשׁ
 הַתַּיִהוּ הַרְמִשָּׁת אֲשֶׁר שָׂרְצוּ הַפְּיִם לְמִינֵהֶם¹²⁾ וְאֵת כָּל־עוֹף
 22 הַנֶּגֶף לְמִינֵהוּ וַיֵּרָא אֱלֹהִים בִּירְטוֹב: וַיִּבְרָךְ אֹתָם אֱלֹהִים
 לֵאמֹר פְּרוּ וּרְבוּ וּמְלֵאוּ אֶת־הַפְּיִם בַּיּוֹם וַהֲעִיף¹³⁾ (רִב¹⁴⁾
 23 בָּאָרֶץ: וַיְהִי־עֶרֶב וַיְהִי־בֹקֶר יוֹם חֲמִישִׁי: פ
 24 וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים תּוֹצֵא הָאָרֶץ נֶפֶשׁ חַיָּה לְמִינָהּ בְּהֵמָה וְרֶמֶשׂ
 כה וְחַיֹּת־אָרֶץ¹⁵⁾ לְמִינָהּ וַיְהִי־כֵן: וַיַּעַשׂ אֱלֹהִים אֶת־חַיֵּי הָאָרֶץ
 לְמִינָהּ וְאֶת־הַבְּהֵמָה לְמִינָהּ וְאֵת כָּל־רֶמֶשׂ הַחַדְסָה לְמִינֵהוּ
 26 וַיֵּרָא אֱלֹהִים בִּירְטוֹב: וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים נַעֲשֶׂה אָדָם בְּצַלְמֵנוּ
 בְּדְמוּתֵנוּ¹⁶⁾ וְיִרְדּוּ בִדְגַת הַיָּם וּבְעוֹף הַשָּׁמַיִם וּבַבְּהֵמָה וּבְכָל־¹⁷⁾
 27 הָאָרֶץ וּבְכָל־הָרֶמֶשׂ הַרְמֵשׁ עַל־הָאָרֶץ: וַיִּבְרָא אֱלֹהִים
 אֶת־הָאָדָם בְּצַלְמֵנוּ¹⁸⁾ בְּצֶלֶם אֱלֹהִים בָּרָא אֹתוֹ זָכָר וּנְקֵבָה בָּרָא

1) Sam. מַאֲרוֹת. m) Cd. 1. Sam. LXX. insert על הארץ להאיר.
 n) Sam. ולהבדיל. o) Sam. לַאֲחֹת. p) Sam. לַמַּאֲרוֹת. q) Sam.
 יוֹד בֶּסֶף וַיְהִי עֶרֶב. i) Sam. הָאֵת הַמָּאֹר. s) Sam. גְּדוֹל. r) Sam. הַמַּאֲרוֹת.
 u) Sam. לְמִינֵהֶם. v) LXX. add וַיְהִי כֵן. w) Sam. לְמִינֵהֶם. x) Sam.
 כְּדְמוּתֵנוּ, Sam. וַחַיֵּי. y) Sam. וַחַיֵּי. z) Cdd. 6. Onk. Ps.-Jon. read וַחַיֵּי, Sam.
 and LXX. וַחַיֵּי. a) Syr. inserts וַחַיֵּי. b) LXX. omit.

בראשית

א 1

בְּרֵאשִׁית בָּרָא אֱלֹהִים אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ: וְהָאָרֶץ
 הָיְתָה תֹהוּ וָבֹהוּ וְהַשָּׁדַי עַל־פְּנֵי הַמַּיִם וַיְהִי אֱלֹהִים מְרַחֵם
 עַל־פְּנֵי הַמַּיִם: וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יְהִי אוֹר וַיְהִי־אוֹר: וַיֵּרָא
 אֱלֹהִים אֶת־הָאוֹר כִּי־טוֹב וַיְבָרֶךְ אֱלֹהִים בֵּין הָאוֹר וּבֵין הַחֹשֶׁךְ:
 וַיִּקְרָא אֱלֹהִים לְאוֹר יוֹם וּלַחֹשֶׁךְ קָרָא לַיְלָה וַיְהִי־עֶרֶב וַיְהִי
 בֹקֶר יוֹם אֶחָד: פ וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים וְהָיָה רָקִיעַ בְּתוֹךְ הַמַּיִם
 וְהָיָה מַבְדִּיל בֵּין מַיִם לַמַּיִם: וַיַּעַשׂ אֱלֹהִים אֶת־הָרָקִיעַ וַיְבָרֶכְהוּ
 בֵּין הַמַּיִם אֲשֶׁר מִתַּחַת לָרָקִיעַ וּבֵין הַמַּיִם אֲשֶׁר מֵעַל לָרָקִיעַ וַיְהִי־
 כֵן: וַיִּקְרָא אֱלֹהִים לָרָקִיעַ שָׁמַיִם: וַיְהִי־עֶרֶב וַיְהִי־בֹקֶר יוֹם
 שֵׁנִי: פ וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יִקְווּ הַמַּיִם מִתַּחַת הַשָּׁמַיִם אֶל־מָקוֹם
 אֶחָד: וַתֵּרָאֵה הַבְּשָׁה וַיְהִי־כֵן: וַיִּקְרָא אֱלֹהִים לַבְּשָׁה אָרֶץ
 וּלְמִקְנֵה הַמַּיִם קָרָא יַמִּים וַיֵּרָא אֱלֹהִים כִּי־טוֹב: וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים
 הִדְשָׁא הָאָרֶץ דְּשֵׁא עֶשֶׂב מִזֵּרַע: וְרֵעַ עֵץ: פְּרִי עֵשֶׂה פְּרִי
 לְמִינֹהוּ: אֲשֶׁר וְהָעֹרֹב עַל־הָאָרֶץ וַיְהִי־כֵן: וַתֵּצֵא הָאָרֶץ דְּשֵׁא
 עֶשֶׂב מִזֵּרַע לְמִינֵהוּ: וְעֵץ עֵשֶׂה־פְּרִי אֲשֶׁר וְהָעֹרֹב לְמִינֵהוּ:

a) LXX. add ויהי כן. b) LXX. supply אלהים. c) LXX. omit
 היה כן. d) LXX. insert כי טוב אלהים כי טוב; vid. n. e) Vid. n.
 f) LXX. add: *καὶ συνήχθη τὸ ὕδωρ τὸ ὑποκάτω τοῦ οὐρανοῦ
 εἰς τὰς συνάγωγὰς αὐτῶν καὶ ὠφθη ἡ ξηρά.* g) Sam. מורע.
 h) Cdd. 3. Sam. LXX. Syr. Vulg. Onk. Ps.-Jon. Saad. read
 ועץ. i) Vid. n. j) LXX. add *καθ' ὁμοιότητά.* k) Cd. 1. and
 LXX. insert והארץ.

ספר

ב ר א ש י ת.

